VICTOR ION POPA

MAISTORAŞUL AUREL UCENICUL LUI DUMNEZEU

CRONICA VREMII ŞI VIEŢII LUI VLAICU

CARTEA A DOUA

BUCUREŞTI

FUNDAŢIA PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ „REGELE CAROL ÎI”.

89, Bulevardul Lascăr Catargi, 39

BUCUREŞTI

Un tânăr roşcovan, năltuţ, cu umerii puţin aduşi, cioculeţ galben sub mustaţa tunsă, ochi de veveriţă şi geantă la subţioara, a deschis uşa de la intrare şi s-a dus la portar, întrebându-l cu rostire repezită şi moldovenească:

— Nu ştii matali, dom Goga s-o fi sculat?

Carol s-a întors spre tabla de călători, să vadă ce veste anume îi dă cârligul de chei, apoi a răspuns, aşa cum răspund de obicei toţi portarii:

— N-a coborât.

Cel care întreba, s-a mulţumit şi cu asemenea răspuns, măcar că avea drept să aştepte altă lămurire. A încuviinţat:

Brava! În urmă, a clipit de câteva ori din ochi şi a încercat să afle mai mult:

— Da, mă rog matali, s-o fi trezit, sau ţi pomineşti că doarmi?

La astă vorbă, Carol, a sucit capul, a neştiinţă sau a îndoială. Ceea ce l-a făcut pe noul venit să spuie repede: Mă tem că doarmi… Hai? Şi îndată a scos ceasornicul, să se uite dacă ora e mai cuviincioasă pentru somn, decât

pentru primit prietenii, dar şi înţelegător de orânduielile bune ale lumii.

— Apoi, uiţi ei. Dacă se trezeşti cumva şi dă să pleci, ţini-l mata aici până mă întorc, că dau fuguţa la o dugheană încolo, să târguesc ceva şi îndată-s înapoi. Ne-am înţăles?

— Bine, domnule. Şi dacă vrea să ştie cine sunteţi…

— Păi, spuni-i că o întrebat Pătrăşcanu.

— Cine?

— Pătrăşcanu rosteşte el mai rar şi mai apăsat. Apoi, ca să lămurească mai bine şi să dee însemnătate numelui, adaugă repede şi parcă stingherit: Spuni matali: deputatul Pătrăşcanu…

Carol se frânge peste tejghea.

Când s-a întors Pătrăşcanu la Hotel, portarul l-a rugat să poftească sus, în odaia lui Goga. Erau acolo sumedenie de prieteni, scriitori, pictori şi cărturari, veniţi să strângă mâna poetului şi să-i ureze bun venit, în cap cu Neculai Lupu, tânărul Medic-Primar al Ilfovului şi fost prefect de Fălciu, ridicat acum dintr-odată pe o înaltă treaptă politică, datorită dibăciei neînchipuite cu care ştiuse, în timpul răscoalelor din 1907, să-şi potolească aşa fel oamenii din judeţ, încât a fost singurul Prefect ce n-a avut răzvrătire în meleagul oblăduit de dânsul. Doctorul – căci aşa-i ziceau prietenii – era cel mai gălăgios dintre toţi/ Vorbea se pare şi pentru muţenia cu ochi mari a lui Ştefan Iosif, zis Steo sau Stelo. Iar Gârleanu, subţiratic, mlădiu, veselă cadână orientală cu mustăţi frumoase, ţinea hangul zarvei, pe care avea s-o întrerupă ivirea sfioasă a lui Pătrăşcanu, intrat aşa de încet pe uşa abia crăpată, încât părea că-şi cere iertare.

— Hahaha! Uite-l şi pe Casian. a chiuit unul. Iar hohotele s-au încins numai decât, pentru că vorba era

legată de Amintirile lui Constantin Casian pe care Pătrăşcanu îl publicase în Viaţa Românească, făcându-şi prin ele un loc cu totul aparte în scrisul românesc.

Darul povestirii lui, atât de subţire şi viu, scotea în sfârşit umorul din mâna lui Ranetti, Ţăranu sau Vasile Pop şi îl înălţa până la artă. Iar în acea vreme de răsplămădire a literaturii, ivirea unui asemenea umorist era privită şi ea drept un semn fericit al zodiilor bune sub care creşteau şi se desfăşurau zorile scrisului de la noi. Astfel, Pătrăşcanu, nu era iubit numai pentru delicateţa inimii lui simţitoare şi prieteneşti, care se punea în slujba tuturor celor din jurul său, dar şi pentru această izbândă, care de fapt era o izbândă a scrisului românesc. Urmaşul lui Caragiale – căci aşa fusese socotit acest moldovean, de loc din Tomeştii Iaşilor, era profesor de liceu. Politica îl făcuse deputat, iar preţuirea lui Spiru Haret, ministrul Instrucţiei de pe aceea vreme, îi dăduse rang de inspector. Dar peste toate aceste înălţimi, tulburătoare pentru cei 37 de ani ai săi, el trecea cu un zâmbet încurcat şi o privire foarte chisnovată – cum se zice pe moldoveneşte – dovadă că, din deputăţia lui scosese adevărate comori de haz, în bucata publicată tot în Viaţa Românească: *Ce cere publicul* de la *un deputat*, iar din aspra-i datorie de inspector nu se alesese decât cu câteva amintiri de râs, unele mărturisite prin schiţele lui, altele cu neputinţă de mărturisit pentru o îndeletnicire care se cuvenea să fie morocănoasă şi neîndurată. De pildă, la obişnuitele lui inspecţii prin licee, se aşeza în bancă şi sufla elevilor.

Toate astea, date pe faţă sau nu, se simţeau în el. Se simţeau în graba cu care ţinea să-şi ajute prietenii, se simţeau în strecurarea sfielnică prin uşi, se simţeau mai ales în felul încurcat cu care-şi purta măreaţa lui geantă plină de hârţoage, procese-verbale, cereri şi reclamaţii, prosoape, piepteni, perii de dinţi şi cămăşi de noapte,

adunate de prin toate părţile ţării, pe unde-l mânau nevoile şi îndeletnicirile, de la Bucureşti, unde trebuia să stee, de la Iaşi unde nu putea să stea, sau din circumscripţia lui electorală unde nu voia să rămâie…

Ivirea lui Casian, în odăiţa de la hotel Regal, avea deci cum şi clipă veselă şi bine primită.

Au năvălit zece mâini spre el şi zece guri l-au întrebat deodată:

— Ce-i cu cartea? Căci erau acele timpuri generoase şi bune, când ivirea unei cărţi îşi avea însemnătate, iar scriitorimea lua parte în ceată întreagă la biruinţa unui tovarăş de condei. Şi Pătrăşcanu avea sub tipar cel dintâi volum al său: Schiţe şi amintiri, în care strângea toate bucăţile publicate până atunci în Viaţa Românească.

— Ese, este… a răspuns el, clipind mărunt din ochii mici, am corecturile la mine. Iar creasta lui Minulescu, s-a vânturat în detunetul glasului nebiruit, parodiindu-se pe sine, cel din Romanţe pentru mai târziu:

Eu ştiu c-ai să te vinzi chiar mâine. Dar fiindcă azi dormi în ghiozdane, Am să te iert! E vechi păcatul, OI Deputate Pătrăşcane…

Ropotul de aplauze şi chelemetul care a sărbătorit epigrama pe loc sclipuită de Minulescu, n-avea nimic jignitor. Poetul la modă al Romanţelor pentru mai târziu, era şi el liberal. Iar dacă cei 28 de ani ai săi, ar fi putut să-l oprească de la anume hazuri, nu era Minulescu omul să vadă piedici într-o deosebire de câţiva ani. El tutuia pe toată lumea, colinda prin toate casele, era prieten cu orişicine şi spunea oricui orice, fiindcă se ştia copilul răsfăţat al leatului său, de vreme ce toate muieruştile îi gângureau versurile pe de rost şi de vreme ce intra când voia în casa lui Alecu Constantinescu zis Porcul din strada Rotarilor. Apoi, era prieten la toartă cu Jean, adică Ion G. Duca, nădejde decretată a partidului, încă de pe vremea

când trăia Mitiţă Sturdza. Aşa dar, Minulescu ştia să aibă nu numai romanţe, dar şi prieteni pentru mai târziu.

Stăpânea deci numai bunăvoie în cămăruţa ticsită de tinereţe şi de inimă de la Hotel Regal. Iar Octavian Goga se simţea lăcrămând în atâta frăţie caldă şi curată, după zilele de încruntare surdă şi de luptă, din Pesta ori din Sibii.

Dar el nu venise la Bucureşti numai să se bucure de prieteniile acestea tinereşti. Le cunoştea de mult, dinainte de tipărirea celui dintâi volum al său: Poezii, apărut cu patru ani mai de vreme şi le simţise tot atât de trainice acum, când dospea în tiparniţă Ne cheamă pământul, al doilea volum. El mai avea însă şi anume îndatoriri, pe care nu le putea spune oricui, îndatoriri grozav de gingaşe pentru timpurile acelea când poezia lui nu avea numai rost de cântec frumos. Trebuia să umble pe la Ionel Brătianu şi pe la Ministerul de Externe, să le capete ajutor temeinic pentru lupta românească din Ardeal, ceea ce nu era faptă lesnicioasă.

Iar pe deasupra, acum mai trebuia să aibă şi grija lui Vlaicu, nătângul de flăcău binţinţean, care tropăia toată ziua de nerăbdare în odăiţa de sub cucumea, ca un mânz la stănog, aşteptând de la Goga să limpezească în scurt lucrurile cu dânsul. Prinsese el de la Orăştie o vorbă şi i-o zvârlea când îi era lumea mai dragă:

— Ce drac oi începe eu, mă Tavi?

— Mai aşteaptă, Vlaicule, să vedem…

— D-apoi ce să vedem? Eu le arăt gândacu şi gata!)) – Bine, asta-i altceva… Dar deocamdată trebuie să-i facem ca să vie şi să vadă.

— No! D-apăi aceea îi uşoară treabă.

— Crezi?

— De bună seamă, că tu eşti domn mare la ei, şi-ţi ţin

frică… Numai cât baţi din palme şi…

Şi Goga nu mai încerca să-i arate că se înşală. Judecata ţărănească, încăpăţânată până la izgonirea oricărei chibzueli, nu se răsturna cu nicio împotrivire.

— Întocmai cum spun alegătorii lui Pătrăşcanu, când vin să-i ceară un post: Dacă vrei dumneata… ei pe Morţun, te duci cu el la Haret, treci pe la Conu Alecu şi vă duceţi împreună la Ionel Brătianu.

Prin această amintire, întors legată însă, când se vorbea de volumul lui Pătrăşcanu, Goga îşi aducea aminte de Vlaicu.

— Ştii că acum îndemn şi eu ca tine. În loc de alegător am însă un inventator de aeroplan.

— De ce? sar cu gura toţi, râzând nevoie mare de năzbâtia grozavă pe care o aud.

— De aeroplan.

— Păi, am şi eu o păţanie cu doi, cari au inventat un balon, râde Pătrăşcanu. Şi hohotul se întinde cutremurător, pentru că toţi ştiu hazlia întâmplare a deputatului, apărută de curând în Viaţa Românească.

Dar Goga, râzând, scutură degetul lui scurt şi dârz, oprindu-i din râset:

— Nu, Că de astă dată e un inventator *adevărat*.

— Ce te potriveşti la comedii de istea zice zâmbind Pătrăşcanu. Şi larma creşte iarăşi, pentru că toată lumea ştie ce preţ se poate pune pe năzdrăvăniile inventatorilor de aeroplane, iviţi de câtva timp ca ciupercile în Europa. Ba, chiar şi în Bucureşti.

Dar degetul lui Goga îi opreşte iarăşi:

— Nu, nu! Ăsta chiar a zburat…

Gălăgia se potoleşte puţintel. Iar când poetul adaugă: E ardelean de-al meu… toată vâlva amuţeşte.

Totuşi, boldurile viclene dintre pleoapele subţiate ale

lui Pătrăşcanu, sclipesc ca ochii dihorului. El e deprins să vadă ieşind năstruşnicii mari, de haz nespus, mai ales din oamenii pentru cari pui mâna în foc că ştiu ce spun.

Deci, stă ţintit la gura lui Goga, la ochii mari cari cred în ceea ce spun şi nădăjduieşte să vadă comedia ţâşnind de la sine, tocmai lângă temeinicia amăgitoare a judecăţii.

Încearcă doar întrebarea:

— Da, l-ai văzut *matali* zburând? Ori…

Capcana e cumplită. Goga simte încordarea celor zece perechi de ochi şi-şi cântăreşte bine vorba, fiindcă îşi dă seama că orice cuvânt greşit ar putea să ruineze tot. Adică, să ciuntească încrederea desăvârşită, care trebuie în acest caz, ceea ce, într-o împrejurare aşa de ciudată, ar fi tot una cu prăpădul.

I-ar răspunde: Nu l-am văzut! Sau: L-am văzut, dar nu pe el, ci modelul mic. Amândouă sunt răspunsuri primejdioase, după întrebarea grozav de vicleană a deputatului.

Alege prin urmare altă cale şi zice:

— Să mergem să-l vedem cu toţii! Răspunsul a fost straşnic de bine găsit. Avea în el acea chezăşie de faptă, care i-a uimit pe toţi.

Urcând treptele multe spre etajul al treilea, le-a lămurit mai apoi tot ce era de nevoie în privinţa lui Vlaicu, fecior de ţăran, inginer de la München, născocitor în toate căile.

Când au intrat în odaie, Aurel şedea la geam, cu mâinile înfipte în buzunare. Se uita afară, în vârvora străzii înguste, care se deschidea spre Teatrul Naţional şi murmura trist, fără strop de îndemn, o rămăşiţă de cântec de prin văgăunile Murăşului său:

Mândro, pentru dorul tău Mă topesc ca inu-n tău…
Mând*ro pen*t*ru dum*i*ta Mă* t*op*e*sc ca* c*ân*e*pa.*

Când s-a întors şi a văzut cladăra de capete din uşă, a început să-i bată inima ca unui făptaş de rău, căruia îi intră în casă puterile Statului să-l ridice. Dar bătaia de inimă avea altă însemnare. El ştia că toată lumea aceea e adusă de Goga, pentru gândacul său. Aşa dar, n-a pregetat o clipă să creadă că poetul a limpezit totul, de vreme ce a fost în stare să strângă atâţia domni şi să-i caţere până la etajul al treilea. Astfel, în mintea lui Vlaicu, ivirea oamenilor din uşă a fost dovadă că, a doua zi cel mult, el îşi începe lucrul la aeroplan.

— No! Acu restează numai aceea, să scriu de loc lui Gnome de motor, să mi-l ecşpedieze. Ş-apăi, salve Blériot-ule!

Năpădit de-un tremur cald şi bun, cu carnea sfârâită într-o înfiorare surdă, unde află numai bucurie care îl gâtue, limba i s-a uscat, buzele i s-au uscat. Doar ochii mici şi tari i s-au umezit. Cu greu se stăpâneşte să nu-l ia în braţe pe Goga, când acela îl prezintă la domnii cei mari.

— Ce drac-or fi iştia? Ministări, o injineri? aşa se întreabă, căutând cioculeţul bălan al lui Pătrăşcanu, privirea azvârlită a lui Lupu, sau cioncul de păr căzut pe monoclul lui Minulescu.

Acum însă ţăcăneşte călcâiele, lipindu-le ca o cătană desăvârşită şi întinde mâna fiecăruia, plecându-se din rărunchi, ca la curtea drăguţului de împărat, Apoi, la porunca lui Goga, ia de pe pat gândacul cel mic, pentru că pe cela mare mare îl cocoţase tocmai sus, în creştetul dulapului, îl dezbracă de învelitoarea neagră şi începe a-şi spune lecţia.

Pătrăşcanu, inspectorul şi profesorul, ciuleşte urechea profesional. Când îşi dă seama că împestriţarea

înspăimântătoare de vorbe nemţeşti, termeni tehnici şi ardelenisme, nu se loveşte de loc cu dicţionarul lui, nici cu descurcarea lui în ale mecanicei, începe a câta la înfăţişarea frumoasă a jucăriei, la pânza trandafirie de pe aripi, la aţele galbene de sârmă, la lemnuşele subţiri şi la ştaubele late, făcute din carton văpsit cu argint.

— Ştaubă… Ce naiba o fi ştauba asta?… Şi gâdilat în créer, simte că începe a se încropi în el o schiţă hazlie, legată de ştauba asta, care trebuie să fie ceva grozav de însemnat. De altfel niciunul nu pricepe mare lucru. Se şi vede limpede din felul cum se uită unul la altul din când în când, cerşindu-şi protivnic ajutor, măcar că toţi par încântaţi în acelaşi timp, de rotiţele meşteşugit făcute cu briceagul şi de toată înfăţişarea plăcută a jucăriei. Dar mai ales se vede limpede din întrebarea lui Pătrăşcanu.

— …Şi… /mă rog, matali, năzdrăvănia aiasta zboară? Vlaicu tresare ca lovit în creştet. Ridică dârz fruntea, fulgeră cu ochii şi răspunde jignit:

— No! D-apăi de bună seamă că zboară.

— Zău?… Nu şagă? Zboară bini?

— Pofteşte şi-i vedea! s-a zbârlit inventatorul. Rotind de zor ştauba, să răsucească bine firele de gumă, îşi face loc prin lume, este pe sală şi dă drumul gândacului în zbor.

— Iote, dom’le! zice careva uluit, pe când maşinuţa ţâşneşte săgeată de-a lungul coridorului se plesneşte de perete şi cade grămadă, răpăgând pe aer, ca o foaie de hârtie.

— S-o tuf lit! face Pătrăşcanu. Dar Vlaicu, înţelegând altfel spaima şi cuvântul moldovenesc, dă din laba greoaie.

— Nu-i bai! apoi se duce zorit să-şi ia gângania, izbindu-se la colţ piept în piept cu madama bondoacă, grăsună, botoasă şi bălană, care ieşise din odaia ei, speriată de larma răsărită în coridor.

— Te-am lovit rău? zice el, oprindu-se. Şi glasul cere

iertare.

— Nu-i nimic, răspunde ea zâmbind, cu ochi mari la flăcăul înalt şi oacheş pe care nu-l văzuse până acum. Dar zâmbetul acela i-a luminat de-odată toată faţa şi i-a îmbujorat-o. Buzele groase, întinse uşor în surâs, au scos la iveală dinţi curaţi, rânduiţi. Şi într-o clipă, urâta de adineauri s-a făcut o înfăţişare plăcută şi sănătoasă, care a sunat în mintea lui Vlaicu ca ceva de demult cunoscut.

— Parcă-i... şi gândul a mers mai departe într-o formulă matematică:

Todora + Freya.

— Dumita eşti de-aici?

— Da! zise: Madama.

— No! Apăi, încă şi-aceea îi bine. Va să zică: Madama mea.

Femeia a râs şi i-a scuturat un cot, cu care ştersese varul de perete, în vreme ce Vlaicu întreba:

— Cum te cheamă?

— Matilda.

Toate astea s-au petrecut repede şi nimeni nu le-a băgat de seamă. Ceata prietenilor hotărâse în estimp să purceadă întreagă undeva, în afară de oraş, pe vreun maidan, să facă zboruri mari...

Şi, bine înţeles, mai puţin primejduite.

În acelaşi timp, s-au înţeles că, a doua zi chiar, după zboruri, cel mai cu trecere dintre prieteni să se ducă pe la câţiva miniştri, să le spuie de invenţia lui Vlaicu şi să le ceară ajutorul pentru construirea aeroplanului. Cum era firesc, cel dintâi drum trebuia făcut la Vasilică Morţun, nu numai pentru că el era ministru la Lucrările Publice, dar mai ales pentru că era prieten de-al scriitorilor.

Cu toată izbutirea desăvârşită a zborurilor făcute a doua zi, în Parcul Expoziţiei, de la Filaret, încercarea de la

conu Vasilică n-a fost mare ispravă. Ba, n-a fost niciun fel de ispravă, pentru că ministrul cu gură de înger şi chip de satană, avea oarecum încredinţarea că lumea s-a oprit la el.

— Voi nu ştiţi, măi băieţi, că fleacuri de-astea am văzut şi eu acum vreo zece ani. A fost prin ţară unul, un franţuz, care dădea reprezentaţii cu o jucărie cam cum spuneţi voi. Eu l-am văzut la Iaşi, la Teatru. Îi dădea drumul de pe scenă, s bura prin sală şi se întorcea înapoi.

Şi a încheiat:

— Va să zică nu-mi spuneţi nicio noutate…

— Da, coane Vasilică, se poate. Numai că băietanul acesta a zburat de-a binelea, la el acasă, cu o maşină mare, trasă de cai.

— Ai văzut tu?

— Nu, dar spune Goga.

— Dar Goga l-a văzut?

— Nu, dar…

— Poftim, ăsta e răspunsul!, a zis Morţun, dând din cap.

Fiecare spune că l-a văzut altul. Apoi pe asemenea mărturie nu pot eu risipi banii Statului, cum s-a întâmplat şi cu aeroplanul lui Goliescu. Gândeşte-te şi tu, că-i vorba de douăzeci, treizeci de mii de lei. Pot eu să-i scot din bugetul meu, când ştii ce greu mă cârpocesc cu câte belele am pe cap?

S-a sculat sâcâit şi după ce a făcut câţiva paşi, şi-a dat drumul:

— Pe urmă, să vorbim drept. Mie şi-aşa îmi scoate opoziţia ochii că fac poezie cu banii Statului şi că-i zvârl pe fereastră…

— Să-i mai zvârl acum şi în aer?

Şi diavolul romăşcan din Broşteni, care risipise multe averi de dragul frumosului şi frumoaselor, care ştiuse fi

cândva fără măsură de generos între socialiştii lui Dobrogeanu-Gherea, Diamandy şi Ioină Nădejde, sau pentru unii pictori ori scene de teatru-cărora le dăduse bani şi actriţe de seamă – se dovedea uscat şi obosit. Inima, care pornise cu atâţia paşi înaintea vremii lui, îşi sleise puterile mai curând decât se bănuia. Ai fi zis că atâta crezuse în ziua de mâine, în visurile tinereţii lui de socialist arzător, încât, în clipa când a trebuit să ajungă el singur schingiuitorul lui Frimu, fostul său tovarăş de partid, a înţeles că e blestemat să-şi calce în picioare tot sufletul pe care s-a clădit. Şi astfel dinţii smulşi lui Frimu în beciurile poliţiei făceau cu mult mai dureros de ştirbă viaţa lui Morţun, decât gura moldovanului bălan, care credea orbeşte în nerozia lumii desăvârşite.

Cum era să mai creadă un asemenea om în buimăceala care se pregătea veacului nou? Văzuse îndeajuns înainte, când tipărea pe banii săi poeziile lui Eminescu, sau când se încăpăţânase să răsplămădească într-o romăşcană, descoperită întâmplător, marele răbufnet de patimă şi de talent, care avea să se numească mai târziu Tina Barbu.

Acum nu mai vedea nimic. Întorsese ochii spre înăuntrul său şi trăia acolo ca în părăginirea tristă a caselor care au duduit de prea multă voioşie şi viaţă.

De altminteri, câte o încercare ca aceasta cu aeroplanul lui Vlaicu, scormonea în el o spuză amară. Îl silea să se pune faţă în faţă cu vremea şi se vedea neînţelegător, rămas în urmă, depăşit. Desigur, nu erau clipe plăcute pentru o simţire bolnăvicios de ascuţită, nici nu erau menite să i-o îmbuneze. Vlaicu a avut astfel parte să zgândărească în inima lui Vasile Morţun, una din cele mai tainice şi mai dureroase dintre suferinţele sfârşitului său.

De aici aveau să izvorască, mai apoi, multe din cele

care păreau fără lămurire. Şi fireşte, tot de aici a pornit încăpăţânarea hotărâtă să nu dea ascultare cererii de la început, decât doar dacă îi dă Ionel Brătianu o însărcinare anume.

Căci Vasile Morţun, nu numai că nu a vrut să dea ajutorul care i se ceruse pentru aeroplan, dar n-a primit nici măcar să trimită câţiva ingineri să vadă modelul şi zborurile, ca să-şi dea părerea.

Trimisul prietenilor lui Vlaicu s-a întors la Hotel Regal cu inima strânsă şi cu simţământul că pricina zburătorului e pierdută.

În tăcerea dureroasă, întinsă după istorisirea celor întâmplate la minister, nimeni nu mai avea curajul să-şi spună gândul. Erau copleşiţi. Numai două făpturi păreau a se sinchisi puţin de vorbele lui conu Vasilică. Unul era Vlaicu, pentru că se aştepta la orice acum, când aflase că domnii veniţi la el şi pe care îi crezuse mari şi tari, nu fuseseră decât nişte de-al de el.

Al doilea era Pătrăşcanu, care-şi mângâia cioculeţul bălan, de parcă voia să-şi ascundă cu orice preţ zâmbetul de vulpe hoaţă, cu care muşluia oamenii şi întâmplările. S-ar fi zis că el se aşteptase la asemenea răspuns. Ba încă, ştiuse aşa de limpede că nu poate fi altfel, încât nici n-a mai vrut să se ducă degeaba la Morţun.

Vorbele spuse de dânsul într-un târziu, mărturiseau vădit tot ceea ce se crezuse:

— Să găsim un om de treabă şi serios!

Iar după astă vorbă, fiecare şi-a zobit mintea să-l afle pe acela, ceea ce, nu mult după asta, a adus acelaşi nume:

— Spiru Haret!

Pătrăşcanu i-a privit pe toţi pe rând şi a zâmbit. Numele acela li-l poruncise el, în tăcere, cu neasemuita tărie a încrederii oarbe, pe care i-o purta Ministrului său.

— Acela-i om de ştiinţă… şi om de omenie… a temeinicit unul.

— Dar cine se duce să vorbească? a întrebat altul.

— Eul Ce mai întrebaţi? a zis Pătrăşcanu, ca o pecete care închide un plic.

Când a sunat la casa cu numărul şapte din Strada Verde, cel dintâi ieşit în întâmpinare a fost Dag, dihania deşteaptă şi nedespărţită de stăpânul ei, despre care Spiru Harét scrisese rânduri aşa de minunate în Viaţa Românească.

Câinele a sărit cu labele lui grele în pieptul lui Pătrăşcanu, de mai să-l dărâme cu dragostea hărăzită numai celor ai casei. Dar când a luat-o goană înainte prin odăi, să-l vestească pe nou venit, glasul lui Haret a răsunat scurt:

— Pleacă de-aici, că ţi-i botul murdar…

Şi Dag, deştept şi cuminte, care înţelegea voia şi joaca stăpânului, şi-a şters botul de covor, la luminiş, să fie bine văzut, apoi s-a întors şi s-a aşezat pe labele dinapoi, în faţa biroului, dând rar din coadă, mândru peste măsură de isprava lui.

— L-ai văzut? a zis Haret, râzând. Domnul ăsta simpatic, a început să fie mai lichea ca un om.

— De ce? Pentru că împlineşte porunca?

— Nu. Ci pentru că nu se simte jicnit. Aşa dar n-are caracter.

— Atunci ar însemna că mâţa are…

— Negreşit, a răspuns Haret, ca o dovadă că, pisica, aşa de ageră la orice mişcare, şi hotărât, cu simţ al echilibrului şi putere muşchiulară mult mai mare, nu se aşază în două labe, dar n-ai nevoie s-o trimiţi să se cureţe. Concluzia: pisica ştie mai bine ce vrea şi ştie cât preţuieşte.

— Dacă-i aşa, ertaţi-mă că vă întreb, ce înseamnă faptul că dumneavoastră n-aveţi pisici în birou ca Richelieu, ci îl aveţi pe Dag?

— Înseamnă că Richelieu avea dreptate şi eu nu. a răspuns râzând Spiru Haret. Apoi, a urmat întinzându-i mâna:

Şi cu asta dă-mi voie să-ţi spun: Bine ai venit şi să te întreb ce vânt te-a adus la mine.

Pătrăşcanu s-a aşezat pe fotoliu şi a zâmbit:

— Într-adevăr, vorba vânt se cam potriveşte. Adică nu-i tocmai vânt, ci ceva care merge pe vânt.

— Adică?

— Un aeroplan.

Sub mustaţa cenuşie şi frumoasă a ministrului, s-a întins un zâmbet subţire şi bun, care a luminat îndată toată faţa albă şi senină, până în pleoapele mari şi peste fruntea netedă. S-a aplecat a glumă spre Pătrăşcanu şi l-a întrebat cu grai domol:

— Nădăjduiesc că ai adus chiar şi secţia transversală, nu? ceea ce, fiind o aluzie la schiţa cu cei doi inventatori de balon, scrisă de Pătrăşcanu, i-a înjunghiat în râs şi a deschis cu bunăvoie toată cisla trainică de care era nevoie.

— Nu, vorbesc serios, domnule Ministru. Goga a adus din Ardeal un inginer, care a inventat un aeroplan.

Şi în scurte vorbe a spus tot ce ştie despre trecutul lui Vlaicu, tot ce văzuse şi tot ce nădăjduia să mai vadă.

Spiru Haret, cu obrazul sprijinit între degetele mâinii drepte şi cotul ţinut pe mâner, s-a rezemat în fundul jilţului şi n-a mai crâcnit o vorbă, până când s-a încheiat istorisirea toată.

Apoi a năvălit tăcere în odaie. Din strada liniştită nu tremura niciun zvon. Doar tic-tacul măsurat al ceasului călca pe timp ca un pas tot una şi neobosit.

— Şi-i… ai văzut modelul zburând?

— Da, domnule Ministru.

Pleoapele lui Haret au căzut grele peste ochi. Arătătorul mânii, care îi sprijinea obrazul, a mângâiat încet musca surie de sub gură şi a depărtat câteva fire de mustaţă căzute pe buză. Apoi toate s-au oprit pe loc, ca în aşteptare.

…Sub pleoapele închise Haret gonea înapoi, lunecând în timp spre pâcle depărtate. O icoană ciudată se desluşea abia prizărită. Apoi alta şi alta. Un gard… O uliţă… Dealul Cetăţuei, înalt şi fumuriu, ca un colţ de bardă. Se vede sus, pe zidul ruinat al palatului Gotic, privind ameţit dedesubt, lunecarea vântişă a pământului până devale… Poftă nebună să se arunce în jos… Să zboare ca barza gri vă, care lunecă în cercuri largi peste întinderi. Apoi, se vede pe oalele înmuşchiate şi verzi ale casei, coborând încet spre poală, să huştue găina neroadă care chirăe de spaimă şi singurătate… Huş!… Şi a zburat. Iar el întinde braţele, îşi face vânt… şi nu mai ştie nimic…

Deschide ochii:

— Şi a zburat chiar el, în satul lui?

— Da, domnule Ministru.

— Când te gândeşti că şi eu am visat asemenea lucru când studiam în Paris. Va să zică încercările se înteţesc peste tot pământul. Ader, de demult… Acum în urmă fraţii Wright, Santos Dumont, Vuia, Căpitanul Feber, fraţii Voisin, Farman, Latham şi Blériot… Iar astăzi, românul acesta…

Întreabă tare:

— Cum zici că-l cheamă?

— Vlaicu, domnule Ministru. Aurel Vlaicu.

Haret îşi trage carneţelul din buzunarul vestei. Îl răsfoeşte câtva, după aceea ia creionul agăţat în lanţ, îl înşurubează să-i scoată vârful de plumb şi scrie:

Vlaicu. Expoziţie.

Apoi se scoală şi scuturând mâna lui Pătrăşcanu îi spune:

— La revedere, poimâine 11 Octomvrie, la cinci după amiază, în Parc.

La timpul hotărât, toţi prietenii lui Goga şedeau ciucure în poarta Parcului Expoziţiei, aşteptând sosirea ministrului.

În scurtă vreme se încropise şi în Bucureşti, ca şi la Orăştie, un fel de Club Aviatic, cu prietenii şi duşmanii lui. Iar rândurile se îngroşau de la o zi la alta, fiindcă noutatea lucrului era prea mare, ca să încapă în ori ce minte, şi totuşi prea ispititoare să lase sufletul oricui nepăsător. Fiecare se simţea dator să-i ia parte, sau să-i fie împotrivă, de parcă jucăria de maşinuţă a lui Vlaicu era întocmai argintul viu din băile Transilvănene. Alege aurul din piatră şi nu cunoaşte decât două căi. Primeşte aurul la fund, iar piatra o alungă pe deasupra. Stare de mijloc nu-i şi nici nu poate fi.

Vlaicu, scoţând învelitoarele de pe cele două gângănii, amândouă aduse, se pregătea să aleagă şi pe Spiru Haret. Mai ales acum, după dureroasa încercare cu Vasile Morţun, zburătorul nu mai avea pic de încredere în miniştri.

— N-or priceput nimic! a gândit el şi de astă dată, cum gândise de multe ori şi de mulţi ani. Prin urmare, nu dădea prea multă însemnătate nici încercării pe care o făcea pentru Haret. În mintea lui plutea o singură întrebare temeinică:

— Da, Rejele n-o fo’ auzit?

Până acum se sfiise a o spune tare. Avea să vie şi aceea la vremea ei, fireşte. Deocamdată însă, se supunea acestor încercări, pentru că i le poruncea Goga. Iar Vlaicu era încredinţat că poetul are socoteli foarte limpezi, spre

care merge hotărât, şi pe care nu i se şade să le zăticnească, chiar dacă lui i-i groază de asemenea examene unde, cum zice:

— D-apăi ce drac de examen o fi el a de ştie numa ştudentu iar profesoru-habar n-are ce-i şi cum, făr' numa pune calificaţia, după ce învaţă de la student?…

Trecuse de mult ceasul hotărât/ dar ministrul nu se arăta. Ceata prietenilor a fost cuprinsă, încetul cu încetul, de un fel de nelinişte, apoi de un fel de oboseală amară şi tristă.

— Dacă nici Haret nu se ţine de cuvânt, ce să ne mai mirăm de alţii? a spus careva morocănos, îndurerat.

Cel mai nedumerit era însă Pătrăşcanu. Vorbise doar aşa de limpede cu ministrul, îl văzuse când şi-a scris în carnet şi totuşi, în clipele acestea, se îndoia cu totul şi de auzul şi de privirile lui.

— Să mă fi înşelat eu până într-atât? aşa se întreba. Şi încă această îndoială nu l-ar fi chinuit aşa de mult, dacă ochii celorlalţi de pe lângă dânsul nu l-ar fi pândit cu aerul că toţi îi bănuiesc spusele.

— Ce-or fi crezând ştia, bre? Că m-am lăudat ca o gură mari şi i-am pus pl drumuri, numai să mă fudulesc că l-am câştigat pl ministru?

Îşi ieşise din fire la asemenea gând şi totuşi mulţi din cei de faţă păreau să gândească astfel. De-altminteri, câţiva l-au şi întrebat:

— Ai vorbit chiar tu cu el?

— Păi, dacă vă spun…

— …Şi a făgăduit că vine, ori…?

— Făgăduit, omule, ba şi-o scris şi în carneţăl…

Lucrurile puteau să işte foarte multă amărăciune, dacă aşteptarea ar fi putut să dureze cu mult peste un ceas. Căci, totodată, telefoanele date la minister şi acasă,

întorceau răspunsuri nelămurite. Nu se ştia bine pe unde poate fi ministrul. Noroc de cineva, care şi-a adus aminte că e şedinţă la Sinod şi că Haret ar putea fi tocmai acolo. Un telefon le-a adus vestea că, într-adevăr, ministrul era în şedinţă şi că Jan Dumitrescu, şeful de cabinet, avea poruncă să-l aştepte, ca să meargă apoi la Parcul Expoziţiei de la Filaret.

Peste vreo jumătate de ceas, trăsura ministerului oprea la poarta grădinii.

— Vă rog să mă iertaţi. le-a spus Haret, dându-le mâna pe rând. Am întârziat foarte mult, dar am avut o şedinţă cam furtunoasă la Sinod…

Apoi, zvelt, rezemându-se în frumosul său baston galben cu mâner sculptat în chip de vultur, s-a oprit în faţa lui Vlaicu şi privind în de-amănunt păsăruica de lemn şi pânză, i-a ascultat lămuririle.

— Ştiu ce-i un aeroplan, domnule inginer. Cunosc aproape toate maşinile care s-au făcut şi care au zburat până acum, Vreau să-mi spui numai în ce se deosebeşte aeroplanul dumitale de ale celorlalţi inventatori. Şi mai ales, prin ce este mai bun. Dumneata eşti inginer. Deci ştii că în materie de mecanică sunt puţine invenţii. Nu numai atât. Dar multe invenţii nu înseamnă nimic, dacă nu li se aduc perfecţionări. Vreau să spun că perfecţionările sunt acelea care fac întrebuinţabile invenţiile, oricât de geniale ar fi ele. Lionardo da Vinci a putut inventa o maşină de zbor. E un precursor. Dar maşina lui a rupt numai oasele unui ucenic. Atât. Ca şi aeroplanul lui Ader, sau al lui Lilienthal. Va să zică, ştiu că se poate zbura şi ştiu de ce. Spune-mi acum întrucât maşina aceasta va zbura mai bine.

Privirea dreaptă şi luminoasă pe care i-o aruncă lui Vlaicu, suna plăcut inimii, cum suna urechii glasul catifelat şi cald. Flăcăul lui neică Dumitru din Binţinţi a simţit, în

limpezimea de judecată matematică a ministrului care-i şedea în faţă, o răsfrângere a lui însuşi. Chiar vorbele acelea trecuseră cândva prin mintea lui. Cu un an înainte spunea Friedei, la Russelsheim:

— Dacă vrei să faci o maşină mai bună ca alţii, faci una să nu semene cu ale lor. Adică să n-aibă greşelile lor…

Şi de fapt, era aproape acelaşi lucru cu ceea ce îi spunea acum Haret.

În prietenia ce-o simţea venindu-i din inima ministrului cu aspră înfăţişare, Vlaicu a putut vorbi fără să se simtă stingherit, cum îşi închipuia. Şi-a putut îngădui chiar să-l scarmene pe Blériot:

— …care el a nu-i stabil, că are tenter de greutate deasupra şi îndată se însuce când i-o sufla vânt într-o aripă, nu ca la mine unde şi drac să sufle, apoi tot dejaba suflă, că nu-i succede, fără numa mă dă în leagăn şi mi-o place încă mai tare…

Din când în când buzele lui Spiru Haret pâlpâiau încetişor a zâmbet stăpânit. Dar încrederea liniştită, cu care vorbea Vlaicu, depăşea cu mult stângăcia ardelenismelor lui, şi lipsa lui de cuvinte. Nu vorbea pe de rost flăcăul acesta. Nici nu aducea părerile altuia. Avea o vedere limpede în spaţiu şi în unde de aer, care dădea vorbirii o temeinicie sănătoasă şi odihnitoare. Haret ştia să simtă asta, el care avusese de-a face atâta amar de ani şi cu lumea măruntă a dăscălimei, plină de haosul vederii înainte, şi cu lumea precisă şi rece a celor încătuşaţi de cifre şi socoteli.

Astfel, urechea lui şi simţirea lui, se ascuţise îndestul să poată desface pe omul care vede într-adevăr, de cel care îşi închipuie numai ce vede. Iar prin deosebirea aceasta, Haret împărţea oamenii în două: cei cu care lucra şi cei pe care îi împiedica să lucreze, dându-şi seama, că orice strop de râvnă la aceştia din urmă e, vrând nevrând, o înşelare şi

o rătăcire mai mult.

Astfel, zecile de scrisori pe care le trimitea de acasă, de la via din Valea Călugărească, sau de pe vaporaşul care-l ducea pe Dunăre în sus, în luna de concediu, scrisori menite adeseori dascălilor mărunţi, risipiţi prin funduri de sate, n-au fost nici când încurajare decât acelor dăruiţi cu vedere limpede în spaţiu şi timp.

— Fapta trebuie să încapă în satul dumitale. scria el cândva, unuia dintre ei. Purcede-o prin urmare aşa fel, încât să se potrivească şi astăzi şi peste cinci zeci de ani, când va trebui să o ducă mai departe urmaşul dumitale. Nu te ţine de pildă celui care îşi face iaz dintr-o strânsură de ploaie, fără se gândească de unde va înlocui pierderea de apă. Caută să vezi, şi să vezi mereu înainte.

Iar în Vlaicu a înţeles că se află omul care vede, şi care vede înainte. Lămuririle asupra greutăţii mai mici, asupra uşurinţei de construcţie, asupra folosului înfăptuit prin două helici în loc de una, l-au mulţumit pe deplin.

A cerut să vadă zborurile. Şi numai decât, gângăniile amândouă au început a colinda prin văzduh, când ţâşnind ca săgeata, drept înainte şi în sus, când ocolind şi întorcându-se spre locul de unde au plecat.

Ca încheiere, a venit şi proba cea de totdeauna, zvârlit pe spate, cu ceasul atârnat în cutiuţa căruciorului, pentru că îndată gândacul să se întoarcă în mersul cel cuminte şi să se aşeze liniştit pe iarbă, ca o pasăre obosită.

Vlaicu a încheiat:

— No! Iasta-i!

Iar Haret i-a întins mâna, spunându-i:

— Pentru mine e probant! şi s-a urcat în trăsură cu şeful de cabinet alături, în vreme ce ţigănuşii cu gazete urlau pe toate uliţele capitalei:

— Şedinţa furtunoasă de la Sinod. Episcopul

Gherasim Safirin al Romanului afuriseşte pe Ministrul Instrucţiei…

Vlaicu rămăsese straşnic de nedumerit. Îşi îmbrăca acum maşinuţele în pânze, dar nu era în stare să înţeleagă nimic.

— Probant? No! Adică cum, probant? Şi vorba aceasta, pe care n-o pricepea bine, căpăta înţelesuri deosebite şi primejdioase. De altminteri, i se părea că tuturor a le e gândul la fel de nelămurit, fiindcă nimeni din cei de faţă n-a arătat, după plecarea ministrului, vreo bucurie deosebită. S-ar fi zis că e dimpotrivă; iar plecarea a fost anevoie, ca şi când fiecare purta acum o povară pe inimă.

Vlaicu, după ce şi-a aşezat maşinuţele în trăsură-una la picioare şi cea mică pe braţe-şi după ce caii au prins a ţăcăni pe duruiala cutremurătoare a străzii – s-a întors la Goga:

— Ce-o fo’ vrut să spuie esta cu probantului, frate?

— Ce să spuie? Că maşina a făcut dovada de ce poate.

— No! Fain. M ei je şi aşa. Dar acu ce-o fi? Dă criţari, o ba? Goga i-a răspuns câteva vorbe, dar o hodoroagă de căruţă, care trecea pe alături, a huruit aşa de grozav, încât nu s-a mai auzit nimic. Iar Vlaicu n-a mai avut curaj să întrebe a doua oară. I se părea că poetul e supărat şi n-a mai voit să-l sâcâie.

De aceea, întors la hotel, a început să-şi facă socoteală de câţi bani are şi să se întrebe dacă nu cumva ar fi fost mai bine să plece înapoi la Binţinţi.

Se simţea povară şi necaz pentru prea multă lume.

— Încai cu tata îi alt. Că doar el m-o fo’ făcut să cresc strâmb şi făr’ noroc…

Răvăşit de gânduri tulburi, în seara aceea n-a mai

vrut să mănânce. Şi-a cumpărat doar două plicuri şi a început să scrie:

Bucureşti la 11 Oct. 1909
Frate Ione.

Bucureştiul e oraş fain, măi, aproape ca Pesta. Dar aeroplane n-au românii săracii, că ei m-aşteaptă pe mine să le dau gândacu meu. Azi or venit Miniştrii la mine şi mi-or spus că-l aduc şi pe Re jele. Dară eu vreau să-l fac mare mai întâi şi pe urmă să-l vadă Re jele, când zbor. De criţari încă sunt necesitat. Să-mi trimiteţi, că eu numa ce gât maşina şi trimit înapoi. Că eşti a or să-mi cumpere mai multe maşini pentru armată. Tu nu vrei să vii aici, ca să înveţi? Vin măi, că aici sunt neveste faine, când le vezi eşti satisfăcut pe un an de zile.

Te sărută, Aurel

Dintr-un respect firesc faţă de Spiru Haret, nimeni n-a mai cutezat nicio mişcare. Aşteptau toţi să vadă lămurirea lucrurilor făcută prin mâna Ministrului Instrucţiunii, dregător cu mare trecere în partid şi în guvern, iar pe de altă parte, om al cărui cuvânt atârna greu ca plumbul. Prin urmare aveau neclintită nădejde că, în scurt timp, Vlaicu va putea începe construirea aeroplanului, fie în Arsenalul Armatei-cum îşi dăduseră câţiva cu gândul, socotind că Ministerul de Război are cel dintâi căderea şi nevoia să ajute asemenea invenţie – fie în atelierele Căilor Ferate, sau la Şcoala de Arte şi Meserii.

Dar timpul nu se mai măsura cu luna sau cu ziua, ci cu ceasul.

Iar ceasurile treceau unul după altul, la fel de goale şi la fel de triste. E drept că zeloasa ceată a prietenilor avea să crească neînchipuit, adunând tot mai mulţi inimoşi în preajmă şi în ajutorul micilor gângănii de trestie, în care

dormeau – poate – maribiruinţi. Totodată însă, creştea şi lista celorlalţi, a necredincioşilor şi a răuvoitorilor, cărora stângăcia de prăpăd a lui Vlaicu, neştiinţa lui de a vorbi şi, mai ales, neîndemânarea răspunsurilor lui burzuluite, anapoda, le întărea împotrivirea până la vrăjmăşie curată. Totuşi faptul că Haret nu spusese un cuvânt hotărâtor, destruna prietenii şi părea să plece cumpăna dreptăţii către cei duşmani. Dacă ar fi mai durat mult, starea asta nelămurită putea să întindă pe lângă inventatorul ardelean un fel de bărăgan pornit şi rău, care l-ar fi înăbuşit şi pe el şi pe toţi prietenii lui, prin pilda prostiilor şi a noroacelor altora… Căci nimeni nu putea aduce dovezi împotrivă, după cum nimeni nu putea aduce dovezi în folos. Era câmp nou şi neînţeles, unde nici tehnicienilor nu le era îngăduit să intre. Ce putea să aducă atunci mulţimea neştiutoare, decât aceea ce adusese şi la Orăştie? Credinţă, sau necredinţă, scoase Dumnezeu ştie din ce, şi de cele mai multe ori legate de pildele bune sau rele – după cum era cu priinţă – ale altor zburători din Apus sau din loc.

— Dacă până şi Căpitanul Feber şi-a rupt gâtul…

— Dar Blériot cum de a trecut Canalul?

— Noroc orb, căci Latham a căzut de două ori…

Iar încheierea venea de la sine pentru fiecare din cele două tabere. La unii:

— …şi tocmai noi, Românii, să le dăm lecţii celorlalţi?

La alţii:

— …de ce n-am avea şi noi inventatorii noştri? Ceea ce aducea mereu pe buze numele unui oarecare inginer Nicolae Popescu, muscelean de felul lui care, zice-se, ar fi lucrat în fabricile Contelui Zeppelin, fiind el de fapt inventatorul şi constructorul marelui dirijabil.

Se pomenea uneori şi numele lui Traian Vuia, dar mai cu sfială. Din fericire nu se ştia prea bine ce anume făcuse acela şi nici cât anume izbutise.

Aşa dar, Vlaicu, trăia din nou în Bucureşti stările de la Orăştie din vară, cu această singură deosebire că acolo se zvârlea pe roată şi gonea acasă, unde la nevoie avea cine să-l mângie, pe când aici era silit să se înfunde în sărăcia odăiţii lui de hotel şi să plângă cu capul în perne străine.

Era o nerozie şi asta, negreşit. Numai că Vlaicu era deprins cu neroziile. Făcuse multe în cei douăzeci şi şapte de ani împliniţi ai lui şi avea timp destul să mai facă. Dar el suferea acum şi din alte pricini, mult mai grele. Cea dintâi era că, sub toată zarva şi zbuciumul făcut în preajma maşinii lui de zburat, el părea că s-a mistuit.

Nimeni nu-l mai băga în seamă, nimeni nu mai vorbea cu dânsul, nimeni nu-l mai întreba nimic. Îi venea uneori să sară şi să le strige:

— Ho, naţie, că gândacu eu l-am fo' făcut doară, nu voi! Decât, îi lipsea curajul să-şi înşface buccelele la subţioară şi să pornească înapoi către Ardeal, aşa cum îl înjunghia tot mai cumplit dorul şi gândul, de când începuse a simţi vădit că-i povară pentru Goga. Căci acum, poetul îşi isprăvise treburile şi ar fi plecat bucuros spre casă, dacă ar fi ştiut limpezite lucrurile cu Vlaicu. Îi spusese odată, în treacăt, fără niciun gând ascuns şi fără nicio dorinţă de imputare:

— …acum să vedem ce se face şi cu tine, apoi plec…

Dar cuvintele acestea au stârnit fiertură grea de ape tulburi în inima flăcăului binţinţean. Era peste măsură de simţitor uneori, când întortocherea ţărănească a răstălmăcirilor lui, de şapte ori răsucite în créer, ca un dumicat greu de înghiţit, îl făceau să ajungă la gustul cel mai amar şi mai protivnic lui.

De câtăva vreme, asta i se întâmpla tot mai des. Creşteau în el, se vede, crengi noi pe tulpina veche, aşa de

hăcuită şi de greu încercată. Nu se pripea, dar începuse a nu mai înţelege lipsa de zor. Cu alte cuvinte, simţea că trece vremea şi nu voia să i se dea dator. Pentru anii lui şi pentru lipsa lui de rost limpede în aşezarea oamenilor, nu era o ciudăţenie, ci urmare firească a învăţăturii între oameni. Dar cu atât mai vârtos îi era întemeiată graba, când se legase de o născocire care încingea acum pământul. Şi cu asta, am ajuns şi la cea de a doua amărăciune a lui Vlaicu, biciuit zi de zi de toată nebunia afişelor lipite pe case ori garduri şi de toată dezmăţarea reclamelor din gazete, prin care cercul Automobiliştilor vestea venirea lui Blériot.

Iarăşi Blériot… Acelaşi Blériot, care-i ieşise de atâtea ori în cale, îi tăia şi de astă dată drumul, luându-i înainte.

Oftând, şi-a înfipt capul în piept şi s-a lăsat în voia apelor. Erau ape ale lumii, acestea, iar el nu ştia să înoate în ele.

Într-o clipă de amărăciune şi deznădejde, când şedeau amândoui întinşi în cameră, Goga spusese:

— Eu scriu. Un creion şi o foaie de hârtie mi-s de ajuns. Nimic nu mă împiedică să mă desăvârşesc; nici foamea, nici lipsa de palton. Pot avea talent împotriva unei lumi întregi. Tu însă n-ai voie să ai geniu, fără bani… Cine naiba te-a pus să te naşti în casa ta de plugar? Sufere, prin urmare, pentru că ai cutezat să-ţi vâri mâinile ţărăneşti, între zimţii de la maşinăria omenirii şi să-i încurci socotelile.

Vorba asta cu încurcatul socotelilor lumii i-a plăcut straşnic lui Vlaicu. Era oarecum pe măsura lui şi în ograda îndeletnicirilor lui, de vreme ce închipuia lumea ca o maşinărie. Şi sub pleoapele-i închise, pământul se prefăcea într-un fel de ceasornic uriaş, cu milioane de roţi şi rotiţe, iar el, Vlaicu vâră degetele între ele şi toate încremenesc

deodată. E o privelişte plină de măreţie, pe care feciorul lui neică Dumitru o înţelege şi o gustă. Şi la urma urmelor de ce n-ar fi aşa? Goga ăsta, spune acum tot aceea ce spusese cândva şi bătrânul, când l-a râs zicându-i: Maistoraşul Aurel, ucenicul lui Dumnezeu. Deci, se face bun şi iartă lumea. Iar ca să-i dovedească, dă din nou cu degetul într-o rotiţă şi toată maşinăria uriaşă intră în mers.

— No! Umblă, năroado!

Împăcat de-odată cu toate durerile, se împacă până şi cu cea mai crudă dintre ele. Drept dovadă, iată. Coboară la Goga în odaie, să-i spuie că s-a răzgândit să-l mai pedepsească pe Blériot.

— L-am fo' iertat, frate Tavi. Merjem… Apoi adaugă: să-ţi arăt cum zboară, păcătosu.

— Dar eu l-am văzut la Pesta, Vlaicule. Nu ţi-am spus? Numai că zburătorul nu se dă bătut.

— Nu-i nimic de-aceea. Doar atunci nu ştiai ce fain zboară gândacu meu. Acu dacă-l vezi, de loc zici altfel…

Şi în birja, care-i ducea agale către Hipodromul de la Băneasa, de-a lungul şoselei cu teii îngălbeniţi şi plângând frunze subţiri, Vlaicu a sporovăit tot timpul, nefiresc de vesel.

Nu-ţi puteai trage sufletul de îmbulzeală. Pe tot cuprinsul câmpului străjuit de gărducene albe şi de bare groase, era o forfotă care l-a amuţit pe Vlaicu. N-a zis decât:

— Iştea toţi ar fi venit la mine, frate. Vezi tu câţi criţari am fo' pierdut? Dar tu zici că eu spun aista şi-aceia, da dă-l drac de franţuz, că Blériotu lui nu face nici cât coada de la gândacu meu.

După aceea, făcându-şi repede o socoteală isteaţă, bizuită pe cei opt zeci de mii de lei, pe care ştia că automobiliştii îi plătesc lui Blériot, a întrebat:

— Eşti a, frate, dac or şpezat ei franţuzului opt zeci

de mii, de bună seamă că adună de trei ori pe-atâta!

— Da… şi?

— No! Apăi fă şi tu o socoteală. Dacă-mi dădeau mie două zeci de mii să gât gândacu –, miniştrii tăi câştigau un fârtai de milioane… şi încheie modest că eu nu mai ceream nimic, fără numai şpeza de benzin…!

Goga însă n-a auzit socotelile lui Vlaicu. Era cu ochii în altă parte. Răspundea la salutul cunoscuţilor şi pândea spre loja Regală, unde era oarecare larmă şi pregătire, ceea ce însemna că-i aşteptat Regele şi, bine înţeles, Prinţul Moştenitor, Ferdinand, dimpreună cu Principele Carol, cari fiind mari iubitori de maşini şi de noutăţi, nu puteau lipsi de la asemenea prilej.

Pasămite lui Goga îi încolţise în cap s-o rupă cu goana pe la ministere şi să ceară de-a dreptul ajutorul Principelui Ferdinand pentru aeroplanul lui Vlaicu. Gândul acesta ivit de-odată aici, a limpezit într-o clipă toate lucrurile. Era cea mai lesne cale şi cea mai bună chezăşie, pentru că Prinţul Moştenitor, foarte retras de felul său, şi foarte depărtat de mărunţişurile vieţii, ştia să-şi facă vorba ascultată, atunci când afla cu cale s-o spuie.

Un păcănit de motor a detunat peste zarva lumii. Gălăgia a încremenit cât ai clipi şi toţi ochii s-au întors spre câmp, unde, nu departe de lanţul privitorilor, fusese adusă subţira-teca maşină de zburat.

Vlaicu n-o bănuise aşa de aproape. A dat năvală peste cei din margine, a zvârlit cât colo o cucoană grasă şi un vlăjgan chipos, s-a strecurat printre două zvârlugi de fete suite pe scaune, de era să le răstoarne şi s-a prăvălit peste capul unui moşneguţ, turtindu-i pălăria, până l-a silit să se dea îndărăt. În sfârşit, a întins mâna până la bară, s-a apucat zdravăn de ea şi săltat în vârful picioarelor, a putut să vadă limpede aeroplanul din câmp.

N-a fost plăcută de loc clipa aceea. Şi n-a fost plăcută

pentru că înfăţişarea maşinii era frumoasă. Nu semăna de fel cu hardughia pe care şi-o închipuise el, după fotografiile prost făcute de prin jurnale, ci era o alcătuire gingaşă şi sprintenă ca o gâză, cu subţiratice picioare înalte încheiate în roţi de bicicletă, cu coada prelungită, jumătate îmbrăcată în pânză, iar cealaltă jumătate cu scheletul de lemn lustruit, lăsat vederii, cu aripile netede şi graţios alcătuite.

În sfârşit i-a plăcut. Murea de necaz că-i place. Dar din încurcătura asta nu putea ieşi decât aducându-şi aminte că e român ,get beget şi că află în graiul şi obiceiul naţiei, putinţa să-şi spuse şi plăcerea şi necazul deodată:

— Pauzul ei, că frumoasă-i!

Însă, pe când se gătea să mai spuie No! C-apăi iasta te pune în respect! o pocnitură ciudată a săgetat prin larma motorului şi lumea din preajma aeroplanului a sărit în lături, speriată. Motorul a fost tăiat scurt de cel care şedea în carlingă şi peste câteva clipe, ochii ţintiţi ai lui Vlaicu au văzut helicea rămasă în trei braţe în loc de patru, câte avea. Aşa dar se rupsese o pală.

— No! Te făcuşi de râs, bade Blériot-ule! a răbufnit din toată inima şi cu toată gura, ardeleanul. Iar nefericita întâmplare a francezului aşa de mult i-a încălzit inima, încât se părea că-i o biruinţă a lui. Duşmanul lui Blériot din el a ţâşnit la faţă, ca şi sudoarea, prin toată pielea deodată:

— Am fo’ spus eu că nu-i bună! Şi în fundul inimii se întreba cu părere de rău. De ce drac n-o crăpat ştauba aiasta peste Canal, frate, că aceea încă era bine…

Când s-a vestit lumii că zborul se amână, fiindcă Blériot trebuie să trimită tocmai la Constantinopol după o helice nouă, Vlaicu s-a dus lângă Goga şi l-a luat de braţ, aprins de fericire:

— Văz t-ai, frate Tavi? Apăi, ce inventator e acela care nu-i maestru la dires o ştaubă, fără numa la toate

şpezează să i le lucre alţii...? Dă-l drac cu maşina lui cu tot!

Întorcându-se pe jos, fiindcă n-au mai apucat nicio trăsură, Vlaicu i-a dovedit lui Goga pentru a zecea oară, că Blériot e un prost şi că maşina lui nu face doi bani. Dar nu mai era vesel. Glasul îi era greu, gândurile împrăştiate. Era ca şi când ar fi fost el în locul lui Blériot. Între inima sălcie cum şi-o simţea şi zecile de mii de lei pe care le pizmuise, se socotea mai mulţumit aşa cum este. Peste duşmănii şi peste veleităţi, râvna veacului cel nou încropea duhul zburătorilor, familia lor aparte, chinuită şi ciudată, unde fiecare îşi îngăduie să râdă de durerea altuia, fiindcă aceea este şi a lui.

Bucureşti la 12 Octomvrie

Frate.

S-o făcut de râs Blériotul vost. L-or primit la gară cu alai ca pe Împăratu. Da numai ce-o dat drumul la Anzanu lui şi peloc i-o crepat ştauba. Acu cică zboară mai târziu, dar miniştrii or văzut.

Servus.

Vlaicu.

Până la zborul lui Blériot, de peste o săptămână, nu s-a mai întâmplat nimic. Cel puţin nu s-a ştiut. Pentru că, între timp, Spiru Haret se pare că nu uitase de loc pe Vlaicu şi nici n-a pierdut prilejul să folosească zarva stârnită de venirea aviatorului francez şi de întâmplarea neplăcută cu ruperea helicei.

La un om de însemnătatea ministrului, de înălţimea lui sufletească, la cei 58 de ani trecuţi ca vrednic şi temeinic cărturar, nu se mai poate vorbi de încăpăţânare. Cu toate astea, nepriceperea oamenilor acelei vremi în

privinţa zborului, putea prea bine să nu dea altă numire îndârjirii apăsate, cu care Haret ţinea se pune în vază însemnătatea născocirii şi prielnicia venirii lui Vlaicu.

— N-avem astăzi decât două inventatori: Goliescu şi Vlaicu, desăvârşit de deosebiţi unul de altul. Dar formulele lor sunt cele mai originale pe care le cunosc eu, din câte se află acum în lume. În condiţii de bună execuţiune, amândouă aeroplanele vor zbura. Dar nu aceasta e problema însemnată. Ea se pune de la zbor încolo: cum vor zbura? Vă atrag atenţia că avem în privinţa asta o răspundere foarte mare faţă de ziua de mâine…

— Cum? Dumneavoastră credeţi că aeroplanele ar putea să aibă vreo întrebuinţare practică? a îndrăznit să întrebe un ministru tânăr.

— Cred, iar dumneata ar trebui să fii desăvârşit încredinţat, dragul meu. Aeroplanul poate să fie al vremii dumitale cu mult mai mult decât este electricitatea a vremii mele.

— Bine, domnule ministru, dar electricitatea avea un câmp fără margini.

Haret a zâmbit blând şi a oftat:

— Şi dumneata crezi că ai aflat margini câmpului, pe care pot să-l bată aeroplanele? Apoi, a isprăvit uşor, ca o spovedanie. E prea multă frumuseţe, prea multă poezie în născocirea asta, să nu fie în ea putinţa unei realităţi…

S-a sculat din jilţul unde şedea şi l-a bătut pe umăr:

— Gândeşte-te bine şi vei vedea. Eu o gândesc de vreo treizeci de ani şi o simt de vreo cincizeci…

Toate acestea erau gânduri scumpe lui Haret. Ca în toţi marii matematicieni, realitatea cifrelor sfârşea în frumuseţe. Simetria este desăvârşire care împlineşte mereu armonie. zicea cândva un înţelept răscolitor de lumi îngropate. Şi Haret înţelegea bine cântecul acelei simetrii.

— Înaintarea lumii, a spus odată, sunt descoperirile.

Omul îşi descopere puteri; în sfârşit se descopere. Dar descoperindu-se, se descătuşează. Focul, roata, plutirea, aburii, electricitatea, au fost primii paşi. Urmează aeroplanul. Şi mai ce? Poate: omul invizibil, după care nu mai rămâne decât: omul biruind gravitatea. Adică, punerea la rând cu elementele. Frumuseţe mai desăvârşită decât acest cerc împlinit, eu nu cunosc…

Mişcat de stăruinţa lui Haret, cel dintâi care s-a lăsat ispitit a fost Vasilică Morţun. Nu înţelegea poezia aceasta, aşa cum încerca să i-o arate Ministrul Instrucţiei, dar pentru un iubitor de frumuseţe, făgăduiala era nadă bună. Şi apoi cumintele dregător al Şcolii atinsese o coardă foarte simţitoare din inima fostului socialist. Era răspunderea faţă de alte vremi. În privinţa asta, conu Vasilică avea o pildă cam tristă în viaţa lui, rămăşiţă veche din timpul când hăimănălea negrijuliu prin Paris şi lua lecţii de teatru, în loc să se ţie de cartea pentru care fusese trimis. Pe atunci râsese nebuneşte de cara-ghiozlâcul celui dintâi automobil şi îl socotise, nu numai jucărie de copii proşti, dar chiar jignire pentru bunul gust şi simţul frumuseţii. Iar acum bătea toate căile ţării în al său minunat de Dion, neînţelegând cum a putut să-şi piardă atâta amar de timp în viaţă, hălăduind ca melcul, în trăsură.

Prin urmare, avea de ce să-i fie teamă că-i stă în colţ, pândindu-l, vreo nouă amăgire. Nu voia să treacă în faţa altui rând de oameni drept un înapoiat ridicul., îl durea asta mai mult decât gândul morţii, în care nu afla altă mângiere decât nădejdea la binele pe care ziua de mâine avea să-l spuie despre dânsul.

Actorul neîmplinit din el îi biruia prin urmare bătrâneţea şi îl silea să încheie frumos, ca într-o togă graţios învârtită peste cap, după îndelungi studii în faţa

oglinzii.

A hotărât să vadă o încercare de zbor cu gângăniile lui Vlaicu, momit şi de Torna Stelian care, măcar că n-avea nimic de-a face cu maşinăriile, era totuşi unul din acei înţelegători ai frumuseţii unde, după spusele lui Haret, se adună toate căile împletite ale lumii. De altminteri Stelian, ca locţiitor la Ministerul de Război, era şi îndatorat să vie. Alături de dânsul a venit apoi Alexandru Djuvara, Ministrul Industriei şi al Comerţului, avocat de meserie ca şi prietenul lui de la Justiţie, şi asemeni aceluiaşi, spirit neastâmpărat, iubitor de noutate şi artă, care-l mânase şi în gazetărie.

Ionel Brătianu, şef proaspăt al partidului liberal, după îmbolnăvirea lui Mitiţă Sturza, ascultase vorbele lui Haret cu tainica smerenie ce-o avea pentru om, pentru cărturar, şi înţelegerea ce-o avea pentru omul de cifre. El însuşi inginer de la Paris, de puţină vreme ieşit din câmpul ingineresc al Căilor Ferate, Ionel Brătianu cunoştea, întocmai ca şi Spiru Haret toate încercările făcute până atunci în privinţa maşinilor de zburat. Ceea ce se ivise după 1907, de când izbucnirea revoluţiei şi căderea Conservatorilor de la putere îl adusese Ministru de Interne, cunoştea mai puţin. Iar după demisia lui conu Mitiţă Sturza şi alegerea lui ca Şef al partidului şi Preşedinte al Guvernului, Ionel Brătianu nu mai asvusese timp să urmărească îndeaproape desfăşurarea încercărilor aviatice din Apus. Totuşi, pentru el, aviaţia era o înfăptuire ca şi pentru Haret.

— Omul poate să zboare cu ajutorul mecanicei. Asta-i dovedit. Rămâne să-şi îmbunătăţească mijloacele, ca să zboare bine şi cu cât mai puţine primejdii. Cât priveşte folosul practic al zborului, el se va dezvolta odată cu perfecţionarea zborului, aşa cum s-a petrecut cu trenul, cu vaporul şi cu automobilul. Saltul de o sută de metri, care

se poate face astăzi cu aeroplanul, e la fel cu zvârlitura plumbului la o sută de paşi din cele dintâi archebuze cu praf. Poate ajunge la mulţi kilometri, cum au ajuns astăzi obuzele de tun. Şi poate mult mai mult. Zborul lui Blériot peste La Manche e mai puţin o încununare a unei munci trecute cât o indicaţie a zilei de mâine.

Mărturisindu-şi astfel credinţa, el răspundea dintr-odată şi stăruinţelor lui Goga, care-l rugase cu câteva zile înainte să vadă experienţele lui Vlaicu, dar totodată dădea o apăsată răzbunare lui Haret.

Cum se vede, Vlaicu adusese până în Consiliul de miniştri dihonia din Binţinţi şi din Oră ştie. Clubul Aviatic se încropea şi aici, ca şi acolo. Dar ca şi acolo, şi aici, totul se mărginea la vorbă şi la făgăduieli. Iar în vremea asta, Vlaicu, n-avea alt să-şi dezmorţească degetele înfrigurate şi doritoare de truda uneltelor, decât cetera lui săracă şi condeiul de douăzeci şi cinci de bani, cu care scria prietenilor tot ce visa că trebuie să se întâmple.

Frate.

Tu nu crezi dar eu am fo' avut dreptate cu Blériotul vost. Nu face doi criţari, măi, maşina lui că numai odat a aprins Anzanu şi de loc i-o crepat ştauba şi-o amânat probă la proxima săptămână să capete altă ştaubă din ţară. Apăi aşa kunst fie la el, că ce fel de inginer e dacă nu se pricepe să direagă singur o ştaubă. Eu aş fi gătat-o ein-zwei. Încă şi lui Ion i-ar fi succes. Dar Blériot a telegrafat şi eşti a îi şpezează optzeci de mii. Prostia tot de român se ţine săracu'. Miniştrii or spus că dacă Blériot a trecut Mâneca eu trec Marea Mediterană.

Numai să gât gândacu meu şi vede el.

Servus.

Aurel

Apoi scrie al doilea răvaş: Frate.

Eu stau la Hotel Regal, care-i cel mai bun. Scump, măi, dar trebuie că la mine vin domnii chiar şi Miniştrii cari se interesează de gândacu meu. Criţari încă or da, dar eu nu mă grăbesc ca Blériot să trec apa şi pe urmă să-mi crêpe ştauba că eşti a mă râd. Eu trebuie să fac experiment fest, frate, şi cum zbor, viu peste munţi, ba chiar şi la Pesta mă duc, să fac în năcaz lui Appony de zice că rumânu să nu înveţe.

Servus.

Aurel

Pe urmă, a treia scrisoare, a patra, a cincea… Nici nu mai ştie câte a scris şi cui are să le trimită. Are însă o mână de lucruri pe care vrea să le spuie şi le împrăştie măsurat. Ai zice că a scris o bucată întreagă şi că o taie în fărâme de câte opt nouă rânduri, pune un Frate înainte, un Servus, Aurel la sfârşit şi face din fiecare o scrisoare deosebită. Când nu mai are ce scrie şi a visat tot, coboară în lume.

Vără capătul tocului între dinţi, îl învârte să simtă până în creieri plăcuta hârâială a învârtiturii, apoi caută nume şi adrese pentru plicuri.

Negreşit, una lui Ion, alta lui Boca, alta lui Simonescu… Celelalte pleacă la întâmplare, spre oameni, cari vor fi foarte miraţi şi foarte nedumeriţi, primind scrisoare de la Vlaicu.

Ci lui nu-i pasă, nici nu se întreabă ce va fi. Avea nevoie de o descărcare, ce nu putea să i-o dea nici vioara, nici gramofonul, nici pânda paşilor Matildei, care tot mai des se învârte prin faţa uşii lui şi tot mai des îşi face de lucru în camera lui.

Un pas creşte grăbit pe coridor, trece şi se opreşte. Încă vreo câţiva paşi şi iarăşi se opreşte. În sfârşit, se apropie din nou. Îl simte în faţa uşii.

— Matilda. gândeşte Vlaicu, râzând de aceste învârtituri necontenite, cu care l-au deprins de ajuns fetele Binţinţiului său.

Ţinteşte urechea să audă pasul depărtându-se din nou, ca în atâtea alte dăţi. Dar în locul pâsăielii lui, bătaie aspră în uşă îi face inima să tresară. Se înfurie pe loc:

— No! Iar? Apăi, eu de loc o ţâpafară! Şi învrăjmăşit, nici nu vrea să răspundă chemării din coridor. Poate că nici n-are timp. Mintea îi aleargă printre crâmpee de vorbe şi icoane:

— Ce drac să-i fac? Prea-i urâtă, frate! Să fi fost barem ceva mai mândră, altfel îi umbla negoţu …

Bătaia în uşă durue din nou, nerăbdătoare. Iar Vlaicu tot nu răspunde. Pe el îl jigneşte straiul de madamă:

— Todora era fătucă fainâ! Ş-apăi era înveşmântată în catrinţă…

În sfârşit, hotărăşte:

— Mţ!… Nu-mi treabă mie d-elea!… Apoi, fiindcă nu vrea de loc s-o mai vadă, se apropie tiptil de uşori, pune laba piciorului în prag, să împiedice ca un zăvor deschiderea uşii, şi întreabă:

— Ce vrei?

Dar de dincolo răspunde un glas bărbătesc:

— Domnule Vlaicu, eu sunt: Dumitrescu. Vă rog deschideţi.

— No! M-am fo’ făcut de râs dejeaba! gândeşte flăcăul, jumătate în râs, jumătate în necaz. Habar n-are cine-i Dumitrescu ăsta, dar oricum, nu-i Matilda, aşa cum se aştepta. Prin urmare repezeala lui n-are niciun rost. Află dar încă un prilej să fie mânios pe femeie şi să-şi răzbune odată mai mult dezamăgirea stârnită în el când, după ce pe întunericul coridorului o crezuse frumuşică şi ispititoare, la lumina odăei, mai târziu, a văzut-o aşa cum era.

Numai că, acum era puţin timp pentru răfueli cu Matilda. Aştepta la uşă Dumitrescu.

— Pofteşte! îl îmbie, deschizându-i uşa. Iar în prag se iveşte bărbăria neagră a lui Jan Dumitrescu, şeful de cabinet al lui Haret.

Vlaicu se uită la el ca la un necunoscut. Îi ştie chipul, dar nu-şi dă seama de unde. Noroc că Dumitrescu i-a citit nelămurirea în ochi şi-i aduce aminte:

— Sunt şeful de cabinet al domnului ministru Haret.

Maistoraşul, gâtuit de spaimă şi uluială, îşi pierde stăpânirea. Ai fi zis că sare în ţăndări, aşa i s-au dezbârnat deodată toate încheieturile şi aşa i-a plesnit vorba necumpănită:

— No! Păi aşa zău, frate! Servus! Pe urmă, văzând [sub mustaţa şefului de cabinet un zâmbet în doi peri, dă înapoi, cercând stingherit să lămurească:

— Iartă-mă, dar noi la Ardeal, aşa grăim, mocăneşte… Dumitrescu însă se face că n-a băgat de seamă; urmează:

— M-a trimis domnul ministru să vă spun că Vineri, la 16 Octomvrie, vin domnii miniştri de război şi de lucrări publice să vadă aeroplanul.

— La câte oare? întreabă cu gura uscată, zburătorul.

— La zece dimineaţa. Şi tot în parcul Expoziţiei de la Filaret.

Vlaicu îşi şterge buzele cu limba şi după ce cugetă adânc, răspunde ca după o zdravănă chibzuinţă:

— No! Bine! Apăi, de bună seamă oi merje şi eu.

De unde era să ştie, Matilda şi cum putea să priceapă pentru care pricină anume Vlaicu n-a mai izgonit-o repede din odaie, nici n-a fost morocănos, ci, de cum a bătut la uşă, el i-a strigat:

— Acum pofteşte! şi ieşindu-i în cale, a înşfăcat-o în braţe, a sărutat-o pe amândoi obrajii şi a zis:

— Fi-va bine! apoi a vârât laba lui mare până în fundul buzunarului drept, a scos o pataşcă de cinci lei şi i-a pus-o în palmă. După care, răsucind-o în jurul braţului, ca în Ha-ţegana, i-a tras una peste rotunjimile tari şi bine ascunse în creţuri de fustă, şi a împins-o spre uşă, fără, să caute a şti dacă chicotul ei este a râs sau plâns şi fără să-i pese că, mai presus de toate, e nedumerită, cum nu i-i dat omului să fie de multe ori în viaţa lui.

Aflând vestea, care părea să limpezească în sfârşit toate încurcăturile, prietenii cei credincioşi s-au purces la lucru. Unul nu era să întâlnească vreun cunoscut şi să nu-l cheme la Filaret pentru ziua hotărâtă încercării.

Astfel, Vinerea aceea a fost, mai cu seamă, o încercare zdravănă a oamenilor, o alegere aspră a lor. Căci din zecile de prieteni şi cunoscuţi îmbiaţi într-acoace, numai câţiva s-au ostenit să vie;

Pătrăşcanu îşi mângie sâcâit cioculeţul lui bălan, privind cu ochi de dihor poarta falnică, tăiată în bolţi largi a Parcului, lângă care se alcătuiseră două pâlcuri de oameni. Deoparte generalii Boteanu şi Georgescu, stând de vorbă cu colonelul Dumitru Ionescu din Inspectoratul General al Armatei. Pe de altă parte gazetarii Ion Russu Abrudeanu, Şchiopul şi Ion Teodorescu, care făceau roată în jurul deputatului Vasile Sasu şi a protopopului Popovici Deseanu din Vaşcău, venit întâmplător prin Bucureşti.

— Care-i Morţun el a, frate Pătrăşcanule? întreabă Vlaicu în şoaptă pe deputat.

— *R*N-a venit! îi răspunde el cu anume mlădiere de glas, care sună ca şi când nici nu i-ar fi plăcut să vie Morţun, nici nu avea încredere că va veni.

Vlaicu a rămas însă mirat şi nemulţumit. El crezuse

că Sasu e Morţun, după graba cu care gazetarii înconjuraseră pe tânărul deputat, proaspăt victorios în parlament şi vădit om de viitor în partid, deci viitoare Excelenţă.

N-a trecut mult şi dintr-o birjă micuţă cu un cal, a coborât un om mărunţel, cu pălărie mare peste pletele bogate, cu mustaţa căzută pe oală, cu chip blând, luminat de ochi lucioşi, neobişnuiţi.

Toţi gazetarii, în cap cu Vasile Sasu, i s-au repezit înainte, în vreme ce ofiţerii au ţăcănit călcâiele şi l-au salutat.

— Esta-i Morţun? a întrebat atunci Vlaicu.

— Nu! i-a răspuns din fugă Pătrăşcanu, care se ducea întru întâmpinarea noului venit. După câteva clipe, cu toţii au întovărăşit bătrânelul până în faţa lui Vlaicu, unde i l-au arătat:

— Uite, maestre, dumnealui e…

— Îmi pare bine, a zis atunci Alexandru Vlahuţă, căci lui îi ziceau maestre şi i-a întins o mână mică şi moale, scormonindu-i cu privirea în ochi, ca şi când îşi cântărea omul.

Dar Vlaicu n-a aflat cine era maestrul.

— De bună seamă şi esta-i careva domn mare, de-i fac onor oficerii… Şi a trebuit să se mulţumească doar cu atât, fiindcă o altă trăsură s-a oprit la poartă. Şi iarăşi toată ceata s-a bulucit să iasă în întâmpinarea domnului înalt şi ţanţoş, cu barbă neagră şi zbârlită.

— No! apoi esta de bună samă-i Morţun! a hotărât singur Vlaicu, şi s-a înţepoşat amarnic cu cele două modele în mâini, hotărât să fie dârz şi să vorbească pe şleau lui Morţun acesta, care i se dovedise duşman dinainte să-i vadă gândacul.

Două săptămâni măcinase în gând vorbele pe care avea să i le spuie. Găsise atunci nişte cuvinte straşnice, iar

acum i se vârtej au de-odată toate prin créer, de nici mai ştia cu care să înceapă.

În cele din urmă s-a hotărât să grăiască aşa:

— No! Apăi acuma de loc ai să vezi, domnule Ministăr, că eu mi ţi-l tai aspru pe Blériot, că el merje cu Anzani, fără numa eu ţâu cu Gnome, care-i ca ochiu' şi are oţel fain de te poţi rade cu el!

Era umflat şi roş ca un curcan când i-a făcut Pătrăşcanu semn să se apropie.

— Domnul Primar Vintilă Brătianu vrea să te cunoască, Vlaicule. aşa a auzit spunându-i un glas pe care, în hăuiala din urechi, nici nu l-a ştiut din care gură vine.

Va să zică nici ăsta nu era Morţun. Şi încordarea lui fără noimă, l-a făcut să se simtă scârbit şi prins de oboseală.

Din trăsura oprită mai apoi, a coborât Alexandru Djuvara. Pe urmă, a venit cu automobilul Vasile Morţun dimpreună cu inginerul Zâne, inspector general în ministerul Lucrărilor Publice şi în sfârşit, repede după dânşii, s-a ivit şi Torna Stelian.

Vlaicu a fost arătat tuturor la fel:

— Domnule Ministru, daţi-mi voie să vă prezint pe inventatorul nostru.

Şi astfel, ardeleanul n-a putut afla nici care-i Morţun, şi nici măcar dacă a venit. Pătrăşcanu i-a hotărât:

— Explică domnilor Miniştri…

Şi Vlaicu a îndrugat ce-a putut şi cât a putut, chinuit de întrebarea:

— O fo' venit oare? Şi dac-o venit, care-o fi el a… Dar degeaba se uita când la unul când la altul, şi degeaba trăgea cu urechea de fiecare dată când vorbeau între ei. N-a auzit decât domnule Ministru, Vintilă, domnule General, sau simplu: domnule dragă. Numele Morţun nu l-a rostit

nimeni. Prin urmare avea toată dreptatea să spuie:

— A drac om şi el a, frate. O fo' zis odată: nu, apăi nu o rămas.

Şi în ochii săi, duşmănia lui Morţun a crescut atât de mare, încât nu i-a aflat altă lămurire decât:

— De bună seamă, ela-i cu Blériot!

Vasile Morţun venise cu toată inima, fireşte. Totuşi era în el o mică îndărătnicie surdă, care nu i-a îngăduit să fie poet de loc. Mai întâi l-a uimit şi apoi l-a speriat sărăcia groaznică de cuvinte a lui Vlaicu şi vorbirea lui, aproape de neînţeles pentru un inginer. Apoi a început să petreacă pe stângăcia ardeleanului şi pe hazul nespus al felului său de vorbă. Chipul de diavol zâmbea înfricoşător, cu ochi subţiri şi colţuri de sprâncene ridicate până în coama frunţii, de-i părea uneori lui Vlaicu că nici măcar nu e aievea.

Astfel, lămuririle inventatorului au fost jalnice, mai ales că toţi termenii lui tehnici erau nemţeşti. Pentru oameni cu carte făcută numai la Paris era adevărat prăpăd. Chiar Vin-tilă Brătianu, inginer de meserie, înţelegea foarte greu unele lucruri, deşi se pare că era trimis de Ionel Brătianu şi că avea şi el destulă ştire despre temeiurile zborului mecanic.

Cel care a privit cu mai multă dragoste, cu mai mult dor de înţelegere, a fost Alexandru Djuvara. Boierul acesta inimos şi subţire, ţinea o dreaptă cumpănă în răceala de gheaţă a celorlalţi. Poate i-o îngăduia şi aşezarea lui lipsită de orice răspundere, dar poate că tocmai asta îl ajuta să vadă puţintel mai limpede înainte decât ceilalţi, cari aveau hărăzire oficială şi aveau de rostit cuvânt greu, cântărit în bani. Acest cuvânt, spus uşuratic pe planurile lui Rodrig Goliescu, căpitanul de artilerie, scosese din vistieria Statului câteva zeci de mii de lei, de pe urma cărora, până astăzi, nu se vedea nimic. Cu atât mai vârtos deci trebuiau să bage bine de seamă la ce vor spune acum, când

izbânzile din urmă ale lui Blériot, schimbaseră faţa lucrurilor. Nu era doar numai întrebarea dacă aeroplanul lui Vlaicu va zbura, ci întrucât e mai bun decât al francezului, şi dacă va zbura mai bine.

Încărcaţi de asemenea răspundere, pe care însuşi Haret le-o arătase, alături de Ionel Brătianu, oamenii aceştia nu voiau să vorbească lesne.

Cel care a simţit bine cum stau împrejurările, a fost bătrânul Vlahuţă. L-a luat de-o parte pe Vasile Morţun şi pe Z. arme, după ce s-au isprăvit încercările de zbor şi le-a spus:

— Dragă Vasilică, să nu faci greşeala să te pui de-a curme-zişul.

— Chiar dacă nu sunt încredinţat? i-a întors Morţun, zâmbind nedumerit.

— Chiar. Aici nu-i vorba de încredinţare sau de neîncredinţare. E vorba de spărtura în veac. Tu eşti om la cincizeci de ani ca şi mine, iar ei sunt alt rând de oameni. Teme-te că poţi fi faţă de băietanul acesta, aceea ce a fost Petrache Carp faţă de Eminescu. Prăpăd mai mare eu nu cunosc.

— Asta e un fel de: crede şi nu cerceta?

— Dacă un om ca Haret e în stare să creadă, mă închin, orice ar fi să cred eu în fundul inimii mele.

— Bine, Alecule dragă, dar Haret nu poate să greşească?

— Poate, bine înţeles. Dar lasă-l să greşească el. De ce să greşeşti tu?

Morţun a stat o clipă pe gânduri, frământând parcă în minte o fărâmă de îndoială. Simţeai limpede că vrea să spuie ceva, dar n-are curaj. În cele din urmă s-a hotărât. L-a luat pe Vlahuţă de braţ şi a început:

— Să vorbim pe şleau. Eu nu spun că maşina asta n-are să zboare. Azi, după câte se cunosc, ar fi o neghiobie

din parte-mi şi oricât aşi avea eu cincizeci de ani, cum spui tu – dar să ştii că n-am împlinit încă nici patruzeci şi nouă... Şi aici a râs lămurind: Asta ca să fim drepţi. Zic: oricât aş avea eu cincizeci de ani, nu-s aşa de neînţelegător faţă de vremea nouă, încât să nu văd aceea ce se vede: sumedenia încercărilor din străinătate, iar acum în urmă zborul lui Blériot peste Canal.

Dar aici nu-i vorba despre ceea ce văd eu, Vasile Morţun, ci eu ca ministru. Sunt chemat să dau din punga Statului.

— Să dai, de vreme ce-i spre folosul lui.

— Tocmai aici vreau să ajung. Cine îmi poate spune dacă este spre folosul lui?

— Cum? s-a mirat Vlahuţă, Crezi că armata n-ar putea să folosească aeroplane?

— Ba da, dragul meu. Şi încă foarte bine. Dar eu ştiu că Blériot e acum la al douăzeci şi nu ştiu câtelea avion, care stricate, care rupte, care lăsate de-o parte pentru îmbunătăţiri. Dar Blériot e om cu avere, şi când n-o mai avea nimic are să afle destui capitalişti în ţara lui. Căci Franţa nu i-a dat un ban, înţelegi? Şi Franţa nu-i România. Va să zică trebuie să înlocuim noi, din vistieria Statului, toate averile lui Blériot, Voisim Farman şi nu ştiu câtor alţii... Căci Vlaicu e sărac lipit, cum a fost şi Goliescu. Va să zică, până va ajunge la al douăzecilea tip, ne va costa, cât? Patru milioane – cam douăzeci de mii costul unui avion – în afară de ceea ce va trebui să-i dăm lui ca să trăiască: o leafă ori o diurnă pe la Arsenal, pe la ministerul meu... sau şi într-o parte şi în alta, cum spunea Haret, care-i foarte darnic cu banii de la ministerele altora.

Alexandru Djuvara se apropiase între timp. Auzind cele spuse de Morţun, s-a simţit oarecum atins şi el de vorbele privitoare la Haret şi a clătinat din deget, nedându-i dreptate.

— Ce vrei să spui? Că judec greşit? a întrebat Morţun.

— Fără îndoială, Vasilică, fără îndoială. Eu cred că ar trebui să fim mândri că a sosit vremea să cheltuim banii Statului şi pentru invenţii româneşti, menite să ne aducă felicitările şi stima lumii.

— Patru milioane? i-a întors Morţun.

— Şi zece, Vasilică, dacă e nevoie. Eu n-am nicio pricepere în tehnica voastră, dar cred că e un tărâm unde orice ban cheltuit este un folos.

— Chiar şi când e cheltuit în zadar?

— Ce înseamnă ban cheltuit în zadar? înseamnă după cât mă pricep eu, – un ban dat pe o încercare neizbutită, nu? Dar descoperirea unui drum închis, nu-i un câştig?

— Straşnic avocat eşti dumneata, coane Alexandre. Ai întors-o ca la bară şi ca în articolele cele grozave din L'Étoile Roumaine. Dar rogu-te, dacă e vorba de felicitări şi stima lumii, de ce nu ne dai mata din fondurile de încurajare a industriei?

— Pe care nu le mai am, că mi le-aţi mâncat voi toate, să-ţi faci tu şosea până la Broşteni şi Zanne şosea pietruită până la Băsăştii lui, să-l mai supere şi pe Diamandy pe de-a-supra, că-i taie frumuseţe de pădure…

După ce au râs, să astupe mica stingherealã a adevărului supărător, Djuvara a urmat;

— Să schimbăm ministerele şi-s gata…

— Să-ţi faci şosea şi la mă-ta? a surâs drăceşte Morţun, stârnind din nou râsetele celor de faţă. Ministrul de Industrie şi comerţ n-a mai avut timp să răspundă, fiindcă în vremea aceasta se apropia de ceata lor Torna Stelian, dimpreună cu cei doi generali şi cu colonelul Iliescu. Vorbiseră până atunci cu Vlaicu şi se părea că au ajuns la anume încheieri.

— Uite ce spune colonelul Iliescu. a zis Stelian, care ţinea şi locul de ministru al războiului, în urma demisiei generalului Averescu. El este de părere că avem de-a face cu o invenţie foarte serioasă.

— …şi foarte originală. a adăugat colonelul, un om voinic, bine legat, cu frizura în perie, mustaţa groasă şi muscă sub buza de jos, în tot şi în toate un rumân întreg şi de ispravă, care n-avea două vorbe şi-şi pricepea meseria lui cu mult deasupra treselor de aur ce le purta mundirul cafeniu.

— Atunci a sărit îndată Morţun, ăsta e un lucru care priveşte de aproape Armata, nu? Faceţi aeroplanul la Arsenal.

— Negreşit, a răspuns colonelul aşa ar trebui.

— Foarte bine, dar din ce fond? a întrebat Torna Stelian.

— Avem un fond pentru experienţe, domnule Ministru. Îi zicem: comandă deschisă pentru experienţe. Eu vă fac un raport şi pe baza lui, dumneavoastră daţi aprobarea.

— Minunat! a zis Morţun. Vezi coane Alexandre, nu mai este nevoie să schimbăm ministerele?

— Nu se ştie! i-a răspuns Djuvara. Tot mai vine ceva. Aeroplanul, să zicem că se face. Dar omul din ce trăieşte?

Aici Morţun a râs din toată inima şi zvârlind cu mâna în sus, a zis:

— Apoi dacă ne-om încurca de toate fleacurile… Îi faci dumneata o diurnă din fondul de propagandă, îi mai dă Arsenalul o diurnă…

— Îi mai dai şi tu o diurnă… a urmat Djuvara… Şi are omul de unde trăi, nu-i aşa?

— Trei diurne? Prea mult cucoane. Lasă-l cu două, că pe urmă nu se mai ţine de aeroplan. Şi cu veşnicul râs de

diană, i-a luat pe după spate şi i-a sucit către trăsuri.

În urma şiragului de brişti, care huruiau cutremurător pe caldarâm, Vlaicu rămăsese drept, cu călcâiele lipite, aşa cum îl lăsase strângerea de mână a miniştrilor.

Vlahuţă şi-a luat rămas bun cel din urmă. I-a prins laba mare în amândouă mâinile lui calde şi moi:

— Să fii liniştit, domnule Vlaicu, fiindcă toate se vor limpezi. Dumneata nu ştii ce prieteni temeinici ai. Şi mai cu seamă unul. Acela se cheamă *veacul dumitale*.

Zburătorul s-a uitat la pălăria mare, la pletele aspre şi mari, la spatele adus al omului micuţ şi bun, care se urca acum în brişca îngustă cu un cal. I-a rămas în urechi glasul, adânc tremurat şi cald.

— Esta grăieşte pe struna sol – aşa i-a venit spune. Dar era prea mişcat şi nu-şi înţelegea de fel înfiorarea din inimă. Nici n-avea timp să scormonească în vorbele lui Vlahuţă, ca să le priceapă tâlcul. S-a lămurit pe sine:

— No! Apăi acuma n-am vreme să fiu deştept. Şi întorcându-se către Pătrăşcanu, Şchiopu şi Ardeleanu, i-a întrebat:

— Gata?

— Gata! au răspuns ei.

S-au suit în trăsuri şi Vlaicu a chiuit:

— No! Haidam!

Când a ajuns la hotel în odaia lui, unde Matilda îi făcuse curat lună şi-i pusese pe măsuţa de lângă pat, într-o căniţă ieftină, trei flori de nu mă uita, s-a lungit pe pat fără să vadă nimic. A oftat adânc, şi-a petrecut mâinile sub ceafă, a închis ochii, apoi s-a întrebat:

— O fo’ Morţun, frate, o n-o fo’?

A doua zi, când s-a întors Vlaicu de la masă, Carol i-a întins odată cu cheia odăii şi un plic mare, galben.

Deasupra, pe tot lungul lui, era tipărit:

Ministerul Lucrărilor Publice.

Mâna înfierbântată pe loc, a nimerit anevoie să dezlipească plicul, aşa cum îi era obiceiul. L-a sfâşiat şi a tras greu foaia albă din lăuntru, pe care lipitura o agăţase de un colţ.

Citeşte şi nu-i vine să creadă. Ochii i se împăienjenesc. Şi totuşi aşa e scris:

Domnule.

Vă facem cunoscut că pe data de 15 Octomvrie a.c. sunteţi numit diurnist în acest minister, serviciul tehnic, cu diurnă de trei sute de lei lunar.

Ministru.

V. G. Morţun

Director al Serviciului... Domn*ului Ing*i*ner Aur*e*l Vla*i*cu. Ho*te*l Reg*a*l. Lo*co*.*

Care va fi fost adevărata pricină ce l-a grăbit pe Morţun, e greu de ştiut. Mintea lui zvăpăiată şi cu treceri aprinse, putea să îngăduie orice lămurire. Chiar pe aceea că, în fundul inimii sale dormea un om bun şi înţelegător de toate, care, oricât ar fi glumit şi oricâte piedici ar fi pus cuiva, recunoştea totuşi unde este dreptatea şi omenia. Alţii, au crezut că şi prin asta, Morţun se dovedeşte a fi cel de totdeauna; omul unui gest. Adică actorul care ţine la aplauze pentru el înainte de toate, chiar dacă asta e în dauna vecinului său de scenă.

La drept vorbind însă, toată această grabă era numai o dibăcie. Morţun împlinise cu zorul voinţa lui Haret, şi-l căpătase de apărător pentru împrejurarea când i s-ar mai fi cerut şi ajutor bănesc pentru aeroplan.

Îndată ce i-a venit helicea de la Constantinopol,

Blériot şi-a făcut cele trei zboruri mult aşteptate. Fireşte, pentru acea vreme, fapta era de-a minune şi-a cutremurat adânc uriaşa înghesuială de lume, clădărită pe Hipodrom, încă de la ceasul 1 în după amiaza Duminicei de la 18 Octomvrie.

Goga şi Vlaicu, veniţi şi de astă dată cu ceata lor de prieteni, erau ţinta tuturor întrebărilor din partea celor cunoscuţi. E lesne de înţeles ce fel de răspunsuri putea să dee Vlaicu şi ce păreri arăta faţă de aeroplanul inginerului francez. Acum însă, Maistoraşul deprinsese alt chip a răspunde, în urma vorbelor auzite de la Haret.

— No! Zboară, de bună seamă, că doar şi mie mi-o succes a zbura călare pe o rudă şi cu aripi de cearşeaf întins pe spe-teze. Fără numa *cum* zboară?

Şi legându-se de vremea mocnită a toamnei, umedă dar fără vânt, încheia;

— De suflă vânt fest, gată cu badea Blériot şi cu tot bleriotul lui, că de loc se însuce, şi apăi, feri Doamne, că maşina lui nu lucră împotriva lu' drac …

Astea le-a spus şi prietenilor cu care venise, le-a spus şi lui Dimitrie Anghel, care întovărăşise pe Iosif, le-a spus şi lui Eugen Lovinescu şi tuturor celorlalţi pe care îi mai cunoscuse atunci la Hipodrom.

Le-ar fi spus poate chiar şi Principelui Carol, căruia îi fusese prezentat acolo, dacă Goga nu i-ar fi făcut semn să tacă.

Căci Vlaicu nu se simţea stingherit de loc că stă de vorbă cu un vlăstar regesc. E drept, îi bătuse inima de-l înăbuşea şi-i dăduse năvală sângele în obraz, încât i se părea gulerul cu două degete mai strâmt ca de obicei, în clipa când profesorul Murgoci a venit să-i spuie că Principele vrea să-l cunoască. Îi tremurau degetele şi genunchii de-i venea să o ia încolo, prin lume şi să fugă

până n-o mai vedea ţipenie de om.

— D-apăi cum soarele o fi altfel. Că doar de o sută cincizeci ani n-am fo' văzut os crăiesc, fără numa în bild. a lămurit el mai târziu, mult mai târziu lui neică Dumitru, spaima de la Hipodrom. Iar bătrânul înţelegea asta, legată de întâmplarea că de la împăratul Iosef al doilea, când era tânăr, nimeni din neam crăiesc nu mai călcase pământul Ardealului.

Dar Vlaicu nu mai avea ce face. Mâna cu degete scurte şi tari a lui Goga se încleştase în braţ şi-l ducea, nepăsător că manşetele zburătorului au ieşit din mânecă, că legătura de la gât s-a strâmbat şi că-i tot o apă de năduşală.

Abia a avut timp să-şi împingă puţintel manşetele înapoi, apăsându-le cu îndoitura pumnilor şi, pe ferite, să-şi şteargă de pulpana surtucului, palmele asudate.

În prima clipă nici nu l-a văzut pe Prinţ. I se pusese ceaţă pe ochi şi toate-i pluteau în văz. A lipit călcâiele, ca o cătană desăvârşită, cum nu fusese niciodată, şi s-a îndoit scurt, plecându-se adânc.

O mână tânără, voinică şi albă, i s-a întins înainte. Abia a cutezat să-şi apropie de ea degetele lui ciolănoase, mari, negre şi năduşite. Dar Principele i-a apucat mâna bărbăteşte şi i-a scuturat-o o singură dată, aşa de scurt, aşa de neted, aşa de drept, încât în Vlaicu s-a prăvălit pe clipă şi s-a mistuit tot ce fusese ceaţă, teamă, stingherire.

A ridicat o privire uimită. Iar când în faţa ochilor i-a răsărit trupul zvelt şi mlădiu al unui flăcăiandru bălan şi vesel de şaisprezece ani, a fost cuprins de atâta veselie familiară şi frăţească, încât e de mirare că n-a izbucnit, aşa cum simţea îndemn:

— No! D-apăi ista-i ficior fain, naţie! Adică aceea ce tot a spus el în alte dăţi, ori de câte ori, spre marea lui

nedumerire, era mustrat că nu ştie nici să se poarte, nici să vorbească cu Vlăstarul Domnesc.

Căci Vlaicu nu s-a întâlnit numai atunci cu tânărul prinţişor bălai. Iar întâlnirile acele aveau să aibă un rost mai temeinic. Şi astfel, pentru nătângul fecior de ţăran, ziua aceea a fost un început şi a fost aidoma unui vis. Nu un vis împlinit, – asta ar fi fost poate mai puţin pentru viaţa zburătorului –, ci de-albinelea vis. Căci stă scris în cartea viselor că cu Domn şi Rege de te vei visa, strălucire şi izbândă deplină vei avea…

Dar poate că, totodată, ziua aceea avea să fie un început şi pentru Prinţul cel bălan, mlădiu şi vesel, ca un fir de grâu bătut de soare”.

Şi astfel, când l-a întrebat Principele:

— Ei, domnule Vlaicu, ce crezi de aeroplanul lui Blériot? iar Goga i-a făcut un anume semn, din care a priceput că nu trebuie să ponegrească pe franţuz, maistoraşul a îngăimat câteva cuvinte serbede, care nu spuneau mai nimic.

— No! Păi, ce să spun? E fain. Doară se suie şi fuje bine.

Numai că Principele a simţit îndată ce vânturi bat în inima ardeleanului şi l-a zgândărit:

— Al dumitale e făcut tot pe acelaşi principiu? Acum, Vlaicu nu mai avea de ce să fie oprit – era vorba de gândacul lui – şi şi-a dat drumul.

— Feri Doamne! Gândacu meu are două ştaube, şi ţenter de greutate dedesubt, cârme dinainte, progrezive, şi cu motor fain, Gnome, care se învârte, nu Anzani ca iesta…

Mărturisise, dintr-o răsuflare, mai mult decât era nevoie iar Principele se socotea prea lămurit.

De aceea, când i-a întins mâna la plecare, i-a spus zâmbind:

— Acuma să te vedem şi pe dumneata! Când ţi-o fi gata aeroplanul, să-mi dai de veste.

Dar Vlaicu, foarte îngăduitor, i-a răspuns, cu tonul cel mai liniştit şi mai firesc din lume:

— No! D-apăi dumneavoastră puteţi veni când vreţi, că lucru la Arsenal.

— Ştiu! a spus atunci Principele Carol, râzând din toată inima. Dar eu vreau să te văd zburând. Iar Vlaicu a răspuns râzând şi el:

— Atunci chiar nu-i de lipsă să mai veniţi, că viu eu pe sus la dumneavoastră.

Iar cu mâna a făcut o mişcare dezgheţată şi rotundă, ca şi când şi-ar fi desenat pe cer ocolul ce-l va face peste Cotroceni.

Goga nu ştia dacă trebuie să râdă, sau să fie supărat.

— Nu se zice Dumneavoastră unui Principe.

— No! D-apăi cum?

— Alteţa Voastră, sau Alteţei Voastre.

Vlaicu face o mutră lungă. Apoi dă din umeri, semn că-i pare rău.

În sfârşit tresare deodată speriat şi întrebă:

— S-o fo' supărat cumva?

— Cine?

— Alteţa Sa.

Goga izbucneşte în râs, îl bate pe umăr, mângâindu-l:

— Nu. Dar altă dată bagă de seamă.

— Bine! făgăduieşte foarte serios zburătorul. Deodată însă, plesneşte nemulţumit din buze: Mţ!

— Ce-i?

— Am fo' uitat să-i pârăsc pe miniştri că m-or amânat cu Arsenalu.

— De ce să-i pârăşti?

— D-apăi că el îndată spune lu’ Prinţu Ferdinand, iar… Acum se opreşte şi întreabă, schimbând tonul: Lui, Prinţu Ferdinand tot Alteţa Sa îi spun?

— Tot!

— No! D-apăi el îi mai mare ca ficioru.

— Da. Dar e tot Principe.

— Nu-i drept iasta. hotărăşte Vlaicu. Apoi îşi ia vorbă de unde o oprise: Cum am fo’ zis, Alteţa Sa spune lui Alteţa Sa şi apoi de loc Alteţa Sa spune la Re je. Şi Re jele dă poruncă la miniştri…

Cu toată dârzenia şi încăpăţânarea lui, zborurile lui Blériot l-au copleşit pe Vlaicu. Le-a urmărit cu întreaga atenţie încordată a omului care-şi iubeşte meseria şi nu putea să nu recunoască în fundul inimii lui că francezul e un biruitor. Fireşte, aeroplanul avea cusururi. Era o maşină mijlocie, care avusese numai noroc. Venea totdeauna în pas cuminte după recordurile bătute de alţii, de Hubert Latham, la înălţime, care se urcase până la cinci sute de metri şi Curtiss care ajunsese la şaptezeci de kilometri pe oră, bătând recordul de cincizeci şi patru a lui Tissandier, care-la rândul lui – depăşise cei cincizeci şi doi ai lui Voisin, după ce Santos Dumont zburase în 1906 cu patruzeci şi unu de kilometri pe ceas.

Cât priveşte depărtarea în zbor, tot alţii îi luaseră înainte, începând cu Santos Dumont, care sărise 220 de metri la 12 Noembrie 1906 şi sfârşind cu Farman, care zburase o sută optzeci de kilometri în trei ceasuri şi patru minute, pe seară, la 27 August în Reims, bătând chiar şi pe Latham şi pe Paulhan.

Aşa dar, pentru Vlaicu, care ştia aceste isprăvi, nu mai însemna nimic aşa-zisul zbor de distanţă de la Hipodrom, când Blériot, ridicat în aer la trei şi jumătate, coboară după zece minute şi cinci zeci de secunde, bătând

nouă kilometri şi şapte sute de metri. Zburase până spre Bucureştii Noi, dăduse acolo câteva ocoluri, apoi s-a reîntors deasupra Hipodromului, peste care s-a rotit de trei ori şi s-a aşezat, în sfârşit, cu roatele pe pământ.

Ardeleanul privea cu milă zarva lumii, care chiuia la zburătorul francez şi-i părea ciudat văzând departe pe Principele Carol, dimpreună cu un ofiţer şi o domnişoară, cum se duc către aeroplan să felicite aviatorul. Aude pe câţiva:

— Uite, Principele Ferdinand, Principele Carol şi Principesa Elizabeta…

Dar lumea s-a îmbulzit aşa de tare pe lângă el, că nu mai apucă să desluşească domneşte le chipuri. Pentru Vlaicu a fost mai bine. Altminteri ar mai fi avut un prilej de amărăciune şi neînţelegere, văzând pe Blériot chemat în loja regală şi stând de vorbă cu Regina Elizabeta.

La ceasul patru şi un sfert, aeroplanul înălţat din nou până la şaptezeci de metri, a zburat scurt, chip să-şi arate iuţeala.

— Când s-o însuşi odată Gnômu meu, bade, te las în urmă de nu te mai văd! a crâşnit ardeleanul, cântărind din ochi cei şaizeci de kilometri pe ceas ai maşinii lui Blériot.

Ba, chiar a râs, când francezul, ca să-şi arate viteza mai bine, şi totodată s-o mărească, a coborât cu motorul plin, deasupra mulţimei, apoi s-a înălţat iarăşi în cea parte.

— No! D-apăi pe mine nu mă traji pe sfoară, fuşere! Arată-ţi repejunea la suit, nu la căzut, că într-aceea bolovanu-i încă mai deştept ca dumiata!

Cele şapte ocoluri ale pistei, ba mai jos, ba mai sus, nu l-au ridicat peste şaizeci de metri şi au ţinut şaptesprezece minute şi douăzeci şi şase de secunde.

Al treilea zbor, zis de înălţime, a ţinut vreo zece minute, în care aeroplanul nu s-a suit mai mult de două sute de metri.

Aşa dar, Vlaicu n-avea cuvânt să afle lui Blériot merite prea mari, chiar dacă n-ar fi fost pornit. Inginerul francez zburase fără trudă deosebită.

Totuşi şi-a dat seama că aeroplanul zboară bine, se ridică uşor şi mai cu seamă, e peste măsură de mlădios la viraje. Iar mâna aviatorului care-l poartă e aşa de dibace, încât îţi duce maşina pe unde vrea şi o coboară tocmai unde socoate el mai bine.

Când a mai văzut însă că Blériot îşi îngăduie să salute cu braţul mulţimea, în timpul zborului, şi a înţeles că manşa îi îngăduie să mişte cârmele cu o singură mână, întocmai cum şi el chibzuise, Vlaicu a rămas pe gânduri.

Aviaţia altora îi era acum un adevăr tăios şi limpede, limpede, nu numai o pagină de carte, sau o veste din gazetă. Ea ajungea astfel cu atât mai primejdioasă şi mai înfricoşătoare. Iar ţăncuşa zorului se împlântase până în fund, în biata lui inimă săracă.

— Eu *tot* îl tai, frate Tavi! i-a spus el lui Goga. Fără numa să-mi dea criţari mai repede. Altminteri…

Şi prins de spaimă, băgă de seamă că toată încrederea lui începe a şovăi şi a se destrăma.

Când lacheul i-a deschis uşa, profesorul Murgo ci a zărit capul blond şi cu părul răvăşit, aplecat foarte atent pe o foaie albă şi mare, întinsă pe birou.

— Ce desenează acolo, Alteţa Voastră?

— Un aeroplan. a răspuns Principele şi i-a răsucit desenul, să-l poată vedea din cea parte a biroului.

— Dar de ce a făcut Alteţa Voastră aripile aşa de jos? Vlaicu spune, că numai centrul de greutate foarte jos poate ţine în echilibru stabil un aeroplan.

— Pentru că maşina lui n-are aripioare, după câte am auzit. Blériot n-a căutat însă echilibru stabil, ci unul

indiferent.

În felul acesta, aeroplanul poate mişca oricum şi tot aşa de uşor, pe când echilibrul prea stabil al lui Vlaicu ar putea să nu-i dea voie nici să se urce. În ori ce caz, urcuşul are să fie greu, pentru că aeroplanul are să caute mereu să se întoarcă în poziţie normală.

— Totuşi, miniatura cu care s-au făcut încercările în Parcul Expoziţiei, a zburat foarte uşor.

Principele Carol a dat din umeri.

— Nu se poate judeca după o miniatură. Toate miniaturile zboară. Să vedem maşina mare.

Murgoci, care stătuse de vorbă şi cu Goga şi cu Vlaicu, ştia ceva despre zborurile făcute la Binţinţi. De aceea a răspuns:

— Alteţă, Vlaicu e sigur că va zbura. A zburat şi acum câţiva ani cu un aparat rudimentar, făcut din cearşafuri întinse pe nişte speteze şi tras în goană de cinci cai.

Principele a început să râdă.

— Adevărat?

— Da, Alteţă. Mi-a spus Goga. Apoi am văzut chiar şi câteva fotografii. De altminteri, cred că, foarte curând, vom avea şi aeroplanul mare. Aud că Alteţa Sa Principele Ferdinand doreşte să vadă câteva încercări de zbor cu modelul mic.

Asta, fără îndoială, are să grăbească hotărârea pentru începerea lucrului.

— Dar nu se luase o hotărâre?

— Se luase, numai că o luase Torna Stelian, care ţinea locul. Acum e vorba să se remanieze guvernul şi să vie Generalul Crăiniceanu la Ministerul de Război. Aşa încât toate trebuie luate de la capăt.

— Va să zică numai semne bune… a spus Principele, zâmbind.

— Care anume, Alteţă?

— Piedicile, domnule profesor, piedicile…

În tăcerea care s-a întins, nu se auzea decât fâsâitul întretăiat al creionului pe foaia de hârtie. Profesorul atent şi bun privea înduioşat răvăşeala de aur din creştetul blond şi se întreba ce legătură tainică se urzeşte acolo, între mugurul acesta de Rege şi icoana altui veac, pe care o plămădea, ori încerca s-o plămădească sub forma unei păsări de oţel…

— Făt-Frumos îşi caută calul năzdrăvan, care mănâncă tava de jăratec… Ce tulburător de înaintat a fost duhul neamului care a născocit povestea asta… poezia asta… Şi acum, poate, adevărul ace*sta…*

Numai cinci ani i-au lipsit lui George Munteanu Murgoci să vadă cât era de mare *adevărul* pe care îl bănuia cu douăzeci şi unu de ani înainte…

Seara căzuse domoală şi tristă. În schivnicia odăii lui de sus, Vlaicu era înjunghiat de gânduri cumplite. Nu mai putea să îndure prelungirea goliciunii acesteia, care-i împăienjena toată vlaga. Îi venea să creadă că prinde mucegai pe mâini şi pe créer, aşa de fără folos îi erau toate, de când cu venirea în Bucureşti şi cu preschimbarea într-un şcolar, care trebuie să învârtească mereu, mereu, aceeaşi lecţie prost îndrugată.

— < (Când m-oi supăra, frate, îndată lucru oareşi ce măiestrie să fac placă şi-mi pun lecţia pe gramofon…

Dar supărarea aceasta ar fi însemnat puţin lucru dacă n-ar fi avut ispite groaznice. I le da mai ales înălţimea celor trei etaje, de la care privea în creştetul oamenilor. Îl apuca un fel de ameţeală ciudată – ba chiar şi plăcută uneori – şi tot mai mult se gândea că într-o bună zi, nu s-ar mai fi putut împiedica să se lase lunecat peste prichiciul ferestrei. Simţea gheaţă în spinare şi dădea înapoi îndată.

Dar cum ajungea în pat, îl încerca din nou ispita cea neagră.

A sărit în picioare şi a ieşit repede pe uşă, ca şi când ghiarele rele s-ar fi întins din geam după dânsul! A coborât la Goga în odaie şi s-a zvârlit pe canapeaua lui.

— Ce-i? l-a întrebat poetul, care şedea lungit în pat şi-şi citea nişte corecturi. Eşti groaznic de palid. Ţi-i rău?

— Nu, Tavi. Fără numa nu mi-i bine.

Cu ăst fel de vorbire, Goga era acum deprins. Nu s-a mai trudit să afle ce anume înţelege Vlaicu prin vorbele pe care le-a spus. A rămas cu ochii la el, urmărindu-i mişcările feţii trase, pâlpâirea tulbure a nărilor şi zvâcnetul muşchilor din falcă.

Dar zburătorul s-a răsucit vijelios spre el:

— Nu vreau să mor în pat, frate, făr' numa nici cu grumazu frânt în trotuar. Asta-i!

Şi a izbucnit în plâns, făcându-se ghem cu faţa în perete.

...Cu inima strânsă de astă neaşteptată descleştare, Goga îl lasă să se liniştească. Apoi, când nu i s-a mai auzit decât suflarea regulată, ca de prunc adormit după plâns, îşi întoarce ochii umezi spre filele din corectură şi abia vede să citească sfârşitul:

...În sclipirea dimineţii care rumeneşte satul, Radu Roată pleacă-n lume, cu scrisoare lampăratul...

Deasupra celor trei puncte, vârful creionului tremură uşurel...

Ofiţerul înalt şi fercheş, care bătuse în uşă, a rămas nedumerit. Aflase de la portar că Vlaicu e sus, în camera lui, vedea lumina strecurându-se pe lângă prag, de-i sclipea vârful cizmelor de lac şi totuşi n-a auzit răspuns nici la întâia ciocă-nitură, nici la a doua. A apăsat într-o doară pe clanţă şi uşa, scăpată din ratez, s-a deschis lesne,

arătând o odaie goală, cu patul mototolit, iar în cuier paltonul şi gambeta, ca şi când stăpânul trebuia să fie pe aproape.

Oarecum stingherit, colonelul s-a tras înapoi, a închis uşa încet şi a aşteptat câtva timp pe sală. Dar văzând că nu vine nimeni, s-a dus lângă scară şi a sunat chelneriţa să-i ceară lămuriri.

Matilda se aştepta să nu-i răspundă Vlaicu la bătaia în uşă. Se aştepta însă mai puţin să nu-l afle în cameră. Totuşi, a bănuit după anume semne, că trebuie să fie la Goga şi l-a îndreptat pe ofiţer la etajul de jos.

Aici, colonelul s-a întâlnit cu ciudăţenii şi mai mari. Bătăile în uşă nu i-au adus niciun răspuns, măcar că şi acum răzbătea lumină dinăuntru, iar clanţa a sărit cu aceeaşi uşurinţă ca şi la camera lui Vlaicu.

Singura deosebire a fost doar că aici a găsit doi oameni dormind. Unul pe sofa, cu nasul în perete, altul pe pat, cu faţa în sus, şi cu amândouă mâinile ţinând câte ceva: una un creion, alta nişte foi de hârtie.

După alte câteva ciocănituri sdravene în tăblia sunătoare a uşii deschise, Goga s-a trezit. Recunoscuse numai decât pe aghiotantul Principelui Ferdinand:

— Iartă-mă, domnule colonel, că mă găseşti aşa, dar… Ofiţerul a zâmbit plin de îngăduinţă, nevoind să mai piardă timp cu lămuriri şi a arătat pricina venirii lui.

— Sunt trimis de Alteţa Sa să vă spun că sunteţi aşteptat în audienţă la Palatul Cotroceni, mâine dimineaţă, la ora unsprezece şi jumătate, – dimpreună cu domnul Inginer Vlaicu, fireşte. Alteţa Sa doreşte să vadă aeroplanul.

După ce şi-a împlinit însărcinarea oficială, glasul i s-a făcut firesc şi domol. Şi-a aruncat o privire spre spatele celui întins alături şi a şoptit:

— Vlaicu?

— Da. a făcut Goga numai din cap. Iar ofiţerul s-a plecat puţintel deasupra canapelei, să cate la chipul celui adormit. Nădăjduia să vadă un copil zâmbitor şi senin. Ceea ce i s-a arătat acolo era însă dureros. A zărit o faţă trasă şi încruntată, cu cearcăne grele sub pleoape vineţii.

Şi colonelul, care venise vesel ca orice sol bun, a plecat cu inima grea de parcă adusese o osândă de moarte…

— Scoal!

— …

— Scoal Vlaicule!

— …

— Auzi tu? Scoal o dat!

— Mmm…

— A venit veste de la Prinţu –, frate!

— …

— Prinţu Ferdinand te cheamă să-ţi vadă maşina.

— …

— …acum a plecat aghiotantul de aici.

— Cum? şi ridică puţintel capul de pe pumni.

— Mâine dimineaţă, la unsprezece, mergem la Palat…

— La Re je?

— Nu. La Prinţ.

— D-apăi că lui Prinţu i-am fo’ povestit tăte elea.

— Nu Prinţul Carol, ci Ferdinand.

Vlaicu stă puţintel de gândeşte, pe urmă cască şi dă din umeri. Nu crede.

— Alteţa Sa are alt decât grija mea, frate. Şi se culcă din nou. Cu greu îl încredinţează Goga care-i adevărul. Dar când l-a înţeles, sare deodată, ca din arc, nevoie mare de zorit, de parcă acum ar trebui să plece.

— Şi zici: la unsprezece oare?

— Nu, la unsprezece şi jumătate.

— Cât vine iasta? Jumătate la unspee? O la douăspee?

— La douăsprezece.

Mai cugetă cât cugetă, apoi şopteşte:

— No! Fain!

Dar pe când o pornise spre uşă, ameţit de somn şi împleticindu-şi picioarele amorţite, de-odată şi-aduce aminte şi se întoarce speriat:

— Tavi, frate, d-apăi eu cum oi merje la Prinţu? Că eu n-am cătrinţi d-élea pe jumătate… şi arată cu mâna închipuitele cozi ale fracului.

— Nici nu-i nevoie. Trebuie numai haine negre.

— No! Că încă şi de-acelea mi-s necesitat.

— De acelea găsim mai uşor. Ia-ţi repede paltonul şi haide să cătăm, înainte să închidă prăvăliile.

Dar zorul le-a fost degeaba. Tramvaiul cu cai, hărăbae grea, trasă de bidivii costelivi şi nemâncaţi, i-a dus greu printre staţiile dese, cu opriri lungi şi nesfârşite aşteptări la încrucişare. Când au ajuns, Taica Lazăr îşi închisese dughiana şi-şi ferecase obloanele.

Trebuiau să aştepte până a doua zi dis-de-dimineaţă.

Mare noroc a avut în noaptea aceea, că odăile învecinate îi erau goale. Altminteri, cu cât s-a tăvălit el în pat şi cu patul acela şubred, care scârţâia la fiece mişcare, ar fi avut parte de un scandal să ţie minte pe câte zile avea de trăit. Îl frigeau cearşafurile, îl zgâria cămaşa şi îl colindau toate gângă-niile nevăzute. Căci mereu aprindea lampa, chitind să afle vreo dihanie din cele pe care le bănuia că foesc în asemenea hoteluri, dar nu găsea nimic să-şi poată lămuri şi răzbuna.

Starea asta neplăcută, cu nervii ieşiţi din piele, l-a torturat până sub zi. Va să zică, a avut vreme să se

gândească la vrute şi nevrute, dar mai cu seamă să-şi facă dinainte spaimă de părerea Prinţului Ferdinand; ştia că-i om tăcut, care, cumpără mult şi vinde puţin cum zice înţelepciunea bătrânească.

Dar mai ales era speriat Vlaicu de teamă să nu spuie fără voie vreo năzdrăvănie care să-l supere pe Prinţ. Din vorbele şi nemulţumirile lui Goga, înţelesese că graiul lui binţinţean nu-i nici măcar pe domnie, necum să poată fi prielnic într-un palat crăiesc şi faţă de chipuri prea luminate.

Îşi făcea, înfrigurat, fel de fel de fraze frumoase, cu vorbe alese, mai cu seamă din cele auzite în jurul lui Goga, ori a lui Pătrăşcanu.

— Alteţa Voastră, eu am opiniune aşa, că m-am destinat să fac un aeroplan naţional, mai incomparabil ca al lui Blériot, care-i farsor şmecher…

Dar spusele acestea, cu vorbe aşa de subţiri, nu i se lipeau de limbă. Cădeau repede ca nişte mărgele înşirate fără aţă, şi când să le mai caute, nu le mai găsea.

De aceea, când a aţipit un sfert de ceas spre ziuă, a visat numai blăstămăţii: viituri de apă… pe Vasile Morţun cu chipul lui Carol, portarul, furându-i o roată de la maşină şi fugind cu ea… o bicicletă având amândouă cauciucurile de oţel zimţat, ca la roţile cu dinţi şi în sfârşit, pe neică Dumitru venind călare pe Şargu în cafana Imperial, să-l bată cu biciul ca pe vremea când turna cu lingura în tipare fiertură de plumb, să facă florini ungureşti… Ţipă de spaimă şi de ruşine. E tot numai apă şi tremură de frig când se trezeşte. Zgribulit, trage pătura peste cap. răsuflând în pumni şi se aduna ghem, cu genunchii la gură, să se încălzească.

Când vede că nu izbuteşte, sare deznădăjduit din pat, înşfacă paltonul din cui şi-l zvârle peste pătură. Apoi începe a face gimnastică sub cearşaf…

E mai rău. Zbuciumul braţelor şi picioarelor, pricinuieşte un vânt, care-l îngheaţă sloi. Se strânge iarăşi cu genunchii la gură şi dârdâind din tot trupul, din umeri şi din măsele, află în sfârşit scăparea. Aprinde becul de pe măsuţă, trage lampa sub plapomă şi-şi încălzeşte palmele pe sticla înfierbântată. Becul cu fir de cărbune, încins repede, îi frige pielea. Dar tocmai asta îl amăgeşte, şi i-i plăcut. Pe urmă, îi dă prin minte să-şi facă o măiestrie, care să-l încălzească cu electricitate: o sârmă însucită lung între două foi de azbest şi… scurt, adoarme din nou, sleit de încordare şi încovrigat în jurul lămpii aprinse, răsturnate sub cearşaf.

S-a trezit zvâcnind de durere şi în miros de cârpă arsă. Nu i-a fost greu să înţeleagă pricina, dar i-a venit greu să mărturisească în ce fel anume şi-a ars frumuseţe de cămaşă, încât vârai pumnul prin ea.

Abia a început a se prelinge pe geam dimineaţa lăptoasă, şi Vlaicu sare în picioare, îmbrăcându-se în grabă. E aproape şapte, iar el trebuie să caute haine negre. Se rade vijelios, cu briciul prost ascuţit, îşi lustruieşte ghetele mai cu o batistă, mai cu un colţ de dedesubt al păturei şi în sfârşit, la şapte tocmai, coboară îmbrăcat gata, să-l ia pe Goga din odaie.

Dar uşa e încuiată şi poetul doarme tun…

— Ce-i? întreabă el, somnoros, din fundul pernelor.

— E şapte oare, frate, nu merjem?

— Unde?

— Feri Doamne, Tavi dragă, d-apăi de bună seamă că la straie. Doară tu ai fo’ zis să merjem dimineaţă.

— Bine omule, dimineaţă, dar nu la şapte. La ora asta nici nu-i deschis.

Din glasul morocănos şi mahmur al prietenului, Vlaicu pricepe că l-a necăjit şi-i pare rău. Pleacă înapoi,

păşind în vârful picioarelor şi se întoarce în odaia de sus. Dar în estimp Goga, la rândul lui, se socoate că a fost prea aspru.

Sare din pat, îşi trage pantalonii, descue uşa cu cheia apoi strigă:

— Intră, că îndată-s gata. Şi purcede să se spele.

S-a bălăcit zdravăn şi îndelung, ca omul cu cugetul împăcat. Dar când a scos din faldurile prosopului aspru, ochii şterşi de apă şi nu l-a zărit nicăieri pe Vlaicu, a rămas mirat. Ar fi pus mâna în foc că Aurel intrase şi îl aştepta… Sau poate o fi plecat din nou?…

Înciudat, s-a grăbit cu îmbrăcatul şi văzând că Vlaicu nu se mai întoarce, s-a repezit sus la el. L-a găsit stând pe pat, ronţăind un corn proaspăt şi citind de sus titlurile ştirilor dintr-o gazetă deschisă, pe care o întinsese pe jos, la picioare.

— Aşa citeşti tu gazeta? l-a întrebat Goga cu mirare.

— D-apăi cum? Că doar nu cât la politică, fără numa vreau să văd de mai scrie oarece cu Blériot.

Poetul a râs şi l-a bătut pe umăr. Haina îi era rece şi umedă, de parcă acum ar fi venit de-afară.

— Ai fost în oraş?

— Nu. I-a îngăimat pripit Vlaicu, de parcă era şcolar prins că-şi copiază teza. Doar până la portir, de-am fo’ cumpărat foaia şi chipfălu – „>

Dar minţea. Fusese până la Taica Lazăr, numai că n-avusese curaj să intre.

Peste un ceas, când au intrat în dugheană şi i-a mirosit a naftalină şi a vechitură, Vlaicu a murmurat:

— < (De ce mi-o fost frică, frate, tot n-am scăpat.

— Şi anume?

— De naftă şi de fier ruginit! a lămurit el. Dar asta

era o lămurire doar pentru singur sufletul său, căci Goga n-avea cum înţelege ciudatele lui încâlceli de vorbe!

Jacheta pe care i-au găsit-o venea cum a dat Dumnezeu, iar Vlaicu n-a avut de zis nimic împotrivă. Se simţea caraghios, dar îi era ruşine să mărturisească. Ş-apoi nu voia să-l mai supere încă odată pe Goga şi încă tocmai în asemenea zi. Căci poetul era mulţumit de cum arăta zburătorul, cu coada de rândunică.

— Acum eşti curat lăstun, Vlaicule. aşa i-a zis. Iar feciorul lui neică Dumitru îndată a căpătat aripi, de se poate spune aşa, pentru că a sărit numai decât, cu o poftă nouă şi foarte aprinsă:

— Lăstunul nu-i aşa, frate, fără numa e alb pe pântec! No! D-apăi ce-o fi să capăt încă şi-o vestă albă? Sta-mi-a bine? Ce cujeţi?

Iar cum Goga nu cugetă pe placul zburătorului, Vlaicu s-a rugat frumos, pe urmă s-a îndărătnicit şi la urmă era cât pe ce să se supere. Nu s-a potolit decât când a fost lăsat în boii lui şi s-a putut făloşi cu pântecul alb de lăstun, în faţa oglinzii ciupite şi cu ramă de poleială pusă pe ipsos scorojit, crăpat şi căzut.

— Iasta-i fain! s-a lăudat singur, văzându-şi chipul ţanţoş din răsfrângerea oglinzii. Era pe deplin mulţumit de ce vedea acolo.

În schimb, de cum şi-a întors ochii şi a rămas să se vadă doar prin ceea ce simte, şi-a părut din nou nelalocul său, stângaciu şi caraghios.

La unsprezece şi un sfert intrau pe poarta Palatului Cotroceni, iar peste câteva minute, colonelul aghiotant, care vestise lui Goga audienţa, îi ducea spre salonul unde avea să vie mai târziu Alteţa sa Regală.

Dar când s-a deschis uşa mare din fund şi Goga i-a dat cu cotul, şoptindu-i:

— Bagă de seamă că vin!, ochii ţintiţi ai lui Vlaicu, au

văzut, prin tremurul înfricoşat al genelor, cu totul altă privelişte decât se aştepta el.

O doamnă înaltă, de strălucită frumuseţe, cu ochii mici şi tari de peruzea, cu păr bălan şi tâmplă înaltă, s-a apropiat cu pas întins şi neted, foşnindu-şi ca un cântec trena lungă, frământată în mers.

Cu zâmbet luminat pe buze, s-a dus de-a dreptul la Goga, dându-i mâna, pe care poetul a sărutat-o cu adâncă aplecare.

L-a întrebat:

— Ce faci domnule Goga, când este volumul? Iar pe când poetul răspundea, arătând soarta corecturilor, mintea vrăjită a lui Vlaicu, numai ochi şi numai minunare, gândea:

— No! Mândră-i, mânce-o soarele de Doamnă! D-apăi iasta nu-i princesă, fără numa negreşit Rejina, frate! Şi a fost deplin încredinţat de bănuială, când a văzut apropiindu-se în urmă un ofiţer cu barbă bălană şi un civil înalt, cu barbă răscolită şi întunecată.

— Esta-n haine de cătană musai să fie Re jele, iar cel mai din urmă, în ţivil, Alteţa Sa, aceea îndată se vede, că doară

Alteţa merje mai înapoi…

Credinţa asta l-a zăpăcit de tot. Îi fierbea lacrima în gât, aşa de mişcată îi era inima… Şi, poate, de aceea nici nu s-a mai uitat la cei câţiva generali şi colonei, care se adunaseră împreună şi-l salutau protocolar şi respectuos.

A sărutat mâna întinsă către el, a dat mâna celorlalţi şi – asudat de emoţie-abia a zărit zâmbetul luminos al Principelui Carol, care răsărise deodată în faţa lui, şoptindu-i:

— Să te vedem, domnule Vlaicu! Dar când i-a spus Goga:

— Alteţele lor vor să lămureşti mai întâi principiile aeroplanului tău. maistoraşul a simţit că toate lumile s-au

răsucit peste dânsul şi l-au destrămat ca pe-o pânză de păianjen. Nu era supărarea că nu-i Regina în faţa lui şi că nu-i Regele, ci era uluirea că o Prinţesă poate să fie aşa de frumoasă. Mintea lui de iobag cu miile de ani, nu primea nici frumuseţea fără respect al anumitor trepte. Doar era şi el din neamul care zice:

— Frumos ca un Prinţ

Dar, într-o scurtă înverşunare împotriva uluielii sale, şi-a venit în fire. A început să povestească tot ce-a vrut şi tot ce visează că va fi. Are însă astăzi în el o ascuţime neobişnuită, care îl miră pe Goga. Spune, *tocmai* ce trebuie şi *tocmai* vorba care trebuie, din cele câteva sute de cuvinte pe care le învârte obişnuit. Iar mica maşinuţă din mâna lui, întregeşte cuvintele deplin şi face tot gândul desăvârşit înţeles.

— Spune-mi, domnule Vlaicu, întrucât aeroplanul dumitale ar sluji mai bine în caz de război, decât al lui Blériot?

Glasul liniştit, dar puternic, al omului civil şi înalt, pe care îl crezuse la început că-i Principele Ferdinand, îl face să tresară. Are o stăpânire ciudată acest glas, în care litera e, rostită ca la bavareji, îi bate vânt din malul depărtat de pe Isar. Stă cu ochii mari la cel din faţa lui şi se întreabă cum se poate ca un glas de bărbat să semene aşa de bine cu al unei femei. Căci aşa suna glasul Frey ei.

— Ai auzit ce te-a întrebat domnul Prim-Ministru?. Auzise, fireşte. Iar acum înţelege că are în faţă pe Ionel

Brătianu. Îi răspunde:

— D-apăi el a ce drac vede, că stă deasupra. Doară aripile amândouă. Fără numa la mine tăte elea le vezi şi te ţii cu o mână de volan iar cu – ei altă stupci bombe, de pui de loc inamicul în respect şi se dă împăcat…

După ce Principii şi Primul Sfetnic au fost lămuriţi asupra temeiurilor pe care e gândit aeroplanul, au pornit

afară să vadă câteva zboruri. Vlaicu, a purces în chip firesc alături cu Alteţele lor Regale, iar în pragul uşii a făcut loc Principesei Maria, care a trecut în frunte, apoi Principelui Ferdinand. Dădea acum să iasă Principele Carol. Dar zburătorul s-a strecurat în uşă şi i-a luat înainte.

În curtea Palatului, Goga, s-a dat lângă Vlaicu şi l-a mustrat:

— Bagă de seamă ce faci. Adineauri ai trecut înaintea Principelui Carol.

— Şi ce-i cu aceea?

— Trebuia să-l laşi să treacă înaintea ta.

Dar Aurel, cu cel mai nevinovat glas din lume, i-a întors:

— D-apăi, cum o fi altfel, că doară ela-i mai junişcan ca mine!

Şi fiindcă nu era prilej prea bun de limpezit o neînţelegere asupra protocolului, care cu feciorul lui neică Dumitru din Binţinţi trebuia să dureze multe ceasuri, au amânat vorba şi au pornit-o repejor să se apropie de Principi.

Alteţele lor se opriseră şi aşteptau.

Zborurile din ziua aceea i-au dat lui Vlaicu multe junghiuri prin inimă. Gândacul parcă era pornit să-i facă în necaz şi să-l pune la încercare. Trăgea mereu de partea câte unui gard, a unui zid ori a unui copac, ceea ce, la urma urmei, n-ar fi fost poate mare lucru la nişte experienţe obişnuite. Aici însă, Vlaicu înţelegea că-şi joacă o carte prea mare, ca să mai poată îngădui cea mai neînsemnată scrântire în bunul mers al lucrurilor.

E drept că avusese cuminţenia să-şi strecoare în buzunar, fără ştirea lui Goga, un cleşte, nişte sârmă, câteva cuişoare şi un ciocănel. Şi iarăşi e drept că, o întâmplare nefericită l-ar fi făcut să-şi arate măiestria şi

iuţeala mâinii, virtuţi cu care îndeosebi se lăuda.

Dar miezul lui sănătos, ţărănesc, îi spunea limpede că privitorii lui Princiari de astăzi n-au venit să vadă un mecanic dregând cu mare dibăcie o ruptură, ci un inventator arătând o născocire nouă şi minunată.

De aceea, chiar şi el a răsuflat a uşurare când zborurile s-au isprăvit fără nicio neplăcere, căci gângania coborâse mereu ca o păsărică prea cuminte, aşezându-se pe toate cele trei rotiţe deodată.

Atunci, fiindcă Principesa Maria se mirase de coborârile acestea rânduite după atâtea rostogoliri şi ocoluri primejdioase, Vlaicu a îndrăznit:

— No! D-apăi Alteţă să ştiţi Dumneavoastră de la mine că maşina îi mai de omenie ca omu'. Aceea ascultă de mine, că doar i-a tată.

Şi în tonul lui, aproape trist, cu tot zâmbetul care-i flutura pe gură, era parcă recunoştinţa pentru păsăruica de lemn, care ştiuse să-şi răsplătească făurarul.

Ochiul pătrunzător al Principesei, deprins să citească în sufletele oamenilor, a văzut limpede ce spaimă bântuise în inima săracă de cuvinte. Şi-a înţeles că flăcăul acesta cântă în lemn, în pânză şi în şuruburi, aşa cum prietenul lui face din versuri ascuţiş de sabie şi praf detunător de puşcă. A şoptit Principelui:

— Nu ştiu cât înfăptuieşte, dar, netăgăduit, *vede* ce se poate înfăptui.

Principele Ferdinand, cu mâinile la spate, a răsucit un timp havana în gură, apoi a ridicat uşor sprâncenele, însemnând pe frunte cute adânci. Parcă visa. A rostit încet:

— Ce ciudat sună glasul unor oameni. Simţi că au dreptate, numai din felul cum vorbesc.

Asta a fost ca un răspuns celor spuse de Principesă. Şi poate că a fost felul în care şi-a dat poruncă pentru

Ionel Brătianu. De altfel, o poruncă de care nu era nevoie, fiindcă Primul Ministru avea două pricini la fel de temeinice să nu precupeţească nimic în privinţa acestui aeroplan. Întâia pricină era că, inginerul din el fusese câştigat de multă vreme pentru gândul zborului mecanic, iar încercările văzute îl întăreau în credinţa lui; a doua pricină era că, Vlaicu venea din Ardeal. În rosturile tainice ale politicei româneşti din anul 1909, asta îşi avea chibzuinţă anume şi preţ deosebit.

Dar toate merseseră prea frumos, ca să se sfârşească tot aşa de frumos. Era prea multă încântare în inima lui Goga şi în nădejdile lui Vlaicu. Trebuia să vie şi o mică poznă, să amărască inima poetului. Iar aceea a ieşit pe negândite, când

Principesa Maria a luat gingaşa gânganie în mâini şi, privind-o îndeaproape, a cerut câteva alte lămuriri. Câteva i-au fost date cuminte şi chibzuit. Dar când a întrebat ce rost au aripile puse deasupra şi de ce nu-s puse ca la aeroplanul lui Blériot, ardeleanul a simţit un sfredel înveninat în inimă. A gândit rău:

— No! fără Blériot? Dar, stăpânindu-şi pornirea împotriva franţuzului, a vorbit de principiul pendulului şi al echilibrului stabil.

Principesei i s-a părut, se vede, că neîndemânarea lui Vlaicu în vorbire, nu-i îngăduie lămurire întreagă şi limpede. A stăruit:

— Pendul, echilibru stabil… înţeleg. Dar dacă găseşti că Blériot a greşit când îşi aşază locul deasupra, întrucât nu vede dedesubt, dumneata de ce legi aripile deasupra, să nu mai poţi privi în sus?

Vlaicu nu se aştepta – ferească Dumnezeu! – la asemenea întrebare. Ce-o fi mestecat în creierul lui, nici el singur n-a ştiut. A răspuns doar atât:

— D-apăi nu-i bai de aceea, că în sus tot n-ai ce vedea, fără numa soarele şi norii.

— Şi crezi că de acolo n-ar putea să vie nimic?

— De bună seamă, Alteţa Voastră. Poate să vie soare şi ploaie. Apăi atunci gândacu meu încă lucră fain, că făceamt de părăplie… Să nu te plouă…

A urmat o clipă cam îngheţată. Dar neprihănirea desăvârşită a ochilor lui Vlaicu a destins pe loc mica încordare. Cea dintâi a râs însăşi Principesa, răspunzând:

— Şi crezi că ai să poţi zbura pe ploaie?

— D-apăi dacă te prinde pe sus, ce-i face?

— Cobori.

— Dar n-o fi şi mai bine să-i fuji peste cap şi să-ţi uşti aripile la soare? Că cu gândacu meu încă şi aceea se poate.

— Îmi pare bine, a încheiat Principesa, zâmbind, că ai atâta încredere în invenţia dumitale. Eu îţi urez să-ţi împlineşti *dumneata* toate câte le crezi.

Acestea zicându-i, i-a întins mâna să i-o sărute şi a plecat mistuindu-se prin porţi înalte, ca o plăsmuire de vis ce era. În urmă-i, a plecat şi Principele Ferdinand, dimpreună cu Ionel Brătianu şi cu cei câţiva ofiţeri aghiotanţi.

Numai Principele Carol rămăsese pe loc. Învârtea în mână tăcut, atent, jucăria cu aripi trandafirii şi sârmuliţe galbene de alamă. Îi plăcea.

Pe drum, spre casă, Vlaicu a simţit că Goga nu e în apele lui. A înţeles că trebuie să fi făcut el iar vreo greşeală. Şi a luat-o înainte:

— Mă Tavi, tu eşti supărat. Dar eu nu ştiu spune pe strună ca voi. Ş-apăi Prinţii îs oameni faini, frate. Ei or zis:

— No! Esta-i mocan, ce ştie el vorbi cu noi! Şi nu s-or supărat.

— Bine, dragă, a făcut poetul cu amărăciune ce ţi-a venit să spui năzdrăvănia aceea, că ai făcut aripile deasupra să nu te plouă?

— D-apăi, frate Tavi, nu te plouă, zău de Dumnezeu! Şi era în glasul lui atâta sfântă nevinovăţie, încât Goga a rămas cu ochii mari la el. I-a pus mâna pe braţ, i l-a păturit de câteva ori apăsat, ca şi cum i-ar fi zis:

— Rămâi aşa cum eşti! Apoi, târziu, mult mai târziu, a spus tare:

— Nu ştiu la cine s-o fi gândit Iisus când a rostit fericirile, dar tu, Vlaicule, negreşit ai să intri în împărăţia cerurilor.

Vlaicu n-a înţeles nimic. A râs.

— Tu zici, că-s prost.

— Nuu… l-a oprit Goga, repede. Dar maistoraşul a urmat:

— Ba da, Ta vi. Şi nu-i nimic de aceea, că aşa-i. Sunt prost, ce? Parcă eu nu ştiu? Fără numa acu nu-mi mai pasă, că mi-o fo' succes să-mi fac gândac deştept. Şi apăi numai acela să lucre bine, şi-oi mer je, de bună seamă, chiar până la împărăţia cerurilor. A urmat apoi cu glas mai potolit: Căă – tu nu ştii – dar unu ca mine mai lesne ajunge acolo decât la Împăratu, cum am fo' ajuns eu acum la Prinţu nost… No! Dacă am ajuns aici, nu-mi mai pasă… Tot oblu oi mer je. Doară nu dejeaba m-o fo' râs tata, că cică-s Maistoraşu Orei ucenicu lui Dumnezeu.

Într-un târziu şi-a isprăvit gândul:

— Numai aceea aş vrea: să şpezeze iştia criţari mai repede, să gât gândacu şi să tai pe Blériot. Pe urmă învăţ pe Ion şi pe văru-meu Miron – când s-o întoarce de la cătane-iar eu umblu să capet oarece nevastă fainâ, fac fabrică şi: Servus Blériot-ule!

Vorbea acum înfrigurat, cu un tremur de veselie

bolnăvicioasă în glas. Mâinile îi ardeau şi obrajii erau încinşi. Iar în fundul văgăunelor vinete, de unde sclipeau ochii mici, negri şi apropiaţi, Goga a zărit o clipă – dar numai o clipă – o pâlpâire de negură îndepărtată, tristă.

Atunci căutătura vie a lui Vlaicu s-a făcut privire tulbure şi rece.

Se potrivea de minune cu masca nemişcată ce i-o zărise Goga trei săptămâni în urmă, pe undeva, lângă Câmpina, sub strecurarea gălbue a unei lumini de tren.

Dragă Tată.

Astăzi m-o fo' chemat Prinţu cel mare la el la Palat să-i arăt cu cât îi mai bun aeroplanu meu ca al lui Blériot şi el a chemat pe Brătianu care-i mai mare peste miniştri, să vadă şi el că al meu îi mai fain ca toate. Acum mi-or zis să mă duc la Re je să-mi cumpere aeroplane la armată. Dar eu nu le dau până nu zbor, că vreau să le dau maşini. No săracii. M-or numit inginer la minister cu trei sute lei la lună. Puţin, dar merje, că eu numai rar es la căfană. Tot la gândacu meu gândesc. Numai ce apuc la lucru şi apoi nu mă mai vezi fără numa la primăvară când zbor.

Sărut mâna.

Aurel

Mama ce face? Tot o doare inima? Când câştig criţari o aduc aici la doctori. Sunt oameni faini şi toţi cată la mine.

Scrisoarea a scris-o pe colţul mesei, la restaurant, în vreme ce Goga povestea lui Chendi şi lui Iosif, mersul audienţei de la Palatul Cotroceni. Curând a venit şi Pătrăşcanu, fluturând vesel în mână o scrisoare. O luase de la Hotel, pe unde trecuse căutându-l şi le-o aducea, ştiind bine cam ce veste se afla înăuntru. Doar venea de la Cabinetul Primului Ministru.

Pentru Goga şi pentru Vlaicu, scrisoarea a fost totuşi o dezamăgire. Şeful de cabinet al lui Ionel Brătianu, le

dădea de veste că, Primul Ministru a delegat pe inginerul Alexandru Cottes cu, directorul general al Căilor Ferate, să vadă aeroplanul şi să-şi spuse părerea.

Prin urmare, Brătianu nu hotărâse nimic Era nevoie de încă o experienţă, după care cine ştie câte altele aveau să mai fie cerute…

— Ce zici de asta, Vlaicule? l-a întrebat Goga.

— Apăi, acum chiar pun pe gramofon, frate, că eu şi aşa am fo' grăit mai mult decât pot.

Toţi cei de faţă au râs ca de o glumă izbutită. Dar nimeni, afară de Goga, nu ştia din ce tristeţi adânci ţâşnesc acele vorbe.

Acestea însă nu mai aveau nicio însemnătate. Trebuia trecut şi hopul nou, oricât de anevoios se arăta. Singurul lucru dorit de toţi, era însă ca experienţa să se facă foarte curând, cât mai curând. De altminteri, Goga era cel mai grăbit. Îl aştepta în Ardeal trudă grea şi gingaşă, ce nu suferea amânare. Au trimis deci pe urma lui Ion Rusu Abrudeanu, care îl cunoştea destul de bine pe Cottescu şi l-au rugat să stăruiască pe lângă Directorul Căilor Ferate să hotărască ziua încercărilor.

Până sub seară, Abrudeanu s-a întors cu veste bună. Cottescu făgăduia să fie în Parcul Expoziţiei a doua zi, Marţi 20 Octomvrie, la ceasurile patru după masă. Ca să fie încredinţat că vine, Abrudeanu îi ceruse voie să-l ia de acasă cu trăsura şi să-l întovărăşească până la Filaret.

Alexandru Cottescu era ştiut de om cu mare pricepere în treburile inginereşti.

Bizuindu-se pe dânsul într-o împrejurare ca asta, Brătianu părea că dă şi o dovadă de încrederea ce-o are în Directorul General al Căilor Ferate, iar totodată, arăta ce preţ deosebit punea Primul Ministru pe născocirea ardeleanului din Binţinţi.

Totul şi toate nu făceau alt decât să crească îngrijorarea prietenilor lui Vlaicu.

Li se părea, vădit, că adevărul tehnic, pe care ei nu-l puteau pricepe, era altul decât li-l spunea inima lor caldă şi apropiată, deci uşor supusă amăgirii. Să se încăpăţâneze până la urmă a fi nişte copii speriaţi de o jucărie, când atâţia oameni de meserie se arătau că plutesc în îndoieli temeinice?

Ce altă însemnătate putea să aibă faptul că, niciunul dintre cei mari, – Principele Ferdinand, Ionel Brătianu, Haret, Morţun sau Vintilă Brătianu, toţi apropiaţi de tehnică, iar unul chiar inginer – nu-şi putuse lua răspunderea deplină a unei hotărâri, ci căuta sprijinul unui alt tehnician? Se vede că acolo era un cusur ce depăşea înţelegerea obişnuită. Iar cusurul acela nu putea să fie rea voinţă, pentru că mai toţi se arătaseră prietenoşi peste măsură şi doritori să sprijine aeroplanul.

Colindând prin atâtea întrebări chinuitoare, inimile prietenilor s-au simţit cuprinse de oboseală şi de spaimă. Încercarea de a doua zi, o presimţeau că e cea din urmă şi mai ales, cu hotărâre fără putinţă de întors.

Blândul Steo, cum îi spuneau lui Ştefan O. Iosif prietenii săi, a izbutit să strângă în vorbe puţine înfăţişarea acelei stări primejdioase şi triste:

— Ai zice că Vlaicu e osândit la moarte de toate judecăţile şi nu i-a rămas decât scăparea graţiei. Dacă până la cinci, Cottescu nu-i aduce graţierea, totul s-a isprăvit.

Zburătorul a primit lovitura acestei icoane amarnice, cu fruntea încăpăţânată şi rece. Căta dârz la forfota lumii, care mişuna dincolo de geamurile cafenelii Imperial, în vâlvoarea căii Victoriei şi părea că vorbele au trecut pe lângă dânsul, fără să-l atingă.

Dar în tăcerea necuprinsă a golului făcut în el, a sunat ca un clopot înfundat şi prelung. Ape tulburi îl întorceau din drum şi-l dăruiau unei stări de jumătate ameţeală, de huiet totuna şi de neadevăr, ca şi când totul nu i-ar fi fost clipă trăită, ci vis rău. N-a putut să răspundă aceea ce ar fi vrut. A strâns doar în vorbe puţine cuprinsul simţirii lui din clipa aceea, şi, dând din cap, încet, îndărătnic ca piatra, a spus tărăgănat şi stângaci:

— …Ce-o fo' gândit odată omu' … nu se poate să nu se poată… Atât.

Apoi s-a sculat, ca şi când nu mai avea nicio legătură cu ceata prietenilor săi şi s-a dus la Hotel să se culce.

S-ar fi zis că uitase cu totul experimentul ce trebuia făcut şi că nu-i mai păsa de nimic. Nici de Cottescu, nici de aeroplan, nici de toată soarta lui.

Presimţea, se vede, lupta pierdută.

De altfel o presimţeau toţi. Voinţa le slăbise într-atât de mult, încât nici n-au mai avut curajul să cheme lume, ca de obicei. Singurul care se încăpăţânase a fost Pătrăşcanu. Simţea limpede că toată scăparea a rămas la Haret. Ca să-l înconjoare de-a binelea şi ca să preîntâmpine orice neplăcere, s-a dus la minister şi a stăruit pe lângă prietenii lui, Iuliu Valaori şi Constantin Kiriţescu, inspectori în învăţământ, ca şi ei să fie faţă la încercările de a doua zi. Iar ca să aibă un cui bun, chiar în cabinetul Ministrului, l-a chemat şi pe Jan Dumitrescu, şeful de cabinet.

Cum se vede, deputatului îi era teamă că Ionel Brătianu l-a trimis pe Cottescu numai şi numai să aibă o acoperire faţă de Principele Ferdinand şi faţă de Haret. I s-ar fi părut poveste dacă i-ar fi spus cineva că însuşi Principele Moştenitor ceruse părerea Directorului Căilor Ferate. Vorbise mult cu el la Hipodrom, în ziua când zburase Blériot, iar Cottescu se dovedise nu numai

pricepător temeinic al aeroplanelor, dar sprijin cald şi pe deplin încredinţat de rostul covârşitor al zborului mecanic în desfăşurarea propăşirii omeneşti.

Era un câmp pe care Principele Ferdinand se găsea cot la cot cu veacul tânăr.

Deci, dacă se îngrădea între păreri de tehnicieni, o făcea – poate – dintr-o chibzuinţă ce nu s-ar fi putut înţelege bine decât doar de cei care cunoşteau anume gânduri ale Regelui Carol. Bătrânul Monarh avea o părere neobişnuit de bună despre Cottescu. În schimb, privea cu un o chiu prea puţin încolţit de interes, încercările cam prea gălăgioase, cam prea literare, şi cu roadă cam puţintică ale zburătorilor, încurajaţi sau răsăriţi întâmplător aproape numai în Franţa.

Ş-apoi, mai presus de toate, îndurase o dezamăgire cruntă cu Rodrig Goliescu. Îi dăruise aceluia două zeci de mii de lei din caseta Sa particulară, mai făcuse şi ministerul de război să-l ajute cu cincizeci de mii, şi nu vedea nici măcar un început de încercare, necum zboruri izbutite.

Poruncise chibzuială faţă de această poezie, frumoasă, dar care se cere cam scump plătită…

În trăsura în care îl luase pe inginerul Cottescu de acasă, Ion Rusu Abrudeanu, se înghemuise stingherit în celălalt colţ al perinei şi privea cu coada ochilor chipul ciudat al directorului Căilor Ferate. Îl tulburase de la început prin răceala cu care îl primise, scoţându-şi ceasornicul cu trei capace, în semn că preţuieşte cele patru minute de întârziere după timpul hotărât. Dar Abrudeanu n-a putut să-şi ceară iertare cu adevăratele pricini. Fusese prea neghioabă goana lui după o birje frumoasă, încercare nevinovată şi copilărească să câştige cu încă ceva inima aspră a judecătorului cel mai greu la

cântar.

Acum şedea la fel de posac în colţul său din trăsură şi părea să nu simtă de fel nici apropierea unui vecin, nici plăcerea unei brişti aşa de lucioase, cu perini aşa de moi, muscal aşa de curat şi cai aşa de frumoşi. Îşi mângâia din când în când favoritele scurte şi surii, pe când ochii cu pleoape mari, boboşite şi cozile lăsate, păreau să privească mai mult înăuntru decât în afară.

Dârzenia aceasta mută a lui Cottescu, întărea pe Abrudeanu în credinţa că directorul general e trimis să încheie printr-o hotărâre neprielnică toată zarva făcută împrejurul lui Vlaicu. Cu alte cuvinte gazetarul dădea dreptate bănuielilor închipuite de Pătrăşcanu.

Dar, când trăsura a apucat-o pe Calea Rahovei, dincolo de pod, alungind zidurile cenuşii ale Palatului Justiţiei, Abrudeanu şi-a luat inima în dinţi. Nu putea să îngăduie gândul că nici n-a încercat să-l îmbuneze pe Cottescu. Iar fiindcă nu s-ar fi cuvenit să spuie de-a dreptul aceea ce-l zgândărea pe limbă, a luat-o ocoliş.

— Aţi văzut pe Blériot zburând, stimate domnule Director General?

Inginerul a dat din cap, fără să spuie o vorbă.

— …şi-i… v-a plăcut, de bună seamă? a îndrăznit Abrudeanu, cu tainică dorinţă să fie dibaci şi să afle dacă nu cumva Cottescu e şi el vreun prieten al Franţuzului. Căci gazetarul ardelean, furat de crunta vrăjmăşie, cu care Vlaicu socotea că Blériot i-i duşman de moarte, n-ar fi putut înţelege ca un om să le găsească merite la amândoi.

În sfârşit tocmai cum zicea maistoraşul, aşa de limpede şi de scurt, ca la chiot în dumbrava Murăşului:

Cine-l crede Nu mă vede! ori ceva mai desfăşurat, dar mai binţinţean:

Omu cu Gnômu; *Şi duşmanu Cu Anzanu,* sau, mai scurt:

O cu franţuzu' o cu *cucuruzu.*

Numai că, răspunsul dat de Cottescu la întrebarea lui Abrudeanu, n-a fost lămurit. O mişcare din cap, care putea să spuie şi da şi nu, dar mai ales ceva la mijloc între ele amândouă.

Atunci gazetarul a stăruit:

— Nu-i bun?

— Ba da!, i-a răspuns. Până acum e socotit cel mai bun dintre toate.

— Dintre *toate*? a gândit Abrudeanu cu inima străpunsă iarăşi de bănuieli. De ce-mi spune tocmai mie: dintre *toate*? Adică asta e părerea lui chiar dinainte să fi văzut maşina lui Vlaicu.

Şi judecata lui pripită îl îneacă într-o mare nefericire, care-i îngheaţă orice alt cuvânt pe buze. Singurul gând limpede din el e răzbunătoarea părere de rău că s-a mai trudit să-l ia cu o birjă de acasă…

Totuşi, când se abat la stânga, pe lângă zidul scorojit al Seminarului, Abrudeanu mai face o încercare deznădăjduită:

— Stimate domnule Director General, vă rog să-mi îngăduiţi să vă fac o rugăminte.

— Spune. Îi întoarce Cottescu foarte rece, ca şi când ar fi simţit despre ce anume poate fi vorba. Atunci, gazetarul ardelean crede că, poate întrebuinţa cu folos o mică minciună şi o mare dibăcie, amestecând câteva lucruri laolaltă:

— Eu, ca unul ce-s de dincolo, pot să vă spun că Vlaicu e foarte iubit în Ardeal. Acu-s două săptămâni de când am fost umblat la Sibii, la serbările lui Şaguna şi m-am convins. Vă rog să credeţi, stimate domnule director general, că ardelenii ar fi foarte mândri dacă ar auzi că

Vlaicu are oarece încurajare de la Regat.

— Adică, în ce fel? a întrebat Cottescu, ridicând puţintel sprâncenele deasupra frunţii trase îndărăt.

— Apoi, noi românii, nu suntem doară un popor luminat ca francezii. Ei or avut vreme să ştie mai mult şi să lucreze cu spor la toate, chiar şi la aeroplane.

Într-asta nu ne-om ţine la întrecere cu ei. Om fi mulţumiţi şi cu mai puţin. Apoi de aceea, ardelenii v-ar arăta foarte mare recunoştinţă dacă aţi fi mai – cum oi zice? – mai puţin sever în apreţierea domniei voastre despre jucăria lui Vlaicu.

Directorul general al Căilor Ferate a înţeles. A rămas nemişcat cum era. Doar profilul lui ciudat şi străin s-a întins într-un surâs uşor care, fluturând o clipă pe buzele groase, proaspăt bărbierite, i-a arcuit încă mai mult nasul. S-a întors apoi spre Abrudeanu şi i-a vorbit cu prietenie: – Dragă domnule Abrudeanu, eu ţiu seama încă de mai multe lucruri decât crezi dumneata, dar nu pot făgădui nimic până n-oi vedea maşina şi nu mi-oi da seama care-i concepţia tehnică a lui Vlaicu. Jucăria cum îi spui, nu înseamnă pentru mine un lucru înfăptuit. O socotesc numai o dare de seamă despre ce s-ar putea face. Pe urmă, cu alt glas: Nu ştiu dacă mă înţelegi ce vreau să spun.

— Înţeleg, înţeleg., a zis grăbit ziaristul. Decât, în vorba lui era şi minciună şi adevăr, pentru că nu pricepuse decât un singur lucru: Cottescu nu putea fi duşman dinainte aeroplanului lui Vlaicu. Dimpotrivă. Dar dându-şi seama de aceasta, Abrudeanu a înţeles că jucăria zburătoare purta duşmănia în ea însăşi, dacă într-adevăr era vorba de vreo duşmănie. Într-un hăţiş aşa de încurcat, gazetarul nu mai putea să aleagă mare lucru decât, un simţământ de nouă primejdie, cu adevărat neînţeleasă oamenilor obişnuiţi, şi totuşi o primejdie mai mare decât toate celelalte, în cap cu neprietenia ori şi cui ar fi.

Când s-a dat jos din trăsură, la poarta Parcului, ducea o inimă grea.

După ce a strâns mâna lui Octavian Goga, care l-a înfăţişat pe Vlaicu, directorul general al Căilor Ferate a schimbat câteva vorbe cu Pătrăşcanu, Kiriţescu şi Valaori, apoi a prins între degete modelul micei gângănii şi l-a privit îndelung, cercetător, cu grea încruntare a sprâncenelor şi ochii luminoşi.

Vlaicu, îndemnat cu un ghiont în coastă, dat de cineva, a vrut să-şi înceapă lecţia. Dar Cottescu l-a oprit din scurt.

— Nu-i nevoie, mulţumesc. Să-l văd eu mai întâi. Şi s-a adâncit iarăşi în cercetarea cu de-amănuntul a fiecărui firişor de sârmă şi a fiecărei bucăţele de lemn. Într-asta, Pătrăşcanu, a schimbat cuvinte pline de înţeles cu Goga, cu Valaori şi cu Kiriţescu. Jan Dumitrescu, dat deoparte, era numai ochi şi urechi. Îşi pregătea de pe acum ce avea să-i spuie lui Haret.

— Ce unghiu de incidenţă are? a întrebat Cottescu pe Vlaicu, după ce şi-a sfârşit cercetatul. Dar zburătorul, luat repede, n-a înţeles prea bine întrebarea.

Goga şi cu Pătrăşcanu i-au sărit în ajutor:

— Nu înţelege bine cuvintele astea... Nu ştie franţuzeşte...

Dar directorul i-a oprit, zâmbind:

— Nu, nu, vă rog! Lăsaţi-mă să mă lămuresc cu dumnealui singur. Aici numai noi doi suntem la noi acasă.

Şi pe când ceilalţi începuseră a-şi simţi frunţile rourate, Cottescu îşi repeta întrebarea cu alte cuvinte:

— Care-i unghiul de susţinere, adică unghiul sub care loveşte aerul?

Vlaicu a râs luminat şi a izbucnit:

— No! Apăi acum am fo’ priceput. Domnul Director vrea să spuie bătaia la vânt?

— Aşa. Incidenţa. Câte grade are?

— Nu-i de lipsă aceea. Că gândacu, când fu je, îndată se aşază cum îi el necesitat.

— Necesitat, de ce? a întors Cottescu pe graiul zburătorului.

— De repejune, de ce drac să fie? Doară aripile au atâţia metri cuadraţi, iar aceea nu se schimbă, fără numa pondul şi cu tracţia ştaubelor… Apăi atunci, negreşit trebuie schimbare pentru bătaia la vânt, ca să intre la rând, fest. Altcum, gândacu urcă, o-coboară când pofteşte el, nu când pofteşti tu…

Directorul general a rămas o clipă pe gânduri, apoi a întrebat iarăşi:

— De ce n-ai pus nervuri la aripi?

Asta se vede că, ori l-a supărat pe Vlaicu, ori, după vechiul lui fel de vorbă, trebuia s-o întoarcă altminteri decât toată lumea. Căci răspunsul i-a fost dârz, ca o încăerare. A dat din mână scurt, cu laba mare zvârlită în jos şi a zis:

— O fo’ pus Blériot şi pentru mine!

Dar, fiindcă a primit încă un ghiont într-o coastă, a cam înţeles că răspunsul nu i-a fost tocmai pe domnie şi a încercat să dreagă:

— Domnu’ Director Gheneral crede că musai să am burţi la aripi. D-apăi nici aceea nu mi-or fo’ de lipsă, că ele§

tot s-or face, fără numa s-or face faine, după puterea vântului. Doară la pasăre încă se schimbă, cum fuje de repede fiecare.

Întrebările care au urmat, au fost mai uşoare. Cottescu se învăţase cu vorbirea pestriţă şi neobişnuită a

binţinţeanului, şi apoi, în afară de câteva lucruri mai greu de lămurit, ca helicea dublă cu învârtire protivnică, centrul de greutate jos, motorul rotitor şi cârmele în faţă, aeroplanul cel micuţ şi amănunţit făcut, răspundea singur la întrebări.

Zborurile de pe urmă au fost ca şi cele de totdeauna. Sprinteneala mişcărilor în plutire, întoarcerile pe loc cu aplecarea aripilor în cuţit, limpezeau în chip deplin, pentru Cottescu, temeiurile pe care era plăsmuită maşina.

După ce a mai stat câteva clipe să-şi orânduiască gândurile, directorul general al Căilor Ferate a strâns mâna inventatorului, zicându-i:

— Mulţumesc, domnule Vlaicu. Acum sunt nerăbdător să te văd zburând şi pe dumneata în el, vorbe care nu spuneau mare lucru, dar nici nu se arătau duşmănoase.

Pătrăşcanu a voit însă cu orice preţ să lămurească stările. A întrebat cu înţeles:

— Credeţi că va zbura, domnule Director General?

— Va zbura negreşit! a răspuns Cottescu, foarte calm şi foarte încredinţat.

În răsufletul adânc de uşurare al tuturor a celor de faţă, el şi-a întregit apoi gândul:

— Dacă aşi avea bani, i-aş da eu numaidecât.

Dar această întregire, care poate numai în mintea lui era o laudă mai mult, pentru ceata de prieteni a fost o nouă ţăn-cuşă de îndoială. Ce rost avea să spuie directorul general al Căilor Ferate că n-are bani, când se ştie cum drumurile de fier aduc statului venituri de două sute de milioane pe an.

Şi astfel, în clipa când trăsura l-a purces pe Cottescu înapoi spre oraş, cercul cel într-una întors al tristeţelor s-a arcuit iarăşi la loc şi s-a închis, pentru că, poate, să n-o mai ia niciodată de la capăt, aşa cum tot se învârtise până

acum.

Dar îndoiala le-a fost fără temei. Ionel Brătianu nu uitase. Doar amânase, pentru că a fost ţinut în loc de remanierea pe care i-o cerea partidul, foarte frământat în timpul din urmă. După câteva zile, lucrurile s-au lămurit. Djuvara a trecut la Externe, Alecu Constantinescu a luat Domeniile, Mihai Orleanu a trecut în locul lui Djuvara, iar la Război a venit generalul Crăiniceanu.

În liniştea aşezată după aceea, Ionel Brătianu a avut destul răgaz să desfacă în cabinetul său plicul mare, confidenţial cu tipăritura Căilor Ferate în cap şi să citească cu încordare şi mulţumire, darea de seamă foarte amănunţită şi părerile foarte limpezi, foarte hotărâte şi foarte prietenoase ale lui Cottescu.

Socotea anume acela că, invenţia lui Vlaicu – deşi pare a fi fost purcească din încercările neizbutite, dar tot româneşti ale lui Traian Vuia şi din cele izbutite ale lui Santos Dumont cu Demoiselle – aeroplan despre care se bănuia a fi construit tot de Vuia – dovedea merite cu totul deosebite. Bizuit pe acelaşi punct de plecare, al echilibrului stabil în zbor – adică centrul de greutate mult sub cel de sprijin, al aripilor – aeroplanul lui Vlaicu îmbina fericit, în monoplan, cârmele progresive ale fraţilor Voisin, cu helicea dublă a fraţilor Wright şi cu roatele lui Vuia, – reduse la trei, pentru micşorarea rezistenţei pe pământ.

Lăudă lui Cottescu nu era întunecată de nicio oprire sau îndoială. Înţelesese până şi primejdioasele aripi de pânză moale, sau lipsa unghiului de incidenţă. Zborurile făcute îi dovediseră în de prisos dreptatea lui Vlaicu.

Astfel, darea de seamă încheia că, maşina trebuie făcută neapărat, cât mai curând şi, mai cu seamă, sub privegherea inventatorului, care dovedeşte chiar din model, că ştie folosi materialele într-un chip neobişnuit.

Telefonul şefului de cabinet al Primului Ministru a zbârnâit câteva ceasuri în şir, ba pe la Ministerul Instrucţiei, ba pe la hoteluri, până ce a izbutit să prindă urma lui Pătrăşcanu şi să-i dea de veste că Ionel Brătianu vrea să-l vadă numaidecât.

— Gând la gând cu bucurie! a strigat vesel deputatul, care se găsea în timpul acela tocmai în odaia lui Goga, la Hotel Regal şi punea la cale un drum până la Primul Ministru, să afle urmarea cercetării lui Cottescu.

A înşfăcat în goană paltonul cu blană castanie, a coborât scările trei-trei, de s-a mirat singur ajungând jos că n-a venit peste cap şi în câteva minute, a zvârlit cât colo portarul înfipt al ministerului, care i se pusese dârz în cale cu:

— Dom Prim-Ministru nu-i aici!

Urcând câte două treptele spre cabinet, abia a avut vreme să strige în urmă:

— M-aşteaptă, măi băieţică! Nu-mi umbla mie cu şuru-bării de aistea!

Şi îndată a intrat la şeful de cabinet, care i-a deschis uşa grea, de lemn, spre biroul lui Ionel Brătianu.

Primul Ministru îl aştepta. I-a arătat un jilţ şi i-a spus să stea până isprăveşte scrisoarea către generalul Crăiniceanu, Ministrul de Război.

— Mulţămesc, domnule Prim-Ministru! s-a ferit Pătrăşcanu îndată, cu zorita lui vorbă moldovenească şi a rămas în picioare, uitându-se ba la nişte tablouri urâte, ba la tavanul încărcat cu florărie afumată, ba la crengile triste şi goale ale grădiniţei din dosul Ministerului.

Când a auzit tamponul apăsat pe hârtie şi plesnetul tocului pus la loc pe alama grea a călimării, deputatul s-a apropiat de birou.

— Uite, domnule Pătrăşcanu, scrisoarea asta. Te duci cu ea la domnul general Crăiniceanu, şi i-l prezinţi

totodată şi pe domnul Vlaicu.

S-a sculat, i-a întins mâna şi scuturând-o, a adăugat:

— Nădăjduiesc să nu ne pară rău. În acelaşi timp, te rog să-i spui lui Goga că, acum, poate să plece în

Ardeal.

Ţinea scrisoarea în mână şi alerga iute pe scări, trăgându-şi paltonul pe o mânecă; pe caldarâmul ministerului, căutându-şi şi cealaltă mânecă; pe strada Academiei, vârând anevoie pumnul pe mâneca a doua, pentru ca, înainte să fi deschis uşa Hotelului, să înceapă a se dezbrăca din nou în ,rate, până ce s-a pomenit în faţa uşii lui Goga cu paltonul sub braţ... Vezi bine, murea de nerăbdare să citească rândurile Primului Ministru, dar îşi prelungise pofta, chinuind-o, ca un jucător care-şi întârzie înadins dezvelirea cărţilor.

— Tăceri, bre, băieţi, că acu-i o clipă mari. Să vă citesc ci scrie Şeful, Generalului de la Război.

Încremenirea, care a urmat, era o cumpănă dreaptă a zarvei turbate din inimile celor de faţă. Gâturile întinse arătau vine umflate, ca la nişte biete făpturi încordate ce erau. Numai Vlaicu nu înţelegea la fel cu ceilalţi minuta aceea aşa de mare pentru viaţa lui. Avea pentru asta pricini temeinice: truda grea care îi şedea în faţă, fie că îi dădeau să lucreze, fie că nu i-ar fi dat.

S-a sculat încet şi s-a dus la geam. Ajuns acolo, s-a rezemat de marginea ferestrei şi drept, palid, încruntat, cu buzele arse, a ascultat scrisoarea, întocmai ca un osândit, căruia i se citeşte hotărârea judecătorilor aspri.

De-ai fi zgănciulit în inima lui, în inima inimii lui, ai fi aflat atunci astă neînchipuită arătare: dorul tainic să nu-i fi dat dreptate. Ceea ce ar fi fost poate tot o dreptate, dar într-altf el, cam aşa cum e închisoarea cu casă, căldură şi

hrană, faţă de o libertate pustie cu crâşnet de foame, de frig şi de nesomn…

Dragă Domnule General.

Cottescu e de aceeaşi părere cu Colonelul. Prin urmare, dă banii trebuitori şi rânduieşte ca Arsenalul să lucreze neîntârziat aeroplanul, chiar sub conducerea inventatorului. Fă totodată şi numirea inginerului Vlaicu.

Al dumitale.

I. C. Brătianu

Toţi ochii s-au întors umeziţi spre Aurel. Buzele strânse ale lui Goga tremurau uşor, parcă a vorbă, parcă a plâns.

Numai Vlaicu a plecat privirea în pământ, a înghiţit greu, încet, şi-a şters de pulpana hainei podul palmelor asudate

După ce a citit scrisoarea, Generalul Crăiniceanu şi-a periat odată ciocul cu mâna şi s-a uitat peste ochelari la cei două civili din faţa biroului său.

Ochii i s-au oprit la Pătrăşcanu.

— Care-i Vlaicu? întrebă. Dar deputatul abia a încercat să deschidă gura şi să răspundă, că Ministrul i-a luat-o înainte.

— Dumneata eşti?

— Mnu… Nu! s-a scuturat cu pripeală, cel ţintit. Apoi, a spus cu gura ţuguiată şi dulce, rar, să fie şi drăguţ şi înţeles: Eu sunt Pătrăşcanu.

Generalul s-a încruntat.

— N-am întrebat cine eşti dumneata. Am întrebat: care-i Vlaicu. Ceea ce auzind, deputatul, care nu era totdeauna om serios şi fără chef de joacă, a fost ispitit să răspundă:

— Mi se pare că nu-s eu! Sau:

— Ştiu eu? S-ar putea să fie dumnealui!

S-a mulţumit, totuşi, să arate numai cu o întoarcere a capului spre Vlaicu şi a tăcut. De altfel, era şi vremea, fiindcă ministrul, neavând timp, nici chef de vorbă, a hotărât scurt:

— Te-am numit inginer la Arsenal cu diurnă de trei sute de lei pe lună. Ai să-ţi faci aeroplanul acolo. Ai maşini, ai materiale, ai lucrători... Acum spune câţi bani îţi mai trebuie?

Vlaicu nu se putea aştepta la asemenea întrebare. Iar, mai ales, acum, când peste socotelile lui, foarte pe deasupra făcute, se mai amestecau şi lucrători de la Stat alături de materiale, nu mai ştia să răspundă chiar nimic. A ridicat din umeri, nedumerit şi pus în mare încurcătură:

— Ştiu eu...?

Dar generalul era sâcâit şi avea zor să isprăvească mai repede. S-a luat după cântărirea foarte grabnică, în care ajutorul dat Căpitanului Goliescu, era socotit pentru acoperirea tuturor cheltuielilor de materiale şi de lucru în Franţa, pe când de astă dată nu trebuia avut în vedere decât adausurile lucrurilor ce nu s-ar fi găsit la Arsenal. A hotărât aşa dar, la întâmplare.

— Cinci mii de lei îţi ajung?

Vlaicu a vârât nasul în pământ, îndoindu-şi gâtul într-un fel de scârbă şi de nedumerire, unde i se părea că vede nu numai neînţelegere, dar şi un pic de bătaie de joc. Cum să se gândească un om că se poate face un aeroplan cu cinci mii de lei, când numai motorul poate să coste de două ori pe atâta.

Şi-a încleştat fălcile şi n-a crâcnit. Dar Pătrăşcanu, care simţea încordarea – şi avea destule pricini să ocolească o supărare a ministrului – s-a întors spre

ardelean.

— N-auzi Vlaicule? Domnul Ministru te întreabă dacă-ţi ajung cinci mii de lei.

— Am fo' auzit. şi-a descleştat el măselele înverşunate să se macine de pomană.

— Apoi răspunde: Poţi să-l faci cu cinci mii? Atunci feciorul lui neică Dumitru răspunde rar şi învins, cu acel lasă-mă să te las al omului, care se împacă cu orice:

— Eu îl fac şi cu cinci mii, fără numa să zboare dom Ministru cu el!

Pătrăşcanu a înlemnit. Simţea că i se pune gheaţă pe tâmple, că i se secătuesc moalele capului de sânge. I s-au tăiat genunchii şi-i pleacă covorul de sub picioare. În sfârşit, vede prăpădul şi clipeşte des, des de tot, doar doar nu l-a mai vedea.

În schimb, Ministrul pare că n-a înţeles. Stă o clipă cu ochii ţintă la Vlaicu, fără să mai răsufle, apoi îşi scoate ochelarii. A auzit bine, sau a fost năzărire? I-i cu neputinţă să creadă asemenea obrăznicie.

Îngăimă:

— Ce?… Ce-ce-ce-ai spuus? Dar, deodată, îşi dă seama limpede că simţurile nu l-au înşelat şi atunci bate cu amândoui pumnii în birou, strigând: Ieşi afară! Numai decât, afară!!

Acum e rândul lui Vlaicu să nu mai priceapă nimic. Se uită o clipă mut, cu gura întredeschisă, la faţa învineţită a generalului, la ochii umflaţi cât pumnul şi parcă ar fi căzut din cer:

— D-apăi ce drac are esta, frate? gândeşte prin negura uluelii. S-o fo' bolânzit de bună seamă… Şi împins grabnic de mâna lui Pătrăşcanu, iese pe uşa larg deschisă de cei câţiva ofiţeri, cari au dat năvală din cabinetul de alături, speriaţi de izbucnirea cu totul nefirească a bătrânului şi bunului general.

Acum, într-adevăr, cel mai nefericit e Pătrăşcanu. A închis uşa şi cere cu deznădejde ajutorul lui Dumnezeu. Doar el ar mai putea să liniştească apele răvăşite şi să-i dea la îndemână cuvinte în stare a potoli furia atât de întemeiată:

— Domnule Ministru, nu vă supăraţi... Aşa vorbeşte el... bolmojeşte mărunt şi pripit. Dar bietul general Crăiniceanu, pentru care o lume întreagă avea preţuire deosebită şi îl cinstea fără ocol, aproape plânge de durerea acestei jigniri:

— Cu mine, domnule? Cu mine să vorbească un om aşa? Numai că, în clipa aceea, prin mintea deputatului taie lumină de fulger. Se agaţă ca înecatul, de ceea ce i s-a ivit în cale:

— Cu toţi vorbeşte, aşa, domnule Ministru...

— Bine, domnule, dar *cu mine*?...

— ...şi cu Prinţul Ferdinand a vorbit la fel. răspunde tare şi răspicat Pătrăşcanu. Iar lovitura a căzut bine fiindcă, numai decât, Generalul face ochi mari şi întreabă uimit:

— Ce? ce?

— Da, domnule Ministru, rosteşte acum încet, dar cu glas întretăiat, deputatul întocmai cum vă spun: şi cu Alteţa Sa Regală Principele Moştenitor... şi cu Principesa Maria... Apoi, ca să întărească, adaugă: Vă rog să-l întrebaţi pe Domnul Prim-Ministru, că era de faţă...

Dar generalul n-are poftă să creadă asemenea bazaconie.

— Ce vorbeşti dumneata, domnule? Se poate? Acum, deputatul pune mâna pe piept şi spune larg, definitiv: – Pe onoarea mea!

De aici încolo, Pătrăşcanu ştia că i-i deschisă calea biruinţii. A povestit o seamă din nătângiile lui Vlaicu, în frunte cu cele petrecute la Palatul Cotroceni, apoi s-a

întins la vorbă şi a istorisit toate câte le ştia, pline de haz sau de durere, din viaţa feciorului binţinţean.

Iar generalul Crăiniceanu, care era un suflet bun şi n-avea decât cusurul că pierduse de multă vreme deprinderea să nu-i poarte oamenii cuvenita cinstire datorită stării şi anilor mulţi, a uitat supărarea mai repede decât uitase Pătrăşcanu.

A sunat şeful de cabinet, a dat poruncă să se facă hârtiile cuvenite şi a aprobat deocamdată două mii de lei, lămurind:

— Dacă o mai trebui, mai dau.

Apoi, când i-a întins mâna, iar Pătrăşcanu deschisese uşa să iasă, generalul şi-a adus aminte şi i-a strigat din urmă, râzând:

— Spune nărodului că mi-a trecut supărarea… Ci nărodul şedea bosumflat lângă uşă şi a auzit.

După ce li s-a făcut hârtia pentru Arsenal şi au ieşit din minister, se simţeau amândoi sleiţi de oboseală. Abia îşi târau picioarele pe asfaltul scorojit şi crăpat al trotuarelor de pe strada Brezoianu, pe unde o apucaseră în drum spre podul Mihai Vodă şi spre Uranus.

— Hm! a făcut într-un târziu Vlaicu, pe când urcau, anevoie şi în silă, dealul Arsenalului, dincolo de Arhive.

După vreo încă zece paşi, a făcut din nou:

— Hm!

Văzând însă cum Pătrăşcanu pare că nici n-ar băga de seamă nemulţumirea lui, s-a oprit pe loc:

— Mi-o fo’ zis că-s nărod!

Deputatul, neştiind ce se mai poate întâmpla şi sătul de bucluc uri, a dat repede cu gura.

— Nu, dragă… Di undi? Vai di mine! Se poate! Numai că Vlaicu ştia bine şi era neînduplecat.

— No! Je! Mi-o fo’ zis nărod! Pe urmă, foarte hotărât, l-a apucat de braţ şi i-a şuierat crunt:

— Apăi, frate Pătrăşcane, ştii-i una?

— Ci?

— O fo’ avut recht! a hotărât el tăios, cu supărare de sine. Pe urmă, cu glas muiat, prinde a se căina: Mi-s nărod, măi frate. Că ce drac cată un mocan ca mine la domnii mari… Da zău de Dumnezeu, aşa mă prinde urâtul, măi, de-mi vine a pleca, nici să-mi mai îmbie negoţu pân’ oraşul vost …

— Dar ci ţi s-o năzărit tocmai acum? s-a nedumerit deputatul Slavă Domnului că astăzi poţi fi fericit. Începi aeroplanul…

Aici Vlaicu a oftat şi, oprit din nou pe loc, s-a întors spre priveliştea măruntă şi fărâmiţată a zidurilor şi acoperişurilor roşiatice şi cenuşii din vale.

— No! Apăi, ce ştii tu… De bună seamă, a urmat el mai uşor face-o-mi-i şi gândacu. Dară mai apoi?

— Ai să zbori!…

— Şi mai apoi? Mai apoi, mi-oi frânge grumajii şi mă-tii purta tot pe ici la cimitirul vost … Iar voi îţi bea… frate, să-mi fie de pauz pe lumea ialaltă, şi-ţi povesti de mine, că am fo’ un nărod şi n-am rămas acas la noi… cu Ion şi cu…

În strângerea de inimă pe care le-o pricinuise această descătuşare de durere moale şi închinată, Pătrăşcanu alegea totuşi bine partea de destrămare, firească după atâtea zile încordate şi nelimpezi. Sunau însă prea adânc şi prea ciudat vorbele liniştite ale lui Vlaicu. Iar cum oricine pe atunci nu putea gândi la zbor fără să nu gândească totodată şi *numai decât* la soarta năprasnică a grăbitei lui încheieri, deputatul simţea bine că, stă în porunca ursitei lor amândorora, un sâmbure de taină înfricoşată, împotriva căreia niciunul dintre ei nu mai putea să lupte.

Ce era oare, Dumnezeule, în scrisoarea pe care o

ducea el acum la Arsenal? O grăbire a sfârşitului? Fără îndoială. Dar oare – şi iată îndoiala cea cumplită – fi-va măcar grăbirea aceea cu răsplată dreaptă cuvenită jertfei?

Ce soartă ciudată e să te simţi călăul din dragoste al cuiva! Să-l duci de mână spre un destin neînduplecat, unde nu poate să-l aştepte decât o limpede prăbuşire, când toată temelia dragostei omeneşti, e năzuinţă de creştere şi prelungire!…

— Haide, haide, Vlaicule! zice cu neplăcută înfiorare, Nu mă face să-mi pară rău de tot ajutorul pe care ţi l-am dat. Nu uita că hârtia e la mine. De mai spui o vorbă, mă întorc înapoi…

Dar zburătorul zâmbeşte cu ochii pierduţi sus, sus de tot, în măduva tristă şi cenuşie a negurii de toamnă, murmurând:

— Acu, frate, s-o gătat…

Şi, scurt, a făcut la stânga, pe poarta Arsenalului.

Colonelul Miclescu, directorul Arsenalului, e un vlăjgan de român, nalt, gras, plin de sânge şi iute, care poartă mustaţă îndărătnică pe obrazul aspru şi neîngrijit. E un oştean priceput, dar poate cam prea amarnic. Trăieşte în încordare veşnică şi veşnică nemulţumire, de când şi-a dat seama că viaţa i se arată neiertătoare şi nu vrea să-i întoarcă preţul râvnei şi strădaniilor sale.

A învăţat carte şi învaţă încă, până la anii lui, când nu găseşti om la mie să nu se afle îndestulat cu bruma de ştiinţă încropită peste puntea tinereţii.

Şi totuşi, truda asta nu-i slujeşte la nimic. E doar un fel de deprindere, de care nu se poate dezbăra, ca de un năravîn vechit, şi care, la drept vorbind, nu-i aduce decât mereu alte amărăciuni.

Om cu sânge subţire în vine, crescut într-o lume unde

învăţătura nu era sortită să ţie loc de sapă sau de ciocan, pentru câştigul mărunt şi de rând al îmbucăturii de a doua zi, ei. era o bucurie temeinică şi adâncă, ca tot ce e creştere lăuntrică a omului faţă de el însuşi, colonelul Miclescu s-a pomenit aruncat deodată în soarta acelor bogaţi peste fire, urgisiţi de nenoroc să-şi facă, din giuvaerurile cele mai scumpe, preţ de pâine şi să le mânjească în cântar de toată ziua.

Mai limpede spus, nu ţintise să-şi facă din militărie decât o îndeletnicire pentru ca timpul să-i treacă plăcut şi ajunsese osândit s-o facă a fi ceea ce se numeşte meserie. Deosebirea, pe care atâţia alţii n-ar fi băgat-o de seamă, lui îi era prăpastie şi chin.

A încercat să frângă zăbrelele şi să scape. A crezut că mintea lui ascuţită are să-i fie priincioasă şi s-a îndărătnicit ani de zile să caute ieşiri, dibuind în agerimea sa, fel de fel de născociri: un tun de calibru mic, cu tragere repede; un şrapnel de lungă distanţă cu explozii succesive pentru împânzirea, cu gloanţe, a unei feţe întregi de loc; un aparat automat pentru punerea depărtării la focos odată cu ochirea… în sfârşit o sumedenie de inventii, când mai mici, când mai însemnate, destul de bine gândite şi, după toată chibzuiala, destul de folositoare.

Dar astea se petreceau într-o vreme, când asemenea năzuinţe păreau nesocotite îndrăzneli din partea oricui. Cu atât mai vârtos dacă veneau de la un mărunt locotenent sau de căpitan, oricât de boieresc sânge ar fi avut el şi ori câtă carte i s-ar fi recunoscut.

— Curând, tunul cu tragere repede a venit de peste graniţă, aparatele de ochire s-au făcut aşa de bune, încât automatismul nu mai avea rost, iar şrapnelul s-a dovedit unealtă fără – folos în faţa obuzului. Ba încă, de parcă ar fi fost un blestem, năzărindu-i-se odată o schimbare la o culată de tun, tocmai asta i-au dat voie s-o aplice. La cea

dintâi încercare, făcută pe câmpul de la Dadilov, cu proiectile bune, culata a sărit în ţăndări…

Astă lovitură groaznică avea să-şi spuse mai apoi cuvântul în tot lungul vieţii lui întregi. Omul se simţea trăind fără folos şi nu mai putea înţelege, nici recunoaşte, dreptul altora la bucurie, la nădejde şi la vis.

Şi astfel, asemeni tuturor bătrânilor, cari predică o aspră cumpătare, nemărturisindu-şi stomacul obosit, ce-i împiedică să mai mănânce carne, colonelul Miclescu se mărturisea, cu picioarele pe pământ, om al datoriei aspre, şi duşman al oricăror dorinţi şi nevoi de plăcere în muncă, de biruinţă în viaţă, în sfârşit de îmbrăcarea în strai sărbătoresc.

— Nimeni n-are dreptul să se gândească la dânsul! asta îi era zisa cea mai dragă. Şi era firesc să purceadă dintr-un om care ura lumea şi toate orânduielile ei, tocmai fiindcă nu-i dăduseră voie să se gândească numai la dânsul.

Deprins să n-aibă de-a face decât cu Ostaşii, a fost foarte mirat când i-a vestit furierul că un deputat vrea să vorbească cu dânsul şi vine cu ordin de la Minister.

— Pofteşte-l încoace! a spus oşteanului. Dar când a văzut intrând două în loc de unul, s-a uitat crunt.

— Deputatul Pătrăşcanu… a zis cel dintâi, apăsat, întinzându-i mâna. Iar colonelul, îndată s-a repezit la al doilea, cel nechemat:

— Dumneata ce caţi aici?

— E cu mine, domnule Colonel… să vedeţi… şi nimerind greu, printre teancurile de hârtii din geantă, ordinul Ministrului, Pătrăşcanu i-a dat timp lui Miclescu să gândească şi să bănuiască tot ce a putut fi mai rău despre venirea unui deputat la Arsenal, întovărăşit de cineva cu înfăţişare umilă şi smerită, ca a oricărui protejat.

— Vreo furnitură, ori vreun post. şi-a zis el, pornit de

mai înainte şi bine hotărât să nu se lase îngenuncheat.

Când a citit însă ordinul Ministerului, a rămas cu adevărat uluit. La toate se gândise, numai la năzdrăvănia asta nu.

A citit încă odată:

…Mini*sterul încuviinţează lucrarea aeroplanului în Arsenal. Veţi pune la îndemâna domnului Inginer Aurel Vlaicu toţi lucrătorii şi toate materialele de care va avea trebuinţă, precum şi un atelier deosebit.* Domnia sa v*a conduce personal lucrul.*

Şi colonelul cântăreşte cu neîncredere desăvârşită mutra nearătoasă a inventatorului, gâtul lung strâns în guler nalt, mâinile mari şi hainele ponosite. Apoi iar îşi aruncă ochii pe hârtie:

…Lucr*area va începe numaidecât.*

D-l inginer Vlaicu a fost totodată încadrat în personalul Arsenalului cu diurnă de 300 (trei sute) lei lunar de la, 1 Nov. a.c. *dată* de la *care îl veţi socoti prezent în statul de plată.*

D-l inginer Vlaicu se va prezenta însoţit de dl. deputat D.D. Pătrăşcanu.

Îşi morfoleşte în gură un colţ de mustaţă, literele îi joacă dinaintea ochilor şi tot nu-i vine a crede.

Lasă hârtia dintre degete să-i cadă pe birou şi ridică mâinile amândouă odată, depărtându-le în lături cât pot ţine de lungi, într-o nedumerire ce pare să cuprindă toată lumea şi să cheme ajutorul lui Dumnezeu.

— Nu mai înţeleg nimic!, zice.

— De ce, domnule Colonel? întreabă Pătrăşcanu. Dar Miclescu îi taie vorba, învrăjbit:

— De ce? Pentru că ăsta-i Arsenal, Domnule, nu-i fabrică de aeroplane! Şi-a apăsat aşa fel pe vorbă Arsenal

hă-cuind-o în silabe stropşite, încât oricine ar fi trebuit să înţeleagă câtă prăpastie mai este până la fabrica de aeroplane. Cu atât mai vârtos un deputat. Dar, fie că Pătrăşcanu nu avea ştofă de deputat – ceea ce ar fi recunoscut-o bucuros – fie că încăpăţânarea lui moldovenească se socotea datoare să-şi spuse cuvântul, mai ales că a simţit ridicându-i-se în faţă încăpăţânarea lui Miclescu – tot moldovenească şi aceea – deputatul a ridicat şi mai sus umerii lui, destul de strânşi în felul lor, şi a zâmbit nevinovat:

— E ordinul Ministerului!

Vorba asta nu i-a plăcut de fel colonelului. L-a cătrănit şi mai rău, fiindcă el o înţelegea că un soi de căluş, cu care şiretenia deputatului roşcat ţintea să-i astupe gura. Şi-a zbătut umerii de câteva ori, de parcă scutura de pe ei toată povara poruncii ministeriale, a zvâcnit capul la dreapta, în sus, apoi la stânga, dovedind că se simte gâtuit şi a dat din mâini cu foarte puţină preţuire faţă de priceperea mai marelui său. Se vedea cât colo că gândeşte:

— Lasă-l încolo de ministrucă habar n-are! După aceea, a trecut la atac pieptiş, şuierându-şi cuvintele cu neclintită încredere că-şi doboară vrăjmaşul.

— Dumneata ai mai făcut aeroplane?

Pătrăşcanu a simţit că-i vine, săgeată, pe buze răspunsul;

— Nu… dar dumneata?

A făcut însă o încordare şi nu şi-a îngăduit decât:

— Nu… n-am făcut. Smerenia răspunsului era îmbrăcată totuşi într-un zâmbet veninos de dulce şi neprihănit. Era de-a dreptul jicnitor faţă de zbuciumul torturat al lui Miclescu, care îşi dădea seama prea bine ce fără de folos se mai’s bate, de vreme ce a primit poruncă aşa de limpede şi fără măcar să i se fi cerut părerea

înainte. N-a mai avut stăpânire nici câtă i-ar fi trebuit să-şi aleagă cuvintele, ci s-a răpştit scurt, cazon, ca la plutonierul lui:

— Atunci să nu vorbeşti!

Pătrăşcanu, foarte stăpân pe dânsul, a stat o clipă la îndoială. Să se supere sau nu? Şi-a dat seama însă că, o încleştare de spadă ar dăuna lui Vlaicu. Deci, s-a stăpânit şi păstrându-şi zâmbetul dulceag, dar biruitor, s-a întors spre ardelean:

— Atunci vorbeşte dumneata, că dumneata ai mai făcut aeroplane. Înmlădierile glasului arătau că, spusa lui vrea să fie mai mult răspuns la nepriceperea colonelului în privinţa aeroplanelor, decât o îmbiere pentru Vlaicu.

Simţind primejdia, Miclescu s-a uitat la inventator şi i-a pus o întrebare dibace. Adică, întreba numai pe sfert, fiindcă celelalte trei sferturi dădeau de mai înainte răspunsul aşa cum îl voia el. Anume, i-a zis:

— Poate dumneata nu ştii ce-i aceea un aeroplan? şi vorbele nu ştii, întovărăşite de praştia unei priviri tari, mânioase şi încredinţate, l-a clătinat de tot pe Vlaicu. Abia a îndrăznit să întoarcă un:

— Ştiu… Dar firav, subţire, fără vlagă.

Miclescu s-a burzuluit atunci, aproape biruitor, într-o pârâială foarte puţin bine crescută:

— Prrr… ştii! şi a săltat de câteva ori scurt, din toată jumătatea de sus a trupului. Dar numaidecât, a ieşit din dosul biroului şi cu paşi repezi s-a înfipt în faţa lui Vlaicu, răşchirându-şi larg picioarele încălţate în cizme de lac şi bătând apăsat la spate, pumnul drept în palma stângă.

— Apoi dacă ştii, domnule, trebuie să ştii că un aeroplan are nevoie de brad de rezonanţă – şi eu n-am brad de rezonanţă – are nevoie de corzi de pian – şi eu n-am corzi de pian – şi are nevoie de pânză – iar eu n-am aici fabrică de pânză. Ai înţeles?

Vlaicu, firește, n-a înţeles. În schimb a înţeles Pătrăşcanu. Şi a înţeles că Miclescu e o turbăciune care trebuie altfel potolită. Şi-a şters cu cotul marginile pălăriei şi s-a gătit de plecare, îmbiindu-şi din ochi tovarăşul, pe când colonelului nu i-a spus decât:

— Bine. Să mă duc la domnul Ministru, să vedem ce spune dumnealui. Poate lasă să lucreze în altă parte… Şi salutând din cap, s-a întors către uşă, în vreme ce Miclescu păşea tare în dosul biroului, cu ochii la hârtia iscălită de generalul Crăiniceanu.

— Dar… a început el tare, în urma lor, să nu uitaţi să-i spuneţi domnului Ministru că eu nu pot să fac un aeroplan cu două mii de lei”.

Bietul Vlaicu, care vedea cu sfâşiere alta amânare, cu atât mai dureroasă, cu cât i se părea că toate-s limpezite de-acum, s-a întors din prag, şi a răspuns cu mâna pe clanţă:

— D-apăi criţari nu-s de lipsă, c-or zis că mai spezează. Acum Miclescu a găsit cu cale să se înfurie de-a binelea:

— Atunci ce nu spuneţi şi mă faceţi aici caraghios?

— N-am fo’ avut când…

— Ei asta-i! N-ai avut când! Şi pe când Pătrăşcanu închidea din nou uşa, venind cu Vlaicu în faţa biroului de unde plecaseră, colonelul luase încă odată ordinul în mână, citindu-l din nou.

A pufnit de câteva ori pe nări, apoi a spus morocănos, întretăiat…

— Dacă au bani de zvârlit… treaba lor… Cu bani… ştiu şi eu… le fac ce-or pofti… După aceea a întregit răspicat şi lăudăros: Am lucrători mai buni decât toate arsenalele din Europa. Fac orice cu ei. – darămite un fleac de aeroplan: o palmă decât pe trei beţe! Numaidecât, înveselit de gluma, pe care o socotea foarte bună se vede,

a râs cu poftă şi a adăugat la fel de hazliu:

— Tocmai cât trebuie să-ţi rupi gâtul, dacă izbuteşti să zbori. Sau să nu-ţi pară rău, când îi vedea că nu zboară.

— D-apăi eu zbor, de bună seamă!

— Eh! Zbori! şi a clătinat capul cu atâta dezamăgire faţă de ceea ce avea să se întâmple, încât Vlaicu n-a mai avut curaj să-şi apere maşina. De altfel şi Pătrăşcanu îi făcuse semn să tacă. Dar Miclescu nu putea să-şi îndure uşor înfrângerea. Simţea nevoia să vâre cuţitul până în prăsele, ba să şi-l răsucească de câteva ori, ca să curgă şi cel din urmă strop de încredere din încăpăţânarea inventatorului. A urmat deci:

— …Zbori! N-au zburat ei alţii… N-a zburat Traian Vuia şi-ai să zbori dumneata?

Atunci Vlaicu n-a mai putut îndura. Şi-a dat drumul vrând să isprăvească:

— D-apăi ce ştii dumita, domnule Oficer!… Că doar eu am şi fo’ zburat la noi acas … Şi încă aceea era făcută uşor, de m-or tras caii. Dară când i-oi pune ştaube faine şi motor…

Noutatea asta l-a cam zdruncinat pe Miclescu. Nu prea mult însă, pentru că îndată a găsit o pricină mai grea decât toate:

— O fi! Numai că dumneata uiţi câte sute de kilograme îţi adaugă un motor…

— U Feri Doamne! Că doar n-oi lua cu mine o locomotivă, făr’ numa motor speţial de aeroplan, care-i ca peana de uşor. *S>*

— Ca *peana*? l-a luat în râs colonelul, repetându-i vorba ardeleneşte. Care o fi acela? Te pomeneşti că ai şi dumneata Anzani ca Blériot?

— Da dă-l drac de franţuz, că eu mi-s cu Gnômu nu cu Anzanu lui.

— Gnome! a întors batjocoritor colonelul. Ţi-a luat ochii şi dumitale, pentru că se învârte? Tot e bine că-ţi plac jucăriile!

— No! D-apă ce? Nu-i bun?

— < (Bun, bun. Numai să nu plece odată singur.

— D-apăi cum să plece? Eu nu-s acolo să-l ţin?

— Cu mâna, nu? Pe sus?... a pufnit Miclescu.

— Cu construcţie fest, că doar mi-oi şti eu kunstu. Apoi cu glas tare: Dară eu m-am fo' gândit la Gnome, că – ela-i încă mai perfect ca toate.

— Cel mai perfect e Antoinette, domnule, dacă vrei să ştii.

— Aşaaa? No! D-apăi câte ţilindăre are?

— Cilindri? Asta nu ştiu... Dar e foarte bun! a răspuns cam încurcat colonelul, pe care întrebarea lui îl află nepregătit. Toate revistele vorbesc de el. Se pare că... în sfârşit e foarte bun...

Ardeleanul a rumegat câteva clipe vestea cea nouă, pe urmă şi-a scos un carneţel şi-un ciot de creion.

— Cum aţi fo' zis că-i zăce?

— Antoinette.

— Aha. şi pe fila împărţită în mărunte pătrăţele cu linii albăstrui, Vlaicu a scris apăsat:

Ontonet.

În liniştea care n-a auzit decât scârţâitul creionului purtat pe hârtie, furtuna se mistuise uşor. Colonelul l-a chemat pe maiorul Nanu, directorul atelierelor, a împărţit poruncile de cuviinţă şi l-a trimis să-i arate lui Vlaicu atelierul de tini-chigerie, pe care i-l pune la îndemână, hotărându-i totodată maeştrii, calfele şi ucenicii trebuitori. Toate astea, dorind pe semne să împlinească până la urmă

tot ceea ce dorea ministrul, care hotărâse ca aeroplanul să se lucreze repede şi cu precădere.

Seara, prietenii l-au întovărăşit la gară pe Octavian Goga. Putea să plece, în sfârşit, spre grijile înnegurate ale Ardealului său. Ca o mamă copleşitor de bună, sâcâitor de bună, l-a dat pe Vlaicu în grijă tuturor: a lui Carol, portarul hotelului, a chelnerilor de la restaurant, a lui Pătrăşcanu, Chendi, Abrudeanu şi a tuturor câţi i-au ieşit în cale. I l-a dat în seamă până şi lui Ştefan Iosif, copilul mare şi rătăcit în viaţă, care de îndată ce ieşea din dosul pupitrului său de custode de la Biblioteca Fundaţiei Carol, unde împărţea cu altul orele de slujbă, nu mai ştia ce să facă, dacă nu-I ducea de mână bărbătoasa voinţă a Liei lui, sau drăcească scânteiere a deşteptăciunii lui.

Mitif – adică Dimitrie Anghel, cealaltă jumătate din A. Mirea, pseudonimul colaborării lor.

Cum îi spusese odată Vlaicu:

— Apăi ce drac de om eşti tu, frate Iosife? Jum-atea muierii acas –, jum-atea la amt, şi jum-atea lu' el a cu hazuri? De aceea ţi-or zis şi Steo? Adică unde-i o jumate de nume?

Vlaicu nu-şi dădea seama şi nici Iosif însuşi, se vede, că poetul Patriarhalelor nu era sortit să fie întreg decât în tăcere şi în plâns…

De la gară, s-au dus cu toţii la o bere, la Kubier. Acolo abia, stând şi ascultându-i la toate câte le spun, iscate din plecarea poetului, a înţeles Vlaicu bine, ce rost avea Goga în ţară, dincolo de poeziile lui – pe care de altminteri inventatorul nici nu le cunoştea. Citise una, pe undeva, pe la Sibii, în vremea sărbărilor lui Şaguna şi ale Asociaţiei, dar n-o mai ţinea minte. Îi sunase frumos la ureche, întocmai ca o doinire, şi nu-i rămăsese în minte decât

cântecul din ea.

— A dracu' şi Tavi esta, frate. O nimereşte bine la zis. Parcă-i popa nost la feştanii. Se vede că-i şi el ficior de popă! Şi cu astă judecată îşi limpezise prietenul.

Acum însă, cisla tovarăşilor de masă îi arăta un Goga cu altă înfăţişare, Un domn mare cu adevărat, care duce politica de la Pesta la Bucureşti şi stă în cârd cu Iuliu Maniu, cu Popa Lucaci, cu Vaida Voievod şi cu Badea Gheorghe Pop de la Băsăşti.

Descoperirea asta i-a plăcut pe deoparte. Pe de alta l-a amărât. A crezut că înţelege acum aceea ce nu prea înţelege de obicei. Anume, rostul adevărat al trudei, ce şi-a dat-o

Goga cu el, când, la drept vorbind, nu erau nici prieteni vechi, nici nu-i lega la fel dragostea de aeroplan, pe care de altminteri poetul nu-l pricepea.

Şi privindu-i în jur pe toţi câţi erau, Vlaicu i-a văzut numai ardeleni.

— Eşti a toţi de aicia-s cu mine, de bună seamă! a gândit el. Iar Morţun şi cu oficeru mi-s inamici, că ei nu-s de peste munţi… împărţind astfel limpede pe oameni în două tabere, nu-l nelămurea decât Pătrăşcanu. L-a încolţit bănuiala că şi acela e de peste munţi şi a vrut să se lumineze.

— Măi frate Chendi, Pătrăşcanu n-o fi oare tot ardelean de-a nost?

— Nu, e moldovean… de pe la Iaşi… nu ştiu de pe unde…

— Nu mai spune! a făcut Vlaicu uimit. Dar atunci de ce drac s-o fo' trudit el cu mine?

Cei de faţă nu i-au înţeles nedumerirea şi i-au cerut lămuriri. Le-a răspuns:

— A alergat la miniştri, m-o fo' numit la Lucrări

Publice, m-o fo' pus la Arsenal… Apăi eu primesc acu şase sute la lună şi face-mi-oi şi gândacu. Dară el ce-o căpetat?

— Ce să capete? Nimic!, a zis Chendi râzând.

— No! a încheiat zburătorul dus pe gânduri. Dar răutăciosul critic şi-a scuturat ţăcălia neagră şi l-a lămurit:

— Moldovenii ăştia sunt uneori oameni de inimă, când nu-s armeni, ori nu-s din Fălticeni… După râsul care a urmat, Vlaicu a înţeles că aici trebuie să fie vreun haz mare de tot. Şi era, ce e drept, pentru că Darie Chendi bătea în Garabet Ibrăileanu – secretarul de redacţie al Vieţii Româneşti din Iaşi – cu care nu se avea bine, şi nici preţuire întrolaltă.

Apoi bătea în Eugen Lovinescu, critic tânăr, crescut la şcoala Sorbonei şi deci cu totul depărtat de vederile ardeleanului.

— Pătrăşcanu, – a urmat Chendi – n-are decât un cusur: că se înfruptă din gologanii lui Stere. Şi iarăşi s-a râs, fiindcă dăinuia încă pe acea vreme, învinuirea că Viaţa Românească îşi strică scriitorii, plătindu-le bucăţile.

— Fugi, măi Ilarie, nu mai începe cu ale tale… a zis blând Iosif, care mânat de Anghel, se înfrupta ades din banii Vieţii Româneşti. Atunci de ce-i mai dai mâna lui Goga, că acela capătă cinci sute de lei la bucată.

— Quod licet Jovi… a zis Chendi ridicând degetul şi râzând. Apoi l-a bătut pe umăr, să-l împace şi a întregit lămurirea/pe care o datora lui Vlaicu:

— Să-ţi spun eu de ce, bădiţă. Moldovenii nu-s bizantini, ca ăştia de-aici. Sunt rasă pură, cum suntem noi, ardelenii, înţelegi? De aceea l-au dat pe Eminescu, pe Alexandri, pe Iorga, pe Sadoveanu, pe Haret…

— No! Şi Haret e moldovean?

— Da. Cam armean, nu-i vorbă, dar seamănă mai mult a moldovean, ca şi Djuvara, ca şi Vlahuţă ca şi Doctor Lupu, sau Vasile Sassu!…

— Şi Morţun ce e? a întrebat repede Vlaicu.

— Tot moldovean.

— Dar Oficeru?

— Miclescu? Nu ştiu, dar mi se pare că şi acela e moldovean. Aud că în Iaşi sunt o mulţime de Micleşti.

— D-apăi ce drac o fi iasta? a întrebat Vlaicu cu totul nedumerit Or cuprins moldovenii şi cu ardelenii tăt Bucureştiu?

— Au intrat la stăpân, Vlaicule! a zis apăsat şi rău, Chendi. S-au tocmit slugi la bizantini, cum se tocmesc ardelencele şi moldovencele la boieri, pentru că stăpânu-i ba Brătianu, ba Nababu… Adică bizantinii…

— Acu e Petrache Carp, baciule, nu mai este Nababul. Iar Carp e tot moldovean şi el… i-a întors Abrudeanu.

— Pe scurtă vreme, tu ştii bine; acela-i boer ţâfnos, nici Regele nu-l prea iubeşte şi partidul n-are să îndure un veac de opoziţie din pricină că Petrache Carp nu ştie să vorbească protocolar.

— Bine că ştie Nicu Filipescu! şi iarăşi au râs cu hohote, pentru că Filipescu era vestit în ţară de felul cum trântea câte o vorbă tare ca ciomagul.

— Nu. Ştie în schimb Titu Maiorescu!

— Dar ăsta-i ardelean de-al nost băiete!

— …şi Marghiloman…

— Bizantin…

— Sau Tache Ionescu.

— Mda. Ăsta nu-i bizantin, e ploeştean, dar mi se pare că-i bate pe bizantini!

Vlaicu n-a mai ascultat ce-or fi spus după aceea. Se luaseră la harţă şi nu i-a potolit nici rândul următor de halbe, nici acel care l-a înlocuit. Dar binţinţeanul n-avea cap pentru politica lor, nici vreme să aibă. Gustă din când

în când halba lui de bere, fără îndemn şi cu zorul să pornească mai repede la culcare. De altminteri cât de încet îşi sorbea el paharul, era firesc ca berea să se încălzească, să-şi piardă toată spuma şi să nu-i mai facă nicio plăcere.

Gândea la ale lui. Era zorit să gândească acum, când îl mai despărţea doar câteva ceasuri până la începutul lucrului, pentru că trebuia să împartă munca la o sumedenie de ateliere şi el nici nu putea să stea numai de capul unui maistru, nici n-avea desene şi planuri făcute. Dar chiar să le fi avut şi încă ar fi pregetat să le dea în mâna altuia. N-avea încredere în nimeni.

Îşi zobeşte greu mintea să afle calea mai bună şi nu-i trebuie mult ca s-o afle. E o copilărie că multe altele din viaţa lui. Anume, se hotărăşte să dea la lucru piesă de piesă, dar cu totul în neorânduială, socotind că, astfel, nimeni n-o să aibă habar, unde vine fiecare şi cum se leagă între ele.

Învârte în mână cheia de la atelier, pe care a cerut-o cu aspră stăruinţă maiorului Nanu şi bagă de seamă că trebuie să fie de la o broască obişnuită: Face:

— Hm! Mi-ţi măiestresc eu alt zar, să nu-l descue nici gheneralu!

Apoi, cu gândul la Miclescu, îşi aduce aminte de motorul pe care i-l spusese. Scoate carnetul să-i citească numele. Şi, deodată, în mijlocul aprigei certe asupra răscoalelor ţărăneşti şi asupra vinei liberalilor, răsună această întrebare:

— Tu ai fo’ auzât de oareşce motor Ontônet, frate?

— Ce?

— Esta cică merje mai fain ca Gnômu!

S-a făcut tăcere şi zbârnâie nedumerirea. Chendi, cearcă să afle despre Ce-i vorba, zicând:

— Ei şi? Vlaicu însă, răspunde lat şi cu încredere:

— Făr numa eu nu cred niciun picuţ…

Fireşte, nu mai este chip de urmat cearta asupra răspunderii în răscoale. Vlaicu i-a tras pe toţi la mal. Şi atunci, când înverşunarea le-a scăzut, se simt obosiţi şi fără chef.

De altfel, ochiul ascuţit al lui Chendi zăreşte o foiţă ciudată scoţându-şi marginile din carneţelul zburătorului:

O apucă de capăt şi vrea s-o scoată:

— Dar asta ce-i?

— Mi-am fo' cumpărat un bilet la loterie, frate. Norocu lui Schroder e colosal, aşa or scris pe fenster. Apăi, m-am cujetat eu, dacă-i colosal să-mi facă şi mie oareşce parte… Dară acu nu-i mai de lipsă!

— De ce? l-a întrebat Chendi.

— Mi-or scos moldovenii lozul cel mare, bade., zâmbi Vlaicu. Şi a încheiat: Ei l-or scos, Muntenii l-or plătit şi noi…

N-a spus mai departe; şi asta era în doi peri. Părea chiar – o glumă prea răutăcioasă, pe care duhul viu şi ades lovit al lui Chendi n-o primea:

— Şi noi?… Noi ce? a întrebat el.

— Noi? D-apăi drac ştie ce? Om zbura şi om căpeta mai bine, o … ne-om frânje grumazu, frate, că încă şi aceea se poate, nu?

Zâmbea încurcat, învârtind în laba-i mare cheia groasă a atelierului. Iar acela aştepta în estimp gol şi înfrigurat, tremurând sub vântul cel de toamnă, din toate zăbrelele de fier ale geamurilor subţiri.

Când s-a urcat pe scările hotelului şi a înţeles că nu-l mai opreşte nimic pe odihna etajului I, i s-a părut că vântul de afară bate mai mult în el. Mulţumirea biruinţei de până acum nu-i umplea toată inima. Se simţea singur şi urcând…

Când a sărit jos de pe bicicletă şi a dat să intre,

santinela i-a pus mâna în piept. Era şi prea devreme, abia şapte jumătate, dar nici nu-l cunoştea nimeni. A încercat să lămurească; a fost şi mai rău, fiindcă graiul lui prea ardelenesc şi împănat cu vorbe nemţeşti, le-a sunat grozav de ciudat celor din Arsenal.

Pe la opt, a dat Dumnezeu să vie un plutonier, care ştia sama la toate şi l-a îngăduit înăuntru, unde un ofiţeraş tânăr, foarte somnoros, i-a dat voie să-l aştepte pe maiorul Nanu.

Din fericire, directorul atelierului n-a întârziat mult. A făcut repede o listă, a dat-o unui planton şi l-a trimis goana să-i cheme meşterii hărăziţi pentru lucrul aeroplanului.

Peste câteva minute, în atelierul care-i fusese rânduit, Vlaicu, a fost prezentat celor şase oameni şi a dat mâna cu fiecare în parte, vesel, mulţumit, dar totodată puţintel cam încurcat. Îl stinghereau toate privirile străine, ţintite pe dânsul ca pe o dihanie cu desăvârşire nouă în lume. Dar, drept vorbind, nici inimile lucrătorilor nu erau nesimţitoare faţă de domnul acesta tânăr, zgriburit de frig în paltonul lui albastru închis şi cu gambetă în cap, care-şi uitase pantalonii prinşi în ace, aşa cum îi strânsese din pricina bicicletei, ceea ce îi arătau mărimea neobişnuită a labelor ciolănoase. Erau chemaţi să-l ajute la făcut o unealtă nouă – uluitoare pentru ei – şi care li se părea că trebuie să fie aşa de altfel alcătuită de când maşinăriile lumeşti, încât fiecare se simţea stingherit, ca şi când i s-ar fi cerut să facă lucruri cu neputinţă pentru mâna lui. Aşa se simţea cel mai bătrân din toţi, Meşterul Milică Ionescu, strungarul de fier, aşa se simţea maestrul Stoiculescu, unzdrahon de om, oacheş, mustăcios şi priceput la orice în fierăria lui, aşa se simţea Moş Nicolau cel de la lemnărie. Iar Iancu Ior-dănescu de la montaj le ţinea hangul, ca şi

Ion Ciulu ori Radu Negoiţă, cei doi ucenici, mărunţi, slabi şi oacheşi amândoi, cum se şi cade unor ucenici adevăraţi.

— Mă! aşa a început maiorul, cu ton aspru şi fulgere în ochi, de parcă voia să-i nimicească, să vă ţineţi de treabă, să iasă lucru bun. Că altminteri vă sui pe voi în aeroplan, înţeles?

Dar lucrătorii au râs, fiindcă fulgerele din ochii maiorului erau numai o vestire de glumă. Asta ştia oricine la Arsenal, şi cu atât mai vârtos cei şase, cari îi erau dragi şi preţuiţi. Cum se înţelege, Nanu vedea aeroplanul lui Vlaicu altfel decât îl văzuse Miclescu. Ba, la drept vorbind, era încântat de gândul că cel dintâi aeroplan românesc îl face Arsenalul şi chiar sub mâna lui. Era o inimă tânără, asta-i tot, încrezătoare în puterea şi deşteptăciunea omenească chiar dincolo de orice chibzuinţă. Cât era vorba de maşini, nu zicea niciodată:

— Nu se poate!, ci:

— Măi, să fie a dracului! Te pomeneşti! apoi numai decât, hotăra: Ia hai, nene, să încercăm 1

Iar pentru toate aceste încercări avea o lămurire foarte obişnuită ca vorbe, dar plină de tâlc:

— Fieru-i ca pepenele! Trebuie să-l tai, ca să vezi ce e în el!

Gândul acesta şi i-a spus şi-acolo, în atelier, în faţa lui Vlaicu, arătând oamenilor, în puţine cuvinte, cam ce s-a făcut până atunci pe lume în privinţa zborului mecanic. Şi Nanu şi-a câştigat un sfert din inima ardeleanului prin cugetarea de mai sus.

Când însă a mai adăugat:

— Voi aţi văzut pe franţuzul acela de Blériot zburând, nu-i aşa? Ei bine, măi, voi trebuie să-mi faceţi o dihanie să zboare de zece ori mai frumos. Înţeles? a mai câştigat încă jumătate din inima lui Vlaicu. Dar, fiindcă, din nefericire nu

s-a oprit, ci a mai spus:

— Va să zică, aeroplanul lui Blériot era rău făcut. Dacă ar fi fost construit de meşteri buni, zbura de o sută de ori mai bine! pe loc a pierdut un sfert din ce câştigase. Şi astfel, n-a rămas decât cu un sfert din inima zburătorului.

Dar pentru un om ca Vlaicu asta era foarte mult. Ca o dovadă e că au glumit apoi în voie bună şi în bun prieteşug, până ce ardeleanul a socotit că nu mai este nevoie să-i zică Dom-le Oficer ci neted Frate Nanule, ca între studenţii de la Petru Maior, când beau bruderscheft şi-şi ziceau Servus.

El, aici, l-a plesnit dintr-odată pe Maior, cu palma grea pe umăr şi a spus:

— No! D-apăi, zău de Dumnezeu tu eşti fain ficior, frate Nane! De bună seamă îi fi moldovean!

— Nu! A făcut oarecum mirat maiorul.

— No! D-apăi, n-ăi fi cumva ardelean? a zis atunci Aurel, cu veselă şi uimită plăcere în ochi.

— Nici.

Decât, ardeleanul nu putea să-i creadă. A dat din mână şi i-a spus foarte încredinţat.

— Nu ştii tu!

— Ei, cum să nu ştiu?

— Nu ştii. Că doar nici éla de sus a tău, Miclescu, nici éla nu ştie. Crede că-i moldovean.

— Aşa şi e!

— D-apăi nu-i moldovean, fără numa bizantin, frate.

Şi era atâta încredere în ceea ce glăsuia, încât Nanu l-a lăsat în pace şi nu i-a mai cerut lămuriri. L-a luat de mijloc, frăţeşte şi a vrut să-l ducă spre uşă, hotărându-i:

— Când vrei, începem lucrul.»

— De bună seamă, începem.

— Păi, unde-s planurile?

— No! Aici! i-a răspuns, bătând cu palma peste frunte. Mi-am fo' adus papiră şi creion… îndată fac ce-o necesita…

Maiorul s-a uitat puţintel cam nedumerit la inginerul acesta care voia să facă o maşină aşa de gingaşă, pe nişte planuri încropite lângă strung. Dar cum văzuse de multe ori şi altfel, adică planuri minunat făcute ce nu slujeau la nimic, şi-a zis că poate o fi mai bine aşa. L-a lăsat în bună pace, în faţa mesei aduse de ucenici, a dat poruncă să se facă foc şi a plecat în treburile lui.

Şi astfel, Vlaicu, a pus creionul pe hârtie şi a început să deseneze cârligul de alamă care trebuia prins tocmai în coada aeroplanului, ca un fel de dop pentru ţeava din mijloc – şira spinării, cum îi zicea el-menit totodată să slujească şi la ţinut maşina în loc, până ce motorul se încălzeşte şi capătă numărul trebuitor de învârtituri.

Se duce şi dă planul meşterului Milică Ionescu. Apoi se întoarce şi desenează un fus de lemn, pe care îl dă în lucru meşterului Nicolau.

— Să-mi lucri patru d-estea, baciule!

Pe urmă, desenează un şurub, după aceea o mutelcă, în sfârşit o altă bucată de lemn. Şi tot aşa, adună până seara teanc de desene, fără nicio legătură între ele, spre uimirea lui Stoiculescu, spre uimirea lui Milică, spre uimirea lui Nicolau.

Numai maiorul Nanu n-a fost uimit. El a zis:

— Ăsta, nene, ori e prost şi-o face pe deşteptul, ori e deştept şi-o face pe prostul. Vasăzică noi trebuie să fim deştepţi ca să nu ne prostească!

În scurtă vreme, toţi lucrătorii au început să-l iubească. Era vesel, era îngăduitor şi avea o mână deşteaptă, care uluia într-adevăr. Purta cuţitul strungului

cu aceeaşi dibăcie cu care mâna rindeaua, dar mai ales, ştia să lămurească aşa de bine ce voia, încât era de mirare, când te gândeşti ce grai pestriţ vorbea şi câte cuvinte nemţeşti amesteca în el.

Repede au început a trebui şi alţi meşteri. Veniseră pe rând mai toate materialele comandate în ţară şi în Germania, aşa încât lucrul se înteţise. Dar Miclescu, în loc să-i mai adauge meşteri, i-a luat pe Milică şi pe Nicolau, sub cuvânt că are de făcut o comandă grea. Într-adevăr, primise poruncă zorită să dea gata foarte curând nişte unelte gingaşe ale Geniului, şi nu voia cu niciun preţ să le întârzie, ştiindu-le neapărat trebuitoare chiar pentru instrucţia de primăvară! Vlaicu, negreşit, s-a dus să i se plângă şi ciocnirea n-a mai putut fi înlăturată. Colonelul avea zeci de nemulţumiri din pricina lui şi totuşi îşi stăpânise mereu supărarea. De astă dată şi-a pierdut cheia.

Şi-a vărsat tot năduful împotriva omului acestuia, care-i întorsese tot Arsenalul cu susul în jos, prinzându-i bunătate de atelier, luându-i cei mai buni lucrători, cerându-i fel de fel de materiale, care trebuiau comandate prin toate colţurile Germaniei, dar mai ales, câştigându-şi într-un chip foarte ciudat prieteniilor maeştrilor. La un moment dat, lucrurile i s-au părut că merg aşa de departe, încât Miclescu s-a supărat. A început a-l bănui şi şi-a pus oameni să-l urmărească pas cu pas. La drept vorbind avea şi de ce, pentru că Marele Stat Major îi pusese în vedere de mai multe ori, că muşluesc prin Arsenal nasuri străine şi e făcut răspunzător personal de urmări.

Dar culmea era alta. Vlaicu nu voise să arate niciodată şi nimănui un plan întreg. Colonelul îi înţelegea teama, şi nu i-ar fi cerut să-i dea planul, sau să-l dea cuiva, oricare ar fi fost acela, pentru că la urma urmei, inventase

şi el atâtea lucruri şi pătimise în destul văzându-şi născocirile făcute de alţii mai târziu. Aşa dar, pricepea rostul ferelii. Dar ardeleanul mărturisise că nici n-are plan întreg, nici nu face. Asta nu mai putea s-o priceapă nimeni, chiar dacă ar fi avut toată bună voinţa din lume, socotind, bine înţeles, că mai încape bunăvoinţă şi rea voinţă, acolo unde-i vorba de strung, de oţel şi de cifre.

În asemenea stare de răzvrătire şi de parapon, l-a întâmpinat pe Vlaicu vrăjmăşeşte:

— Ce doreşti?

— Să-mi daţi înapoi pe Milică şi pe Nicolau.

— Nu pot. Am nevoie de ei.

La care, ardeleanul a răspuns scurt, de la obraz: „D-apăi şi eu mi-s necesitat de ei!

— Atunci aşteaptă până or isprăvi ce au de făcut.

— Nu pot. Musai să-mi gât maşina, că aşa mi-or zis miniştrii… Şi trebuie să zbor la primăvară!

— Hăhăă! Lasă nu te mai îngriji dumneata de asta, că dacă e vorba de zburat, nu zbori nici peste zece mii de ani, aşa să ştii. Habar n-ai ce-i aceea un aeroplan. Ai venit aici să ne prosteşti!

Lui Vlaicu i-au ţâşnit lacrimile din ochi. Cu neputinţă să găsească o vorbă de răspuns. A strâns, să o frângă, roata dinţată pe care o avea în mână şi i-a trebuit o stăpânire sălbatică să nu facă o faptă descreerată, să omoare ori să se omoare. Sudoare de gheaţă i-a năpădit pe frunte. I-au fâlfâit văluri cenuşii prin faţa ochilor. Simte că toată stăpânirea lui crapă în ţăndări, ca un ciob de sticlă şi-l prinde spaima de el însuşi. Dinţii de roată i-au luat pielea de pe palmă şi arşiţa durerii binefăcătoare îl potoleşte într-atât, să-şi poată zvârli din mână greutatea cu care-i gata să arunce. O trânteşte sălbatic pe birou, de-a detunat ca un trăsnet în încăpere.

Dar Miclescu nu-i un fricos. Dimpotrivă. Poartă în el o câinie care tocmai la primejdie e mai vitează. Nu i-i teamă de nicio furie din lume. Cu atât mai puţin de furia unui tinerel pe care nu-l preţuieşte. De altminteri, poate că nici n-a înţeles adevăratul temei al mişcării lui Vlaicu, sau n-a vrut să-l înţeleagă, ceea ce la gradul lui era aproape tot una.

Îi iese deci înainte, piept în piept şi punând mâna pe roata zimţată i-o vâră în nas:

— Şi ce mi-o arăţi? Ca să-mi dovedeşti că-lucrezi? Dar ăsta-i lucru? Harababura asta de piese fără niciun rost şi fără nicio legătură?... Prosteşte dumneata pe cine pofteşti, nu pe mine. Eu ştiu să fac deosebirea între unul care lucrează şi dumneata, care te faci că lucrezi, ca să ei leafa.

Vorba asta năprasnică a căzut ca un cuţit care l-ar fi despicat în două. S-a făcut deodată galben, apoi cenuşiu ca pământul şi s-a clătinat. Se mistuise tot – şi carnea şi inimă şi gânduri – într-un fel de fum, unde nu mai era niciun reazim.

Nu şi-a dat seama de loc cum a ajuns pe cheiul Dâmbo-viţei, sprijinit pe piatra mărginaşă a podului.

Apa murdară a gârlei, cu vinele ei albăstrii-verzui de gaz şi păcură, i se părea tot ceva din pâcla vedeniilor lui de mai înainte. De nu i-ar fi îngheţat mâna pe parapetul aspru şi n-ar fi tremurat de frig, poate că multă vreme încă nu s-ar fi dezmeticit.

Încetul cu încetul a prins a i se lumina. Un trecător grăbit, văzându-l aşa de palid, a stat din mers şi s-a întors să-l întrebe blând şi îngrijorat:

— Ţi-i rău, domnule?

S-a uitat la el moale, fără să ştie ce-ar trebui să

răspundă, sau dacă măcar ar trebui să răspundă.

— Să-ţi opresc o trăsură să te duci acasă? Vlaicu i-a făcut semn din cap:

— Da!

Peste câteva minute, omul bun sărea de pe scara trăsurii şi l-a luat de braţ.

— Am adus trăsura, domnule. Haide! Ajutat, s-a suit anevoie în brişcă şi s-a dărâmat fără suflare, în fundul perinilor moţ.

— Unde să te ducă?

— Înainte., au murmurat buzele albe.

Şi trăsura a pornit la întâmplare spre Cişmigiu, pe lângă binaua uriaşă unde se ţeseau bulamacii, bilele şi scândurile schelei sub care creştea Palatul Ministerului de Lucrări Publice, făcut de arhitectul cel tânăr şi cu faimă, Petre Antonescu.

Ci Vlaicu nu vedea. Ochii lui traşi, fără sânge, fără viaţă, priveau îndărăt, silueta fumurie a omului din toată lumea, care a putut fi bun cu el…

Birjarul era mirat că muşteriul lui nu-i spune nimic. Şi-a zis că merge bine pe unde a apucat, măcar că făcuse la stânga pe Bulevardul Elizabeta, fără să fi auzit poruncă. Când a văzut însă că dă în câmp spre Malmezon, s-a socotit dator să întrebe:

— Unde mergem, conaşule?

Vlaicu a clipit de câteva ori din ochi, trudindu-se să înţeleagă. Apoi a răspuns firesc:

— La Hotel Regal.

Birjarul a zâmbit pe sub mustaţă, gândind:

— Ăsta bău, nene, nu se încurcă! Şi a întors trăsura în loc, luând-o înapoi, pe unde venise.

După câteva ceasuri de somn şi-a mai venit în fire. A alergat la Pătrăşcanu.

— Dar ce-i? l-a întrebat deputatul plin de îngrijorare, când l-a văzut aşa de galben şi măcinându-şi măselele.

— D-apăi drac mai ştie ce-i? Fără numa eu nu mai merg la Arsenal.

— De ce?

— Iac aşa!

— Bine, dar din ce pricină? Ce ţi-au făcut?

— Or zis că nu ştiu lucra şi că mânc leafa dejaba.

— Ei şi? Lasă-i să spuie ce-or pofti şi cată-ţi de treabă!

— Dar iasta nu pot, frate, că – era mi-or luat şi maeştrii, ba mi-or zis să mă ţâpe afar şi din atelier. No! D-apăi unsă lucru? Pe trancaru lu' Torna Blându, o la cătană? …

Pătrăşcanu înveselit, a râs:

— Ce te potriveşti, la gugumăniile lor? Tot nu te-ai învăţat să vezi cu cine ai de-a face?

Şi cu glas molatec, mai în glumă, mai într-adins, l-a făcut pe Vlaicu să-şi uite necazurile.

Asta însă nu l-a oprit pe Pătrăşcanu ca, a doua zi de dimineaţă, să se ducă la generalul Crăiniceanu şi să se plângă, foarte cuviincios, dar foarte hotărât, încheiând:

— Eu, domnule Ministru, sunt deputat guvernamental, aşa încât am lacăt la gură… Dar – de!

— Vlaicu e ardelean… Pi di altă parţi, Conservatorii au început campania de răsturnări şi caută pricină de harţă, din ti miri ci… Aşa că… ti pomineşti cu o interpelare în Cameră… ori în Senat… Ştiţi şi dumneavoastră că Titu Maiorescu e ardelean de neam…

— Mda. De aceea spune că ardelenii nu ne iubesc…

— Spuni… dar eu cred că n-ar trebui să-i mai dăm prilej să ni şi araţi că au într-adevăr pricină să nu ni iubească…

Toate astea, lunecate foarte uşurel şi foarte dulce, au

vârât ace neplăcute în inima generalului. El era un om de ispravă şi tihnit, care ţinea foarte mult la liniştea lui. Astfel, ameninţarea cu Titu Maiorescu, a fost binevenită, mai ales acum, când bătrânul cărturar îşi dăduse demisia din învăţământ din pricina lui Haret, iar conservatorii făceau spumă la gură împotriva guvernului. Doar tot ei îl scoseseră pe generalul Averescu din minister, în primăvară, după interpelarea lui Marghiloman. Şi fără nicio vină…

— Poftim ce mi-a în luat eu pe cap! a zis dânsul nemulţumit, gândindu-se că tocmai din dorinţa să aibă linişte îşi călcase pe suflet şi făcuse pe plac lui Brătianu şi Haret. Căci el n-avea nicio încredere în aeroplane. Ba încă poate şi mai rău: nici nu le lua în seamă.

A chemat atunci pe colonelul Iliescu şi l-a rugat să-l sfătuească pe Miclescu cele de cuviinţă. Dar Iliescu, auzind de ce e vorba, a râs. Ştia foarte bine tot ce se întâmplase şi socotea că, dreptatea nu-i numai de partea lui Vlaicu.

— Ei cum asta? s-a mirat ministrul.

— I-am dat comanda pentru batalioanele de geniu şi vrea s-o execute mai curând… Şi în câteva vorbe i-a lămurit totul, aşa cum şi lui îi lămurise din vreme Miclescu, ca să-şi preîntâmpine orice neplăcere.

— Bini”, Dacă-i aşa, atunci eu nu mă mai amestic a făcut Pătrăşcanu, cu un ton primejdios de pisică blândă şi a plecat prea bine hotărât să se plângă lui Haret.

N-a fost nevoie. Între timp, maiorul Nanu îl luase la o bere pe Vlaicu şi sporovăise prieteneşte şi îndelung cu dânsul, la o mesuţă ascunsă în dosul unui stâlp de la Carul-cu-Bere.

A fost dibaci ofiţerul. N-a încercat deloc să ia apărarea lui Miclescu. Dimpotrivă. L-a dat tărbacă de i-a răcorit inima lui Vlaicu. Ba l-a făcut să râdă cu hohote,

când i-a povestit nişte întâmplări cu unele invenţii:

— E-un înăcrit, măi băiete, asta-i tot. Gândeşte-te şi tu. Face o aia, grozăvie mare, să răstoarne pământul şi când s-o vâre în tun, nu se potriveşte… Apoi, acum spune. Cum să priceapă nefericitul ăsta invenţia ta şi cum să-ţi dea ajutor?

Tu nu vezi că el n-a călcat niciodată la tine în atelier? Nici pe geam nu se uită măcar, pe legea mea.

Păi, când ţi-oi spune eu una, ai să râzi să te prăpădeşti. Meşterii mei i-au prins meteahna şi ştii ce fac? De cum intră colonelul prin ateliere şi vrea să vadă câte o piesă, zic:

— Asta-i pentru aeroplan! Pe loc o lasă din mână şi pleacă…

Vlaicu a izbucnit într-un hohot de râs, de s-a întors toată berăria să-l vadă.

— No, drag de el! auzi dumiata miroaznă! Haida, frate Nanu, povesteşte d-estea, că parcă trece apa Murăşului prin mine, de-mi spală tătă corajia de năcaz…

Şi maiorul, om vesel de felul lui, bun de gură şi de inimă şi-a pus dârlogii pe greabăn, şi s-a lăsat să meargă în voie. Era destul de deştept pentru ca, din toată firea furtuna-tecă, acrită şi schimbăcioasă a lui Miclescu, să tescuiască tot ce era mai cu haz şi mai caraghios. Şi apoi îşi avea şi el micile lui răfueli. Căci Miclescu nu era om să este pe nimeni de toanele lui, cu atât mai puţin pe unul din cei mai apropiaţi.

Astfel, a doua zi dimineaţă, Vlaicu s-a întors la Arsenal, hotărât să înfrunte pe colonel în toate împrejurările. Iar, ca început, şi-a cumpărat un lacăt zdravăn, pe care l-a pus la uşa atelierului, călcând cu vădită pornire porunca lui Miclescu, după care, cheia atelierului trebuia să rămână pe tabloul de la poartă, pentru ca să se poată face oricând control.

Colonelul a aflat şi a tăcut, cu toate că măsura lui fusese o limpede chibzuială gospodărească, de vreme ce atelierul lui Vlaicu era plin de materiale care puteau să prindă foc foarte uşor. Dar colonelul Iliescu îi telefonase puţintel cam speriat:

— Orice ar fi, gândeşte-te că Alteţa Sa Regală întreabă mereu de aeroplan şi că Primul-Ministru nu se joacă de-a hotărârea.

— Va să zică, a răspuns Miclescu băţos asta înseamnă să las deoparte comanda Geniului?

— Nu dragă, laşi deoparte comanda ţâfnei! s-a zbârlit Iliescu. Şi închizându-i telefonul în nas, i-a dat răgaz să pufnească şi să trăsnească de ajuns, până s-a limpezit.

Ci limpezirea de-atunci nu însemna decât adâncirea simţământului de umilire, la care era adus. Şi odată cu ea, subţierea mijloacelor de răzbunare. Căci, umilirea aceasta trebuia s-o plătească în vreun fel şi era destul de deştept să afle cum anume putea fi mai prielnic, pentru ca loviturile să se ducă în toate părţile vinovate. Deci, deopotrivă la Vlaicu, dar şi la necuminţii din minister, cari nu numai că-i împovoraseră Arsenalul cu muncă în afară de pregătirea lui, dar în cele din urmă, îl scoteau vinovat tot pe dânsul.

De aceea, când a venit Vlaicu la el şi i-a spus pornit, gata de harţă:

— Bună ziua!

I-a răspuns drăguţ, întinzându-i mâna:

— Bună ziua, dragă domnule Inginer! Ei? Cu ce te pot sluji?

— No! D-apoi musai să comandăm motorul! a întors ardeleanul, dârz.

— Da, nici vorbă. E timpul scurt. La ce motor te-ai hotărât?

Vlaicu atunci a făcut foarte răzbunător:

— D-apăi de bună seamă că tot la Gnome.

— Foarte bine! a încuviinţat cu grabă colonelul, uluindu-l pe zburător. Foarte bun motor şi ăsta. Dar cât o să coste?

— Douăspee mii, aşa mi-or spus de la fabrică, şi a arătat scrisoarea, care îi venise chiar în ziua aceea, ca răspuns la întrebările făcute de dânsul sub pana lui Pătrăşcanu.

Miclescu a luat scrisoarea fabricii, a cetit-o şi a zâmbit, înţelesese că Vlaicu n-o cetise, ci se luase doar după cifra scrisă acolo. Căci alături de cei douăsprezece mii de franci, se adăugau spezele de drum şi de împachetat.

— Cu celelalte cheltuieli cu tot o să trebuiască vreo paisprezece mii… a zis el potolit, ca într-o bună şi cuminte chibzuială. Apoi, a adăugat în chip de cântar drept: Nu-i mult pentru un motor aşa de bun…

— De bună seamă. a îndrugat inventatorul, din ce în ce mai nedumerit faţă de purtarea colonelului.

— Ba eu cred, a mai spus acela că ar trebui să te duci chiar dumneata la Paris, să vezi motorul. Mai bine mai chel-tueşti câteva sute de lei pe deasupra, decât să ei o marfă pe nevăzute. – Fireşte!

— Apoi, fă dumneata o cerere, s-o trimit eu la minister cu referat, ca să aprobe banii. Dar nu întârzia, căci vremea trece repede… Şi apoi, trebuie să dai timp şi fabricii să-ţi facă motorul. Asta durează…

I-a strâns mâna prieteneşte şi l-a lăsat să plece umilit, nevenindu-i să creadă şi întrebându-se:

— Ce drac are – esta, frate?

Dar când şi-a adus aminte că Pătrăşcanu fusese la Minister, a râs, crezând că se luminează:

— Măăă, mare om şi Pătrăşcanu esta. Toţi îi ţin de frică, frate!

Pe cererea lui Vlaicu, Miclescu a făcut un referat de tehnician desăvârşit. Adică, alături de preţul motorului, a pus toate cheltuielile de drum şi împachetare, iar pe deasupra, încă o sumedenie de piese de schimb, ceea ce ridica costul întreg cam la douăzeci de mii de lei.

Hârtia a plecat la minister prin om anume trimis, pentru că:

— Să zboare mai repede aeroplanul! – cum a spus el, zâmbind cu înţeles, către Nanti, care se miră de atâta lărgime din partea zgârceniei obişnuite a colonelului.

Când i-a ajuns hârtia sub ochi, generalul Crăiniceanu a tresărit ca de spaimă.

— Ce-i asta? Au înnebunit? Douăzeci de mii de lei?

Şi îndată l-a chemat pe generalul Boteanu, dându-i referatul în mână.

— Du-te, dragă, şi vezi ce-i cu buclucul ăsta? Eu habar n-am. A venit, mi-a cerut bani – i-am dat. Mi-a cerut să-l numesc la Arsenal – l-am numit. Dar despre povestea cu Gnome-ul acum aud întâia oară. Nici pomeneală n-a fost de motor; cată şi limpezeşte lucrul…

Boteanu a dat numaidecât un telefon la Arsenal, lui Miclescu, să i-l trimită pe Vlaicu după amiază, la ora cinci.

Când a ajuns maistoraşul acolo, uşa era închisă şi nu l-au lăsat să intre.

— M-o fo’ chemat dom gheneral Boteanu…

— Dumnealui n-a venit.

— O fo’ zis că vine la cinci oare.

— Aşteaptă-l să vie. i-a răspuns oşteanul. Şi i-a închis gemuleţul uşii în nas, cu acea nepăsare firească faţă de un

civil.

Vlaicu era însă vesel şi s-a făcut că nu bagă de seamă. Ştia că e chemat în legătură cu banii pentru motor şi n-avea nicio pricină să bănuiască neplăceri.

Dar pe când tot încerca zadarnic la uşa ministerului, după fiecare ofiţer cu aur mult la chipiu, pentru că nu ştia care e Boteanu, un general s-a oprit în faţa lui, foarte încruntat şi nemulţumit.

Vlaicu îşi aduse aminte numaidecât chipul. Îl văzuse în Parcul Carol, la întâia probă, când venise cu ministrul. L-a salutat şi a vrut să zâmbească. Dar ofiţerul i-a tăiat-o scurt:

— Ce mai vrei, domnule?

— No! şi-a zis Vlaicu ésta-i gheneralu Boteanu! Şi atunci a răspuns la întrebare, aşa cum credea că trebuie:

— D-apăi, să comandaţi motorul.

— Ce motor?

— Pentru aeroplan.

— Cum? Îţi trebuie şi motor? Iar întrebarea arăta aşa de indignată, încât bietul zburător, n-a mai avut curaj nici să sufle. A încercat doar să dea din cap, dar şi aceea cu atâta neîndemn şi cu atâta teamă să nu supere pe general, încât ai fi zis că se crede cu adevărat vinovat.

— Când ai fost primit la Arsenal, a urmat Boteanu, ai spus că motorul te priveşte pe dumneata.

— Feri Doamne!, făcu Vlaicu, dar cum drac era să spui iasta?

— Ai spus! Şi te rog să nu mai…

— D-apăi eu n-am criţari…

— Dumneata vrei să ne-nşeli! a scurtat vorba generalul şi i-a întors spatele, intrând în minister.

Vlaicu ar fi vrut să intre după dânsul, dar îi era ruşine de plantonul care-l privea năprasnic de batjocoritor

printre gratiile înflorate ale uşii.

S-a uitat în dreapta, în stânga, în jos, în sus, numai şi numai să nu vadă hlizeala obraznică şi botoasă, care sticlea ochi şi dinţi galbeni, dincolo de lucirea geamului.

Cu greu a izbutit să facă un pas spre Cişmigiu. I se părea drumul mai scurt într-acolo şi mai uşor de ieşit din ochii care îl pândeau. Apoi a mai făcut un pas. Apoi altul, mai repede. Şi răsuflând greu, a pornit-o domol spre grădina îngheţată, însă nepăsătoare, ca şi sufletul lui din ăst ceas.

Ar fi trebuit să plângă, să urle, sau să suduie cumplit. Şi totuşi, cu neînchipuită mirare, se simţi liniştit, ca şi când nu s-ar fi întâmplat nimic.

Era departe, la cotitura din care vedea bine geamurile mici şi de taină ale Aleii Marcovici, unde, în dosul perdelelor, jucau ochi văpsiţi şi şuierau chemări de dragoste ieftină. Una i-a făcut semn cu mâna, iar el i-a făcut din ochiu', jucăuş şi vesel, ca în zilele lui bune.

S-a pomenit deodată, cântând ca studenţii din München la ore puţine – şi după multe mass-uri:

Weisst du, Kleine, Was ich meine Wenn ich deine Augen kuss.

— Dômnul strigă cineva departe, gâfâind. Întoarce capul. Plantonul cel obraznic îl cheamă cu mâna, alergându-i din urmă:

— Dom General vă cheamă sus. E foarte supărat că aţi plecat.

— D-apăi ce drac mai pofteşte şi dom Gheneralu tău. Nu mi-o fo' zis destule?

Dar în starea de linişte în care este, nu se mai miră de nimic. Se duce destul de încet, urcă scările şi intră în salonul mohorât, unde secretarul general îi fâlfie dinainte

o foaie de hârtie:

— Citeşte-o şi dumneata. Să vedem, găseşti acolo ceva despre motor?

Vlaicu ia scrisoarea în mână şi citeşte. E cea pe care o trimisese Ionel Brătianu ministrului de război, prin Pătrăşcanu. Într-adevăr, acolo se vorbeşte de aeroplan, iar nu de motor.

Ardeleanul se miră, înjunghiat a râs:

— D-apăi cum drac o fi aceea aeroplan fără motor?

— Cum ai făcut dumneata, când ai zburat în satul dumitale!, îi răspunde generalul, împotrivindu-i un adevăr vădit. Şi sfârşeşte: Aşa încât, cu mare părere de rău, Ministerul nu poate să-ţi dea bani.

Iar pe cererea lui Vlaicu, pusă alături, scrie limpede vorbele:

Nu se aprobă.

urmate de câteva repezeli ale condeiului, în chip de iscălitură.

Vlaicu lipeşte călcâiele, se pleacă adânc şi face stânga împrejur.

Când vede din capul scărilor plantonul jos, umflă pieptul, zâmbeşte biruitor şi-i trece pe lângă nas.

— Dumneavoastră sunteţi domnul Vlaicu?

S-a oprit pe loc, scurt. Inima, aşa de liniştită până acum, porneşte să bată rar, înfundat.

— Eu. răspunde.

— …cel cu aeroplanul?

— Eu. De ce întrebi?

— Aşa… îmi pare bine că v-am văzut. Să trăiţi!

Şi inima bate, blestemată, la acest neînsemnat cuvânt pornit din fundul mărunt al lumii, de parcă el ar fi biruit toată mărimea domnilor de sus şi toate necazurile.

A dat năvală în el o bucurie copleşitoare. Cântă tot sufletul prin toată carnea, de parcă e numai strună alintată. Şi abia acum înţelege adevărata stingherire şi adevărata ruşinare. Grăbeşte în Cişmigiu şi e fericit să nu mai simtă ochii din geamul porţii.

Când trece prin dreptul aleii Marco viei, întoarce capul în altă parte...

— < (Ştii că am aflat un lucru plin de haz. Generalul Crăini-ceanu a făcut o descoperire uimitoare: găteşte jumări fără ouă...

— Nu înţeleg...

— Nici eu. Dar trebuie sfătuit să încerce şi cu câteva ouă. Poate n-ar strica.

— Dar despre ce-i vorba?

— Nu-i dă bani lui Vlaicu pentru motor, sub cuvânt că în scrisoarea dumitale e vorba numai de aeroplan.

— Se poate?

— Da. Se poate. Şi se mai poate încă ceva. Să-i dau eu bani lui Vlaicu. Fără îndoială, o să fiu învinuit prin vreo interpelare, că risipesc banii Ministerului meu pentru aeroplane. Dar m-am deprins cu asemenea învinuiri... Cei doi erau Spiru Haret şi Ionel Brătianu.

— Ce mai este cu aeroplanul lui Vlaicu, domnule General?

— Se lucrează, domnule Prim-Ministru.

— Îmi pare bine. Motorul a venit?

— Nu?...

— ...n-aş putea să... să ştiu... Parcă... în sfârşit, trebuie să văd...

— Dar când l-aţi comandat?

— ...să întreb...

— Neapărat, te rog... Avem norocul să fim a treia ţară din lume care dă un aeroplan original şi nu trebuie să ne

pierdem rândul. Oricum, este o intrare în civilizaţie, care poate să sune departe…

Şi Ionel Brătianu l-a lăsat pe generalul Crăiniceanu dus pe gânduri.

Când a aflat colonelul Miclescu că ministrul aprobase douăsprezece mii de lei pentru plata motorului Gnome şi-a muşcat mustaţa între dinţi şi s-a dat biruit. A înţeles că Vlaicu are sprijin puternic şi a cercat să se apropie puţintel de dânsul. Nu din teamă. Miclescu era prea bun ostaş şi totdeauna la datoria lui, să dea prilej la nemulţumiri împotrivă-i. Ci din acea nevoie a căuta să afli şi dreptatea altora, atunci când vezi că singur tu nu o recunoşti, deci ai prilej a-ţi bănui judecata şi pornirile.

Numai că, încercarea a fost cu desăvârşire zadarnică. Vlaicu nu avea două măsuri şi nu putea să şi le schimbe, nici cu altele, nici între ele. În raftul inimii lui era tăietură limpede: prieten şi duşman. Trântea pe fruntea fiecăruia o pecete şi isprăvea cu el o dată pentru totdeauna. Aşa făcuse şi cu Miclescu. Îl pusese în raftul vrăjmaşilor şi n-avea să-l mai clintească nici Dumnezeu de acolo.

Dar Colonelul ar fi avut totuşi putinţa să se înţeleagă cu zburătorul, dacă şi-ar fi dat seama că Vlaicu e totuşi un ţăran cuviincios cu oricine, ba încă poate mai cuviincios cu duşmanii decât cu prietenii, ceea ce nu-l împiedică însă a nu avea încredere în nimeni. Dar în *nimeni*. Nici chiar în prietenii lui cei mai buni şi cărora le arăta toată dragostea, tăcută sau gureşă, după om şi după împrejurări.

Încredere cu temei n-a avut decât în Ion, frate-său. Dar acela era frate în cel mai adânc înţeles al cuvântului. Adică, o îndoire a lui.

Cum era atunci să arate strop de încredere lui Miclescu? Cum era să-i facă placul, să-i lămurească aeroplanul şi rostul fiecărui şurub, aşa cum ar fi dorit

colonelul? Doar şi Nanu ar fi dorit să afle tainele maşinii de zburat, aşa cum ar fi dorit-o toţi lucrătorii, de la meşterul Milică, până la Ion Ciulu, ucenicul. Ce le arătase în schimb? Numai câteva zboruri făcute în joacă şi acelea, cu micuţul adus pentru câteva ceasuri.

Dar, dintre toţi, numai Miclescu se închipuia jignit. Ceilalţi îşi primeau soarta aşa cum era, poate fiindcă se socoteau mai mici decât Vlaicu şi fără drepturile la care se credea îndreptăţit colonelul.

Astfel, Nanu se mulţumea să treacă prin atelier, să se uite la bucăţelele împrăştiate şi, neînţelegând nimic, să-l bată pe Vlaicu pe spinare, râzându-i pe cântec vesel:

Şi ţi-aş zice foaé verde

Şi mi-e frică că te-ei pierde…

Ceea ce nu semăna de loc cu necontenita supărare din colonelul Miclescu. Erau în neînţelegere şi nu mai puteau să iasă din ea.

Aşa se face că, o întâmplare cu totul neînsemnată a dat naştere unui scandal neînchipuit şi dureros peste măsură, din care puţin a lipsit, ca Vlaicu să nu lase totul baltă şi să se ducă înapoi la omenia chinuită a casei necăjite din Binţinţi.

Într-o zi, cu blestematul lui de obicei să nu dea plan întreg nici să nu facă desen de amănunt decât pe loc şi când e nevoie, s-a pomenit că meşterul Milică Ionescu, strungarul cel bătrân, n-are ce lucra. Ca să nu-l facă să-şi piardă vremea, până avea să-i isprăvească desenul altei piese, i-a hotărât să taie un şurub numai după lămuririle date cu vorba.

Cum meşterul Milică era om vechi la strungul lui, a priceput uşor ce are de făcut şi s-a dus la lucru.

Nefericirea l-a împins însă pe Colonelul Miclescu să treacă tocmai atunci prin ateliere şi să-l găsească pe

strungar tăindu-şi şurubul.

— Unde-i desenul? a întrebat Colonelul.

— Nu mi-a dat... Mi-a spus numai cum să-l fac şi... Miclescu a văzut negru înaintea ochilor. Asta era o încălcar e vădită şi voită a tuturor poruncilor lui. N-a cercat totuşi să cheme la răspundere pe cel vinovat cu adevărat, ci s-a mulţumit să-l amendeze pe meşter cu douăzeci de lei.

Negreşit, meşterul i-a spus lui Vlaicu. Iar zburătorul a înţeles întâmplarea în felul său. Adică, n-a socotit-o numai o pedeapsă cuvenită lui şi dată prin ricoşet – ceea ce totuşi era destul de jignitor – dar a văzut în ea o nouă viclenie, şi foarte primejdioasă, prin care Miclescu năzuia să-i îndepărteze meşterii cei buni.

A dat năvală în biroul colonelului, cu şurubul în mână.

— D-apăi ce drac de inginer sunt eu, dacă nu mi-i lăsa fără controla la o şoroafă micuţă ca iasta?

— Domnule inginer, i-a răspuns colonelul, fierbând: dumneata ştii ce înseamnă o poruncă?

— No! De bună seamă că ştiu. Fără numa dumiata cred că nu ştii.

— Ce?

— D-apăi văz-t-ai doară că ţi-or fo' poruncit de la Mini-steriu să-mi dai pace bună să lucru, ce? Şi dumiata aşa te ţii de poruncă?

Vlaicu îşi depăşea drepturile. Colonelul i-a tăiat vorba:

— Nu-ţi dau voie, domnule, să te amesteci în poruncile mele. Ce-am hotărât odată, e bun hotărât!

— Aşa?

— Aşa!

— Şi ştrafu lu' maistru Milică?

— Şi! Vlaicu a stat o clipă ochi în ochi cu el, apoi a

scrâşnit această groaznică vorbă de nemilă:

— Apăi, dacă-i aşa, oi merje iară cu rugare la ministru…

— N-ai decât.

— …pentru că dumiata numai aceea pofteşti, să numi succeadă mie lucru, că-ţi trec peste cap, unde nu ţi-o fo' succes tunu!

Iar fiindcă Miclescu, plesnit drept peste obraji, s-a învineţit la faţă şi a început a urla tot ce i-a venit la gură, Aurel şi-a vârât şurubul în buzunar şi s-a dus de-a dreptul la Pătrăşcanu.

Era galben şi tremura.

— ((Acu frate, chiar plec!

— Undi, bre?

— No! La noi acas!

— Din ci pricină?

Vlaicu a scos şurubul din buzunar şi i l-a întins sub nas:

— Vezi-o?

— Da.

— Bună-i?

— De… ştiu eu? a bolmojit Pătrăşcanu, oarecum înveselit de întrebarea asta, care nu s-ar fi putut spune că i se potriveşte tocmai lui.

— Fainã-i frate! a apăsat atunci Vlaicu, din toată inima şi cu toată încredinţarea.

— Dacă zici…!

— No! Apăi dacă-i şoroafă fainã, de ce o fo' zis – el ci că nu-i şi l-o străfuit pe maistoru?. Şi a încheiat: De bună seamă numai aceea e drept, că lu' el a nu-i inspir respect şi musai să plec acas!

Pătrăşcanu a cerut toate lămuririle de cuviinţă, i-a făgăduit să se ducă din nou la minister şi a încercat să-l potolească. I-a fost însă mai greu decât crezuse la început,

fiindcă Vlaicu era învrăjbit. Începuse a prinde groază de Miclescu şi mintea îi era bântuită de cumplite bănuieli.

— Esta, frate, îmi taie o sârmă, o îmi strâcă motoru' …

— Ia nu mai spuni copchilării, bre…

— Ba, zău de Dumnezeu, că – aşa o fi… Şi aproape plângând, a hotărât, lege: Esta nu-i moldovean, frate, îi bizantin…!

Ceea ce Pătrăşcanu n-a prea înţeles, dar pentru Vlaicu era limpede ca lumina zilei.

După plecarea lui Vlaicu, la Arsenal fusese o altă furtună. Era prea iubit ardeleanul, pentru că meşterii să nu înceapă a murmura împotriva celor vădite din amenda dată de Colonel. Apropiaţi şi cu mintea şi cu inima de zburător, înţelegeau lucrurile la fel şi la fel îi speria gândul că Miclescu găsise calea cea mai bună să-i îndepărteze de construirea aeroplanului. În săptămânile de la început asta n-ar fi fost mare lucru. Acum însă, îndrăgiseră maşina aceasta, care creştea morman de bucăţele ciudate. Iar taina ţinută de Vlaicu în privinţa îmbinării pieselor, pusă alături de gângania, ce zburase din mâna lui, rotindu-se prin curtea arsenalului, îi făcea să-şi închipuie lucrul rotunjit într-o frumuseţe biruitoare, ca o fereastră spre lume nouă.

Moş Nicolau, bătrânul de la lemnărie, a mers chiar mai departe decât trebuia. A strigat că lasă lucrul. Iar cum glasul lui de om cuminte, niciodată cârtitor, avea o greutate neobişnuită, atelierele au mârâit prelung şi primejdios.

De altfel se nimerea să fie şi o vreme foarte tulbure. Socialiştii mişunau prin toate fabricile, momind la întovărăşire în Sindicate. Ori unde era un banc şi un ciocan, suflau pe la urechi şi prăpăstii de vorbe ademenitoare.

În vremea din urmă lupta se înteţise amarnic.

— Sindicaliştii foloseau orice prilej să-şi aţâţe pe semeni, ca să-i tragă la întovărăşire. O nemulţumire, ca aceea stârnită în arsenal, prindea deci bine. Putea să îngroaşe şi ea numărul muncitorilor, care se tot întruneau de câtăva vreme în şir, să ţipe împotriva guvernului pentru că gonise iarăşi peste graniţă pe doctorul Racovschy, răsărit fără veste în graniţa ungurească de la Câineni. Iar judecata tribunalelor le dăduse apă la moară, cum nici ei singuri nu visau.

Frimu, Cristescu, Marinescu şi Ilie Matac fuseseră închişi numai pe câte cinci zile, pe când ceilalţi, Oprescu, Panait Istrate, Stănescu şi cu Tănescu, au fost aflaţi fără vină, cu toate că vorbiseră pe faţă la întruniri şi tribunal, ameninţând guvernul care-i arestase.

În asemenea frământare surdă, pe care Colonelul o simţea şi altfel din ochii tuturor lucrătorilor lui, adaosul de nemulţumire, ieşit la iveală prin izbucnirea lui moş Nicolau, i-a sunat a mare primejdie. Dar totodată a rămas pe gânduri. Se întreba de nu-i nicio legătură între mişcările sindicaliştilor şi Vlaicu. Purtarea lui cu lucrătorii, ca şi dragostea lucrătorilor faţă de zburător, îl îndreptăţeau pe Miclescu la orice bănuială. Mai ales la aceea, pe care i-o stârnea potrivirea ciudată între aşezarea Binţinţilor şi ivirea lui Rakovschy la Câineni…

De altfel, până şi prietenia cu scriitorii şi cu gazetarii i se părea îndoielnică. Mai ales în lumea aceea se dospea răzvrătirea, fiindcă luau făţiş apărarea muncitorilor şi ţipau împotriva Guvernului.

Inţăncuşat de bănuieli, Colonelul şi-a făcut de îndată raportul confidenţial, pe care l-a crezut trebuitor şi a fost bucuros primind ordin să se pune la pândă.

Asta nu i-a dat numai dreptul să ţeasă în preajma lui Vlaicu o pânză întreagă de capcane, dar i s-a părut

încuviinţare şi pentru alte socoteli, ceva mai mărunte. Acestea erau înadins făcute să-l aţâţe doar, doar, va ieşi mai uşor adevărul la lumină.

Dar Vlaicu nu înţelegea nimic. Se simţea hărţuit de un frâu fără milă şi se zbuciuma să scape de el, blestemându-şi zilele. Se trezea uneori urându-l şi pe Goga, care nu-l lăsase acasă şi pe Pătrăşcanu, care nu-l lăsa să plece. Dar, mai ales, pe el singur se ura. Era chinuit de durerea că nu ştie vorbi, că nu ştie să se poarte pe domnie, că nu ştie să se facă plăcut. El rotunjea gândul în scurt:

— Ce drac nu m-o fo' făcut mama un picuţ bizantin?

De unde se înţelege că, până la urmă, pizmuia şi pe cei pe care ar fi trebuit să nu-i iubească. Era şi în asta o dorinţă uriaşă să nu-şi mai sleiască puterile în harţă fără de folos; să nu-şi mai depene zile întregi, torturându-şi gândul cu vrăjmăşii şi cu răzbunări. În sfârşit, să se dea cu totul lui însuşi. Adică aeroplanului.

Îl obosiseră. Mrejele ciudate ale Colonelului nu le înţelegea, dar le-a simţit cu acel miros neamăgitor al firii ţărăneşti. Iar fiindcă nu mai putea să lupte, nici n-a mai avut vlagă să se supere, l-a lăsat să facă tot ce voia. Să-i schimbe lucrătorii, să întârzie aducerea materialelor, să-i scoată lucrurile dintr-o magazie şi să i se clădărească în alta. Ba, n-a avut împotrivire nici chiar când Miclescu l-a vestit că suma de două mii de lei se isprăvise. S-a uitat la socoteală, a văzut împărţirea anapoda – făcută pentru regie adică: plata lucrătorilor, amortizarea maşinilor, uzura lor, iar cât mai rămăsese, pentru nişte materiale – dar n-a vrut să se mai mire. Putea să spuie că toţi banii fuseseră daţi numai pentru materiale, căci aşa înţelesese şi el şi Pătrăşcanu. Nici n-a deschis gura. S-a dus doar la Deputat şi i-a vestit:

— S-or gătat criţarii, frate!

Iar fiindcă plângerea lui Pătrăşcanu, care s-a repezit numai decât la generalul Crăiniceanu, a avut răspuns cu întârziere Vlaicu a început a cumpăra din banii lui lucrurile de trebuinţă.

Fireşte, împărţirea banilor aşa cum o făcuse Miclescu, a fost repede stricată de minister. Ba încă s-au mai dat şi ceilalţi bani, câţi mai erau de nevoie, pentru comanda în Germania a sârmelor de pian, pentru pânza de aripi şi pentru ţeava de duraluminium, care avea să fie şira spinării întregii maşini.

Numai banii de motor nu s-au dat. Miclescu i-a spus:

— Comandă motorul şi pe urmă or trimite banii. Dar Vlaicu nu-şi îngăduia să umble cu ochii închişi, când era vorba de maşinile lui. Asta putea s-o facă doar în viaţa de toate zilele. Le-a răspuns:

— D-apăi, cum drac oi comanda un motor făr' să-l văd. Doar sunt douăsprezece mii acolo, criţari bogăt, frate. fără eu nu mi-oi frânje grumazu ca nărodu, că doar n-am piesă de schimb…

— Ei, şi ce pofteşti? a mustăcit Miclescu, zâmbind subţire, bucuros că sămânţa zvârlită de el încolţise.

— No! Ce să poftesc? Să mă duc la Gnome – el a, să fac probă la motor.

— Du-te sănătos, cine te împiedică?

— Nimeni, de bună seamă, numa mi-s necesitat de oareşce criţari.

— Fă cerere la minister…

Vlaicu, crezând că lucrul e foarte uşor şi dornic să nu piardă Salonul de aviaţie, deschis de curând la Paris în sânul Salonului de automobile, a trimis cererea întins, să se scrie pe ea:

Nu se aprobă.

De astă dată însă hotărârea a rămas neschimbată.

— Capătă leafă. Să călătorească pe banii lui. Ministerul n-are parale de dat pentru ca dumnealui să petreacă la Paris!

Iar fiindcă generalul Crăiniceanu nu voia să sufere învinuiri de risipă, asemenea acelora prin care Marghiloman izbutise a-l scoate pe generalul Averescu din minister, au început să bată pe la uşile altor ministere şi miniştri, mai puţin înspăimântaţi. Uşa lui Morţun s-a deschis repede, dar s-a închis şi mai repede, potrivit obiceiului, după câteva glume fără spor şi fără bani. Conu Vasilică făgăduia tot bugetul de April, dar acum nu putea să rupă niciun ban de nicăieri. Nici n-avea. Cum îi erau dragi glumele, i se şedea să spuie:

— E iarnă, frate… Toate hibernează, ca urşii din vizuini şi-şi sug unghiile. Aşa e şi bugetul meu…

Nici blândul Alexandru Djuvara n-avea bani. El a făgăduit, în schimb, să-l ajute pe Vlaicu cu o foaie de drum până la graniţă şi cu vize fără parale pentru paşaport. Pe deasupra, i-a făgăduit să scrie Legaţiei din Paris, să-i dea inventatorului tot sprijinul, când va ajunge în Franţa. Orleanu, de la Industrie, nu înţelegea nimic şi nici n-a vrut să audă. Era intrat proaspăt în minister şi i s-ar fi părut semn rău să înceapă a da de unde n-are, unui om care n-avea nici în clin nici în mânecă cu departamentul său.

Cât priveşte pe Conu Alecu Constantinescu, zis Porcu', răspunsul i-a fost vesel ca şi rotofeica dumisale persoană cu obrajii de trandafir şi bărbuţă despicată în mijloc:

— Mă, eu dau la poeţi şi la plugari, fiindcă sunt singurii români cari n-au simbrie de la Stat. Dar zburătorul vostru are două simbrii. Ş-apoi ce poftеşte Goga? Să arate că românu-i zburător şi nu poet? Când m-oi încredinţa şi eu de asta, stăm de vorbă. Până atunci nu dau, că n-am. Minulescu îmi înghite toate fondurile de astăzi cu

Romanţele pentru mai târziu.

Mai cu râs, mai cu tristeţe, uşile tuturor ministerelor s-au închis în urma lor, fără nicio veste bună. Rămăseseră numai două nerugaţi: Haret şi Brătianu. La Haret, Pătrăşcanu nu voia să se mai ducă; ştia bine lipsa de bani de la Instrucţie. Aşa dar, rămânea singur Primul Ministru. Ca să ajungă acolo, l-a pus pe Vlaicu să scrie o dare de seamă asupra lucrării aeroplanului şi să arate că nu poate cumpăra un motor fără să-l vadă. Asta ar însemna să zvârlă banii Statului pe drum, iar pe deasupra, să-şi primejduiască şi viaţa.

Dar, isprăvind de scris jalba, Vlaicu nu era mulţumit.

— D-apăi, frate Pătrăşcanule, aicea altcum trebuie însucit. Iasta-i treabă de procatăr, frate, să zică pe domnie careva cuvânt ca briciul.

— Ci cuvânt?

— Ştie-l naiba, fără numa ceva care i-o traje lui Brătianu – el a poftă la gândacu meu.

— Nu înţeleg. a făcut deputatul.

— Că doar îi uşor de preceput. Aşa oarece ocoşag fain… I-om zice că le-oi vinde patenta la Stat cu ceva prêtent mai ieftin.

— Bini, a spus Pătrăşcanu, fără prea mare încredere în această grozavă viclenie a binţinţeanului. Scrie atunci că, dacă or vrea, o dai cu cincizeci la sută mai ieftin…

Dar Vlaicu a sărit în sus:

— No! Cincizeci de perţente? D-apăi aceea nu se poate, frate, că doar n-am fo’ bolânzit. Eu mi-s necesitat de criţari mulţi, naţie, că şi acas trebe să dau şi eu să mânc… şi gândacu să mânce benzin… şi alt gândac să lucru…

Apoi, foarte chibzuit, adaugă: Douăzeci de perţente fi-va bine?

Diavolul din Pătrăşcanu s-a înveselit în faţa acestei tocmeli pline de haz şi a purces a se târgui în lege:

— Scrie patruzeci la sută, Vlaicule…

— Nu pot, frate, zău de Dumnezeu că nu pot. Doară ţi-am fo’ spus că tata şi-a amanetat cincisprezece jugăre la casări… Apăi acele nu le-o întoarce? Şi eu să nu-mi iau motorrad?… Nu! Iaca, douăzeci şi cinci…

— Treizeci şi cinci… a hotărât fără milă deputatul, spre neînchipuita deznădejde a zburătorului.

Până la urmă, după altă răbufnire de necaz şi de arătare amănunţită a nevoilor, Vlaicu a ajuns să lase la treizeci la sută şi nu s-a mai clintit. Când şi-a pus iscălitura în coada hârtiei, pălise la faţă şi era amărât de parcă pierduse cu adevărat.

Pătrăşcanu a luat în mână coala albă şi a recitit-o, zâmbind. Izbutise, în sfârşit, să-l facă pe Vlaicu se pune liniuţă şi apostrof. Ba chiar izbutise să-l facă a le pune la locul lor. Profesorul din el, mai mult decât prietenul său deputatul, a rostit atunci cu un ton care dădea notă:

— Bun! Dar Vlaicu a clătinat acru din cap, tălmăcind în felul său astă încuviinţare. Se gândea la cei treizeci la sută, şi tare s-ar fi simţit împins să-l socotească şi pe Pătrăşcanu puţintel bizantin, dacă acela i-ar fi dat timp şi nu i-ar fi întins din nou hârtia, spunându-i:

— Pune data.

— D-apăi drac ştie ce zi o fi azi?… a făcut Vlaicu luând iarăşi tocul.

— Sâmbătă, cinci Decembrie. l-a lămurit deputatul.

La astă vorbă, inventatorul a zvârlit condeiul cât colo şi a detunat cu glasul, ridicându-se scurt de pe scaun:

— Sâmbătă? No! Frate Pătrăşcanule, de asta mi-o fo’ fără şanţă… Eu nu lucru Sâmbăta, că-mi merje prost, naţie! Şi a făcut boţ coala de hârtie, aruncând-o furios spre sobă.

Toată stăruinţa scriitorului a fost zadarnică mai pe urmă, pentru că Vlaicu avea o adevărată spaimă de ziua Sâmbetei. O socotea că nu-i poartă noroc. Trei potriviri ciudate îi sădiseră în cap încredinţarea aceasta şi nimic pe lume n-ar mai fi putut să i-o dărâme. Nici chiar sutele de Sâmbete, în care lucrase cu spor şi-i mersese minunat de bine. Pe acele însă le trecuse fără să le ştie, neprinzându-le de veste decât seara, la bătaia clopotelor de vecernie, sau când află atelierul de la arsenal gol de lucrători. Prin urmare, n-avusese pricină să se aţâţe singur de dimineaţă, bănuind că-i merge rău şi că tot ce-o face îi iese pe dos, cum a gândit ori de câte ori ştia că-i Sâmbătă. Iar atunci era de zece ori mai năzuros, mai nedrept, mai încordat şi mai bănuitor, adică tocmai cum trebuia ca să judece anapoda pornirile celor din jur şi să-şi piardă toată cumpănirea.

Aşa dar, nu s-a lăsat înduplecat sub niciun cuvânt de făgăduiala lui Pătrăşcanu, care se jura că nu duce decât Luni hârtia la minister, când avea să se întoarcă de la Bacău. Au trebuit să amâne scrierea altei jalbe pe atunci.

Apoi, au coborât din hotel şi-au purces-o spre Calea Victoriei, de unde deputatul avea să se urce în tramvaiul cu cai, care îl ducea spre gară, iar binţinţieanul o făcea la dreapta spre Palatul Regal, cu nădejdea să afle pe la Kubier, Vreun prieten de taifas.

Ningea domol din cerul de cenuşă, iar săniile treceau furtună. Copitele cailor rotunzi ca pepenii şi aburind de arşiţa trapului întins, zvârleau pe trotuare proaşcă de zăpadă prăfuită.

— Hep, Heeep. Domnul îl strigă dintre zbârciturile învineţite, muscalul grăsan, care abate sania lângă trotuar. Dar Vlaicu nu se mişcă de pe marginea unde s-a oprit, să privească iureşul iernatec al uliţei boiereşti. A văzut sania

şi a socotit până unde are să ajungă. De aceea nu se clinteşte, ci aşteaptă să-şi vadă biruinţa calculului. Aripa saniei a trecut tocmai la un centimetru de genunchiul lui.

— Pardon! cântă guriţa de sânge a cuconiţei ridicate de pe scaun şi care nu putea coborî din pricina vlăjganului acestuia, încremenit în dreptul ei, cu ochii la aripa saniei. Vlaicu tresare. Vede dinţii albi, ochii de dihor şi obrajii rotunzi, rumeni, cu pieliţa înviorată de frig. Nu înţelege de unde a răsărit înfăţişarea asta veselă, vie şi plăcută, care stă ridicată cu două palme mai sus decât dânsul, de parcă-i gata să-i cadă în braţe. Îi vine şi lui să întindă mâinile şi, s-o prindă. De mai înainte o simte caldă şi vârtoasă, ca o zvârlugă încordată, sub înfofo-leala blănii bogate şi lucioase.

Dar femeia nu i-a luat seama. Lunecă, şopârlă, pe lângă acest gură cască îmbrăcat cu un paltonaş subţire bleu-marin, şi cu gambetă în cap pe vreme de ger… Şoşonii micuţi crâşcie plăcut în răpezeala celor trei paşi până la uşa drogueriei. În două clipe, Vlaicu nu mai vede nimic. Doar un geam care restrânge, strâmbă şi mai săracă încă, propria lui înfăţişare.

— Ce-i băiete? face deodată un glas aspru lângă ureche. E un domn cu barbă netedă, căruntă, îngrijită. I se uită crunt în ochi şi aşteaptă negreşit răspuns.

— Ai văz-l? spune Vlaicu prietenos, ca o destăinuire, arătându-i urma frumoasei.

— Fireşte! zice domnul E nevastă-mea!

La vorba asta, binţinţeanul îi pune mâna pe braţ, cu o admiraţie nesfârşită şi face:

— No! Bravo! Vadă-ţi-o soarele, că fainã muiere! Iar pe când soţul caută un răspuns, pe care nu-l află, Vlaicu îl bate frăţeşte de două ori pe spatele blănii care sună a gros şi pune degetul la gambetă făcând:

— Servus! apoi pleacă spre miazănoapte, în bătaia fulgilor în vârtej îţi potolit.

La Kubier n-a găsit pe nimeni. De aceea s-a urcat la biblioteca Fundaţiei Carol, să stea de vorbă cu Iosif. Adică să tacă amândoi un ceas, fiecare cu gândul dus la lipsurile şi la durerile lui.

După aceea şi-au strâns mâinile, obosiţi cu adevărat, schimbându-şi durerile. Vlaicu a plecat căinând ochii mari, înroşiţi de nesomn – ca de plâns – ai poetului, pe când măruntul custode şi-a lăsat obrazul tras în palme, să lăcrămeze nevăzut pe soarta feciorului de mocan, rătăcit în căi amărâte.

Ştefan Iosif pierduse încrederea în viaţă. Simţea ascuţit că peste zilele lui creşte o umbră, pe care n-o poate alunga. Fără vlaga, de mai înainte sleit, i se lasă pradă. De altminteri, nici n-ar fi ştiut spune de unde izvorăşte simţirea aceea aşa de tristă. Colaborarea cu Mitif, cum îi zicea el lui Dimitrie Anghel, era în toiul cel bun. După cel dintâi volum din Caleidescopul lui A. Mirea, apărut cu un an în urmă, era pe cale de tipar un al doilea. Cometa comedia în versuri, deşi nu era încă primită la teatru, ieşise *în* micuţa bibliotecă a lui şocec şi a stârnit o mare de păreri bune, pe când poemul dramatic Carmen Saeculare, apărut de sub tipar chiar în toamnă, odată cu volumul de Tălmăciri, avusese un succes zgomotos la Teatrul Naţional. Aşa dar, în această privinţă – adică scriitoriceşte – Steo n-ar fi avut pricină de întristare. Din casa lui încă mai puţin. Micuţa Corina, gângania firavă cu ochi mari, era sănătoasă. Voinicia Liei, deleanca vieriţă din Tecucel, îi strecurase în trupuşor o tărie, pe care n-o puteau ciunti moştenirile îndoelnice din partea tatălui. Rămânea doar Lia – Natalia Negru – să-i tulbure din când în când liniştea, cu tristeţi ciudate. Dar pe acelea le punea Iosif în seama

întârzierilor lui la un pahar de vin, de care tot mai mult îl apropia prietenia lui Anghel, om singur, fără rost şi fără tovărăşie în odăiţele de la Luvru, închiriate într-un fel de tovărăşie cu Societatea Scriitorilor Români, care fusese înfiinţată de curând.

Dar de prietenia lui Mitif nu se putea lipsi. Diavolul acesta uscat şi urât, cu vorbă netedă şi rea, îi era trebuitor ca o întregire. Avea cuvântul tare, gândul limpede, adânc, tăios. Ceară moale a poeziei lui Iosif, căpăta prin mâinile şi şlefuirea rece a lui Anghel, ceva asemeni cristalului cel bun. Iar cum Steo nu se mai simţea în stare să mai scrie nimic fără colaborarea ieşanului, ar fi putut afla în asta izvorul negurilor din el, dacă ar fi avut vreodată porniri şi visuri mai mari decât măsura puterilor lui. Decât, Iosif era un om care judecă lumea în cercuri mici. Soarta lui şi-o cântărise la fel. Visase o fericire tihnită şi Lia i-o adusese cu plinul mâinilor ei sănătoase şi calde, unde, tremura deopotrivă vieriţa trupeşă şi rumeneala minunată a vârfului de deal din Tecucel, dar şi mintea subţiată în sălile Sorbonei. Astfel, dacă poetul era mulţumit în căsnicia lui şi în soarta lui, dreptul la neîndestulare era al Nataliei. Pe ea o jignea stăpânirea sub care intrase Steo al ei. L-ar fi vrut scuturat cât mai curând de porunca privirii tari şi neplăcute, cu care Anghel îşi urmărea omul, când voia să-l câştige sau să-l ţie. Iar mirosul ei de femeie bănuia din ce în ce mai greu prieteşugul arătat de Mitif lui Iosif. Bărbatul nu vedea. Mai adevărat spus, vedea aceea ce-i poruncea inima curată: o femeie nemulţumită că soţul ei e purtat nopţi de-a rândul prin cârciumi de-a rândul. Şi astfel, bietul Steo zâmbea cu îngăduinţă încordării tot mai crescute dintre cele două făpturi, de care el nu se putea lipsi.

Peste hârjoana asta mută, unde Iosif nu desluşea nimic, stăruia doar negura presimţirii. A venit deodată,

într-o bună zi, fără pricină şi nu s-a mai risipit. Atunci a deschis volumul lui Heine şi a tradus versurile care aveau să-i slujească mai târziu:

Tăcut şi trist am stat zilele-aceste, şi-acum pornesc să cânt ca din senin, Căci cântecele vin fără de veste, Cum fără veste, lacrimile vin…

În deşertăciunea trudei lui Vlaicu, Iosif îşi vedea proiectată până la un loc şi viaţa lui. Visa că şi celălalt biruinţa aeroplanului, dar nu credea în el. Pentru neizbânda şi durerea de mai târziu – şi de care era încredinţat că va veni – poetul era întristat dintru început. Iar ca o întărire, iată. Gazetele de seară vestesc căderea şi moartea lui Antonie Fernandez, un fost croitor spaniol, care zbura cu biplanul făcut de mâna lui şi ajutat de calfele din atelierul lui. E al treilea în toamna asta, după Lefébore, căzut la 7 Septembrie şi după vestitul căpitan Feber, făcut zdroburi de oase şi sânge, două săptămâni mai târziu.

Deci va cădea şi Vlaicu. Va cădea, fiindcă toţi cad… Fiindcă nu-i cu putinţă să nu cadă. Altminteri viaţa ar fi fără urmare, ca o piatră care nu se mai întoarce pe pământ: icoană cu neputinţă de primit.

Logica asta şubredă, dar cu preţul ei în acea vreme, îl putea îndemna pe Iosif să se întrebe:

— Şi toate astea pentru ce?

Astfel gândind şi tot gândind, Iosif s-a pomenit că, în taina inimii lui, doreşte ca aeroplanul lui Vlaicu să împlinească minunea pietrei fără întoarcere pe pământ. Sau ceva semuitor: să zboare, dar să nu se ridice de pe loc. În sfârşit cam aşa cum fusese şi cum a rămas viaţa lui însuşi, în care credea că nu mai încap nici furtuni şi nici prăbuşiri.

Duminică de a doua zi, i-a trecut lui Vlaicu neîndemnată şi goală. Era Sfântul Neculai, iar inginerul n-a deosebit-o dintre alte sărbători pustii, pentru că n-avea pe nimeni de prăznuit. Chendi fusese chemat la tovarăşul lui din biblioteca Academiei, Neculai Zaharia, măcar că nu se aveau dragi de fel şi nici nu se preţuiau unul pe altul. Totuşi, Zaharia încă mai nădăjduia că veninosul de critic are să ajungă odată şi odată la înţelegere şi are să scrie despre vreo carte de-a lui, pe când Ilarie Chendi, răspunzând cu grabă poftirii la sărbătorire, a găsit prilejul să mângie cât de cât omul, dacă pe scriitor nu-şi îngăduia să-l bage de seamă.

Iosif era dus şi el, pare-se, la Giurescu, iar Rusu-Abrudeanu, gazetar şi în zi de lucru şi în zi de sărbătoare, aflase prilej bun să treacă şi să descoase la petrecere pe Nicolae Filipescu şi pe Nicolae fie va cei doi bătăioşi ai opoziţiei, cari, împreună cu Nicolae Iorga, făceau o treime de Sfinţi Nicolai foarte puţin plăcuţi guvernului, între zarvele socialiştilor şi mâniile lui Titu Maiorescu împotriva planurilor lui Spiru Haret, cu privire la Universitate.

Prin urmare, Vlaicu n-avea tovarăş de berărie, nici la Kubier, nici la Tomek, nici la Carul-cu-Bere. S-ar fi dus bucuros măcar la Zaharia Bârsan, la Teatrul Naţional, să-l aştepte în cabină până isprăveşte reprezentaţia, cum făcea uneori. Dar Bârsan nu juca în ziua aceea – nici după amiază, nici seara. Era la Nae Grigorescu Tuciuriu. Va să zică, Vlaicu nu-şi putea îngădui, de Sfântul Nicolae, nici măcar bucuria nevinovată să mai trăiască două ceasuri în miros rânced de grime şi duhnet de naftalină, să se îmbrace în măreţe mantii de împăraţi, să-şi pune în cap chivere lucitoare şi să se încingă cu săbii cumplite, pentru ca să se privească apoi, plin de neînchipuită mândrie, în oglinzi, admirându-şi singur falnica statură şi măreţia postişă.

Numai Matilda i-a ţinut tovărăşie în ziua aceea. Fireşte, cât îi îngăduia şi ei slujba. Dar a fost destul timp să înţeleagă că omul acesta, care născoceşte minuni şi are căutare la domni mari, deputaţi, miniştri – ba chiar şi la Prinţ – e, la urma urmei, un suflet amărât şi singur ca nimeni altul.

Căci, vezi bine, atunci Vlaicu i-a cântat Matildei cu vioara. Era asta ca o mare mărturisire. În liniştea moartă a hotelului pustiu nu mai era ne voie de nicio lămurire să înţeleagă femeia cum anume sună şi cât adevăr înseamnă cântecul:

Numai unu-i străinei, Nu ştie nime de el…

Pătrăşcanu s-a întors dintre alegătorii săi de la Bacău tocmai Luni la amiază şi a venit de-a dreptul la hotel Regal după Vlaicu. Nu l-a găsit. Maistoraşul plecase de cu noapte la Arsenal. Nu era nici la masă, la Enache şi nici n-a venit. Rămâne-a uneori de prânz la atelier, mulţumindu-se cu temirice găsea la cantină, sau uitând cu totul de mâncare.

Deputatul, ştiindu-i năravul, s-a grăbit deci într-acolo, dar inginerul plecase în timp cuvenit. Abia seara s-au întâlnit, iar Vlaicu nu s-a crezut dator să-şi lămurească prietenul că a mâncat la Magnani, unde se dusese să încerce rezistenţa unor strune de pian, pe care voia să le folosească la maşină. De altminteri nu spunea nimănui experienţele astea tainice ale lui, care nu lăsau neîncercat niciun material din câte avea să întrebuinţeze pentru lucru. Nu le făcea însă la Arsenal tocmai ca să nu i le afle nimeni şi era peste măsură de bucuros că dăduse peste un loc aşa de prielnic ca atelierul lui Magnani din Popa Tatu.

Îl nimerise într-o doară, colindând Bucureştii şi prăvăliile cu biciclete, motociclete şi automobile, în dorul să-şi cumpere cândva vreo maşină, care să-l ducă mai uşor de acasă la câmpul zborurilor. Visul era, fireşte, un automobil. Treptele până la el se hotărau însă de la sine:

mai întâi o bicicletă bună, apoi o motocicletă. Iar italianul adusese de curând nişte biciclete Diamant de toată frumuseţea şi motociclete Motorrêve cum nu mai avea nimeni în Capitală.

Târguind pentru mai târziu, Vlaicu a auzit că Magnani, are şi atelier de reparaţii, iar negustorul a înţeles că tânărul e straşnic de priceput în maşini şi mai ales în motoare cu benzină, ceea ce nu era tocmai obişnuit pe acea vreme. Când italianul a aflat însă cine anume este ardeleanul acesta, toate apele s-au dezgheţat. A purces o prietenie temeinică şi care n-avea să se mai întunece nici când, pentru că amândoi credeau la fel de adânc în biruinţa aeroplanului. Vedeau fierul însufleţit cum lămurea Vlaicu. Şi-atunci atelierul şi casa lui Mag-nani au ajuns, încetul cu încetul, o a doua casă zburătorului, unde se dosea cu toată încrederea şi cu toată dragostea, când îl încolţeau asprimile lumii şi îl bântuiau îndoielile. Vorba cumpănită şi vie a italianului îi reînvia şi duioşia amintirilor bune de la Pola, dar totodată şi îndărătnicia în lucru. Vorbea pe limba lui, iată. Se înţelegeau în toate gândurile, fiindcă grăiau numai despre ale mecanicei, iar nu despre treburi încâlcite şi îndepărtate ca prietenii de la Kubier, cari n-aveau minte decât pentru politică, literatură, artă şi bârfelile obişnuite scriitoriceşti. Adică tocmai despre cele multe străine lui Vlaicu.

Ş-apoi Magnani însuşi a mărturisit într-o bună zi că visa la un aeroplan. Visa, adică, îl lucra de-a binelea. Dar fiindcă era negustor şi avea ne voie de nume bun, nu cutezase să-şi dea pe faţă taina. Maşina de zburat se încropea în ascuns pe undeva, pe lângă Giuleşti, în fundul unei şandramale…

Asta a fost până la venirea lui Vlaicu. Când însă Magnani a făcut cea dintâi vizită în atelierul de la Arsenal, şi-a înţeles ce anume se lucrează acolo, a pus lăcată grea

pe poarta şandramalei, cu aeroplanul lui şi l-a făcut uitat. Vlaicu îi împlinea visul, mai desăvârşit decât putea s-o facă el singur…

Cu petiţia scrisă din nou şi fără greşeli, Pătrăşcanu s-a dus la minister abia a doua zi, Marţi, după amiază. Dimineaţa i-o furaseră treburile lui deputăţeşti, cu rânduita colindă prin celelalte ministere.

La ceasul târziu de seară când a izbutit să dea ochii cu Ionel Brătianu, Primul Ministru îşi isprăvise lucrul şi se îmbrăca, gata de plecare.

— Haide cu mine. Îmi spui pe drum despre ce e vorba., murmură Brătianu, încheindu-şi blana, cu o încetineală de om obosit şi trist. Apoi a ieşit din birou pe uşa larg deschisă de Ţânaşa, camerierul, şi-a coborât scările, ca şi când ar fi uitat cu totul de Pătrăşcanu.

— Şeful nu-i în apele lui a gândit deputatul. Şi într-adevăr, Primul Ministru era dus pe gânduri. Avusese o zi grea, i se vestiseră altele şi mai grele, din pricina agitaţiilor tot mai mari, iscate de alegerea care, urma să aibă loc în curând pentru un scaun de deputat la Colegiul al doilea de Ilfov. Takiştii puseseră candidatura Kneazului, vestitul şi petrecăreţul fost prefect al poliţiei din Capitală, iar Carpiştii luptau pentru Mişu Deşliu, omul lui Nicu Filipescu.

Faţă de cele două candidaturi, Ion Cesărescu, candidatul liberal, n-avea prea mulţi sorţi de izbândă. Poliţia era întreagă de partea lui Dimitrie Moruzzi, care ştiuse să-şi câştige inimile tuturor subalternilor în cele două răstimpuri cât ţinuse prefectura.

Apoi, împotriva lui Cesărescu se ridicau toţi cârciumarii şi grataragiii din Bucureşti, nemulţumiţi de legea lui Emil Costinescu şi, mai ales, de raziile doctorului Botescu. Şeful Serviciului Sanitar al Capitalei, – bine

sprijinit de Vintilă Brătianu, primarul, care îi dăduse mână liberă, – nu mai prididise peste vară şi toamnă, cu închiderea localurilor găsite murdare şi cu confiscatul grătarelor scoase pe trotuare.

Dar toate astea, puse lângă demisia lui Titu Maiorescu din Universitate şi alături de încordarea din cler, de pe urma afuriseniei, zvârlite Sinodului şi lui Haret de către Vlădica Safirin, ca şi de frământările din lagărul socialiştilor, erau dibaciu folosite de opoziţie. Brătianu n-avea deci cuvânt să fie mulţumit. La Cameră şi la Clubul Partidului nu mai era o taină pentru nimeni, că şeful a prezis o înfrângere limpede a guvernului în alegere şi că n-are încredere în chezăşiile date de organizaţia ilfoveană. Prin urmare, ştia şi Pătrăşcanu. Noroc că el, care se trezise deputat fără să priceapă cum şi care făcea haz de toate întâmplările bune şi rele, începând cu ale sale, nu punea mare preţ pe o alegere făcută câtă vreme erau la cârmă. Ba, duhul lui jucăuş, mai degrabă s-ar fi bucurat să-l vadă ajuns în cameră pe Kneazul, om chefliu şi de pomină, decât pe Cesărescu, făptură cum se cade, deci neînstare să ajungă subiect literar ca celălalt. Chiar începuse a i se înfiripa în minte un căpeţel de schiţă, unde să se arate cum un mare elector luptă împotriva candidatului pus de partidul său, pentru că prea e om de treabă şi… de serie. I-ar zice schiţei Tip reprezentativ şi lupta electorului ar descrie cam în felul raziilor doctorului Botescu. Adică ar speria cetăţenii cu igienă.

Brătianu a trecut pe lângă trăsura care-l aştepta la scară, făcând semn că n-are nevoie de ea şi l-a strigat pe Pătrăşcanu.

— Ia spune…

Deputatul a grăbit doi paşi, până lângă Primul Ministru. Deschizându-şi geanta în mers, a scos hârtia lui

Vlaicu, şi-a povestit în câteva cuvinte despre ce era vorba.

Brătianu a râs:

— Dacă i-o fi aeroplanul izbutit, reducerea lui de preţ are însemnătate. Iar dacă nu i-o fi izbutit, iarăşi n-are însemnătate. Ţine la dumneata cererea. Nu e nevoie de ea. Cât priveşte dusul la Paris pentru motor, are dreptate. Spune-i să vie mâine după amiază pe la mine, să-i dau banii trebuitori.

Acestea zicând, i-a întins mâna şi a luat-o la dreapta, spre strada Colţei, în timp ce Pătrăşcanu se întorcea înapoi, către hotel, să-i ducă lui Vlaicu vestea cea bună.

Peste o jumătate de ceas, tocmai când deputatul povestea inventatorului cum a urmat vorba cu Brătianu, străzile s-au umplut de-o zarvă cumplită. Ţigănuşii cu ediţii speciale ţipau cât îi ţinea gura:

Atentat împotriva Primului Ministru.

Cei doi s-au ridicat galbeni de pe fotoliile în care şedeau. Rămaşi o clipă ochi în ochi, fără cuvânt, păreau că nu vor să înţeleagă vestea de spaimă. Dar uşa de la intrare a bufnit scurt şi ajutorul lui Carol, portarul, a intrat fluturând în mână foaia cu rânduri puţine şi litere de-o şchioapă.

Pătrăşcanu i-a smuls-o din mână. Ochii cuprinşi de tremur au citit:

*Un individ trage trei gloanţe de revolver în domnul Prim-Ministru I.*I.*C. Brătianu. Asasinul este un socialist. El se numeşte G. Stoenescu Jelea.*

Apoi, mai la vale:

După spusele martorilor, atentatul s-a petrecut în chipul următor. D-l Brătianu venea singur şi pe jos acasă pe Strada Colţei, când în dreptul străzei Gloriei, un individ s-a repezit asupra sa pe la spate şi a tras trei gloanţe de

revolver. D-l Brătianu s-a întors şi a strigat:

Puneţi mâna pe el; hoţul m-a omorât…

Apoi venindu-i rău, s-a prins cu mâinile de felinar.

După ce a terminat de citit, Pătrăşcanu s-a frânt în scaun. Nu era în stare să mai îngaime o vorbă. Bietul lui suflet simţitor şedea acum pe buză de prăpăd. I se părea că toată vina nenorocirii o poartă el, care l-a întârziat pe Brătianu din drum.

— Dacă nu eram eu, poate că nu mergea pe jos…

Învinuirea ce şi-o aducea era mai mare decât putinţa de îndurare. A aruncat o privire rea la Vlaicu şi, în clipa aceea, l-a urât din toată inima. N-au schimbat niciun cuvânt, dar ardeleanul a înţeles. Şi a dovedit-o, întârziind să spuie vorba de lacrimă, care îl gâtuia şi sudalma năprasnică pe care o socotea meritată de nenorocul lui.

Aşa au rămas, cu gândul pe loc şi trupul înţepenit în scaun, până la rândul al doilea de ediţii speciale, când au aflat amănunte despre atentat, atentator şi mai ales despre soarta lui Brătianu. Buletinul medical era oarecum îmbucurător.

Examinând starea domnului prim-ministru I.I.C. Brătianu, am constatat că domnia sa a fost atins de două gloanţe care au produs două plăgi. Una în regiunea omoplatului stâng, la spate, iar cea de a doua în partea posterioară, de jos, a toracelui din dreapta.

Ambele plăgi, pentru un moment, nu sunt însoţite de nici ocomplicaţie imediat ameninţătoare.

Iscălesc: Dr. Stoicescu, Dr. Buicliu, Dr. Leonte, Dr. G. Cantacuzino, Dr. C. Angelescu.

În acelaşi timp, ziarul arată cele dintâi mărturisiri ale lui Jelea. Spune acela că, n-a fost îndemnat de nimeni, ci s-a hotărât singur la faptă, din pricină că-i muritor de foame şi nu câştigă decât trei lei şi douăzeci şi cinci de bani pe zi.

Mult n-a mai putut spune, pentru că, fiind pe sală la Palatul de Justiţie, s-a aruncat în stradă de la etajul al doilea. N-a murit. L-au dus la Brâncoveneasa numai decât, unde şi-a venit în fire destul de repede. După aceea, îndată, s-a plâns că nu el s-a aruncat, ci l-au zvârlit alţii pe geam, înadins să-l ucidă.

Pătrăşcanu a fost socialist. În fundul inimii lui e şi astăzi şi va fi mereu, fiindcă socotea că socialismul încheagă, mai mult ca oricare politică, o anume mărinimie, prin care omului i se dă omenia cuvenită lui.

Dacă Haret l-a ispitit spre liberali, a fost tocmai prin aceea ce avea acela socialist în năzuinţele sale. Astfel, ca şi Nădejde, ca şi George Diamandy, ca şi Morţun, Pătrăşcanu a ajuns liberal ca să ajute cu un ceas mai de vreme înfăptuirea unor anume visuri socialiste.

Aşa dar, e încredinţat că-şi cunoaşte socialiştii. Aşa dar i se pare a înţelege că Jelea n-a tras cu revolverul nici în numele lor, nici stârnit de ideile lor, după cum n-a putut trage din pricină că i-i câştigul numai de trei lei şi douăzeci şi cinci de bani pe zi.

Adevărul – cugetă el – trebuie căutat în altă parte decât în aste două bănuieli uşuratice ale gazetelor. Şi Pătrăşcanu, ajungând cu gândul aici, zâmbeşte unor anume amintiri din tinereţea lui, socialistă, când, între zecile de tineri la fel de înfocaţi în credinţă ca şi el, trei sau patru, cei mai zeloşi, mai aprigi, s-au pomenit învinuiţi într-o bună zi că sunt agenţi provocatori…

Dacă n-ar fi deputat şi liberal, cum ar mai scrie el o mică istorioară a lui Jelea, flămândul naiv, pe care o ticăloasă minte deşteaptă îl aţâţă cu diavolească răbdare, învăţându-l că trei gloanţe trase bine, or să-i dea de mâncare şi pentru trup şi pentru suflet, şi lui şi altora, acum şi în vecii vecilor. Suflet fără ascunzişuri, el se află în

mreaja amăgirii tale. Iar tu stai lângă el, ca lângă toţi ceilalţi ameţiţi ca şi el, gata şi în stare să-i împiedici, de vreme ce ştii unde-i primejdia. Dar, iată, Jelea ţi-a scăpat printre degete. Învăţătura de venin a rodit mai repede decât aşteptai, şi mai mult. Abcesul de fixaţie sau Vaccinarea – zi-i cum vrei – şi-a ucis omul… „Şi Pătrăşcanu se pomeneşte povestindu-i lui Vlaicu tot romanul acesta naiv, sângeros şi amar. Ce să înţeleagă însă inginerul din încâlcelile triste ale socialismului, când habar n-are ce-i aceea socialism. Bine înţeles, a ascultat cu răbdare şi cu o bună cuviinţă fără pic de făţărnicie. Dar a ascultat, fiindcă astfel s-a putut învârti până la ameţeală, în jurul aceluiaşi şi aceluiaşi gând otrăvit. I-a spus şi tare, când deputatul, socotind că dovezile sunt limpezi, a încheiat biruitor:

— Mărturiseşti şi tu, bre, n-am dreptăţi?

— No! je… de bună seamă… a făcut acela. Doară eu ţi-am fo’ zis, frate, că toate – elea care le încep Sâmbăta nu mi-or succes nicecând, fără numa rău este!…

…Astfel, aflăm cum inventatorul în seara zilei de Marţi 8 Decembrie 1919, era foarte adânc încredinţat că Gheorghe Stoenescu Jelea n-ar fi tras trei gloanţe de revolver în Primul Ministru al României, dacă el, Aurel Vlaicu, nu şi-ar fi scris ciorna petiţiei într-o blestemată după amiază de Sâmbătă…

Dar la urma urmei toate astea nu mai aveau nicio însemnătate. Clipa de spaimă grea trecuse, de vreme ce atâţia doctori dau nădejdi de stare bună. Buletinul Medical îi pare lui Vlaicu ceva anume făcut pentru dânsul, să-i rodească nădejdi. Nicio clipă nu-i trece prin minte că făgăduiala lui Ionel Brătianu poate rămâne cuvânt gol. De aceea întreabă în chipul cel mai firesc din lume:

— Apăi acum, curând o veni la Ministerium? Pătrăşcanu nu înţelege bine şi totuşi i se pare destul de

hazoasă această întrebare. Zâmbeşte şi dă din umeri, zicând:

— O lună, două…

Vlaicu se înfurie şi sare din scaun:

— Feri Doamne! Iasta nu se poate… că doar eu mi-s necesitat de criţari…

Atentatul lui Jelea, apoi căderea liberalilor în alegerea de la Ilfov, aduc pe Mihail Ferekidi în guvern, ca Ministru de Interne şi Prim-Ministru provizor, până la vindecarea lui Brătianu.

Cu Ferekide, Pătrăşcanu nu prea avea curaj să vorbească. Drept e că, la Cameră, unde bătrânul ţinuse preşedinţia până la împuşcarea lui Brătianu, deputatul scriitor se bucura de oarecare trecere, iar Ferekide îl privea cu prietenie. Avea însă omul acesta ceva aşa de aspru şi de tăios în felul cum zvârlea unele priviri şi unele vorbe, încât Pătrăşcanu se simţea mai bine când putea să-l ocolească.

Prin urmare nu s-a încumetat, nici chiar de dragul lui Vlaicu, să-şi biciuiască neîndemnul. A început a da roată iarăşi pe la Instrucţie, cu nădejdea, foarte întemeiată de altminteri, că Haret, văzându-l, are să stârnească singur vorba despre Vlaicu şi, auzind cele petrecute, ca şi potrivirea lucrurilor, are să dea banii cu de la sine îndemn.

Dar Ministrul a întrebat de vreo două ori în treacăt şi n-a stat să asculte toată povestirea. Noroc că Jan Dumitrescu, şeful de cabinet, a înţeles de la Ion Rusu-Abrudeanu, cam ce rost au târcoalele zilnice ale lui Pătrăşcanu pe la minister. I-a spus lui Haret şi a căpătat pe loc un ajutor de cinci sute de lei, tocmai cât trebuia pentru călătoria până la Paris şi înapoi, mâncatul şi statul acolo vreo zece zile.

Când a simţit portofelul bine umflat cu cele douăzeci

şi cinci de bumăşti albăstrui, iar sufletul şi-a căpătat liniştea pe care o dorea, Vlaicu s-a îmbolnăvit şi a căzut la pat. Paltonul şi gambeta nu făceau casă bună cu crivăţul care vântura străzile. O răceală zdravănă i-a înţepenit mijlocul şi o săptămână încheiată, mâinile tari şi voinice ale Matildei au trebuit să lupte cu trupul prins de arşiţă şi cu durerile din muşchi. Suferinţele surde din rărunchi îl nelinişteau însă pe Vlaicu mai mult decât cele din carne. Din câte auzise de la Emil Gârleanu şi de la Petre Liciu, cari sufereau de rinichi, zburătorul pricepuse că şi în el dospeşte boala lor.

Chendi, Iosif şi Zaharia Bârsan, au zâmbit auzindu-l că spune:

— D-apoi frate, de râs mi-ar fi să mor în pat…

Numai că, prietenii se gândeau la răceală, pe când Vlaicu oftă, tremurând, cu mintea la răul cel mare, adânc şi nevăzut. Nici nu voia să se vadă. Îi era frică să-l mărturisească. I se părea că asemenea boală i-ar şterbi încrederea oamenilor în el şi în aeroplanul lui.

Începuse a mai scăpa din tristeţele în care-l înghemuiseră boala şi statul în pat, când i-a adus Matilda plicul de la portar. Cu toate că era slăbit şi mergea şoldiu, a cutezat să se dea jos şi să facă prin odaie câţiva paşi. S-a uitat o seamă de vreme pe geam, la seninul de sticlă de-afară, apoi s-a aşezat la gura sobei, unde rumeneau cărbunii jucăuşi, a rupt plicul şi a citit:

Scumpe Amice.

Tu cu aeroplanul tău ne-ai uitat de tot, dar noi mereu cugetăm la ce faci şi câte greutăţi ai în realizarea măreţei tale invenţii.

Eri mă pomenesc cu neică Dumitru că mă întreabă de am oarece nuvelă din parte-ţi, fiindcă el nu a căpetat încă

scrisoare. Scrie-i şi lui. Avem speranţa că ţi-om putea gratula în proxima vreme succesul desăvârşit iar de început am decis cu tot Clubul Aviatic şi cu Bontescu să tipărim la Tribună şi alte foi, un studiu încă mai complet despre aeroplanul tău pe lângă cel apărut în Nr. 186 de la 26 August 1909.

Expediază-mi de îndată un articol şi cu planul, aşa cum crezi ca să fie oglinda fidelă a invenţiei tale. Noi vom publica de loc, căci e de nevoie să pornim lupta pe tot tărâmul. În primăvara ce vine avem aici alegeri şi Conziliul a decis să abzică de la metoda pasivismului. Românii trebuie negreşit să învingă. Aici la Orăştie va candida Doctor. Vaida Voievod, iar Octavian Goga aud că rămâne la Chişinău. Valeriu Branişte, directorul Drapelului luptă la Bocşa Română, Iuliu Maniu la Vânt. Pe alţii nu ţi-i mai spun că nu-i cunoşti. Noi sperăm să iasă mulţi. Doar Dr. Vasile Lascu nu cred să se aleagă la Beiuş, fiindcă acolo candidează de asemenea Ştefan Tisza.

Vezi dar, noi trebuie să arătăm tot ce produce geniul nostru, să redăm poporului încrederea neştirbită în talentele ieşite din sânul său, pentru ca să biruim.

Nu pot scri mai mult, dar tu înţelegi.

Cu iubire frăţească.

Romul

— Hm! a făcut el strângând scrisoarea şi a dat din cap: A dracu’ de procatăr e şi Romul esta… Zice pe domnie tate – elea… Fără numa că eu nu mi-s bolând să dau plan, să-l fure oareşce ungur şi să facă aeroplanul înaintea mea…

Apoi a uitat de cererea lui Boca. De îndată ce a putut ieşi din casă a pornit la Arsenal, să întocmească lucrul pentru timpul cât avea să lipsească şi a colindat pe la prieteni şi pe la gară, să facă socotelile cu biletele de plecare şi să capete vizele de paşaport.

Ar fi plecat înainte de Crăciun, dar cei cinci sute de lei de la Haret, nu-i ajungeau pentru cât voia să umble. Îi intrase în cap să se oprească vreo câteva zile la Budapesta, să stea vreo săptămână la München, apoi să treacă pe la Frankfurt, să vadă ce s-a întâmplat cu membrana de gramofon.

Visa, de bună seamă, la banii câţi îi mai avea de luat, după spusa lui Ursinus.

Astfel, la Paris nu avea să ajungă tocmai devreme, ci abia peste vreo săptămână. Trebuia deci să aştepte lefurile şi să împlinească cei cinci sute de lei, cu ceilalţi trei sute de la Lucrări publice şi cei trei sute de la Arsenal.

Lefurile s-au dat însă abia cu o zi înainte de Ajunul Crăciunului. Iar şeful de cabinet al lui Djuvara de la Externe, care, după făgăduiala ministrului, i-a scos vizele de paşaport fără plată, i-a adus vestea destul de neplăcută că paşaportul trebuie preschimbat, fiindcă la anul nou se împlineşte răstimpul.

De amărăciune că nu poate pleca nici măcar în ziua de Crăciun, s-a răzbunat pe prieteni. N-a vrut să se ducă nicăieri de sărbători. A stat în odaia lui, mâncând numai când îl răzbea foamea, cântând din vioară, frunzărind cele câteva cărţi pe care le avea, la întâmplare, pe apucate, câteva pagine la început să vadă de ce-i vorba şi două pagine la sfârşit să vadă cum se isprăveşte… Atunci i-a răspuns lui şi Boca:

Frate.

Te văd că eşti cam năcăjit, plan nu am făcut întreg din precauţie, numai părţile sunt desemnate, aşa că nuţi-le pot trimite. Eu am fo’ bolnav şi mi-s slab tare. În trei zile plec la Paris. Aeroplanele sunt aproape gata. Las că-ţi scriu eu să vini la primele încercări. Paşaport îmi treabă pe un an şi tata nu ştie cum să facă şi de aici nu îmi dă că treabă rugare la Ministăr. Aşa că mai repede mi l-ai putea

tu face. Astfel merje bine, scrie-mi la Arsenal.

Salut naţia cu dragoste.

Vlaicu.

De unde se vede că zburătorul îşi schimbase socoata drumului şi se gândea să treacă mai întâi pe la Orăştie şi pe la Binţinţi.

Ministrul Djuvara i-a scutit goana după un paşaport nou, ajutându-l să i se prelungească acel vechi. Astfel, a patra zi de Crăciun, Vlaicu se urca în trenul de Predeal şi pornea spre Braşov, pentru că de acolo, prin Cluj şi Oradea, să treacă Tisa la Szolnok şi să coboare în Buda Pesta.

Acolo şi-a luat geamantanul, a ieşit din gară cu paşi iuţi, hotărât să se ducă la vechea lui gazdă din o mie nouă sute trei.

Dar, la o sută de metri, s-a oprit scurt şi s-a întors înapoi. A luat bilet pentru Salzburg, de unde a schimbat trenul spre München.

În dimineaţa zilei anului nou, sorbea cafeaua cu lapte în cafeneaua micuţă şi luminoasă, unde o văzuse întâia oară pe Freya.

Nimic nu se schimbase în oraşul cel curat, liniştit şi bun. Nimic nu se schimbase şi totuşi nimic nu mai era la fel. Vlaicu* l-a brăzdat în lung şi în lat, cu îndărătnicie tristă, să afle rămăşiţa vieţii lui de odinioară, dar n-a mai găsit nimic. La cafeneaua Luitpold şi la Ştefănie, a dat totuşi peste cete vesele de români, în cap cu Marius Bunescu, cari l-au primit nu numai ca pe un ştrengar vechi şi drag, dar ştiindu-i din gazete, izbânzile de la Bucureşti, l-au înconjurat cu toată iubirea ce-o datorezi unui om de treabă al neamului şi al vârstei tale.

Vlaicu era însă trist. Îşi primea locul de cinste la masă, la plimbare şi petrecere, cu o neîndemânare

adâncită, grea, plină de negură. Münchenul i se părea gol.

Într-o singură zi a înţeles că nu mai are inimă să rămână. De altfel, din câte a aflat pe la prieteni, nici în privinţa maşinilor de zburat n-avea de găsit aici vreo noutate. E drept că fusese în Berlin, un meeting de aviaţie la 29 Septembrie, dar, în afară de Wilbur Wright, zburaseră mai numai franţuzi: Latham, Blériot, Duray, de Caters, Rougier şi Henri Farman. Dorner, singurul German care luase parte – cu un fel de bicicletă zburătoare – fusese mai mult prilej de haz decât de aviaţie.

De aceea seara, pe o ilustrată cumpărată la întâmplare, Vlaicu scria lui Boca:

Frate!

Mă oprii la München la bere, mâine plec la Paris. Nemţii nu zboară, nici nu se prea interesează. Cu dragoste.

Vlaicu.

N. B. Pentru paşaport nu-ţi mai bate capul că am. Îţi scriu din Paris impresii de maşini.

A doua zi, dis-de-dimineaţă, era în gară cu mult înainte de plecarea trenului spre Frankfurt. A luat bilet pentru Starnberg, să se ducă la Tutzing. Umbra Freyei îl biruise. Dacă vaporaşul, care îl adusese de la Starnberg la Tutzing, s-ar fi întors numai decât înapoi, Vlaicu n-ar fi cutezat o clipă să-şi ia bilet de întoarcere. S-a simţit micşorat şi umilit, înfrânt, în clipa când a coborât pe chei şi a înţeles ce deşartă pornire l-a mânat într-acolo. El, omul calculelor mecanice şi al zilei de mâine, s-a aflat, deodată, rob al unei năluci şi al unui trecut, care nu mai aveau niciun rost să-i scormonească viaţa. Furat de atâta vreme de plăsmuirea lui măiastră, omul din el, sufletul din el, abia aici băga de seamă cât pustiu dospise într-însul şi câtă nevoie avea de o mângâiere. Iar aceea, nu i-o putuse da nici Todora, nici Matilda şi cu atât mai puţin femeile

târguite la răscrucea străzii Regale cu Strada Academiei, pe care Carol le gonea din uşa hotelului să se ducă Peste drum! Între atâţi prieteni, Vlaicu ducea dorul a ceea ce numai Freya izbutise să-i dea odinioară: o prietenie temeinică şi întreagă, unde niciunul să nu se simtă mai mic decât celălalt şi unde fiecare să-şi dea seama că întregeşte firesc pe celălalt. Iar prietenia aceea, să fie poleită de gingăşia şi curăţenia, pe care doar femeia o poate aduce în viaţa unui bărbat.

Cel puţin aşa gândea el, căutând să-şi dea o lămurire mai puţin umilitoare.

Totuşi, în colţurile cele mai tainice ale inimii lui, poate că Vlaicu purta altfel de simţiri. Freya, fusese cea dintâi femeie întreagă pe care o întâlnise. L-a stăpânit, îmblânzindu-i săl-bătecia trupului, printr-o putere blajină, dar neînfrântă, ce n-o poţi nici când lămuri în vorbe. Ridicase în sufletul lui femeia în cinste, punând-o pe treapta tot una cu el. De aceea, judecata lui de ţăran neîncureat în hăţişuri înalte, mintea limpede şi sănătoasă, după care femeia nu-i decât o unealtă trebuitoare a casei, a căpătat prin Freya o ferestruică spre alte limpezimi. Era acolo frumuseţe, dar şi o dulce tremurare a inimii, pentru că femeia se îmbrăcase în cântec şi în alean. Era dor. Nevastă de astăzi a lui Andreas Huber, birtaşul din Tutzing, dăduse dorului lui Vlaicu şi un trup femeiesc.

A bătut multe uliţi până să se hotărască a intra într-un fel de Gasthof, dosit şi curăţel, cu ferestre mici, aspre, şi scări cotite pe sub bolţi înguste şi reci. Nu cutezase să încerce în altele, fiindcă nu văzuse la intrare chipuri liniştitoare. Adică, o femeie care să-i dea chezăşia că n-a nimerit tocmai la Freya.

Dar până să ajungă acolo, de zeci de ori numai s-a strâns, sărită la priveliştea atâtor şi atâtor femei ce

treceau în sus şi în jos, în roboteala dimineţii, cu coşurile de târguială la braţ, cu şalurile strânse cruciş peste piept şi înnodate la spate.

După ce şi-a lăsat bagajul în odaia întunecoasă şi muced încălzită, a purces grăbit să caute birtul lui Andreas Huber.

Nu l-a găsit nici în ziua aceea, nici a doua zi. Şi nu l-ar fi găsit nici peste o lună, fiindcă se încăpăţânase să nu întrebe pe nimeni. Socotea, se vede, că s-ar fi dat pe faţă, ceea ce, negreşit, înseamnă că-şi bănuia mai mult chiar decât purta în inimă.

Drept este că pierduse socoteala timpului. I se părea că s-a scurs atâta amar de vreme de când s-a măritat fata încât, văzând-o azi, s-ar putea să n-o mai recunoască. Oricum, s-o afle aşa de trecută, de schimbată, încât *să se poată bucura* ca de o răzbunare. Astă micime, aşa de adevărat omenească, l-a bântuit toate ceasurile cele multe şi încordate, cât a descifrat firmă de firmă de-a lungul şi de-a-latul orăşelului.

În a treia dimineaţă s-a simţit învins de oboseală. A părăsit cărarea mândriei şi a întrebat. Dar zadarnic s-a trudit stăpânul Gasthofului să-şi aducă aminte, zadarnic şi-a chemat nevasta, slugile şi argatul, întrebându-i de Huber. N-au ştiut nici vecinii, stingheritori de dornici să fie pe plac streinului.

Atunci Vlaicu a socotit că născoceşte un plan grozav de dibaci să dea de urma Freyei. S-a dus dis-de-dimineaţă la piaţă, îşi închipuia că o va vedea, negreşit, făcându-şi cumpărături.

Spre amiază, în aceeaşi zi, şi când tocmai nu mai avea nicio nădejde, Freya i-a ieşit în faţă, deodată, după un colţ. Vlaicu şi-a pierdut toată stăpânirea. A dat să ducă mâna la pălărie şi a rămas la mijlocul mişcării. Peste ochi,

o pânză de ceaţă i-a tăiat vederea limpede şi – în câteva clipe – femeia a avut vreme să treacă, sau să se mistue în vreo prăvălie.

Numai era de înţeles nimic. Nu-l văzuse? Era peste putinţă. Nu-i despărţea decât două paşi. S-a făcut că nu-l vede?... De ce?...

Atunci Ardeleanul s-a înverşunat. A căutat locul unde putuse intra Freya, cum muşlue ogarul urma vântului. Peste putinţă să dea de femeie.

Îndârjit a plecat la poliţie, neîndoit că de astă dată va afla tot ce vrea. Dar în condicele de populaţie, Andreas Huber era scris la vreo patru adrese şi şters în toate părţile.

Cei de la adresa din urmă nu-l ştiau unde este. Au răspuns senin.

— Nu mai ţine local. A predat tot, fiindcă nu mergea bine afacerea. Nu-şi mai vedea de treabă de când i-a murit nevasta...

Cuvântul a bătut în inima lui Vlaicu asemenea unui clopot prelung, care sună peste pustietăţi. În ameţeala vestei, a dorit să se ducă la cimitir, dar n-a avut curaj. S-a grăbit neomeneşte să plece din Tutzing, ca dintr-un loc bântuit de spaimă. Iar când vaporul s-a desprins de la micul ponton, Vlaicu a simţit ca o uşurare nesfârşită. Cea mai bună amintire a zilelor şi-o îngropase pentru totdeauna. Era ca o dezrobire.

Peste câteva ceasuri, în gară la München, şedea liniştit ca niciodată la o măsuţă a restaurantului, molfăind încet şi fără îndemn o mâncare fără gust. Nu desluşea pe nimeni din toată zarva călătorilor gălăgioşi şi zoriţi. Hotărâse să plece de-a dreptul la Paris şi nu ştia singur pentru ce anume fugea acum şi de Franckfurt, unde, nădăjduise în taină că va vedea nu numai pe Ursinus, dar

şi pe Friede. Deodată, lumina geamului i-a fost astupată de o umbră înaltă şi grasă, care s-a oprit în faţa lui.

— Goldehen! a strigat femeia din toată inima, repezindu-se la el, înşfăcându-i mâinile şi scuturându-i-le fără milă. Era Freya.

Vlaicu a încremenit.

— No! D-apăi ce drac de oameni or îi era cari mi-or spus că ai murit?... a îngăima el. Iar femeia i-a lămurit îndată că era vorba de soacră-sa şi că ea, cu Andreas cel tânăr, stau acum la Seeburg, un sătuleţ nu prea îndepărtat de Tutzing, unde bărbatu-său şi-a cumpărat un han.

Andreas, venit şi el pe urma Freyei, a recunoscut pe Vlaicu. S-a oprit în faţa lui şi s-a lăudat cu dolofanul de copil, pe care îl ducea în braţe.

— Peste două luni soseşte şi al doilea a întregit omul cu o şiretenie de glumă, pe cât de neghioabă, tot pe atât de sănătoasă. Iar râsul, descleştat pe faţa Freyei, a deschis o gură cu un dinte lipsă şi i-a arătat ardeleanului o femeie, care nu mai păstra nimic din minunata vietate, atât de dragă lui odinioară. Freya, îngroşată peste măsură de sarcină şi de grăsime, cu faţa pătată şi prea roşie, cu sânii curşi, picioarele umflate, mâinile boboşiţe de lucru şi stacoşii, îi era lui Vlaicu o jignire pentru inimă şi pentru ochi.

De aceea, când ea l-a îmbiat zgomotoasă şi cu glas de rând:

— Vino să stai o săptămână la noi, Goldehen... el i-a răspuns scurt:

— N-am timp... apoi s-a sculat grabnic de pe scaun, a plătit şi a plecat vrăjmăşeşte, de n-a găsit nici măcar răspuns cuvenit celei din urmă întrebări:

— Dar cu maşina de zburat ce-ai făcut, Goldehen? Ai izbutit?

N-a găsit răspuns cuvenit, căci altminteri n-ar fi

întors:

— M-am vindecat de multe prostii, har Domnului! Numai că Freya, a răspuns, fără să vrea, pe măsură vorbelor lui. A răspuns din tot adevărul aspru şi greu al vieţii ei de acum:

— Nici nu se putea altfel!

Cu aceste vorbe, Freya s-a îngropat mai desăvârşit decât dacă ar fi murit de-a binelea.

Abia când s-a pomenit în mijlocul pieţii şi-a dat seama Aurel că a apucat-o spre oraş, în loc să se ducă la casa de bilete. De întors nu s-a mai întors însă, ci şi-a urmat calea în Münchenul, care iarăşi i-a părut frumos şi spre prietenii cari, au chiuit de bucurie, văzându-l îndărăt.

Nu-i vorbă, întâmplarea amară cu Freya tot i-a slujit la ceva. În zilele cât lipsise, gazetele din loc, au dat de veste că peste o săptămână vine în München Lindpeither…

— No! Vie sănătos, badea Lindpeitner, fărcă eu nu l-am fo' cunoscut…

— E băiatul nevestei lui Stuck, Vlaicule a făcut Bunescu, foarte încredinţat că asta o să aibă acelaşi preţ în ochii ardeleanului, cât avusese şi în ai săi. Văzându-l însă pe Aurel foarte nedumerit de lămurire, a adăugat:

— …lui Stuck, artistul…

— Fain! D-apoi ce-mi pasă mie de kunstul lui?

— Cum să nu-ţi pese. Doar vine să-zboare cu aeroplanul! Într-adevăr, Lindpeitner, vestise că face o demonstraţie de zbor. Dar românii n-au ştiut da inventatorului nicio altă lămurire din câte a cerut. Nu aveau habar nici de aeroplanul cu care vine, nici unde anume va zbura. A trebuit să alerge Vlaicu şi să afle că e vorba de o maşină franţuzească – care anume nu i s-a spus – şi că încercarea se va face la Ober-wiesenfeld.

Până la zbor, au fost câteva zile vesele de hoinăreală studenţească. În ceasuri lungi şi gureşe de cafenea, fie la Luitpold, la Café Ştefănie, sau la Wiener Café, unde petrecuse ceasuri aşa de plăcute odinioară cu Victor Simonescu, Ion Ursu, Liuba, sculptorul bănăţean şi pictorii Hârlescu, Vulturescu, Mantu şi Murnu, Vlaicu a povestit celor care nu-l ştiau, toate isprăvile lui de altă dată. Ba le-a povestit de câteva ori pe fiecare, începând cu chipul în care fură electrică din stradă, întocmai cum furase şi la Sibii în vremea liceului şi sfârşind cu păcăleala lui Socaci din Caransebeş, fostul elev de la Hochkunstschlosserei.

— Am meşterit o frână pentru roată – o cum ziceţi acuma: biţiclu – numai mi-era teamă să-i fac eu singur proba. L-am fo' rugat pe el a: Socaci, frate, suc tu că-i fainã. Zău de Dumnezeu!… Merji fără bai, ca glonţu. Şi când apeşi pe ea, de loc se opreşte. Şi aşa, ne-am dus pe Brokenstrasse, lângă Nimphenburg, iar el s-o suit şi şi-o dat drumu'… Fu je fratele Socaci, de rupe… Apăi, când împinje odată în frână, biţiclu s-o fo' oprit aşa de fain, că mi-o ţâpat naţia din şea şi l-o dat de zece ori de-a berbeleacul.

Când se scoală, eu râd să mor, dar el zice: No! Apăi că ce probă-i iasta?

Iar eu răspund: Că-i frână fainã, frate şi că mi-o succes!

Luat de băieţi la o pârtie de bobsleigh, a găsit prilej nimerit să se deprindă cu iuţeala de săgeată a coborâşurilor fulgerătoare.

Îi plăcea viteza şi mai mult încă, îi plăceau viraj urile scurte, zvârlite până la verticală, cu lunecare netedă şi vântişă de pe omătul lins ca sticla. Avea limpede părerea că zboară. Era peste măsură de plăcut şi totuşi îl înfricoşa

iuţeala aceea de proiectil, în care ochii se năclăiau de lacrimi şi pieptul răsufla greu. Speriat de descoperirea asta, pentru că o socotea mare piedică pentru zborurile cele adevărate de mai târziu, când va avea de înfruntat o viteză încă mai mare – cel puţin aşa credea el – a purces cu toată încăpăţânarea la un antrenament aspru şi treptat.

Deşi băieţii îl pofteau să treacă la cârmă, n-a primit decât foarte târziu. Glumea:

— Eu stau la coadă, naţie, că îndată mă las pe-o parte, jos, de iese oarece bucluc!

Adevărat era însă că şi aici, ca în toate ale lui, n-avea încredere în nimeni să ţie locul din urmă, care-i aşa de greu la bob.

Când a trecut totuşi la volan, şi-a ales oamenii. Era şi el atunci deprins bine cu vitezele mari şi cu virajele ameţitoare. Cu mâna pe roată, simţământul că stă cu adevărat în viitoarea lui maşină de zbor a fost aşa de puternic încât, n-avea să-l mai părăsească nici când a trebuit să-şi fixeze cârmele aeroplanului său.

Zborul lui Lindpeitner n-a avut nicio însemnătate. Aeroplanul era o barabaftă greoaie, prost închegată, cu motor slab. Un fel de Farman-Voisin, dar cu mult mai neizbutit decât cele adevărate. Se vedea cât de colo că, băieţaşul nevestei lui Stuck îl lucrase singur, ajutat de meşteri întâmplători şi numai din amintire.

Maşina s-a ridicat totuşi de la pământ, după ce a gonit pe câmp vreo jumătate de kilometru. Un ocol larg şi foarte jos, făcut în depărtare, a întors aeroplanul la locul de pornire, în larma inimoasă a Münchenezilor, bucuroşi peste măsură că şi un neamţ poate zbura. Într-adevăr, pentru duhul german al anului 1910, era dureros că numai franţujii şi americanii dovedesc interes şi pricepere în astă minunată născocire.

La al doilea zbor, Lindpeitner nu şi-a mai putut stăpâni hardughia de pânză şi de şindrilă. Tuşiturile motorului au început să aibă goluri, helicea n-a mai tras destul, iar zburătorul neîndemânatec, speriat pesemne, s-a grăbit să coboare mai în scurt decât trebuia. Aeroplanul a venit piatră la pământ şi s-a făcut ţăndări.

Urletul de spaimă al lumii a încreţit toată carnea pe Vlaicu. Priveliştea din faţa lui putea să fie prea bine icoana unei clipe viitoare din propria sa viaţă. A fost cel dintâi care, sărind peste bariera pusă pentru public, a alergat să scoată pe zburător de sub zdrenţele aripilor şi aşchiilor lemnăriei. Bunescu şi ceilalţi români au sărit după dânsul. Iar o clipă mai târziu, toată lumea dădea năvală pe câmp, la avion, nu atât să sară în ajutorul celui căzut – care din fericire era numai lovit uşor – cât să rupă din rămăşiţa tristă a maşinii fâşii de pânză sau bucăţi de lemn, drept amintire.

Mânat de îndemnul vălmăşiei, chiar şi Vlaicu se simţea ispitit să-şi ia o amintire, după ce doctorii alergaţi în ajutor i-au scos din mână pe Lindpeitner.

A luat o bucată din helice… dar pe loc a zvârlit-o înapoi, de parcă i-a fript degetele. A fost o impresie nesuferită şi care s-a prelungit în el multe luni de zile.

Când a plecat în oraş n-a spus decât aceste vorbe:

— Esta o fo’ cu Anzani… Apăi eu n-oi paté ca el, că eu mi-s cu Gnômu, frate…

Pe urmă şi-a încleştat fălcile şi s-a mistuit între negurile lui.

A doua zi nu s-a mai arătat. Nici a treia zi.

Plecase la Paris.

Mic şi nenorocit îndestul se simţea Vlaicu, între prietenii lui scriitori din Bucureşti, fiindcă nu putea vorbi şi el pe domnie, ca dânşii, dar parcă nici când nu se simţise

aşa de mic ca în faţa hamalului ferches din Gare de l'Est – iute la grai neînţeles şi poruncitor în apăsarea cuvintelor – care ţinea morţiş să-i ia geamantanul din mână. După ce omul nostru a priceput că n-are niciun sorţ de biruinţă să lupte cu ardelenească, cu italienească, sau cu nemţească, a luptat cu mâna. Asta a înţeles-o franţuzul şi l-a lăsat în apele lui, boscorodind ceva a nemulţumire.

Vlaicu a încheiat în graiul pe care-l ştia:

— Apăi, bade, m-ai înjura nu m-ai înjura, eu criţari nu ţi-oi da! Şi, încântat, a ieşit pe uşă, cu toată năvala lumii din tren odată şi s-a oprit pe peronul scărilor dinspre piaţă, privind amuzat înfăţişarea nouă pentru el, şi plină de haz, a trăsurilor cu cupeu, pe capră cărora birjarii şedeau făloşi sub jobenele înalte:

— La ,eşti a, frate, cocişii parcă-s tot în férii! a murmurat el. Apoi a trecut la cele serioase, scotocindu-şi buzunarele să afle carneţelul unde-şi însemnase adresele cuvenite: adresa Legaţiei, la care ministrul Djuvara îi dăduse o hârtie oficială, pentru că ataşatul militar de la Paris să-i stea în ajutor la tot ce-o trebui, adresa lui Eugen Lovinescu – care îşi făcea doctoratul la Sorbona, şi pe care îl cunoscuse la zborul lui Blériot din Bucureşti, chiar în toamnă – apoi adresa unui ardelean, pe care nu ştia cum îl cheamă, fiindcă nu putea desluşi buchiile scrise lăbărţat şi în goană cu un creion tare şi neascuţit.

Rusu Abrudeanu şi Chendi îi dăduseră adresele astea două, hotărându-i cum să facă cele dintâi drumuri:

— Întâi te duci la ăsta. E ardelean de-al nostru. Ai să te înţelegi bine cu el şi are să te ajute a căpăta hotel mai ieftin şi masă mai pentru punga ta. Pe urmă te duci la Lovinescu. Acela e de mult la Paris şi are să te îndrepte unde vrei.

Vlaicu a fost mai limpede la socoteli. A arătat

vizitiului adresa din carnet şi peste o jumătate de ceas, a ridicat în picioare douăzeci de gospodării, bătând din uşă în uşă şi punând în nasurile ieşite din odăi, carnetul cu numele care nu se putea citi. Când a ajuns la capătul de sus al scărilor, iar cea din urmă uşă i-a dovedit că nimeni nu desluşeşte numele omului, Vlaicu, leoarcă de năduşală şi podidit de năduf, a răsuflat o sudalmă cu adevărat mocănească, de s-a răcorit, Atunci, de la etajul de dedesubt, a răsunat salvarea:

— Uliu, baciule că bine-oi fo’ zâs-o. Tocma ca la noi, în Vişău…

Şi hohot sănătos de râs a încheiat vorba, la care Vlaicu a fost îndrituit să lămurească:

— Ardelean eşti?

— Ardelean, frate!

— Dar pe Chendi îl ştii?

— Cum nu l-oi şti, că doar suntem pretini vechi!

— Apăi aşa zău, naţie, că pe tine te căutam! a răbufnit atunci zburătorul, tutuindu-şi omul cu o seninătate prietenoasă, de parcă l-ar fi cunoscut de când lumea.

— Eu am fo’ bănuit o clipă, adineuri, că eşti român de-ai noştri, dar n-am cutezat a zice, fiindcă grăit-ai o vorbă pe italiană. Dacă ziceai pe careva de-a noastră, nemţească ori maghiară, măcar română, răspundeam.

— Păi, eşti a de unde să ştie grăi ca la noi. Am crezut că or pricepe mai lesne italiana. Dar acum văd că tot noi suntem mai învăţaţi, frate… şi a râs singur de glumă. Apoi i-a lămurit:

— Eu mi-s Vlaicu.

Celălalt a dat însă din cap, ca şi când ar fi zis.

— Să-ţi fie de bine.

Asta i-a cam îngheţat pornirea inventatorului, care socotea că nu-i cu putinţă să se afle pe lume ardelean şi să nu-l cunoască. A apăsat:

— M-o fo' trimis aici ministeriu din Regat la Gnome, după motor, să gât mai repede maşina, că eşti a, înţeleg eu, zboară bine acum şi musai să le arătăm ce poate rumânu.

Ardeleanul l-a privit bănuielnic şi ciudat. Apoi deodată i-a fulgerat o amintire în créer şi a făcut ochi mari.

— Tuleai Doamne! Nu eşti dumita pretenul lui Goga, de-ai zburat în faţa lui Prinţu, în Ţară?

— Eu, de bună seamă!

Celălalt, s-a simţit deodată cuprins de-o admiraţie şi un respect fără seamăn.

I s-a schimbat pe loc şi glas şi privire şi felul de stat. A răspuns arcuit:

— Sunt fericit de onoare, – şi te rog, pofteşte îndată înlontru, domnule Inginer… Aici e-o penziune convenabilă şi eu vă stau cu totul la dispoziţie.

În câteva minute, Vlaicu era instalat în odaia prietenului fără nume şi care, fără nume a rămas până la urma urmelor…

Maiorul Sturza, ataşatul militar, a avut neîndemânarea să privească puţintel cam de sus înfăţişarea sărăcuţă şi graiul nu prea înalt al celui trimis după motorul Gnome. Asta a pus gheaţă între el şi Vlaicu. Zburătorul s-a hotărât îndată să nu-i mai ceară niciun ajutor. Nădăjduia că Lovinescu are să-i folosească, negreşit, cu mult mai bine.

Chiar în ziua aceea a şi trecut Sena, pe podul Saint Michel, luând-o prin Bulevardul Saint Germain, până la piaţa Maubert, – apoi la dreapta, pe lângă tarabele cu zarzavat, în sus pe Rue des Carmes, la bătrâna Doamnă Bouchny.

Foarte bucuros în prima clipă văzându-l, Lovinescu a început să se amuze când a înţeles că Vlaicu a venit la el

să-i slujească de călăuză prin fabrici şi la motoare. Asemenea gând năstruşnic nu putea fi scornit de oricine. Zâmbea gândindu-se cum i-ar veni lui să facă pe tălmaciul tehnic de şuruburi şi roţi dinţate, între două prelegeri ale lui Emil Faguet.

Mirosind foarte precis că Rusu Abrudeanu şi cu Chendi n-au nimerit trimiţându-l nici la ardeleanul celălalt, nici la Lovinescu, Vlaicu n-a mai îndrăznit să stăruiască. Nici n-a mai pomenit măcar. Nădăjduia totuşi că, într-o bună zi, scriitorul i-o aduce lista fabricilor şi l-o purta prin ele toate, nu numai la Gnome, dar chiar şi la Anzani, sau pe la hangarele şi atelierele unde se puteau vedea de aproape toate aeroplanele bune ale timpului: Blériot, Farman, Curtiss şi Latham. Pătrăşcanu îl deprinsese rău.

Pe de altă parte, Lovinescu, îndreptăţit să creadă că numai ataşatul militar de la Legaţie poate fi în măsură să facă asemenea slujbă, a fost bucuros că nu i se cere aceea ce nu e de priceperea lui. În schimb, cu dragă inimă l-a plimbat pe Vlaicu prin toate uliţele Parisului, să-i arate locurile şi clădirile de seamă. O jumătate de zi binţinţeanul a răbdat. Pe urmă a intrat în spaimă şi-a gândit:

— Dacă – esta îmi arată tot Parisul, câte lumea nu mai ajung la domnu' Gnome…

Şi atunci, mintea lui şurubară de ţăran iscusit, a hotărât să-l sature repede pe Lovinescu de arătatul palatelor. De aceea îndată ce acela i-a mai zis:

— Uite, Vlaicule, aici e Louvrul Vlaicu i-a răspuns cu o ageră mirare de om prost:

— Mare e măi… – şi a trântit o înjurătură – trebuie să fi costat mulţi criţari!

Lovinescu a zâmbit îngăduitor şi totuşi atras de netezimea primară, cu care ardeleanul îşi limpezea admiraţia.

În faţa Operei, iarăşi:

— Uite Vlaicule, aici e Opera…

Dar Vlaicu, măsură Opera cu aceeaşi privire cu care măsurase Louvrul şi face cu acelaşi glas şi aceeaşi minunare:

— Mare e măi şi Opera… – apoi iarăşi trânteşte sudalmă, aceeaşi sudalmă.

— Şi ea trebuie să fi costat mulţi criţari!

Cu răbdare îndărătnică, în trei zile l-a lecuit pe Lovinescu să-i mai arate clădirile. N-a izbutit însă decât să-l alunge şi să-l facă prea bucuros că a scăpat de asemenea neajutorat, care – credea el – nu ştie înţelege măreţia unui oraş, măcar că dragă Doamne, a făcut carte înaltă în oraşe frumoase şi civilizate. Iar fiindcă Lovinescu până la sfârşit n-a spus nimic de mersul la fabrici, Vlaicu şi-a luat rămas bun de la dânsul, ca şi când ar pleca din Paris şi s-a dus din nou la Legaţie să înfrunte nepăsarea şi neîncrederea ataşatului militar.

Nu s-au despărţit însă, până ce zburătorul n-a dovedit literatului că tehnica poate prii uneori chiar şi scriitorilor. Lovinescu, întocmai ca şi Contesa de Noailles, era bântuit de teamă să nu-l prindă un incendiu la etaj. Dar pe când Brân-coveanca izbutise a-şi încropi un fel de coş-ascensor, lesne de mânuit, cu care s-ar fi putut coborî la primejdie, Eugen Lovinescu dezlegase cheia altminteri. Şedea la parter. Deci plătea mai scump. Ceea ce aflând, Vlaicu i-a născocit pe loc o măiestrie fainâ care îngăduia coborâre automată, ferită şi de flăcări şi de prăbuşiri. Era ceva semuitor coşului-as-censor închipuit de contesă, dar cu mult mai dibaci şi mai întreg…

Câteva zile, ataşatul militar l-a plimbat pe Aurel Vlaicu la Issy-les-Moulineaux, în câmpul de manevre, unde au fost cele dintâi zboruri ale lui Farman, la Bagatelles,

unde au zburat fraţii Voisin, la Auvours lângă Mans, unde fusese câmpul fraţilor Wright şi la Mourmelon, în câmpia Chalons, unde îşi au azi hangarele Farman, Latham, Sommer şi toţi ceilalţi zburători francezi. Vlaicu a văzut toate aeroplanele pe îndelete şi a privit câteva zboruri fără însemnătate, iar ataşatul militar, om dezgheţat şi nou, îi povesteşte toată întrecerea aspră, eroică, de zi la zi, a acestor oameni, – din care niciunul n-a ajuns la patruzeci de ani şi puţini vor izbuti să ajungă, – pentru făurirea unei unelte de întrebuinţare încă nebănuită.

Vlaicu vede aparatul cu care Blériot a trecut Canalul Mânecii şi vede aeroplanul cu care Latham, în două rânduri, n-a ajuns să-l treacă, izbutind în schimb să se urce la 1.000 de metri înălţime, ceea ce-i recordul lumii. Cântăreşte din ochi maşina groaie a lui Curtiss, americanul, care a bătut recordul de iuţeală, ajungând să zboare 69 kilometri şi 821 metri pe ceas, depăşind cei 41 kilometri şi 292 metri pe care îi făcuse Santos Dumont în 1906. În sfârşit, vede aeroplanul lui Farman, cu care a bătut recordul lumii de distanţă şi durată, plutind 222 kilometri, când a câştigat şi Cupa Michelin.

La acesta din urmă Vlaicu se opreşte, fiindcă ochiul neamăgit lui în ale maşinii, înţelege de unde-i vine biruinţa. Spune tare:

— N-o bătut esta, frate, cu şura lui de pânză şi de lemnuşe, fără numa o bătut Gnômu…

Într-adevăr, aeroplanul cu care Farman şi-a câştigat recordul, a fost cel dintâi din lume unde s-a folosit motorul rotitor al lui Séguin. Vlaicu n-o ştia asta, dar ataşatul cunoaşte toată povestea. De aceea, cată cu ochiul mirat la ardelean, şi-acum – într-adevăr – înţelege că inventatorul acesta are un simţ mai mult.

— Ai dreptate dumneata. Farman întrebuinţase înainte vreme un motor Antoinette, care avea cincizeci de

cai, la peste o sută de kilograme greutate şi împlinea – cu pilot şi aeroplan – 535 de kilograme. Iată însă că, într-o zi, vine la Farman un tânăr necunoscut, care era nelipsit de pe câmpul de la Issy-les-Moulineaux; îl ia de haină şi-i zice:

— Ţi-i prea greu motorul. Am dibăcit eu o morişcă mai bună, care dă cincizeci de cai putere – adevăraţi! – şi o să cântărească între cincizeci şi şaptezeci şi cinci de kilograme.

Farman, care era sătul de sfaturi şi de oameni pricepuţi, vrea să scape:

— Sunt încântat... La revedere domnule.

— ...cu răcire prin aer, fără radiator...

— Negreşit, sluga dumitale...

— Dă-mi un răgaz de şase luni...

— Îţi dau răgaz de douăsprezece, domnule... şi acum iartă-mă...

— Poate numai cinci...

— Doamne, domnule...

— Când l-oi isprăvi, viu la dumneata...

— Minunat!

— Poftim cartea mea de vizită. La bună vedere, pe curând

— Mulţumesc. Mergi sănătos.

Şi domnul s-a depărtat, în vreme ce Farman citea pe cartea de vizită numele, M. Séguin. La 26 August, Séguin îi aducea motorul făgăduit: un Gnome cu şapte cilindri, cincizeci de cai putere, cincizeci de kilograme greutate. Farman l-a montat la aeroplan chiar pe câmpul meetingului de la Reims, în două zile şi o noapte, lucrând totodată şi o helice nouă, să se potrivească motorului rotativ. Iar la 28 August, la patru după masă, aeroplanul era scos pe câmp şi zbura 180 kilometri în trei ore, patru minute şi cincizeci şi şase de secunde. De n-ar fi căzut noaptea, putea să mai zboare încă o sută de kilometri.

Era deci motorul Gnome, dar era şi aeroplanul Farman Nr. 1, făcut – după despărţirea de fraţii Voisin, – pe temeiul calculelor lui Blum şi cu ajutorul celor două mecanici credincioşi: Herbster şi Charlot, pe care de altminteri îi vezi lucrând colo.

Vlaicu, dus pe gânduri, a dat din cap:

— Gnômu – i tot… maşina nu-i bună… prea grea… mai faina-i a lui Blériot.

— De ce? Până azi, Blériot n-a izbutit să ia niciun record., s-a împotrivit ataşatul militar. Iar trecerea canalului a fost o chestie de noroc…

— De bună seamă. Fără numa formula lu’ Blériot e încă cea mai perfectă, că ţine de-o maşină pe care a făcut-o chiar Dumnezeu Bunul: de pasăre. Iar pasărea e uşoară că şi oasele le are goale…

— Atunci, după dumneata, cel mai bun ar fi trebuit să fie aeroplanul la demoiselle al lui Santos Dumont, făcut din trestie de bambus. Avea douăzeci şi cinci kilograme, motoraşul cu două cilindri tot douăzeci şi cinci adică cincizeci în total. Iar cum Santos Dumont avea numai cincizeci de kilograme, pilot şi maşină la un loc, nu cântăreau decât o sută de kilograme.

— No! Perfect! Şi oare n-o putut zbura?

— Nici nu se poate spune că zbura. Ţâşnea din loc, praştie, de n-avea timp pilotul să mânuiască bine cârmele.

— Iasta înseamnă că maşina o fo’ bună. Fără numai omul necesita ceva experiment aspru să ştie duce comanda. Şi a încheiat: Cetera cât de perfectă, încă nu poate cânta dacă lăutarul n-are degete deştepte. Cum o fi atunci cu zburatul omului, care se cheamă că-i meşteşug cum n-a făcut până azi decât Sfântul de Sus?…

În seara aceea Vlaicu, scria lui Boca:

Paris, 10 Februar 1910

Frate Boca.

Sunt de cinci zile în Paris. Am văzut toate maşinile de zburat, măi, nu vezi una cumsecade, mulţi fuşeri copiază şi fac, dar aici a lui Blériot e încă cea mai perfectă. A lui Latham e frumoasă dar e grea peste 500 kilo. Cu gândacu meu îi tai pe toţi. Numai să-l gât şi lasă! Apăi Servus Blériot-ule.

Alesei tată, un motor Gnome ca ochiul. Are şapte ţilinderi şi e tot din oţel, ca briciu de poţi să te razi cu el. Peste câteva zile plec la lucru în ţară.

Te sărută.

Vlaicu.

N. B. Parisul e de zece ori mai frumos ca Viena!

În vreme ce Vlaicu lipea încet şi cu inimă liniştită, marca pe cartea poştală ilustrată, două vecini de masă din micul bistrou parizian, discutau cu aprindere şi cu tristeţe, vestea cernită din ultimul număr al revistei L-aérophile: moartea lui Delagrange, lângă Bordeaux, căzut la 4 Ianuar, cu prilejul unui meeting. Se sfărâmase sub un avion Wright pus pe roate, din pricină că i se rupsese o aripă pe sus…

Vizita la fabrica lui Séguin durase tocmai două zile. Adică a fost o vizită cam aşa: Ataşatul militar a spus fabricantului despre ce este vorba, iar Vlaicu, atunci când au vrut să-i dea lămuriri, a rugat pe ofiţerul român să-i răspundă:

— Dă-l dracu’ de franţuz. El să mă înveţe ce-i motor? Spune numa să mă lese să lucru la măiestria lui, ca să-i aflu Kunstu … Pe urmă, salve Gnômule… am gătat-o cu dumnealui!

Iar când fabricantul i-a îngăduit cu dragă inimă, Vlaicu s-a dezbrăcat de cămaşă, a suflecat mânecile şi două zile încheiate, a deşurubat piesă cu piesă, cântărind fiecare bucăţică, pipăind-o şi judecând-o, pentru ca apoi,

din mormanul făcut, să realcătuiască motorul la loc, până l-a putut pune în mişcare pe bancul de încercări.

Acolo însă, Séguin, care venise să privească, vrând să-i facă lui Vlaicu dovada că motorul are o putere de cincizeci de cai, a măsurat cu uluire: odată, numai treizeci, apoi numai douăzeci şi cinci... Nedumerit şi speriat, a chemat câţiva mecanici şi au vrut să vadă pricina. Totuşi Vlaicu, aspru, le-a pus mâna în piept, spunând ataşatului militar:

— eştea să nu se amestece în măiestriile mele! După zece minute, motorul pornit din nou, arăta toţi cei cincizeci de cai făgăduiţi.

Dar Vlaicu nu s-a îndurat în ruptul capului să lămurească pricina acestor schimbări, ci s-a pregătit să plece liniştit spre ţară, după ce Legaţia a comandat oficial motorul, următor hotărârei trimise de Ministerul de Război.

Séguin, făgăduia motorul gata în şase săptămâni de la primirea banilor.

— Nu cred că ţi-ar folosi să te duci la Traian Vuia, i-a spus molcom şi cu întârziere, ataşatul militar. Ba, de mi-ai da voie să-ţi dau un sfat, te-aş povăţui să nu te duci cu niciun preţ.

— No! a făcut Vlaicu mirat. Păi de ce? Vuia e bănăţan doară, rumân de-al nost. Ş-apăi el mi-o putea da oarece con-zilii bune, că ştie, al dracu' –, multe. Aşa mi-o fo' povestit Simonescu Victor din Lugoj. Maiorul Sturza a încuviinţat:

— Foarte drept tot ce spui. Dar nu trebuie să uiţi, în acelaşi timp, că Vuia e un mare nedreptăţit. Aş zice chiar că, din câţi jertfiţi a făcut aviaţia până astăzi, niciunul nu întrece în durere pe bănăţeanul nostru. Feber a murit, căzând cu avionul, dar i-a rămas numele de zburător, ca şi

lui Delagrange. Blériot şi Farman, vor cădea şi ei într-o bună zi şi vor muri – fiindcă altminteri nu se poate – dar le vor rămâne principiile – de pildă aileron-ul celui din urmă şi sistemul de comenzi strâns pe o manşă, a celuilalt. Decât, Traian Vuia nu lasă în urma lui nimic. Nici nume în Istoria Aviaţiei, nici principii.

— No! a făcut Vlaicu mânios. D-apăi ce drac de dreptate o fi, că doară Vuia o fo' cel dintâi care a zburat.

— Tocmai! încuviinţă ataşatul A fost cel dintâi care a zburat. Cel dintâi care a construit un aeroplan, cuprinzând toate principiile care, pe zi ce trece, se dovedesc absolut trebuitoare plutirei…

— Atunci?

— Atunci, iată! I-au furat toate principiile şi nimeni nu mai spune ale cui au fost, pentru că principiile acelea sunt prea mari să nu fie ispitit fiecare a se împăuna cu născocirile inginerului român.

A tăcut câteva clipe, a oftat uşurel, apoi sprijinindu-şi obrazul în palmă, a purces povesti:

— Când a venit Traian Vuia la Paris, în 1902, Santos Dumont, abia făcuse vestitul înconjur al Turnului Eiffel cu balonul dirijabil. Biruinţa asta a încredinţat toate cercurile tehnicienilor că viitorul e al maşinilor mai uşoare decât aerul. Numai două oameni se încăpăţânau să susţie aeroplanul: Căpitanul de artilerie Feber şi Archdeacon. Dar erau socotiţi neserioşi, cu toate că ei îşi bizuiau credinţa pe studii serioase, şi, mai ales, pe o carte minunată a unui cercetător francez, Marey, publicată prin 1890, asupra zborului păsărilor.

Mai apăruse o scriere americană a lui Samuel-Pierpont-Langley, directorul de la Smithsonian Institution, tipărită în Washington cu vreun an mai târziu. Îi zicea Experiments în Aerodynamics – şi lămurea o sumedenie de principii ale zborului mecanic, ca şi cartea lui Chanute,

scoasă la New York în 1894 cu titlul Progress în flying machines, sau cea a lui Otto Lilienthal…

— Der Vogelfung als Grundiage der Fliegekunst? a spus uşor Vlaicu, ridicând sprâncenele.

— Da… cartea apărută la 1889 în Berlin. Va să zică, un om cu vedere limpede putea să afle din aceste trei cărţi câtă dreptate avusese Sir George Cayley, care tocmai acum o sută de ani, adică în 1809, stabilise exact forma unui aeroplan. Îl poţi vedea în Nicholson Journal, volumul douăzeci ori douăzeci şi patru. De altminteri, peste vreo cincizeci de ani, la 1866, Wenham dă chiar o formă de aeroplan cu planuri suprapuse, ca biplanele de azi.

Adevărul este că, neîncrederea tehnicienilor purcedea dintr-o pricină bine lămurită şi – dacă vrei – întemeiată. Toate încercările lui Ader, ale lui Maxim, ale lui Lilienthal şi chiar ale lui Langley, dăduseră greş până la urmă. Cusurul cel greu era că nu se aflase încă chipul în care maşina poate fi săltată de la pământ cu destulă iuţeală să ajungă la plutire. Deci să capete susţinerea în aer, cum ziceţi dumneavoastră. Unii imitau păsările, adică, întocmai ca Ader, sau ca Lilienthal, luau aeroplanul în spate, goneau împotriva vântului şi se azvârleau în jos de pe înălţimi. Langley a încercat să-şi arunce maşina de pe o schelă făcută pe malul apei, ceea ce au imitat mai târziu şi francezii în felul lor, punând aeroplanul pe plute, cum a făcut Blériot şi cu Voisin, pe lacul din Enghien. Maşinile nu se ridicau, fiindcă era rezistenţa prea mare şi nu se putea căpăta viteză trebuitoare. De aceea, francezii, pe lângă tracţiunea a doua hélice de la cele două motoare de câte douăzeci şi patru de cai, au adăugat un fel de vânj, care era mânat fulgerător de un motoraş şi înfăşură pe el funia legată de aeroplan.

Atunci Vuia intră în arenă şi rezolvă pentru vecii

vecilor chestiunea. Era în 1903, iar dezlegarea o înfăţişase bănăţeanul, lămurită într-un memoriu dat Academiei de Ştiinţe din Paris.

— Roatele! a zis Vlaicu.

— Tocmai. Închipuia aşezarea aeroplanului pe roate. Dar fiindcă domnii de la Academia de Ştiinţe nici nu s-au sinchisit, Vuia a început să-şi construiască el singur un monoplan, chiar în toamna lui 1903, cum cred că ştii prea bine. L-a construit peste măsură de greu, fiindcă trebuia să-şi facă totul de la capăt, adică şi planuri şi calcule şi construcţie şi motor… Dar mai ales… şi bani…

— I-or strâns bănăţenii douăzeci de mii de coroane…

— Ştiu. Cu ele şi-a făcut maşina a doua. Cea dintâi a fost făcută din pâinea de la gură. Când a isprăvit-o şi avea maşină, n-a avut teren unde să zboare. Astfel, aeroplanul terminat în toamna anului 1905, n-a putut zbura decât în anul următor, pe un loc ales la întâmplare, la Montesson. Acolo, în ziua de 18 Martie 1906, s-a ridicat întâia oară de la pământ prin proprii mijloace, un aeroplan european. Acela era făcut de un român. Maşina s-a ridicat foarte uşor, dar pilotul – nu ştiu cine era – în orice caz nu a fost Vuia – nervos, nepriceput, speriat de saltul pieptiş în aer, a făcut o mişcare grăbită de coborâre, a pus aeroplanul în bot şi l-a stricat.

Acum vine de-l ajută Banatul şi-şi reface maşina în grabă, îmbunătăţindu-şi motorul totodată, încât la 19 August, acelaşi an, se ridică din nou – dar pe câmpul de la Issy-les-Moulineaux, – se înălţă la patru metri, plutind neted 24 metri în aer.

După astă ispravă, manevră greşită o trânteşte iarăşi de pământ, unde stă până astăzi, fiindcă n-a mai avut cine s-o ridice. Banatul a crezut că şi-a făcut toată datoria. Regatul n-a ştiut de Vuia, sau l-a socotit că-i dincolo de

graniţă, iar francezii au ştiut, hotărât, că de pe urma lui rămâneau cu mai mult dacă-l lăsau să se afunde în negură, decât dacă l-ar fi scos la iveală. Aerophile revista de aviaţie a timpului e plină totuşi de numele lui Vuia. Mi-a rămas în minte şi n-am să uit prea lesne, astă frază dintr-un articol, apărut în numărul pe Octomvrie 1906:

Ca să nu fie însă la voia vântului şi astfel să înlăture pierderea unui timp preţios, domnii Blériot şi Väisin vor modifica aparatul lor în aşa chip, încât să poată obţine lansarea directă pe roate, ca Vuia şi Santos Dumont.

Leagă acum ceea ce am spus cu fraza următoare, din numărul de pe Februarie 1906: Ridicarea în aer, *graţie sistemului imaginat de Vuia*, ar putea avea loc orişiunde, prin mijloacele proprii ale maşinii.

Din apropierea celor spuse, se înţelege, fără nicio greutate, de partea cui era meritul şi nedreptatea cumplită care i se face lui Vuia, când Santos Dumont este trecut peste tot ca începător al zborului în Europa, pentru că s-a ridicat de la pământ în ziua de 22 August 1906.

Ataşatul militar s-a oprit o clipă din vorbă, apoi a urmat încă mai domol, dar cu mult mai trist:

— Anul trecut, numărul din l-Aérophile de pe luna Octomvrie, avea un articol în frunte, unde întărea cele de mai sus. Spunea că Vuia şi-a început construcţia monoplanului în 1903, că maşina lui aducea lansarea pe roate, că a trebuit să-şi facă şi celulă şi motorul şi că era plin de dispoziţii ingenioase, care dovedeau spirit, de născocire şi ştiinţă a mecanicei… Arăta apoi părerea de rău că Inginerul s-a retras din luptă şi că trăieşte modest, uitat de toată lumea, pentru că, – asta ţiu minte textual – A fo*st un* b*un slu*j*itor al* m*ar*e*i cau*z*e…*

Şi încheia, zicând că trebuie să i se păstreze lui Vuia, *un mic colţ în istorie, pe care l-a cucerit cu mult curaj*.

Auzi? Un mic colţ omului care a făcut cea dintâi maşină ce s-a ridicat *singură* de la pământ... Un mic colţ fiindcă-i dintr-o naţie mică... Iar până la urmă, colţul s-a dovedit aşa de mic, încât nu se mai vede...

Spunând asta, glasul i s-a asprit:

— Dacă astăzi, când ne mai despart doar puţine zile până la împlinirea a patru ani după cel dintâi zbor, Vuia nu mai este pomenit de *nimeni* în aviaţie, ce-o să fie peste un sfert de veac?

Ţi-am spus astea toate, ca să-ţi arăt că, fiecare zi ce trece, nu-i decât o adâncire şi o înveninare a nedreptăţei care i s-a făcut lui Vuia.

În fabrica lui, lângă motorul la care migăleşte acum, cred că-i este o durere orice amintire a trecutului acestuia lovit fără pricină. Iar dacă dumneata, tânăr inventator, bine primit în ţară, ajutat deplin, cinstit de presă, de miniştri şi de Curte, te vei duce să-i spui toate astea lui Vuia, când peste el nu s-a năpustit decât nenorocul, crezi că vei face bine? Iartă-mă, dar eu, în locul lui, aş plânge şi te-aş urî!

A încheiat uşor:

— Iată de ce nu te sfătuesc să te duci la Traian Vuia. Vlaicu a rămas pe gânduri. Ofiţerul avea dreptate. Asta mai cu seamă îi era aşa de limpede, încât n-a mai cutezat să-i răspundă nimic la despărţire, totuşi l-a întrebat:

— La 18 de Mart 1906, zici c-o fo' zborul întâi?

— Da.

— Azi e în doisprezece de Februarie?

— Da!

— Vasăzică, atunci, cum ar veni peste vreo treizeci şi cinci de zile se împlinesc patru ani...

— Da! a făcut celălalt, uimit la lucirea rece, aspră şi destrămată, ivită deodată în ochii mici ai lui Vlaicu. Dar

zburătorului, propriul său cuvânt îi căzuse greu ca plumbul peste suflet. Era răsunet al trecutului aşa de amar încheiat în gara Münchenului? Sau poate era o presimţire? N-ar fi ştiut spune. Totuşi povestirea tristeţelor lui Vuia Traian i s-a lipit aşa de puternic de inimă, încât a început a le amesteca, vijelios, cu tristeţile lui cele mai noi, până s-a pomenit că socoate viaţa bănăţeanului aidoma vieţii sale. Atunci cum? Şi soarta sa va fi la fel? Uitarea asta ca o îngropare de viu? Şi pentru ce?

I s-a făcut o milă uriaşă de nedreptăţit, de el şi de celălalt şi s-a îndârjit ca totdeauna, ridicându-se în sine însuşi cu ură de cremene. Dacă l-ar fi avut aproape pe Vuia, l-ar fi strâns la piept ca pe un copil urgisit şi i-ar fi spus:

— Las bade, că eu te-oi răzbuna. Ş-apoi la gândacu meu n-or avea ce să facă, că şi aşa m-am tot ferit. D-apăi de-acu încolo nici atât n-oi mai spune. Fără numa, de loc înştiinţez patentă!

Ceea ce avea să-l ducă foarte curând la Frankfurt, unde, cu Ursinus împreună, a lucrat o săptămână întreagă toate planurile şi toate calculele, de a putut cere patentă, să-şi puie născocirea la adăpost. Cu Ursinus împreună, e numai o vorbă. De fapt, Vlaicu a făcut planurile, iar celălalt a făcut calculele. Şi ceea ce a fost într-adevăr a uimire, era că rezultatul calculelor se potrivea uluitor cu maşina desenată. Ochiul şi mâna maistoraşului dibăceau în întuneric, limpede, ca cifrele cele mai neînşelătoare.

Asta s-a petrecut însă după 19 Februarie. Rămăsese în Paris până în ziua de 18, dinadins pentru sărbătorirea celor patru ani de la cel dintâi zbor al lui Vuia.

— Eu mi-s din Ardeal, domnule inginer Vuia, aşa a început cel mai înalt şi oacheş, cu ochi mici, aprinşi, faţă smeadă şi mustăcioară neagră… din comitatul Hunedoarei, iar prietenul meu tot ardelean, din sus.

— Vă rog, staţi… a făcut oarecum stânjenit Vuia, întinzându-le două scaune culese din colţurile biroului. Apoi, neîndemnat, fiindcă bănuia o cerere de ajutor, cum îi venea foarte des, a spus mai încet: Cu ce pot să vă slujesc?

— D-apăi n-am venit a sta. Făr numa să ciocnim cumiata un gât de şampană la o zi festivă ca iasta.

— Zi festivă? s-a mirat Vuia, neînţelegând rostul sticlei de şampanie, pe care tânărul o scosese din palton şi-i desfăcea sârmele dopului înnegrit de pământ.

— Noi Apăi nu te fă că nu ştii de patru ani făr-o lună care s-or împlinit azi la optsprezece de Februar, de când ţi-o fo' zburat gândacu întâia oară pe lume.

— Aaa! într-adevăr, optsprezece Martie… a urmat inginerul, uitându-se la calendar. Iar fruntea i s-a încreţit uşurel, pe când colţurile gurii şi ochii au căpătat umbre. N-a avut însă vreme să mai spuie nimic, pentru că tânărul, întreţimp, a şters gura sticlei cu podul palmei, ţărăneşte, ca ulciorul la coasă şi i-a întins-o:

— Bea, bade şi Dumnezeu să te aldească…

Vuia, cu o coadă de ochi îngrijorată, zvârlită spre uşă, să nu-l nimerească vreun localnic sub astă înfăţişare, îşi moaie buzele în şampania încropită la pieptul ardeleanului inimos. Acela primeşte sticla înapoi, i-o dă prietenului:

— Bea şi tu, frate, în sănătatea bănăţeanului nost care o fo' suflat, ca Dumnezeu Bunu în nişte lemne şi fier şi le-o zis: No! Apăi mişcă-te naţe. Iar toate or mişcat ca la ziua şasea din facerea lumii.

Când a luat el sticla în mână, a urat:

— Noroc şi voie bună şi treacă-ţi mânia că ţi-or furat tate – elea. Dă-l dracu' de franţuz şi de Blériot. Ce-o să aibă le-o place, că lucră acu în ţară careva ardelean ca şi noi, un gândac fain, monoplan ca şi – 'mneata, ş-apăi acela negreşit o să zboare şi-o să ţi-i taie pe toţi, să-ţi răcorească amarul.

— Eşti a te-or uitat… dară la noi ai loc mare în istorie… Aşa să ştii!… Exit!

Şi, ca un sălbatic, a băut sticla până la fund, fără s-o mai ia de la gură. Apoi au plecat de zor.

În urmă, Vuia s-a lăsat încet pe scaun, cu obrajii în palme, privind cifrele calendarului. Şi toată ziua aceea n-a mai putut lucra nimic…

Peste câteva zile, la Frankfurt, a găsit un Ursinus asprit, poruncitor şi care ştie ce vrea, alături de o Friede subţiată, înzecit de frumoasă şi stăpânită de acea linişte senină, depărtată şi puţintel tristă, care pune pecete de nobleţă pe oamenii aleşi.

Ceasurile cât au stat singuri, şi au fost destule – pentru că Ursinus avea acum aproape toată răspunderea fabricii, – Friede n-a ocolit amintirea lor gingaşă. Dimpotrivă, a ţinut să lămurească aşezarea lor.

— Nu-ţi închipui ce rost mare ai avut în viaţa mea. Pârjolul prin care am trecut şi bunătatea de neînvins a lui Ursi” nu-s – aşa-i zicea – mi-a limpezit lumea.

Eram buimacă, pentru că eram crescută strâmb, de oameni nepricepuţi. Îmi puseseră oprelişti aşa de aspre în viaţă, încât dezmăţul venea ca o poruncire de la sine în clipa când îmi rupsesem lanţurile. Şi-ţi sunt recunoscătoare fiindcă, aşa cum ai fost, ai mistuit toată răzvrătirea bolnăvicioasă din mine. Ş-apoi… a urmat ea uşor, ca o oftare am avut norocul să fii un străin, care te-ai putut şterge din traiul meu de mai târziu…

Vlaicu o privea cu nesfârşită plăcere. Era aşa de frumoasă şi de curată, vorbea de pe o treaptă aşa de îndepărtată lui, încât îl mângâia ca un cântec. Nu-i păsa de întortocherile gândurilor şi vorbelor ei.

— Tăte – elea-s aşa”. vorbe ca pe strună… să le pune

Tavi Goga la carte… astfel gândea, ascultându-i vorbirea. Ceea ce îl învinsese era însă tresărirea ciudată a liniştii din el şi a respectului, pe care nici când n-ar fi visat să-l aibă faţă de-o femeie, care îi fusese boţ de ceară caldă în mână. Cu netezimea simplă, la care reducea el totdeauna lucrurile şi judecăţile, a hotărât:

— D-apăi iasta nu-i femeie. Fără numa Doamnă… Şi cântărind bine, gândul ăsta sărac, îşi avea tainica lui bogăţie şi frumuseţe.

Numai de socoteală cu patenta pentru membrana gramofonului n-a fost mulţumit. Ursinus i-a numărat banii până la cea din urmă marcă, cerându-şi iertare că n-a avut vreme să vadă mai curând de încheierea socotelilor.

Totuşi, la fabrica de gramofoane s-a ferit să-l ducă, iar o veste lămurită despre soarta membranei s-a ferit să-i dee.

Cu puţin înainte de plecare, lui Aurel i-a trecut prin cap bănuiala adevărului. Nici el nu ştie din ce şi cum. Poate dintr-un schimb de priviri între Friede şi Ursinus, poate dintr-o tărăgănare de glas… Dar în mintea lui bătută de umbră, a izbucnit scurt lumina, ca o aprindere de bec electric într-o odaie întunecoasă.

— Esta o – şpezat de la dânsul, unde i-o fo’ ruşine să spuie că n-a putut vinde membrana…

Atât a gândit. Bănuiala că membrana lui putea să nu fie bună, nu i-a trecut nicio clipă prin cap.

Oricum, s-a simţit stingherit, mai ales că nu îndrăznea să lămurească lucrurile. Era de la sine înţeles doar: scoţând adevărul la iveală, ar fi fost foarte umilit în faţa lor şi – ceea ce-i mai rău ca toate – ar fi trebuit să întoarcă înapoi lui Ursinus, nu numai ce primise acum în mână, dar şi sutele de mărci primite la Binţinţi.

Judecata care l-a salvat a fost:

— No! D-apăi ce tot cujet eu că aceea şi aceea? O membrană aşa fainã de-i zice tare, face de trei ori pe atât.

— Eşti a poate or dat-o pe mai mult, sau o ţin la păstrare, să facă ei singuri afacere cu ea.

Şi astfel, după ce a cerut patenta cuvenită pentru aeroplan, după ce şi-a comandat tubul de duraluminium şi pânză de mătase, trebuitoare aripilor şi cârmelor, a purces înapoi spre ţară, fără ocol.

Chiar în ziua întâi, după ce ajunse în Bucureşti şi-a cumpărat cea mai straşnică bicicletă Diamant de la Magnani, a dat Matildei bani să se îmbrace frumos şi a trimis lui neică Dumitru cinci mii de coroane, vestindu-i prin scrisoare:

Bucureşti la 1 de Mart 1910

Iubiţi părinţi.

Vă trimit cinci mii de coroane să mai plătiţi din amanet la Ardeleana. Eu acuma m-am întors de la Paris, să gât repede gândacu meu, că Blériot tot zboară şi lumea numai pe el îl vede, dar eu vreau să vadă şi gândacu meu care-i mai bun.

Motoru' trebuie să vie repede şi eu îl pun la aeroplan şi es la câmp să fac experiment. La Paris am învăţat cum merje cu condusu aeroplanului, dar franţujii au cârmă proastă şi se încurcă de aceea la toată ziua îşi franje gâtu' câte unul, săracu'. Apoi la mine altfel o fi că eu am învăţat multe. Şi pe Vuia l-am văzut. El şi-a lăsat aeroplanul pe mâna altuia şi acela a căzut de prostie. Da franţujii or zis că maşina e de vină. *Eu nu fac aşa*. Eu am să zbor singur toată vara. Şi apăi chem pe Ion şi pe Miron să-i învăţ şi pe ei. Străinu numai strică şi fură. Pormă zice că tu ai făcut rău, şi ce-i bun a făcut el, să te uite lumea. Cu drag.

Aurel.

Până la fériile Crăciunului Unguresc nu pot veni acasă.

Cât lipsise Vlaicu din ţară, nu se petrecuse mare lucru la Bucureşti. Iosif i-a povestit cu înfierbântare de suflet adânc tulburat, măreaţa primire pe care le-o făcuseră bucovinenii la 4 Ianuar, când Societatea pentru Cultura Poporului Român din Cernăuţi a sărbătorit pe Ion Creangă în sala Dom Polsky. Plecaseră atunci din Regat, în frunte cu Mihail Sadoveanu, preşedintele Societăţii Scriitorilor, proaspăt înfiinţate, el, Iosif, dimpreună cu Anghel, Gârleanu, Cincinat Pavelescu şi gălăgiosul de Ion Minulescu. Ar fi rămas multă vreme în caldă frăţie bucovineană, cu oameni dezgheţaţi şi femeiuşti minunate, dacă nu-i ispitea la întoarcere zorită în Bucureşti turneul lui de Sanctis, marele actor italian, venit să joace la Teatrul lui Leon Popescu Strigoii de Ibsen şi Procesul Otrăvurilor de Dumas. Reprezentaţiile date Luni 11 Ianuar, şi a doua zi, Marţi, au urmat tocmai la 29 Ianuar, când de Sanctis şi-a isprăvit turneul prin ţară şi s-a întors să joace în sala Teatrului Naţional La Telefon de de Lorde, cu Lida Borelli, fata lui Borelli, fost cândva regizor la Teatrul Naţional din Iaşi.

Povestirea liniştită, depănată de graiul molatec a lui Iosif n-a făcut însă să tremure de fel inima zburătorului. Mai mult l-a interesat Zaharia Bârsan, când l-a râs:

— Să vii la noi, la Naţional, Vlaicule, să vezi pe Belcot că-ţi face concurenţă, în Prostul lui Fulda… Vrea şi el să zboare ca tine. A inventat un balon cu cârmă… şi cu haz!

Şi Vlaicu s-a dus într-adevăr, pentru că nu l-a îmbiat numai Bârsan. Huiau Bucureştii de succesul comedioarei acesteia nemţeşti, uşuratice dar plăcute, în care Soreanu,

Miţa Ciucu-curescu şi Maria Filotti, luptau din greu cu treimea de haz a lui Belcot, Mihalescu şi Ahile. Sălile pline făcute de piesa lui Fulda şi de Chinul lui Florescu, erau singura mângiere a bietului Teatru Naţional, greu văduvit prin răzbunarea lui Da villa.

Pasămite, conu Alecu, mânios Dunăre că l-au scos de la direcţie, îşi făcuse un teatru al său, cu o mână de actori cari erau toată nădejdea Naţionalului: Marioara Voiculescu, Lucia Sturza, Tony ßulandra, Manolescu, Maria Giurgea, Storin… în sfârşit numai tineri şi numai talente de mâna întâi. Astfel Pompiliu Eliade, numit proaspăt la Naţional de Spiru Haret, cumnatul său, a avut de luptat greu până să pună teatrul pe picioare. Ca să înceapă, s-a răzbunat şi el în felul său. A făcut tot ce i-a stat în mână se pune beţe în roate lui Davilla. De pildă, folosindu-se de zarva tulburărilor muncitoreşti, a rugat pe Ferechidi, care ţinea încă ministerul de interne, să oprească piesa Sear*a cea de pomină de* Leopold Kampf, pe care o pregătise Davilla cu trupa lui. Ferechidi a dat nişte despăgubiri şi a făcut voia lui Pompiliu Eliade, măcar că în est timp, socialiştii îşi deschiseseră un teatru al lor, în sala cercului România Muncitoare, jucând Dragoste de Puşkin, tradusă de Vasilică Morţun şi Domnul lucrează de Stefang.

Dar ce-i păsa lui Vlaicu de toate astea? Şi ce-i păsa că Brătescu Voineşti, a fost decorat cu Bene Merenti Cl. I, odată cu Nae Soreanu şi cu Livescu, sau că guvernul a pierdut şi alegerea parţială pentru colegiul al doilea de Senat din Iaşi, unde se alesese Gheorghe Lascăr, tachistul, trântind pe candidatul liberal doctorul Manicatide şi pe Constantin Meissner, omul lui Petrache Carp?

Astea puteau să placă, sau să nu placă, lui Zaharia Bârsan, lui Petre Liciul, lui Iosif şi lui Chendi, fiindcă erau din tagmă. Ori lui Pătrăşcanu, fiindcă făcea politică. De aceea Aurel a ascultat nepăsător până şi plângerea

deputatului împotriva Vlădicii Safirin, care abia-abia a încuviinţat să nu-l mai afurisească pe Haret.

I-a părut rău ardeleanului doar de un lucru. Pierduse prilejul să asculte pe Kubelick, violonistul, care dăduse un concert minunat la sfârşitul lunii Ianuar şi i-a părut bine doar de altul. Anume că Ionel, Brătianu, înzdrăvenit, se întorsese la Minister şi în capul guvernului.

— No! Aşa, zi, naţie! Iaca iasta, îmi cântă plăcut la auz!

Şi îndată a început să-şi facă planuri cu privire la grăbirea comenzii pentru motor, lăsând scriitorii să povestească din viaţa lui Titu Maiorescu, care împlinea şaptezeci de ani şi urma să fie sărbătorit, printr-un banchet dat la hotelul Boulevard, de ciracii lui de la Convorbirile Literare.

Iar în semn de mulţumire şi de arătare a sufletului liniştit, în seara aceea, Vlaicu s-a dus la Contele de Luxemburg, să înjure trei ceasuri, de mare admiraţie, fracul desăvârşit şi ochii de cadână ai lui Leonard.

Când a ieşit de la reprezentaţie, „fluiera trist valsul cel vestit, strângând de braţ, cu un fel de amărâtă nevoie a se agăţa de altul, pe Pătrăşcanu, care-l însoţise.

La o zare de felinar l-a oprit pe loc şi, oftând, a spus tot ce gândeşte:

— Frate, de mă însor, feri Doamne să-mi aduc fătuca la ticălosul – esta…

Iar în clipa aceea, în cabina lui de la Teatru, ticălosul îşi ştergea încet cu vaselină grima grasă de pe obraz şi tuşind uscat, ascundea cu teamă în dosul oglinzii o batistă înflorită cu sânge…

Adevăratele veşti care-l priveau pe dânsul, le-a aflat Vlaicu, numai la Arsenal. Toţi meşterii, ba chiar şi Ion

Ciulu ori Radu Negoiţă, aveau câte o noutate de dat. O noutate de aviaţie, bine înţeles. Doar de trei luni fiecare din ei făurea cu mâinile lui o parte din ursita zborului omenesc. Iar ei, lucrând lângă Vlaicu, pricepeau mai bine decât toate ministerele laolaltă, câtă mândrie pot să aibă, ştiindu-se că fac parte dintr-o lume cu adevărat nouă.

Astfel, cu tăieturi din gazete în mână, unul i-a povestit recordul bătut de Paulhan în Los Angelos la 3 Ianuar, când s-a urcat la două sute de metri de pe aerodrom şi a ocolit Insula Catarina. Altul i-a arătat că-i vorba ca fraţii Wright să zboare la Buda Pesta şi la Viena. Al treilea i-a spus despre căderea lui Mortimer Singer la Cairo, prăvălit de la patruzeci şi cinci de metri şi scos de sub sfărâmături cu un picior rupt.

Meşterul Milică i-a dat articolul din Universul: O flotilă aeriană scris de un inginer de la Şcoala Centrală din Paris, care vorbea de folosul dirijabilelor şi al aeroplanelor în armată.

— Dă-l dracu’ de prost! a făcut scurt, Vlaicu – esta nu pricepe nimic. Spune că mai bune-s baloanele… şi zicând asta, a zvârlit cât colo hârtia.

Dar s-a supărat cumplit când a văzut în altă parte că franţujii vor să ridice un monument pe locul unde s-a urcat Blériot, ca să treacă peste Canalul Mânecii.

— Vezi bine… lui Badea Blériotul îi ridică monument iar lui Traian Vuia îi mâncă locu în istorie… şi a dat din cap mărunţel, îndesat şi ameninţător, de parcă făgăduia o cumplită răfuială cu astă dreptate.

Totuşi, veştile cele mai de seamă erau altele. Cea dintâi vorbea de un alt român, inginerul Coandă, care inventase de asemeni un aeroplan şi lucra la Academia de Ştiinţe din Paris, să-l perfecţioneze. Studia acolo mai cu seamă curenţii de aer, cu ajutorul fumului pe care îl

fotografia.

— Hehe! frate, Coandă, d-apăi ce ţi-o trebuit Parisul? Eu am f-o făcut-o iasta la mine la Binţinţi… a izbucnit verse Vlaicu. Totuşi, în judecata lui, nu s-a putut împiedica să laude dibăcia celu*i de-al treilea rom*â*n car*e pricepe ceva în aeroplane.

A doua veste de seamă şi cea mai de seamă din toate, venea din Chitila…

— No! Că iasta-i cea mai straşnică faptă din toată lumea…

Era vorba de întocmirea unui aerodrom adevărat.

Un avocat tânăr din Brăila, Mihai Cerchez, pe care un duh jucăuş şi neaşteptat la o vietate cuminte cum era, îl făcuse să brăzdeze toate căile Europei, a aflat într-o bună zi că sunt pe lume făpturi cari cred că omul va putea zbura.

Noutatea asta a sunat în el, ca în toţi cei croiţi ca dânsul. L-a făcut să-şi descopere pe loc o credinţă. Mai mult: o încredinţare aşa de puternică, de-ai putea s-o numeşti oarbă, dacă, de fapt, n-ar fi fost aşa de luminoasă, aşa de bizuită pe judecăţi tehnice. Fireşte, unora – şi poate multora – aceste judecăţi le păreau nesănătoase, ca tot ce-i curajos şi înfruntă cu hotărâre viaţa mijlocie, păstrată în cutele ei mărunte, obişnuite, de toată ziua. Creierul lui Cerchez era însă croit tocmai pentru săltarea peste tipare. A înţeles deodată desăvârşita logică a acestui adevăr simplu şi mare – sau, mai bine zis: simplu, deci mare – ce sunase cândva în gura lui Vlaicu:

— De ce să nu pot zbura?… Doar n-oi fi mai nărod ca…

Iar la Cerchez, încredinţarea era întărită până dincolo de orice îndoială, prin chezăşia faptului că un om *izbutise* să se ridice două degete de la pământ.

Fără să priceapă o boabă de mecanică, fără să bănuiască o clipă că întrebările zborului pot avea legi aspre, tufoase, greu de lămurit, Mihail Cerchez, din întâmplare avocat – din întâmplare sau din glumă, Dumnezeu mai ştie! – era ursit să facă într-o ţară mică, necunoscută şi într-un sătuc de derâdere, cel dintâi organism închegat de temelie al aviaţiei. Cel dintâi din toată lumea şi alcătuit aşa cum avea să fie un ideea pentru aviaţia de peste un sfert de veac cu alte cuvinte, un aerodrom desăvârşit, larg, nivelat, cu hangare, tribune, ateliere, depozite, birouri informative – şi fără vecinătăţi de care să tremure inima piloţilor la decolări şi la aterizare.

Mai mult încă, pe când Farman, Blériot şi Latham, Wright Delagrange şi Curtiss, rămâneau mereu inşi deosebiţi, iar goana după un loc de zburat îi purta cu căciuleala la autorităţi, să li se încuviinţeze folosirea unor câmpii de manevre ostăşeşti, cum a fost cel de la Issy-les-Moulineaux sau celălalt, de la Chilons, avocatul brăilean închipuise o societate pe acţiuni – şi ca cea dintâi Societate de aviaţie pe acţiuni, din toată lumea – închiriază douăzeci şi cinci de hectare de loc la Chitila, le îngrădeşte, ridică hangare largi, sdravene, de lemn, ateliere în stare să dreagă orice stricăciuni şi chiar să facă aeroplane din nou.

Capitalul de două sute de mii de lei îl dau treizeci şi unu de oameni. Cincizeci de mii pune însuşi Cerchez. Împlinirea o fac cei treizeci de prieteni, dând câte cinci mii lei fiecare.

La sfârşitul lunii Ianuar, toată închegarea era făcută şi lucrul pornit. S-au comandat trei aeroplane în străinătate – un Farman, o Demoiselle a lui Santos Dumont şi un Wright pe roate, ca al lui Delagrange – s-au tocmit meşteri pentru toate treburile gingaşe ale zborului: lemnari, tapiţeri, mecanici şi mecanici de motoare. Ba, s-

au cumpărat până şi două tărgi, pe care Cerchez le va arăta totdeauna, şi în primul rând, fiecărui ins, care vrea să înveţe a zbura.

Aşa dar: prima societate particulară de aviaţie, primul aerogaraj, primul aerodrom organizat, prima şcoală de zbor.

— Hm! A dracu' Cerchezu esta, frate! apoi după ce îi trânteşte o sudalmă, doldora de dragoste, numără: Vuia, eu, Coandă… şi Cerchezu: patru. Mţ! No! Pare-mi că mi-ţi rămân de râs Blériot-ii!…

Zisa lui Vlaicu, izbucnită din toată inima, mărturisea mai ales încântarea că nu vede între aeroplanele comandate de Cerchez niciun Blériot. Adică singurul pe care îl socotea în măsură să-i stea alături. Această dovadă de micime, aşa de adânc omenească, era prea firească la o fiinţă neînstare de prefăcătorie, ca ardeleanul nostru. Oricât ar fi fost de încrezător în steaua lui şi în născocirea lui, simţea totuşi bine că lumea cealaltă, miniştrii şi ofiţerii de care avea nevoie ca să-şi dovedească meritele aeroplanului, n-ar fi fost în stare să judece fără părtinire şi fără să se lase amăgiţi dacă, alături de maşinile cu renume şi deplin încercate din Apus, avea să vie el cu un aparat nou.

Bunul lui siipţ îi spunea limpede că, fleacul acela de zbor peste canalul Mânecei, – douăzeci şi opt de kilometri doar – nu mai putea să-i şteargă acum nici două sute şi nici două mii. Până şi Blériot însuşi rămânea prizonierul celor douăzeci şi opt de kilometri. Numai că, acela era cel puţin prizonier în casa lui…

Îi spusese odată Chendi:

— Nu-ţi pune nădejde prea mare, Vlaicule. În ţara asta este o zicală, care-i întinsă pe toate căile: Vaca vecinului e mai grasă. De aceea, tot ce vine de peste graniţă pare mai bun şi mai frumos decât ce-i izvorât de

aici. Până şi cu graiul e acelaşi lucru. Nu-i vezi? Pe Şoseaua făcută de un rus în ţara românească se vorbeşte mai mult franţuzeşte. Şi ştii care-i adevărul? E că se vorbeşte o franţuzească perfectă. Ba, regăţeanul, cât de cât cultivat, e în stare să citească orice carte venită din Franţa, fără să aibă nevoie a umbla în dicţionar, pe când pe Creangă nu-l înţelege. De aceea nici nu-l citeşte, fiindcă nu-l poate gusta.

Uite o pildă. Toate ziarele au înjurat Apus de soare piesa lui Barbu Delavrancea. De ce? Pentru că e piesă rău făcută? Ferească Dumnezeu! Ci pentru că s-a îndrăcit Bardul să scrie o limbă neaoşă, care supără urechea ăstora, cum a supărat versurile din Mioriţa şi din cântecele populare urechea de ciocoi a lui Duiliu Zamfirescu… În schimb, ştii cine apără şi cine iubesc limba românească? Străinii: Gaster, Tiktin, Şăineanu… Gherea…

— …Caţaonu… a făcut viclean Pătrăşcanu, care mustăcea alături, urmându-i vorba pe acelaşi ton.

— Să ştii tu că-i aşa. Doar n-ai să spui că Iancu Caragiale e român. Scrie româneşte, atâta tot. Dar asta-i altceva. Şi are talent. Asta iarăşi e altceva. Numai că duhul din ce scrie e departe de inima românului, cum sunt eu de… şi n-a găsit cuvântul, făcând cu mâna o mişcare zvârlită undeva în văzduh. Pătrăşcanu însă a râs şi l-a întregit:

— Zi: de Ibrăileanu…

— Cam aşa! a râs Chendi. Apoi a urmat: Ba nu zău, uitaţi-vă şi voi. Ce fel de scriitor român e acela căruia i-i scârbă să stea în ţara lui şi pleacă să stea la Berlin? Mă rog, ce fel de scriitor român e acela care n-a scris în toată opera lui măcar un singur român cum se cade? Un singur om? Păi, Duilă Zamfirescu – cum îi zicea Caragiale-înjură Mioriţa, dar când pune mâna pe condei, tot Mioriţa scrie, tot cioban rumân scrie, tot câine de stână scrie. Şi eu îmi

scot pălăria, că-l afli român sadea când îşi zgârie coajă de ciocoi.

Şi-a răsucit supărat mustăţile mari şi groase, şi-a pieptănat ciocul, apoi, mângâind pe Vlaicu care, tot rupea şi iar rupea în bucăţele o scobitoare, i-a zis:

— De aceea, bade, tu lucrează fără nădejde, ca să n-ai amărăciuni. Ţine minte că aici a trebuit să se ridice Nicolae Iorga cu toată studenţimea la 1906 şi să facă revoluţie, până să ajungă cei mari a înţelege că nu trebuie să se mai îngăduiască păsăreală pe franţuzeşte la Teatrul Naţional Românesc. Cât priveşte mehanica ta, să nu uiţi că tot scandalul făcut de o lume întreagă, abia a izbutit să-l împiedice pe generalul Averescu, mai acum câţiva ani, să nu concesioneze Arsenalul românesc fabricii Krupp. Înţelegi tu asta? Noi trăim numai cu nădejdea la Dumnezeu să auzim odată tunul bătând de aici peste capul finanţilor de la Predeal, să gonească honvezii spre Pesta lor, iar domnii vor să aducă în ţară pe nemţi, să ne facă puşti şi patroane.

Va să zică. toate, tot de acolo vin: ce-i de peste graniţă e mai bun!

— No!… a cutezat atunci Vlaicu să-şi descleşteze gura. Că doară şi eu mi-s de peste graniţă… Ce? Am paşuşul colea!

— Da. Dar ai şi leafă de la minister, frate… Iar maşina tot de la Stat o faci…

Glasul i se îmblânzise şi i se întristase, pentru că vorbele lui Vlaicu nu erau spuse în glumă. Erau o agăţare copilărească de-o nădejde încă mai copilăroasă. Mai cu seamă Iosif o simţise asta, privind cum se zbat licăriri arse, chinuite, în ochii mici ai binţinţeanului, şi cum tresar, se încordează, muşchii obrazului smead. Atunci poetul a pus mâna, ferit, pe braţul lui Chendi şi cu o mişcare din sprâncene i-a făcut semn să nu mai stăruiască. În schimb,

a vorbit el, domol şi cald, cum vorbea Corinei lui în ceasurile bune de taină:

— Ilarie are dreptate… a zis cât priveşte trecutul. Acum multe s-au schimbat şi încă se schimbă. Bat alte vânturi…

— De bună seamă că aşa o fi. a spus atunci Vlaicu, zorit: Nu mi-or dat criţari să gât gândacu? Ba i-or dat şi lui Căpitan Goliescu, măcar că lui Henry August nu i-or dat. Iar lui inginerul Măldărăscu iar nu i-or dat…

— Ei şi? a făcut Chendi.

— I-asta-i! a răspuns Vlaicu, dând dintr-un umăr şi socotind că judecata îi este foarte limpede. Adică se gândea că stă la mijloc o cântărire dreaptă a maşinilor. Atunci Pătrăşcanu a lunecat vorbă lui în două peri:

— Poate că n-au ştiut cum să ceară, Vlaicule! Ardeleanul n-a înţeles de loc ascuţimea spusei. Ceilalţi toţi, Chendi, Iosif şi Rusu Abrudeanu, au zâmbit fără să se privească unul pe altul, pentru că toţi şi întăriţi cu alţii tot pe atât de mulţi, abia au fost de ajuns ca să poată cere cum trebuie.

De altminteri, Vlaicu adusese pildele la întâmplare. Nu ştia nimic lămurit despre ceilalţi doi constructori de aeroplane, fiindcă nici nu-i cunoştea, nici nu le văzuse maşinile. Auzise că Henry August e un tânăr toarte priceput în mecanică şi că lucrase o maşină de zburat, trudind împreună cu Orăşeanu, un prieten mai tânăr ca dânsul. Aparatul fusese gata în Mai şi nu s-a făcut cu el decât o singură încercare în ziua de douăzeci şi cinci a lunii. Cum va fi fost aceea, nu mai era nevoie să se spuie, de vreme ce a doua nu s-a mai făcut.

În schimb, despre Emil Mărdărăscu auzise că e inginer de mine. Deci nu s-a mirat, citind într-un jurnal mâi vechi, cu data de 2 Septembrie 1909, – jurnal pe care îl

adusese mai de mult Leontin Iliescu, gazetarul, – că era vorba de un tip de aeroplan lucrat cu temeinică ştiinţă tehnică. Purcedea din principii noi şi îndrăzneţe. Era alcătuit din două biplane, sistem tandem şi avea patru helici sistem Chanvière, funcţionând două câte două. Motorul de cinci zeci şi cinci de cai era de tipul Antoinette şi cântărea şaptezeci şi patru de kilograme.

Aeroplanul era făcut să ducă două persoane, pe care, după câte se auziseră, nu le-a dus.

Totuşi, Vlaicu dăduse pilda lor, deoarece nu-şi putea închipui cu niciun preţ că va mai afla piedici în cale. Mai limpede spus, nu voia să-şi închipuie. Asta i-ar fi tăiat tot curajul să se mai zbată, mai ales acum când, cele văzute la Paris şi, mai cu seamă trista poveste a lui Vuia, îi puseseră atâţia ghimpi în inimă. De altfel, orice încredere are o margine. Cât de trufaş să fii, cât de bizuit pe închipuirea de puterile tale, nu se poate să nu şovăi din timp în timp. Mai ales acum, când se scurtă aşa de vijelios vremea până la încercările hotărâtoare, prin sufletul lui Vlaicu treceau tot mai des unde de spaimă. Ai fi zis că-s valuri de sudori reci prin inimă. Îşi pierdea tot mai mult stăpânirea şi suferea cumplit de cea mai mică îndoială, care i se năzărea că o vede în vorbele sau măcar în ochii altora.

Ş-apoi acum ştia bine, din tot ce auzise, cât de repede se sfărâmă o maşină de zbor. Mai ştia ce năprasnică piedică se face o asemenea întâmplare nefericită pentru toate nădejdile unui inventator de aeroplane. Astfel, nesomnul din fundul târziu al nopţilor dospite de arşiţă, îi era plin de îndoieli, în vreme ce aţipeala buhavă, grea, chinuitoare, îi era încărcată cu visuri tulburate, în care nu mai vedea decât aşchii, sârme încurcate, roţi rupte.

Nu se gândea la primejduirea vieţii lui. Osia ruptă, pe care o visă, era însă mult mai dureroasă decât o moarte,

fiindcă o îndura ca pe o schilodire a trupului. Iar schilodirea înseamnă nu numai durere, dar mai ales umilire şi aruncare din viaţă. Zbătându-se astfel între îndoieli şi înverşunări de încredere, prietenii îl chinuiau mai rău decât duşmanii, cu o milă rău venită, cu sfaturi, sau cu păreri de care n-avea nicio nevoie.

Îi tremura în suflet o vorbă îndurerată a lui Ştefan Iosif, care, într-un capăt de seară i se plângea de Chendi:

— Mi-i prieten, ţinem unul la altul, dar asta nu-l împiedică să mă judece aspru în criticele lui, sub cuvânt că aşa-i porunceşte cugetul. Crede că învăţ din spusele lui. Hm! Ce să învăţ? Că sunt un poet mediocru şi plângăreţ? Adică, so-coate el că pe dânsul l-am aşteptat eu să-mi dea învăţătura asta? Poate că o simţeam şi fără ajutor. Ba, poate că am simţit-o de mult. Atunci la ce-mi slujeşte adevărul? Să mă încredinţeze că îndoielile mele de mine sunt încă mai întemeiate decât credeam? Dar atunci, cu adevărat nu te mai încumeţi să faci nimic, fiindcă nu mai ai nicio încredere. Pentru ce să mai trudeşti tot sufletul tău, să-ţi zdrobeşti mintea şi să storci din tine *tot* ce poţi stoarce, când ştii de mai înainte că eşti osândit la mediocritate?

Iată, din pricina asta nu mai scriu nimic singur şi am făcut tovărăşie cu Mitif. El n-are prieteni… Va să zică îi rămâne mângierea că orice critică proastă vine de la un vrăjmaşi E nedreaptă dintru început şi, prin urmare, judecata bună o să vie după moarte…

Vezi tu, Chendi nu înţelege că un prieten trebuie să ajute, fiindcă atunci orice greşeală îi este iertată. Are o pricină frumoasă. Şi apoi pentru judecăţi şi pentru adevăr, rămân după moartea noastră mii şi sute de mii de ani, pe când prietenia n-o avem decât douăzeci, treizeci…

Şi a încheiat oftând: Eu unul nu mi-aş întina prietenia pe care o pot cântări, fiindcă o măsur după sufletul meû,

trăitor, cu aşa-zisul adevăr, care-i în afară de mine, pentru că trebuie văzut de dincolo de noi toţi.

Înţelegea acum foarte bine căinarea lui Steo. Avea nevoie şi el de o prietenie, care să-l scuture din îndoieli. O prietenie tare şi plină de încredere, să-i stăvilească tremurul mâinii sau şovăiala hotărârii, aşa cum fusese Ion, frate-său. Acela, când l-a văzut odinioară venit la pământ sub aeroplanul tras de cai şi cu glezna scrântită, n-a strigat că alţii:

— Loi Doamne! Ţi-o fo' rupt chicioru? ci a chiuit negrijă sănătoasă:

— Trece, frate – Orei!… Nu-i bai, că eşti tânăr!… Dar degeaba a scris Aurel la Binţinţi şi s-a căsnit să rupă pe Ion din huruba pământească. Iar lelea Ana, zadarnic a pus înţelegere şi cuvânt, ca o mamă bună şi aplecată pe lacrima singurătăţii care licărea din scrisul feciorului mare, rătăcit între străini. Neică Dumitru era oprit în socoata lui gospodărească. Nu înţelegea nici cu sufletul, nici cu mintea, nebunia asta ucigătoare de oameni, pe care toată lumea oraşelor o încuraja. N-avea nicio îndoială că Aurel o să zboare. Zburase doar şi acasă, în Binţinţi. Dar tocmai pentru asta n-avea îndoiala că într-o bună zi – foarte curând – flăcăul îşi va frânge oasele. Neică Dumitru citea zilnic jurnalul; ştia pe degete şi pe de rost pe toţi cei seceraţi de aeroplane. De aceea aştepta cu inima strânsă scrisoarea pe care, de mai înainte, o socotea cea din urmă – unde Aurel îi va da de veste că a isprăvit maşina. De la scrisoarea aceea încolo, avea să aştepte doar o telegramă.

Neted şi crunt, gândul acesta avea în el ceva bărbătesc şi plin de măreţie. Dar asta numai pentru alţii. Pentru el, era însă un venin ce l-a îndepărtat zi de zi de feciorul lui, până în clipa când şi-a dat seama că nu-l mai iubeşte. N-avea pentru el nici măcar duioşia, pe care o ai

faţă de morţii proaspeţi. Îi era ca un mort îndepărtat. Ca şi Laetitia Bonaparte, care era foarte amărâtă că Napoleon se încoronase împărat e şi nu-şi făcuse o stare liniştită, sigură, cu leafă bună şi pensie în armata Burbonilor, neică Dumitru gândea despre Aurel:

— Am amanetat cincisprezece jugăre la Ardeleana şi nu s-o fo' ales nimic de capul lui!

Ceea ce înseamnă că, paguba unui părinte n-o poate nici acoperi, nici mângâia câştigul unui neam întreg.

Astfel, Ion, nici de astă dată n-a căpătat învoire să plece la Bucureşti.

De când cu plecarea la Paris, pierduse răbojul vremii. Cele treisprezece zile dintre calendarul românesc – ţinut pe stilul vechi – şi cel apusean – de stil nou – îi încurcau toate socotelile. El, care plecase în seara zilei de 18 Februarie de la Paris, s-a pomenit – după toată oprirea la Frankfurt şi după tot drumul – că trebuie să scrie data de 15 Februarie pe jalba prin care cerea Ministerului de Război trimiterea plăţii motorului la Fabrica lui Séguin.

— No! Că iasta-i şod de tot, frate! a făcut el, cu ochii la Pătrăşcanu, foarte târziu după ce luase banii de la minister şi grăbeau spre Banca Naţională, să-i trimită la Paris.

— Ce? a întrebat deputatul.

— Eu am fo' calculat cu Gnômu să am motoru' gata la cincisprezece de Martie. Că mi-or zis – era, că-l pot găta în şase săptămâni.

— Ei şi?

— Păi, m-o fo' tras pe sfoară, franţuzu', a dracu'!…

— Nu înţeleg.

— Fă calculaţie, frate… Că şase săptămâni s-or plini acuma la prima de Martie, nu la cinsprece, cum mi-o fo'

socotit el. Apăi, aici de bună seamă îi ocoşag… Mi-or furat două săptămâni de experiment!

Era el destul de încurcat, Vlaicu, între cele două rânduri de cifre, dar Pătrăşcanu era şi mai încurcat. Iar până la Bancă

Naţională drumul era prea scurt ca să izbutească a desluşi asemenea încâlcire ciudată.

Când au ajuns la bancă, au uitat însă de toate socotelile, izbindu-se de lungile flamuri negre, care fâlfâiau acoperind intrarea.

Lui Vlaicu i-a trecut cuţit prin inimă şi s-a oprit. Rareori în viaţă îl izbise ceva aşa de dureros. Nu-l mişca prea mult un alai de mort sau o cernire, dar acum, în clipa asta, când ducea bani pentru motorul lui, adică pentru aeroplanul lui, *tocmai* acolo unde flutura pânza neagră, simţământul îi era nesuferit. S-a făcut în el o încleştare de furie şi de răzvrătire, care-l îndemna să urle. S-a stăpânit totuşi, fiindcă-i era ruşine şi prinzându-şi prietenul de braţ, i-a spus printre dinţi:

— Nu mai merjem, frate. Las pe mâine.

Dar Pătrăşcanu, care simţise exact aceeaşi cutremurare, a clipit de câteva ori, repede. Apoi, a putut să-şi găsească un glas aşezat, chibzuit, cu care să nu-şi dea pe faţă nici fiorii neplăcuţi din el, nici necazul şi silă că nu-şi adusese aminte mai de vreme ceea ce trebuia să ştie. Doar murise Eugen Carada, unul din cei mai de seamă oameni ai partidului liberal, prieten ca frate cu Ion Brătianu bătrânul şi, cum se spunea de toată lumea, sfătuitorul lui. Doar nu degeaba i se zisese lui Carada o viaţă întreagă: Eminenţa cenuşie şi Şeful Ocultei.

— Fugi de acolo, bre, cu flecurile istea! i-a zis atunci Pătrăşcanu lui Vlaicu, trecându-şi mâna pe după mijlocul lui, să-l îndemne la mers. Apoi l-a mustrat: Se poate aiasta?

Să ţi oprească din drum tocmai… când tu faci aeroplane? Atunci hai să dăm banii înapoi, că nu ţi-s de nicio haznă! Ba nu zău!

Biciuit de astă dojana, blândă şi glumeaţă totodată, inventatorul s-a lăsat mânat de braţul care-i prinsese frăţeşte mijlocul, în vreme ce, deputatul, ca să-şi ascundă stânjenirea, povestea zorit:

— Măcar de ţi-o dă ţie Dumnezeu, să trăieşti şaptizăci şi trii di ani, cât o trăit el şi să ai viaţă ca dânsul. Aista a fost un om şi jumătăţi, bre. Îl ruga Ion Brătianu cu ministerili, şi el, di loc. Ba, odată, când l-au ales deputat fără voia lui şi-a dat dimisia, scurt. Chiar aici, la Banca Naţională, n-a vrut în ruptul capului să fie guvernator. A rămas toată viaţa director, măcar că la drept vorbind, el ţine frânili.

Şi sporovăind astfel, cu înfrigurarea celui care vrea să fure pe vecin din gândurile lui, iar pe sine din mărturisire, Pătrăşcanu a povestit ce ştie despre Eminenţa cenuşie care încheiase Sâmbătă, cu trei zile înainte, o viaţă împlinită şi înaltă.

Sub drapelele de la intrarea băncii, unde Vlaicu îşi încetinise mersul şi pregeta, de parcă uşa avea înţelesul înfricoşat al trecerilor între stări, Pătrăşcanu a ridicat glasul şi trăgând cu putere trupul îngreuiat al zburătorului, a acoperit silnicia clipei, rostind cu vioiciune şi admiraţie:

— Aista, bre, n-o vrut să primească decât o singură decoraţie în tata viaţa lui: Trecerea Dunării la şăpt-ş-şăpţi? când o fost războiul cu turcii. Şi ştii di ci? Iaca fiindcă el, care era civil, l-o silit pl un general să treacă dincolo di Dunări…

Asta zicând, cu o mişcare scurtă l-a silit şi pe Vlaicu să treacă dincolo de flamurile cele triste…

Amintirea acestei potriviri i-a măcinat multe clipe de linişte. Tot mai trist, tot mai îngrijorat, apele rele îl încercuiau din ce în ce mai strâns. Din orice, făcea prilej de semn rău. De la o vreme, a început să nu mai lucreze Sâmbăta de loc, iar dacă dimineaţa se dădea jos din pat cu piciorul stâng, îndată se culcă la loc, să mai doarmă un ceas ori două, ca să aibă prilej a se coborî întâiu cu piciorul drept. Era semn rău dacă se încheia strâmb la vestă, era semn rău dacă îşi punea gambeta cu fundă în dreapta, era semn rău dacă, fără voie, îşi aruncă ochii în oglindă, noaptea.

Cine-l întreţinea cumplit în năvala asta de eresuri, era mai cu seamă Matilda.

— Aoleu, să nu mai treci pe sub scară cât ai trăi! sau:

— Nu pune pălăria pe pat! sau:

— Păi bine, – ’mneata te încalţi întâi la piciorul stâng?

sau:

— Doamne, Doamne, nu-i a bine. Pocneşte şifoneru, ăstaaa!…

Iar Vlaicu, suflet limpede, crescut otova între două linii netede şi drepte, s-a prins în joc şi n-a mai putut scăpa de el.

Bătaia unui ochiu’, răsturnarea solniţei, mâncărimea naşului său a unei palme, vărsatul chibriturilor, întoarcerea din drum, ţiuitul urechii şi mai ales paharele, cănile sau ceştile goale, cu care era aproape cu neputinţă să nu-i iasă înainte chelnării şi chelneriţele din Hotel, ori din localurile pe unde umblă, îi zgâriau nervii fără hodină. Bietul lui créer, hârâit de aşteptarea neplăcerilor prevestite, şi le prilejuia cu o uşurinţă şi o repeziciune de neînchipuit. Iar când Matilda a mai, început să-i mai tălmăcească şi visele, să-i mai dea şi în cărţi, ori să-i

ghicească în cafea, lumea şi viaţa n-au mai fost decât înmiite prilejuri de prăpăd… într-o bună zi, venind călare pe bicicletă la Magnani, a zărit de departe un alai de înmormântare. Trecea pe semne spre cimitirul Sfânta Vineri.

Atunci a cârmit scurt la stânga şi s-a înfundat pe întâia ulicioară, pe care a nimerit-o, ca să ocolească mortul. Dar hurducat prin bolovanii ascuţiţi şi golaşi, care-i zgâlţâiau ghidonul în mâini, a fost silit să pedaleze foarte încet. A avut vreme să vază bine toate casele, toate gardurile, toate ogrăzile şi toate firmele.

— Între ele, a desluşit pe o dărăpănătură şi bucata de tablă, văpsită neîndemânatec, pe care se arătau trei cărţi de joc şi scria:

GHICITOARE, CITESC ÎN CĂRŢI CAFEA ÎN PALMĂ TRECUTU PREZENTU ŞI VIITORU, TAXA 1 LEU

A doua zi, după ce s-a învârtit de câteva ori în sus şi în jos, ruşinat să nu-l vadă careva, a deschis repede portiţa şi s-a cârjoiat pe sub pragul care-i bătea în frunte.

În mirosul muced stătut, în care se amestecau aburi de mâncare săracă, duhnet greu de lampă şi de albituri puse la uscat, Vlaicu s-a aşezat cu silă pe jeţul şubred şi slinos din faţa mesei. N-a fost în stare să se uite decât cu coada ochiului la ghicitoare. De aceea n-ar fi ştiut spune decât că i s-a părut o femeie slabă, cu chip foarte cuminte şi cumsecade, care n-avea nicio semuire cu aşezarea jalnică a odăii. De-ar fi avut un strop de linişte sufletească, ar fi putut gândi că bătrâna nu era la casa ei. Dar Vlaicu se gândea la altceva. Anume, se gândea cum ar putea să afle tot ce-l aşteaptă, iar acel tot să fie numai de bine, Când s-a hotărât să spuie încet? ca un învins;

— No! Apăi, vezi 5 mia ta… mie te rog să-mi spui doară ce-i de bine… ochii bătrânei s-au făcut mari şi

blânzi. O perdea subţire de lumină i-a acoperit. Poate era numai o răsfrângere dur zăpada însorită de afară. Poate altceva.

Oricum, în clipa aceea, cărţile din mână au tremurat.

Din bâhla acestor neguri otrăvite nu putea să-l scoată decât o zguduitură puternică. Ar fi putut să fie aceea Amalia, o ardeleancă trupeşă, mândră, cu carne caldă şi tare, zbârnâind de patimă când simţea sub degete braţ pietros de bărbat. Era tânără şi ispititoare. Urma Şcoala de Belle Arte şi avea un ochi lucid şi dur, cu care dezbrăca la fel de neocolit un nud dintr-un morman de lut, sau un bărbat din hainele lui. Văzând-o cum priveşte oamenii din jurul ei, ai fi zis că desenează cu ochii trupurile lor goale. Nu era însă de găsit în asta acea simţire ciudată de artist, în care încântarea vine din jocul şi împletirea formelor. Era o simţire de femeie, ce vrea viaţa de *sub* formă. Pe aceea, măcar închipuită, o mângâia Amalia, când îşi lăsa palma fierbinte să se răcorească din neteda mângiere a unei coapse, sau al unui piept de nud sculptat.

Când a făcut cunoştinţă cu Vlaicu şi a simţit oasele mânii frânte scurt şi fără milă în labă lui de urs, fata a tresărit în faţa omului, ca la o reîntâlnire. Aripile nărilor s-au zbătut deodată, cum se ciulesc urechile cânelui când aude glas de stăpân. Iar trupul a fremătat până în miez, hotărât, de neînlăturat.

Dar Vlaicu o privea îndepărtat, ca prin ceaţă. Nu vedea femeia. Îl silea poate la asta şi faptul că o ştia cumnata unui cunoscut, om de treabă din părţile Ardealului. Totuşi, mai vârtos îl despărţea de chemarea ei mută, neîndemnul său, starea aceea lâncedă şi apăsată, în care tragi aer în piept, adânc, până te dor plămânii şi-ţi pare că te înăbuşi mereu.

Asta i-a sunat fetei că o înfruntare şi nu putea s-o

ierte. Dacă-i adevărat că femeile sunt practice în viaţă, apoi Amalia era practică în dragoste. Nu ţinea decât la ceea ce era cu putinţă şi fără încurcături. Avea ceva de bărbat în firea ei. Ceva de patron cu foarte multe femei sub mână, care toate înţeleg ce fel le este stăpânul: sămânţă de senior, care ştie că e, de drept, bărbatul *tuturor* femeilor din feuda lui. Cum s-ar zice, cocoş în ogradă. Nu înseamnă singurul, dar înseamnă: oricând şi el.

Aşa fiind, cât au mai stat de vorbă acolo, lângă vitrinele pline de sticle cu parfumuri, aparate fotografice şi băcănie, a magazinelor Economu & Zlatko din stradă Doamnei, Amalia a întortocheat vorba cum a avut nevoie, până ce a fost lămurită pe de-a-ntregul asupra locului unde şade Vlaicu, când se scoală, unde se duce, unde mănâncă şi la ce ore e acasă.

Când a strigat-o de jos Carol, portarul, şi i-a spus să-l eterne pe Vlaicu, pentru că îl aşteaptă o doamnă, Matilda, în loc să pornească spre odaie, a coborât repede scările.

— L-ai poftit?

— N-am auzit bine ce-ai spus. a minţit ea. Iar când omul i-a lămurit, ochii ei căutau neliniştiţi spre măsuţa ascunsă, unde nu se vedea decât un spate femeesc, o ceafă albă şi rotundă, abia-abia zărită sub cocul greu şi borul pălăriei mari de deasupra.

S-a dus de-a dreptul acolo:

— Căutaţi pe domnul inginer? La întrebare, Amalia a întors o privire vie şi un chip care suna în acelaşi timp a hotărâre, dar şi a stinghereală. Nu prea multă, fireşte. Doar cât trebuie se pune pe obraji un strop de rumenire.

— Da, pe domnul inginer Vlaicu.

Chelneriţa curăţică din faţa ei n-a răspuns numaidecât. Amalia a luat întârzierea drept altceva. A urmat deci: Poate nu-i acasă?

— Nu ştiu… Cred… Să vedem… a rupt cuvântul Matilda. Dar dacă doarme cumva, să-l trezesc?

— Să doarmă la şapte jumătate? Mi-au spus de la Enache că vine la masă mai târziu.

— Da. Uneori. Alteori nu se duce de loc, pentru că-i obosit peste măsură. Se scoală pe la şase-şapte dimineaţa şi rareori vine la amiazi să mănânce. Munceşte până la şapte-opt seara…

Amaliei i s-a părut cam ciudată stăruinţă chelneriţei. I-a trecut prin cap că Vlaicu a înţeles cine-l cheamă şi nu vrea s-o vadă. A răspuns:

— Dacă doarme acum, viu mâine.

— Şi cine sunteţi dumneavoastră? Ca să-i spun!

— Nu-i nevoie. a zis Amalia, iar Matilda a pornit în sus, privind încruntată prin zăbrelele balustradei, ori de câte ori îi era în văz fata voinică şi frumoasă.

Dar de acolo, de jos, de unde stă, nici aceea n-a slăbit-o din ochi, cât s-a mai zărit.

În capul de sus al scărilor se opri două minute să răsufle. Urcase prea repede, de bună seamă, de aceea-i zvâcnea inima aşa de puternic. Şi-a pus mâna pe sânul mare şi apasă, chibzuind ce-i mai bine să facă. Buzele îi albiseră de tot; simţea rece în ochi, iar degetele îi erau furnicate de un neastâmpăr ciudat.

Un chelner care, după toate judecăţile, trebuie să se fi socotit că are drepturi vechi, s-a apropiat şi văzând-o cu mâna pe inimă a râs:

— Bate, soro? Ia să văd şi eu cât bate?… Apoi, a înfipt laba în aluatul cald al sânului. O plesnitură de palmă neaşteptată, ca din senin, l-a buimăcit. A pus laba peste înroşitura încincită de pe obraz:

— Ce? Ai înnebunit?

— Tot ce se poate. a răspuns gâtuit, vrăjmăşeşte, ea, pornind năvalnică spre odaia lui Vlaicu. Ai fi zis că-i zvârle uşa din ţâţâni.

Dar ciocănitura în tăblie a venit târziu şi abia s-a auzit. Pe semne unde Vlaicu, aşezat la gura sobei, cânta. Îşi culcase obrazul pe vioară şi mângâia din arcuş strunele potolite cu o batistă îndoită sub coarde, dincolo de scăueş. Gura ţinea un ison dulce, numai de el auzit, iar ochii îşi adormiseră privirile pe jarul plin de flăcărui.

O cucoană singură şi foarte frumoasă – cum apăsase Matilda – să-l caute pe el? Era cea dintâi. Nedumerit, dar cu vădită bucurie, a plecat repede pe uşă.

Matilda l-a urmărit cu ochii până ce a dat colţul. Apoi, pe loc, mestecând două vorbe de rău în gură, s-a zbârlit şi s-a făcut urâta. Şi-a suflecat mânecile, s-a năpustit la pat şi-a tras salteaua deasupra, cu perne, cu cearşafuri şi cu acoperitoare.

Cât ai bate din palme odaia era clae peste grămadă, iar tăbliile patului, somiera şi sofaua, sprijinite de perete în coridor, departe.

Când s-a înapoiat, lui Vlaicu i s-a părut că a greşit camera.

— În! A făcut atunci Matilda. Aşa de repede te-ai întors? Iartă-mă… eu credeam că am vreme să… Eh! Dar nu-i nimic; tot trebuie să te duci la masă.

Râdea aşa de frumos, aşa de veselă şi era aşa de îmbujorată, încât Aurel a mângâiat-o cu toată inima pe obrazul aprins. Ea şi-a scuturat părul căzut pe urechi, şi-a şters fruntea năduşită cu braţul gol şi a avut o pară de biruinţă în ochi, care făcea cât o fericire de casă câştigată.

Vezi bine, Vlaicu se întorsese singur.

A doua zi, inventatorul s-a sculat foarte greu. La Arsenal n-a avut niciun chef de lucru, iar după vreo zece

zile a început să aibă ciudate şi cumplite dureri de cap. A trebuit să stea câtva timp în pat, pentru că doctorii l-au oprit să se mai istovească sălbatic cu lucrul aeroplanului.

Tot timpul l-a îngrijit Matilda. bine înţeles, şi tot ea îi spunea din două în două zile, cu un soi de zâmbet uşor, groaznic de viclean:

— A venit iar Domnişoara aia…

Pe semne unde ştia că aude totdeauna un răspuns îmbufnat şi fără mănuşi:

— Dă-o drac de… Nu-mi treabă mie d-elea…

Câtă vreme a auzit că ardeleanul ba e plecat, ba e în ba e, ba doarme, Amalia n-a cutezat să stăruiască. Totuşi, în ziua când i s-a spus că Vlaicu e bolnav, îndată şi-a chemat fratele, de l-a trimis sus. A doua zi, urca şi ea scările odată cu frate-său. Matilda a dat de ei în odaie, când nu se mai aştepta s-o vadă. Din felul cum s-a uitat la dânsa, apoi la Vlaicu, dintr-o sută de nimicuri pe care altcineva nici nu le-ar fi băgat de seamă, Amalia a înţeles până unde se întinde rostul chelneriţei. A avut o tresărire de dezgust şi s-a vindecat. După aceea n-a mai dat pe la hotel, nici nu şi-a mai pus fratele pe drumuri.

Dar, foarte curând, joaca întâmplărilor i-a adus iarăşi faţă în faţă, la o masă îmbelşugată a unor prieteni. Mâncarea bună, vinul ascuţit şi rău, care muşca şerpeşte din nervi şi colinda prin sânge, i-a dat bici Amaliei să-i şoptească în batjocură, când l-a prins la un colţ:

— Servitoarea asta nu-ţi place? Ia uită-te la ea, e frumuşică! Vlaicu, nepricepând, a întors capul după slujnică şi a încuviinţat:

— Mer je!

Atunci Amalia, pufnind de râs, a lămurit:

— Nu-i aşa? În orice caz Mer je mai bine decât

chelneriţa dumitale!

Zburătorul a simţit usturătura bătăii de joc, ca pe o pleaznă în obraz. Ceva nouros i s-a învârtejit ca o apă neagră în cap, înaintea ochilor, iar pe buze i-a dat năvală un răspuns înspăimântător de mojic A izbutit totuşi să-l gâtue la timp. În schimb, a găsit altul, care lui i se părut isteţ şi nu tocmai necrescut. Adică:

— Păi, nu-i nimic de aceea, că este la noi un cântec care spune aşa:

Ce caţi bade-n Băcăinţi
Cât muieri, iar nu cătrinţi…

Hei? Priceput-ai, fătuco?

Şi zicând asta, i s-a uitat în ochi într-un fel aşa de neocolit, încât Amaliei îi venea să-l pălmuiască. I-a întors spatele şi a plecat de lângă el.

Fratele ei, care urmărise de departe încordarea dintre ea şi Vlaicu, s-a apropiat repede de dânsul.

— De ce s-a supărat, soru-mea?

— < (Supăraaat? a făcut Vlaicu. Dă-o dracu’ de soruta, că io fo’ plăcut straşnic ce i-am grăit, fără numa aşa-i muierea!

Ca să-şi dovedească pe semne spusa, a doua zi s-a dus el acasă la fratele Amaliei, unde şedea şi fata. A stat de vorbă cuminte, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic Apoi a ieşit în oraş cu prietenul lui şi cu nevastă-sa, care se duceau la Carul cu Bere.

— Merg şi eu. a spus Vlaicu. Ceea ce a făcut pe Amalia să găsească o pricină oarecare ca să rămâie acasă.

La cel dintâi colţ de stradă, inventatorul s-a oprit:

— Ştii ce, frate? Am fo’ uitat că am oareşce lucru acas.

Şi repede a cotit drumul, ocolind prin alte părţi. Apoi s-a întors şi a sunat la uşa Amaliei. A deschis chiar ea şi a încremenit văzându-l. N-a avut putere să spună niciun cuvânt ci s-a lăsat împinsă din prag, ca un scaun.

Când însă a pus mâna pe dânsa şi i-a fost limpede că nu s-a înşelat ce rost are întoarcerea bărbatului, Amalia s-a răzvrătit, înţelegea să fie a cui voieşte ea, nicidecum să fie luată ca o slugă. S-a apărat. Şi s-a apărat cu toată voinicia ei de dihanie aprigă şi trupeşă. Era o luptă gâfâită, cu atât mai dezgustătoare, cu cât avea în ea şi un fel de consimţire nemărturisită a fetei. N-a spus un singur cuvânt cu glas tare, s-o audă măcar sluga din casă. Doar făgăduia să ţipe; atâta tot. Ei i se părea că i-ar fi ruşine să cheme ajutor în asemenea împrejurare.

El însă, bărbat asmuţit şi fără încâlciri de asemenea soi, a priceput aşa cum a vrut.

S-a răzbunat:

— No! Apăi acu n-ăi mai zice de aia, că aia – zău de Dumnezeu – e-o fătucă faină!

Dar atunci Amalia nu mai avea putere să se supere. I-a închis gura:

— Haide, taci din gură. Nu mai fi rău!

Şi poate, pentru întâia oară în viaţa ei, a plâns umilită.

Toată întâmplarea asta crudă, silnică, Le-a lăsat amândurora o amintire nesuferită, pe care s-au trudit s-o şteargă cât mai curând şi cât mai definitiv.

Nu s-au văzut decât din nebăgare de seamă şi cu o desăvârşită neplăcere. Vlaicu s-a înfundat curând în Arsenalul lui, iar Amalia a făcut tot ce i-a stat în putinţă să plece cât mai iute din Bucureşti. Nu mult după asta, Vlaicu a primit o scrisoare din München, de la Marius Bunescu. Îi dădea de veste că Amalia e acolo.

I-a răspuns crâncen: Frate!
A. e acolo? Ura, naţie! Mer je! Servus.
Vlaicu.

Era o sălbăticie de prisos. Cel puţin aşa se pare. Dar în fundul inimii lui, Aurel a purtat multă vreme rană pe care i-o făcuse Amalia, când i-a batjocorit pë Matilda. Pentru dânsul, aceea nu era nici chelneriţă, nici femeie de rând. Era un suflet credincios, care ştia să se facă mic, neînsemnat, să nu-i stingherească în niciun chip orânduirea ori trebuinţele vieţii. Din pricina asta, Vlaicu nici nu se gândea să se mute de la Hotel. Nici n-ar fi putut.

Şi-apoi, Matilda vorbea pe limba lui. Adică, simplu, puţin chibzuit. Dar, mai ales, avea o încredere oarbă în biruinţa aeroplanului şi nu s-a îndoit o clipă de izbânda desăvârşită a tuturor gândurilor lui Aurel. Astfel îi era şi o întremare, care îl făcea de multe ori să sară peste hăcuiala îndoielilor.

Bucureşti, 20 Februarie 1910
Frate Romulus!

Şi eu sunt foarte ocupat cu gândacu meu –, mai, atâta lucra de se rupe. Sănătatea mi-am stricat-o, am slăbit rău, fiindcă stau cu gândul tot la maşină, apoi, mă năcăjesc şi eşti a. Banii pentru motor abia i-or trimis în săptămâna trecută, aşa că abia în două luni îmi soseşte motorul. Cu inamicii am gătat-o, i-am tăiat rău, văzând ei că-mi succede lucru. În săptămâna asta am probat helicele şi ce crezi? À ieşit No. 1! Mie încă îmi era cam frică, că nu o să ţie, mai ales că la nimeni nu i-a succes să facă helice aşa late, şi aluminiu e numai de 1% milimetri, dar e înţepenită bine cu sârme şi ţine a dracu’ de bine. Am pus helicea pe-o osie şi-am montat-o pe un vagon mic aşa că helicea însucindu-se împingea de vagon, apoi am dus o locomobilă de îmblătit la

un loc scutit, ca să nu smintească pe cineva helicea dacă se rupe. Locomobilă avea vreo 8 cai putere, am pus apoi cureaua de pe locomobilă pe o roată din osia helicei şi am luat-o cu încetul; ne ascunsesem toţi după ziduri, să nu ne lovească cumva. Numărarăm 200 de învârtituri la minut, cu inima strânsă şi ne mirăm de vânt şi de vâjeit; nu s-a stricat. Oprirăm şi vizitai toate şoroaf ele; erau ca noi. Îi dădurăm 300 de învârtituri, vagonul se cam ridica, pravul şi petrile veneau ca din puşcă; oprirăm şi totul era în ordine. Îi dădui 400, şi mă bucurai de succes, era un vânt ca viforul. Legarăm vagonul cu funii, ne era frică să nu se rupă; odată paf... cureaua s-a rupt, helicea era ca nouă. Aduserăm o curea nouă, oficerii căpetară respect. Puserăm cureaua şi dă-i 450. Iar paf... Un lemn ridicat de vânt izbi în aripa helicei şi o sminti. S-a îndoit la vârf tabla de aluminiu, dar coada de frasin era neatinsă, văzui eu că aşa dară ţine helicea şi mai mult. Puserăm iar cureaua şi suirăm la 500, măsurai: tracţiunea era 120 klgr; efect eminent, fiindcă după tabela lui Wellner, hélice de 3 metri, cai 10, tracţiunea e numai 41 klgr, succesul vine din lăţimea lopetei şi din forma cum e îndoită lopata... Cu două helice o să am o tracţiune de 200 klgr, şi motorul nu-l las numai la 30 cai. Am pus apăi iară cureaua şi i-am dat dampf, măi, gemea pământul, un coperiş de ulei de la roata vagonului a venit cu vântul ca din puşcă. La 520 rupserăm cureaua şi izbind helicea, îmi strâmbă rău o lopată. Am reparat-o iar, şi am pus o curea dublă, de 20 cm. Iată şi i-am dat la 600 fără să se clatine helicea. Cu 500 de învârtituri fac 108 klm., la 600 nu cred să am nevoie de ea, că 130 klm. e prea mult la început. Poţi să vezi că dacă a izbit-o aşa tare cureaua şi nu s-a rupt, apoi e destul de tare, ţine şi 800. De regulă toţi probează helicea cu 100 de învârtituri mai mult.

Va să zică zburăm! Că acu maşina şi helicea sunt,

probate, motorul e cel mai perfect, aici nu am cruţat guvernul. Am şase helice gata.

Mi-e frică numai că nu-mi vine motorul pe 10 Mai, şi eu nu pot zbura pe atunci şi mai am lucru şi la maşina… Cea mai mare tracţiune e până acum numai 128 klgr., cu motor de 50 cai, a mea o să fie cu 30 peste 200, aşa că ridică mai multă povară şi de sigur zbor mai iute ca toţi ceilalţi. Şi pânza am cumpărată, îmi lipseşte numai spinarea de la mijloc, care acuşi vine de la Berlin.

Eu la baluri nu umblu, nu am timp…

Te sărută.

Aurel

Pânza de mătase pentru aeroplan venise doar de câteva zile. Peste alte câteva a urmat-o şi ţeava de duraluminium. Atunci montarea de probă a aeroplanului a purces cu mare zor, chiar în atelier. Adică, în despărţitura de scânduri a atelierului de tinichigerie, unde lucrase toată vremea.

Erau zile de zarvă şi de emoţie pentru tot Arsenalul, în cap cu Colonelul Miclescu şi sfârşind cu amândoi ucenicii lui Vlaicu, Ion Ciulu şi Radu, pentru că acum creştea din bucăţele cu desăvârşire deosebite şi tot în altfel, o arătare nouă, care se închega zi de zi cu o repeziciune uimitoare. Fiecare piesă venea ca de la sine în locul ei, exact socotită la zecime de milimetru. Vlaicu le aşeza dintr-odată unde erau hărăzite, fără nicio cumpănire. Îi erau în ochi, de parcă zeci de ani n-ar fi făcut decât numai maşina asta de zburat.

Dragostea meşterilor pentru Vlaicu se îmbina acum cu o admiraţie fără seamăn, iar roadă era râvna neînchipuită la lucru şi, mai cu seamă, o încredere nestrămutată în biruinţa maşinii. Fiecare din ei, de la cel mai bătrân, meşterul strungar Milică Ionescu şi până la cel mai tânăr, Ciulu, vedea aeroplanul că zboară şi se vedea el

însuşi zburând.

Cel puţin Iancu Iordănescu de la montaj, care făcuse heli-cele şi lucra acum la montare, cum avea o clipă de răgaz, intra în coşul maşinii, se aşeza în scaunul pilotului şi învârtea volanul de cârmă, spunând tare:

— Mâna dreaptă în sus… urcăă… Tot volanul la stânga… ocol spre stânga… Păzea, moş Nicolau, că vin spre dumneata… Acum volanul la dreapta… Stai pe loc, maistre Stoiculescule, că o iau printre dumneata şi Negoiţă. Aşaaa!… Vezi ce bine am trecut? Nici nu v-am atins. Ei, acum fraţilor, vreau să cobor: învârt volanul cu mâna dreaptă în jos… tai contactul… Heee! Fereşte, Ciulule, că-ţi vin în cap… Hopaaa!… Uitaţi-mă jos!

Încheia apoi:

— Acum fraţilor, ura, ura, ura, de trei ori. Trăiască Dom Inginer! Uraaa!

Zborul acesta închipuit, care era ca un vis minunat al tuturor, se repeta mai în fiecare zi. N-a fost unul, din câţi au lucrat la aeroplan, să nu-şi facă asemenea zbor, fie că era cu glas tare, fie că era trăit sfios, în tăcere şi fereală.

Prins în vraja aceasta, de la o bună zi încolo, Vlaicu a început să fie pizmaş pe oamenii săi. Era copilăresc şi totuşi nu-şi putea stăpâni prepusul că, ei îl lipsesc de un bun cuvenit lui. Asta, poate, venea de acolo, unde el se simţea stânjenit să zboare la fel cu dânşii şi să facă toate mişcările câte le socotea trebuitoare pentru un zbor întreg. Iar cum cel mai stăruitor în jocul acesta rămânea tot Iordănescu, mai ales de când îi spusese că vrea să-l tocmească mecanic la aeroplan, Vlaicu s-a pomenit într-o bună zi că-i hotărăşte dinadinsul:

— No! Frate, Iancule, ţipă-te afar că tu n-ai a zbura cu gândacu meu care, numai eu oi zbura cu el… Priceput-ai?…

Graiul i-a fost aspru şi ochii au lucit reci sub fruntea dârză. Iordănescu n-a prea înţeles mare lucru din izbucnirea inginerului, dar, negreşit, aceea i-a atârnat foarte greu în hotărârea pe care a luat-o, când n-a primit să se tocmească mecanic la aeroplan, ci s-a mulţumit să se ducă maestru armurier la un regiment.

Nanu, între timp, a început a da prin atelier din ce în ce mai des. Trântea un bobârnac sub cozoroc, de-şi zvârlea chipiul pe ceafă, apoi punea pumnii în şolduri şi cu picioarele depărtate furcă, se uita lung la alcătuirea care-i creştea în faţă.

Mai cânta din când în când:

Şi ţi-a§ zice foaie verde
Şi mi-i teamă că U-oi pierde…

Dar asta era tot mai rar. În schimb, se ducea mai des pe la Miclescu, fiindcă ştia că acela nu mai pierde niciun prilej să întrebe:

— Ce mai face ăla?

Iar Nanu, ca să spuie şi adevărat, dar să lase şi un locuşor pentru apele tulburi ale Colonelului, pufnea în doi peri:

— Deh!… Ce să zic? Dumnezeu să-l ştie… Deocamdată văd că-l încheagă…

Aici, Miclescu dădea de două ori din cap şi încheia cu un fel de năduf:

— Degeaba, măi! Eu nu zic că n-o să zboare. La urma urmei se prea poate să şi zboare. Doar principiile zborului sunt limpezi ca lumina zilei. În loc să pui zmeul pieziş pe bătaia vântului, îi aşezi o helice şi-l împingi cu atâta iuţeală cât îi trebuie să plutească. Altul este buclucul. Ăsta îşi bizuie toată construcţia pe o singură ţeava…

— Mdaa!… făcea Nanu, cu aerul că-i dă dreptate. Apoi lunecă uşor: camprimejdios dacă n-o ancorează bine, s-o ferească de lovituri laterale.

— Nu-i aşa? zicea repede Miclescu; apoi se mânia: Dar, la urma urmelor, stau şi mă întreb. Nu-i asta o cheltuială de prisos? Chiar dacă o fi să zboare, ce mai vrem noi? Să batem pe franţujii, cari au ajuns zilele trecute să zboare, de la Monaco, la Saint Martin şi înapoi peste mare? Adică, – douăzeci dus, douăzeci întors. – tocmai patruzeci de kilometri?

— Patruzeci? se mira Nanu.

— Da. Un aeroplan Farman, pe care a zburat un începător: Rougier.

Asta a spus-o odată. A doua oară a vorbit despre aeroplanul inventat de Sir Hiram Maxim, care ar fi putut duce trei oameni, ba ar fi avut şi un aparat, care să îndrepte mecanic zborul. Adică un giroscop.

A treia oară, i-a arătat lui Nanu aeroplanul lui Cezar, un francez, care-şi întocmise maşina din două aparate Farman, deasupra cărora era legat un balon Zeppelin.

Când însă au apărut în gazete dările de seamă despre Mee-tingul de aviaţie ţinut la Nişa în cele dintâi zile din April, Miclescu l-a chemat repede pe Nanu să-i arate:

— Ia uită-te şi tu pe cine vrem noi să biruim cu jucăria ăluia. Vezi? Effimov zboară pe un Farman o sută treizeci de kilometri şi şaptesprezece metri. Pe urmă Chavey zboară o sută cinci, Van den Born optzeci şi şapte… Asta în ziua întâi… A doua zi, Effimov zboară cu pasager şi Latham bate recordul vitezei…

Ba nu zău, nu ne-ar fi ruşine să avem pretenţia că-i întrecem?…

Când s-a luat iarăşi lucrul a patra zi după Paşti, la 21 April, cum a dat cu ochii de Nanu, i-a zis:

— Ei? Ai citit?

— Ce Dom Colonel?

— De Brumărescu.

— Nu. N-am citit.

— Cum se poate? Era şi în Universul şi în Minerva. În sfârşit peste tot... După aceea lămureşte: A inventat un aeroplan şi l-a construit; e aproape gata-fără surle, fără trâmbiţi, fără deputaţi, fără Haret... şi bine înţeles fără Arsenal, ca ăsta. Şi ai să vezi tu de n-o zbura Brumărescu, înaintea tuturor! Măcar şi al lui Goliescu, de care aud că-i gata...!

— Mda!... Tot ce se poate. a încuviinţat atunci Nanu.

— Ascultă-mă pe mine... De altfel Universul a şi vestit că, în luna viitoare, se face aici un concurs de aviaţie.

— Aşaaa?... a murmurat maiorul, cu ochii cam prea mari pentru o noutate care, la drept vorbind, n-ar fi trebuit să-l sperie.

— Fireşte! a întărit Miclescu. Brumărescu ia parte şi el la concurs! Pe urmă, schimbă glasul şi arătă cu capul spre ateliere. Dar ăsta mai are de gând să fie gata odată?

— E gata. Aşteaptă numai să-i vie motorul. Trebuia să-i sosească de la cincisprezece Martie şi fabrica nici măcar nu i-a scris să-l fi expediat.

— Apoi, dragă, până o ajunge el să suc pe aeroplanul lui, ajung cei de peste graniţă să se ia la întrecere şi cu Cometa Halley...

Cum se stârnise destulă îngrijorare în Vinerea dinaintea Floriilor, când a trecut pământul prin coada Cometei Halley, pomenirea lui Miclescu era vorbă de haz. De aceea, el cel dintâi a râs. Iar Nanu nu se putea să nu-i ţie hangul.

— Ba nu zău... a urmat Colonelul. Acum, vorbind serios, ştii tu cât a zburat Louis Paulhan? De la Londra

până la Manchester. Înseamnă două sute nouăzeci şi şapte de kilometri şi i-a făcut în cinci ceasuri. Adică şaizeci de kilometri pe ceas!

— Bună iuţeală!

— Fireşte. A câştigat un sfert de milion de franci, premiul dat de Daily Mail. Acum vino tu, Lache, Mache, Smarandache şi birue pe Paulhan… Ban zvârlit! Asta-i! mai bine cumpăra Statul nişte maşini încercate, cum a făcut bietul cela cu aerodromul de la Chitila…

— Cerchez?

— Aşa. A comandat trei patru maşini bune şi are de unde să tot încerce, până s-o hotărî la care-i mai izbutită. Ei, dar vezi, acela s-a dus, a umblat, a văzut, şi ştie ce-i aceia aeroplan!

În sfârşit, a încheiat cu astă dovadă desăvârşită:

— Şi acum, întreabă-te, rogu-te, de ce el, om care cunoaşte, nu i-a comandat ăstuia nimic? Ai să zici că ăsta n-a încercat maşina până acum. Dar de ce nici măcar n-a venit s-o vadă? Aud? Nu poţi să bănuieşti că un om ca el, interesat la aeroplane, nu a căutat să afle şi n-a aflat ce-i cu jucăria asta…

Colonelul Miclescu spunea un adevăr. Ba încă un adevăr care-i amărâse multe zile lui bietu' Vlaicu şi pe care el n-a vrut să-l mai spuie nimănui.

De când aflase că Cerchez a început lucrul la Chitila şi hue câmpul de toiul muncii, şi-a mai încărcat inima cu o nădejde. Şi nu una din cele mai mici. Visa să-l afle venind pe avocat, fie la hotel, fie la Arsenal, să-i ceară deslușiri în privinţa aeroplanului, să-i vadă cele două modele mici, să-i urmărească montajul aparatului şi – de bună seamă – să-i spuie cam aşa:

— No! Apăi, brava! Gândacu – esta e aşa fain, frate, că deloc poţi zbura, fără numa Gnômu să-i pui… De aceea îţi comand acum două aeroplane. Să vini la mine să-ţi

şpezez criţarii şi purcezi experiment fest! Tu zbori pentru minister şi chemi pe Ion să zboare pentru mine, iar pe al treilea gândac îi ţinem rezervă…

Dar Cerchez nu s-a arătat nici după o săptămână, nici după trei. Bănuind însă că, s-ar fi putut să fie vreunul din inşii cari l-au căutat la Arsenal, în răstimpul cât era dus la Paris, de cum au început a se topi zăpezile, Vlaicu a luat trenul cu Mag-nani şi s-au dus la Chitila. Avea nevoie mai întâi să vadă aerodromul şi chipul în care se alcătuieşte. Asta îi putea fi de folos pentru mai târziu, căci nu de mult făcuse şi el cerere ministerului să-i hotărască locul unde poate să-şi adăpostească aeroplanul şi câmpul pe care urmează să-şi înceapă zborul.

Pătratul larg de lângă gară Chitilei, cu latură de cinci sute de metri, era înţesat de lume. Se ridicase împrejmuirea de scânduri şi creştea acum din pământ pădurea stâlpilor pentru hangare şi ateliere, în vreme ce furnicar de pălmaşi netezea afară câmpul întins. Mecanicul basarabean, adus de Cerchez pentru atelierele de reparaţie şi construcţie, priveghea lucrul peste tot, iuţindu-şi oamenii cu moldovenească lui domoală şi mieroasă:

— Măi nepiedi, brie… Măi nepiedi!

S-au dus de-a dreptul la el, i-au spus cine sunt şi ce vor, iar mecanicul i-a îndreptat spre baratca de scândură, unde se afla Cerchez.

— Ei? Când zbori?. Asta a fost cea dintâi întrebare pe care i-a pus-o, când a aflat cine i-a intrat în birou. Şi mângându-şi domol barba, măsura din ochi, cu o privire de pândă, stângăcia ardeleanului, despre care nu auzise decât vorbe în două ape. Cerchez, ca mulţi alţii, socotea că încrederea arătată lui Vlaicu de guvern, nu era decât o chestie politică: o dovadă mai mult de interes şi dragoste arătată ardelenilor. Mai ales că, binţinţeanul nu venise

singur, ci adus de Octavian Goga, şi încă din Orăştia unde băteau politică Aurel Vlad şi Vaida Voievod şi din acea parte apuseană a Transilvaniei, prin care luptau Bontescu, Branişte şi Goldiş. Prin urmare, era încă un chip a le arăta tuturor ci că Regatul le ţine credinţă şi le stă în ajutor.

În asemenea împrejurări, Statul, nu putea să se precupeţească* la o leafă sau la ajutorul dat pentru construcţia unui aeroplan.

Cerchez n-a cerut aşa dar nicio altă lămurire lui Vlaicu. În schimb i-a spus:

— Dă zor, că eu sunt gata curând şi cel mai târziu în April sau Mai încep aici lucru temeinic. Am angajat un franţuz, René Guillemin, şef tehnic al aerodromului şi atelierelor, care o să dea şi lecţii de zbor. E pilot bun. Zboară pe Farmann.

Pe urmă îl am pe Costin, pe care l-aţi văzut. Ba am chiar şi trei elevi înscrişi. Pe Prinţul Şerban Cântacuzino, pe Caragea şi pe mânzul ăsta de Poly Vacas, care aşteaptă numai să-i crească tuleele…

Vlaicu asculta detunarea cea voioasă, plină de nădejde şi de sănătate, cu o inimă tristă, lovită. Va să zică iarăşi voiau să-i treacă înainte… Iar de astă dată chiar românii lui… îşi încleştase măselele şi privea pe sub sprâncene, pieziş, bucăţica de câmp înnegrit cu oameni, care se zărea prin gemuleţul de o şchioapă. Îi ura pe oamenii aceia. Pe toţi, în cap cu Cerchez. La drept vorbind, acum ura pe toată lumea, dar mai presus pe Séguin, care nu-i trimitea motorul până la jumătatea lui Martie.

Cum se vede, astea se petreceau înainte, iar Vlaicu nici cu gândul nu gândea câte săptămâni avea să aştepte încă, şi ce mari vor fi acele săptămâni, până să se îndure blestematul de franţuz a-i trimite, nu motorul, ci vestea că la o zi anume va putea expedia motorul.

Singura lui nădejde era, pe acea vreme, că de îndată ce iese la câmp, se şi urcă în aer. Zborurile făcute la Binţinţi, pe câmpia Mureşului, le socotea el învăţătură aşa de înaintată, încât schimbul celor patru cai adevăraţi cu alţi cincizeci, de oţel, nu însemna decât doar o înlesnire, o uşurare a puţinţii de zbor.

A căutat să scape cât mai repede de Cerchez. Îl sâcâia peste măsură îngâmfarea cu care un avocat, prin nimic înfrăţit cu tehnică şi cu zborul, căuta să-i lămurească lui, om trăit în duhul fierului aţâţi amar de ani, cum anume trebuie făcut un atelier şi cum anume trebuie orânduit un câmp de zbor. Ceea ce l-a înfrânt puţintel, a fost însă vestea, pe care i-a dat-o Cerchez, spunându-i:

— De altfel nu m-am bizuit numai pe priceperea mea. Am trimis la Paris un inginer, Gheorghiu, la École Supérieure d-aéronautique et Construction Mécanique care mi-a şi făcut planurile…

L-a înfrânt puţintel, adică l-a făcut să-l urască şi mai mult. Să i se pară încă mai îngâmfat şi să-l socoată duşman, care nu visează alta, decât să-i ia înainte.

— Văz-t-ai, frate? Cerchezu află două sute de mii de lei se pune pe alţii la frânjere de grumaz, iar eu treabă să dau mâna cu dracu’ până să capăt oarece criţari, de care mi-s necesitat. Şi tu ştii că aeroplanul meu e încă mai fain decât Blé-riot – îi lor…

Aşa i-a spus lui Magnani, care se scărpina mărunţel în cioc şi căuta să-l potolească. Îi lămurea tărăgănat că n-are de ce îi mâhnit, pentru că Wright e un aparat prost, care n-a fost bun decât în mâna neobişnuită de dibace a lui Wilbur Wright – cel mai mic dintre fraţi – iar Demoiselle a lui Santos Dumont e maşină învechită chiar de a doua zi după ce a zburat întâia oară.

Cât priveşte Farman… Doamne! Din clipa în care e

biplan

Dar Magnani era o inimă duioasă de femeie, într-un Voinic cu barbă. Ar fi spus orice, să nu-l mai vadă pe Vlaicu cu obrajii storşi de sânge şi cu ochii tremurând într-o lacrimă stăpânită. Cu atât mai uşor îi venea să repete aidoma cuvintele pe care Aurel i le tot spunea de la întoarcerea din Paris.

Dar adevărul era că Magnani n-a crezut nicio boabă din ele.

În noaptea zilei de atunci şi în multe câte au urmat, Vlaicu a trebuit să lupte greu cu un plâns, care îl înăbuşea. Săptămâna Patimilor din acel an a fost într-adevăr a patimilor, dar Sărbătoarea învierii, n-a fost nici sărbătoare, nici înviere. Nişte zile lungi, pustii şi amare, în care viaţa încremenise pe loc, întocmai ca şi bietul gândac de lemn şi de fier, ce-şi arăta în atelier pântecele desfăcut şi gol. Cu gâtul lung şi subţire, cu aripile întinse larg în lături şi în sus, nu-i mai părea atunci o pasăre în zbor, sau gata să se înalţe, ci o biată vietate rănită, care ţipă de durere ori îşi cheamă deznădăjduită inima care nu-i mai vine.

Punea mâna pe el şi-l zguduia ca pe-o fiinţă, întrebându-l:

— Mă gândacu tatii, mai zburăm o ba?

Iar maşina tresărea pe roţile ei subţiri, tremurând toată, până în vârf. De bună seamă, acela era un răspuns pe limba ei. Poate: Nu, poate: Nu ştiu…

Sau, poate, un trist şi înfricat: Te rog nu-mi mai aduce aminte.

Deoarece Ministerul de Război îi răspunsese să-şi aleagă singur locul pentru zbor, pe care I-o socoti mai nimerit, Vlaicu a colindat toate împrejurimile oraşului şi s-a hotărât să ceară podişul Cotrocenilor.

Locuri bune găsise destule dincolo de Băneasa, de

Herăstrău şi Colentina, ba chiar şi spre Chitila, sau în cea parte, la răsărit, deasupra Pantelimonului. Totuşi, podişul Cotrocenilor avea bunul că slujise de câmp pentru aerostaţie, aşa încât era dăruit cu un hangar de balon, unde, deocamdată, Vlaicu şi-ar fi putut adăposti aeroplanul. Şi-apoi avea pe aproape o sumedenie de cazărmi, de unde să ceară ostaşi pentru pază şi ajutor la zburat.

Ceea ce arăta mai cu priinţă decât toate, era înălţimea dealului. Învăţase din zborurile de la Binţinţi ce buni curenţi de ridicare se găsesc pe lângă costişe. Aici, din apropierea gării de Nord, pe lângă Malmezon şi de la Podul Sfântul Elefterie, pe tot câmpul Procopoaiei până sus, în creastă, locul era gol, larg deschis vântului. Curentul, pe care putea să-l oprească într-o parte, parcul Palatului Cotroceni şi Grădina Botanică iar pe alta, casele şi grădinile dinspre dealul Spirei, se putea strecura nestânjenit, să prelingă tot clinul şi să-şi urmeze suirea peste podiş. Avea, astfel, un mare ajutor la căpătat înălţime, ajutor pe care nu l-ar fi avut în altă parte. Şi încă ajutor care-i ieşea în cale tocmai când s-ar fi îndreptat spre oraş.

În sfârşit, chiar apropierea palatului Cotroceni îi era prielnică. Are să fie văzut la orice zbor tocmai de cei doi Principi, cari s-au arătat aşa de înţelegători faţă de aeroplan şi cari i-au spus că aşteaptă cu nerăbdare, să-l vadă pornind încercările.

Încuviinţarea Ministerului a venit repede. Atunci, Vlaicu a purces de îndată pregătirile de aşezare în hangarul balonului.

Mai întâi, în mijlocul hardughiei, care era făcută din tablă ondulată, se găsea cogeamite groapă de patru metri

adâncime. Asta fusese trebuitoare balonului, dar pentru aeroplan nu era de folosit. A acoperit-o cu platformă la faţa pământului, pe toată întinderea, apoi şi-a durat, în colţul din fund şi din dreapta, o gheretă pentru unelte.

Hangarul avea două intrări: cea mare, în faţă, îndreptată spre apus şi o uşă micuţă, în latura de miazăzi, aproape de colţul cel din afară.

Acum toate erau pregătite. Doar motorul mai lipsea. Lipsea şi avea să mai lipsească multă vreme, fiindcă fabrica nici măcar nu găsea de cuviinţă să răspundă la telegramele, mirate, mâhnite, poruncitoare sau furioase, pe care Vlaicu le dicta lui Pătrăşcanu pe româneşte, ca să i le traducă în franţ-ţuzeşte.

Scos din fire, între Paşti şi Duminica Tomii a născocit un mijloc destul de bun ca să zgâlţâie din nepăsare şi pe omul cel mai puţin simţitor. I-a cerut lui Pătrăşcanu să-i traducă:

Voi telegrafia zilnic, până ce răspundeţi când trimiteţi motorul.

Deputatul a râs, făcându-i tălmăcirea. Dar poate că ar fi râs şi mai mult dacă ar fi ştiut că, Vlaicu, s-a ţinut de cuvânt şi cu adevărat, a telegrafiat în fiecare seară. Ba, uneori, mai trimitea şi câte o telegramă dimineaţa.

Ce va fi crezut Séguin despre românul acesta arzând de nerăbdare, e greu de ştiut. În schimb, s-ar putea înţelege mai uşor ce-a avut să creadă despre sine, deoarece, motorul lucrat pentru Vlaicu şi încă vreo cinci următoare, le vându-se, două în Anglia, unul în Olanda şi celelalte chiar în Paris.

În sfârşit, când bietul Vlaicu îşi pierduse cu totul răbdarea şi îşi secătuise punga cu telegrame, a primit un răspuns la Arsenal.

A deschis telegrama cu degete zgârcite de tremur.

Nenorocire! Telegrama era scrisă în franţuzeşte, iar în tot Arsenalul, la ceasul acela de seară, niciun ofiţer. Doar Miclescu, întârziat la biroul lui!

Poate niciodată pe lume n-a fost într-un suflet de om o bătălie mai năprasnică, decât s-a descleştat atunci în Vlaicu. N-a avut însă ce face. Îl frigea inima când a trecut pragul lui Miclescu.

În schimb, a încercat să-şi ţie mândria în felul lui. Adică, nici n-a bătut la uşă, nici nu i-a dat bună ziua, nici n-a deschis gura să-i spuie ce vrea. I-a vârât doar telegrama sub nas şi a aşteptat.

Colonelul l-a privit o clipă aproape speriat, apoi a înţeles. A tradus încet:

— La cincisprezece expediem motorul. Séguin. După care i-a întins telegrama îndărăt. Vlaicu a înşfăcat hârtia şi a zbughit-o afară, lăsând uşa deschisă. Tocmai jos, la scări şi-a adus aminte că trebuia să mulţumească. S-a oprit, a dat să se întoarcă, dar numaidecât a plesnit din buze:

— Dă-l dracu' … şi a sărit în cea dintâi trăsură, să se ducă la vreo cafenea, să dee de urma unui prieten, care să-i tălmăcească mai bine.

N-avea încredere în ce i-a tradus Miclescu…

Colonelul rămăsese amuţit, cu ochii pe urma ardeleanului. S-a sculat greu de la birou şt s-a dus de-a închis uşa. Apoi s-a întors, s-a prăvălit în jeţ şi a rămas cu fruntea în palme şi cu ochii închişi. Nu mai era cel de altă dată. O întâmplare nefericită îi zvârlea pe cap fel de fel de năpaste şi toate la fel de nedrepte. Într-o bună zi, un tâmplar, Iancu Joiţa, om tânăr de vreo douăzeci şi cinci de ani, îşi retează două degete în timpul lucrului. Măcar că a fost dus îndată la Spitalul Militar, unul din degete se cangrenează şi omul trebuie operat. Trebuind să-şi facă operaţie, silit pe urmă la două-trei săptămâni fără lucru şi

în acelaşi timp om însurat, cu cinci copii de hrănit, muncitorul a cerut un ajutor bănesc. Miclescu n-avea de unde să-i dee. Gazetele prind de veste şi purced un scandal nemaipomenit, ca şi când numai colonelul ar fi fost de vină că lucrătorii n-au case de ajutoare.

Fireşte, până la urmă s-au lămurit toate. Dar, între timp, foile au apucat să spuie ce aveau de spus, legând totul de numele lui Miclescu. Iar el, bietul, din pricina uniformei de pe dânsul, nici măcar nu se putea apăra, fiindcă drept ar fi fost să arate rapoartele pe care le făcuse de-atâtea ori la Minister în privinţă accidentelor.

Ca culme, cine a ţipat întâi la el a fost chiar generalul Boteanu, secretarul general, adică tocmai omul care zvârlise rapoartele la arhivă…

Pe lângă nedreptăţile astea, care i-au aruncat numele în gura lumii, purtarea lui Vlaicu era o fericire.

Când a văzut că şi Iosif, pe care l-a găsit la Imperial, îi traduce telegrama la fel cu Miclescu şi a înţeles că mai are înaintea lui atâta amar de zile goale, i s-a părut că i se prăvale pustia şi urâtul în cap. Şi încă el înţelesese că-i vorba de cincisprezece April, uitând că la Paris e alt stil. A început iarăşi a-l bântui teama nenorocului, ceea ce poate nu-i bine zis, ci s-ar cuveni spus încredinţarea nenorocului. Doar nenoroc socotea el că este fiecare ceas de întârziere – şi cu drept cuvânt – de vreme ce, mereu afla câte o noutate, hărăzită să-l tot îndepărteze, să-l tot treacă după alţii.

Pe Blériot îl îndurase cât l-a putut îndura. Cerchez, din mila lui Dumnezeu, nu părea să-şi poată isprăvi aerodromul înainte de cincisprezece Mai – poate chiar întâi Iunie. Dar, ca din pământ, se iviseră acum, dintr-odată, doi duşmani proaspeţi. Cel dintâi, era un franţuz, Georges Osmont, care colinda Europa cu un aeroplan

Farman şi făcea demonstraţii de zbor – ba, suia cu el chiar pasageri. Se vestise că zboară în zilele de două şi trei Mai, la Cotroceni, pe câmp, apoi pleacă prin ţară, pe la Brăila, Galaţi şi Iaşi. Dar, haide, treacă şi acesta, pentru că vine cu un aparat Farman şi-i pe goană.

Cel de al doilea duşman era însă cumplit, fiindcă era român, fiindcă era bogat, fiindcă venea cu un aeroplan Blériot, iar pe deasupra, rămânea în Bucureşti. Ba, culmea, avea hangar tocmai pe podişul Cotrocenilor, învecinat cu al lui Vlaicu.

Duşmanul ăsta era un tinerel elegant, zvelt, cu faţa roză şi mustaţa bălană, mâini albe şi ochi albaştri. Îl chema Valentin Bibescu.

Prinţul Bibescu era cu doi ani mai mare decât Vlaicu. Prin urmare, avea acum treizeci de ani bătuţi, măcar că subţirimea lui, trupul ţinut tânăr, printr-o viaţă neistovită şi sportivă, nu-l arătau nici de douăzeci şi cinci. Fecior de viţă aleasă, bogat peste măsură, purtat mereu prin străinătăţi, se arătase de mic copil şi crescuse legat strâns de vremea cea nouă, care mijea încă din sfârşitul veacului al nouăsprezecelea.

Era o fire neastâmpărată acest purtător de sânge domnesc. Pe marginile râpilor de la Posada, unde-şi zbenguise anii mici, valea prunduită şi albicioasă a Prahovei repezi îl deprinsese cu o privelişte deosebită. Ca şi Ursinus, cocoţat cu bătrâna Lotte sus, pe stânca Salzburgului, feciorul Principelui George Bibescu, a avut putinţa să se bată cu ispita adâncimilor. De pe creasta înaltă a ponorului, stăpânea un creştet de lume. Îi era ca şi când ar fi zburat deasupra ei, iar ochii, ţintiţi în gonirea bolborosită a apei peste ghemele de piatră, îi amăgeau stările şi le răsuceau. Nu alerga apa dévale, ci parcă el, de acolo, de sus, luneca neted, nesimţit, către deal.

Cât de puternică se încuibase în sufletul său micuţ nefrica de înălţime şi dragostea de plutire, era greu de măsurat în acele timpuri. Dar când abia împlinise opt ani, băieţaşul acesta, îndemnat nebuneşte de pasărea care creştea în el, şi-a făcut vânt pe geamul odăii lui de la etaj şi a sărit în gol. sub ocrotirea unei umbrele de soare. Spaima fără seamăn a părinţilor n-a îngăduit atunci să se dejghioace vreun înţeles din cutezanţa tulburătoare a fărâmei de copil. A bănuit principele cel mare doar că feciorul lui va fi aflat despre o nebunie semuitoare petrecută în Moldova, câţiva ani înainte. Atâta tot.

Într-adevăr cu prilejul venirii Regelui Carol I la Bârlad, un profesor de gimnastică de la Liceul Codreanu, s-a aruncat cu o umbrelă anume de pe acoperişul şcolii, chiar în văzul Majestăţii Sale. Făcuse multă vâlvă pe acea vreme îndrăzneala lui Gheorghiu. Astfel, ruptura unui picior şi betegia, care l-a lăsat şchiop pe toată viaţa, n-a părut nimănui preţ prea mare pentru faimă căpătată şi decoraţia venită.

Dar micul Valentin – aşa îi ziceau ai casei, după numele mamei sale, ca să-l deosebească de tatăl său, şi aşa i-a rămas numele, măcar că numele adevărat îi era George – nu ştia nimic despre vitejia din târgul Bârladului. Sărise de sus fiindcă băgase de seamă cum se umflă umbrelă de vânt şi fiindcă i se părea firesc să ajungă nevătămat la pământ. De altminteri, sub umbrelă mare, micuţ cum era, n-a avut de îndurat mai nimic. Doar dojana crâncenă a părinţilor. Numai că, asta nu-i prea greu de suferit când ştii ce ai vrut, când ai izbutit ce aveai de gând şi, mai ales, când eşti un boţ de om şi-ţi îngădui să n-ai demnitate peste cuvenirea anilor tăi.

Acestea se petreceau la Bucureşti, în anul o mie opt sute optzeci şi opt.

Peste patru ani, un băieţandru voinicuţ hoinărea singurel pe malul Lemanului, în Geneva. Priveşte o clipă creastă albă a Mont-Blane-ului, apoi o ia pe podul des Bergues spre insula lui Jean Jacques Rousseau şi statuia sa, făcută de Pradier. După un ocol încet, rămâne rezemat de balustradă, cu ochii duşi după vaporaşul alb care s-a desprins de la chei şi purcede spre Nyon, pe ape verzui şi clare ca o sticlă vie.

Micul principe valah, rătăcit în lumea paşnicei Geneve, se simte prins de urât şi singurătate. La cei doisprezece ani ai lui, nu poate spune despre Leman cum spunea Voltaire: Mon lac est le premier. Nici nu se poate bucura ca el de tihnă albă a pânzelor care plutesc şi lunecă pe ape.

N-are îndemn de nimic. Se întoarce spre Grand Quai, în piaţa Leman, o ia pe Rue de Rhône şi ajunge la Bel-Air. De acolo, pe Rue de la Corraterie dă în Place Neuve, între muzeul Rath şi Teatru, faţă în faţă cu statuia călare a Generalului Dufour. Se plimbă agale pe la cele câteva vitrine. Un galantar cu haine... o fereastră cu unelte mecanice... o librărioară. La doisprezece ani plac coperţile ilustrate şi în colori. Celelalte sunt plicticoase: pentru a-i mari!

Gravuri subţiri, tăiate în lemn... capete de femei... nimic de seamă. Dar, iată, îi sare în ochi un cuvânt nemţesc: Fliegekunst. Citeşte întreg: Der Vogelfung als Grundiage der Fliegekunst şi brusc, în inimă, taie un fior ciudat. Ai zice o lumină.

— Arta zborului? Cum adică arta zborului?. Mintea vede deodată valea Prahovei dedesubt... De sus, de pe grind, întinzi mâinile şi purcezi în zbor...

Peste câteva minute, pe o bancă de pe promenada bastioanelor, lângă monumentul Reformaţiei, Valentin taie

cu mâna foile cărţii lui Lilienthal şi ceteşte înfrigurat atâtea şi atâtea lucruri grele, din care nu desluşeşte mai nimic.

Doar atât: neamţul care a scris cartea şi-a făcut aripi, le ia în mâini, fuge de vale şi se aruncă în aer, plutind…

Plutind? Aşa dar, se poate pluti? Atunci de ce să nu-şi facă şi el o pereche de aripi la Posada, îndată ce s-o întoarce în ţară?… Şi planurile cresc repede, lămurite, neîndoielnice, înviorând Geneva aceasta goală, tristă şi urâtă pentru un copilandru de doisprezece ani.

După câteva zile, librarul i-a adus de la Paris un teanc de reviste Aeronaute, unde găseşte desenurile unor maşini de zburat, făcute în America.

Numele născocitorului este Chanute. Iar revista dă până şi schiţa unui soiu de turn cu platformă, făcut pe malul apei, aşa cum a fost locul de unde şi-a aruncat Chanute maşina în zbor.

Totul e gata. Apa e colea, adică Lemanul. Platformă e la fel, iar turnul a fost înlocuit printr-un stâlp. Nici nu-i nevoie de mai mult, fiindcă aeroplanul nu e aşa de mare ca al lui Chanute. Are patru aripi, late de câte un metru, iar lungimea de la cap la cap e de doi metri. Asta este tot. Coadă nu are, cârme nu are. Aruncarea se face însă tocmai ca şi la Chanute: o funie trece printr-un scripete, pus în vârful stâlpului, apoi prin altul – la piciorul stâlpului – şi prin al treilea la capătul platformei de jos. De acolo se întoarce şi se leagă de un cărucior pe care stă aeroplanul…

Dacă la capătul celălalt al frânghiei pui o greutate mare şi o laşi să scapete în jos, funia trage căruciorul fulgerător, iar când acesta a ajuns la marginea platformei – unde e pusă o opritoare, – aeroplanul de deasupra lui e azvârlit ca din praştie…

Zis şi făcut…

Greutatea cade, căruciorul ţâşneşte, aeroplanul săgetează în aer, urcă, zboară şaizeci de metri, apoi se dă de douăzeci de ori rostogol, ca o frunză şi se face ţăndări.

Pagubă îşi are răsplata ei. S-a pierdut o maşină de zbor făcută de un copil şi s-a câştigat o viaţă de om pentru maşina de zbor. Căci, din clipa aceea, băiatul de doisprezece ani avea să crească pentru o patimă, care nu putea să-l mai ierte.

Domnii Generali se aflau în punctul R – cum se arată pe schiţă – adică la patru sute cincizeci de metri; de la depărtarea aceea n-au putut să bage de seamă înălţarea treptată a aparatului. În schimb au văzut foarte bine căderea, – ceea ce e acelaşi lucru – care, de altminteri, era uşor de zărit pentru că priveau zborul din coastă.

La drept vorbind, n-a fost însă o cădere, căci după ce s-a oprit motorul, aeroplanul a mai făcut încă 30 sau 40 de metri până să se aşeze pe pământ.

Aceste rânduri au fost scrise de Clement Ader, despre cel dintâi zbor cu aeroplanul său, *Eol No. 1* – cel dintâi zbor al lui şi socotit drept cel dintâisbor făcut în lume cu o maşină – de la 7 Octomvrie 1890.

Peste un an, Langley îşi publica studiul despre aerodinamică, iar în 1896, anul când Otto Lilienthal s-a prăbuşit cu maşina lui, americanul şi-a lucrat un aeroplan mic, care a izbutit să zboare un kilometru.

După ce a tipărit o dare de seamă despre acest zbor în anuarul aerostaţiei din 1897, Serviciul Geniului i-a dat cincizeci de mii de dolari să facă aeroplanul mare. Dar după cinci ani, la 7 şi la 8 Octomvrie 1901, a încercat zadarnic să se ridice în *mv* cu maşina în de patru şută de kilograme

Aşa dar numai înfrângeri peste tot: în Franţa, în America şi în Germania. Toţi specialiştii îşi întorc ochii de la maşinile mai grele ca aerul, spre baloanele cu cârmă.

În vremea asta doar trei oameni mai credeau în aeroplane şi munceau de zor într-o pustietate a Americii. Unul era Chanute, fizicianul, ceilalţi doi erau elevii săi, doi fraţi, Wilbur şi Olivier Wright. Dar lumea n-a aflat despre roadele trudei lor decât în 1903, când Chanute a venit la Paris şi a spus o parte din ce ştia într-o conferinţă ţinută, spre primăvară, la Aeroclub şi într-un articol publicat prin August, în Aerophile. Acolo a descris atât biplanul inventat de el, cum şi zborurile făcute de elevii săi, zboruri ajunse până la şaptezeci şi unu de metri lungime.

La conferinţa lui Chanute, Bibescu este de faţă. Aici face cunoştinţă cu un alt român, un om ciudat. E doctor în drept de la Viena, dar i-i dragă mecanică, o pricepe, crede în aeroplan şi a început să lucreze o maşină de zbor născocită de dânsul. Este bănăţeanul Traian Vuia, care concepe pentru întâia oară aplicarea roţilor la aeroplane.

De câţiva ani de zile automobilul, abia născut, propăşise uluitor. Valentin Bibescu este printre cei dintâi cumpărători şi printre cei dintâi automobilişti. La cursa Paris-Pau din 1902 e lângă învingător: un tânăr micuţ, cu bărbuţă ascuţită şi ochi albaştri – fiul unui gazetar englez aşezat în Franţa. Îl cheamă Henry Farman şi e fostul câştigător al cursei de biciclete Paris-Clérmont din 1892. Un sportiv şi un artist totodată – doar a făcut pictură în atelierul lui Courtois – dar, mai presus de toate, o voinţă, o energie ca şi fratele său, Maurice.

Împrietenit cu dânşii, principele Bibescu este mereu alături de ei, ca şi de Louis Renault, inventatorul automobilului, de Marcel Renault, fratele său, de

fabricantul celor mai bune faruri de automobile din vremea aceea – îl cheamă Louis Blériot – şi, în sfârşit, de marele poet al noutăţilor de oţel şi lemn, trândavul dar inimosul şi minunatul Archdeacon.

Archdec, aşa-i spun cei de aproape. Iar prietenii mai buni îi sunt fraţii Voisin – Charles şi Gabriel – apoi Girardot, Turgau şi Loysel, cu care alcătuieşte un sindicat, de-i comandă lui Voisin un planor, după planurile date de Chanute.

În atelierele lor de la Billancourt, fraţii Voisin mai au de lucrat un planor. E pentru Blériot acela. Dar aparatul acesta n-are noroc. Blériot nu vrea să se primejduiască, suindu-se singur în el. Îşi face locul ţinut de câţiva saci cu nisip.

Când automobilul, care trage planorul, o ia din loc, aparatul zvâcneşte în aer aşa de aprig încât îşi pierde coadă pe pământ. Cele două aripi rămase în aer fără stabilizare, se răsucesc de două ori şurub şi vin grămadă jos.

Archdec învaţă din suferinţa lui Blériot. Planorul al doilea va fi ridicat de pe apă. I se pun plutitoare, iar Tellier îl va trage cu la rapière barca lui cu motor. Charles Voisin e destul de curagios să se suie în planor şi urcă până la cincisprezece metri, plutind peste o sută cincizeci în lungime.

Ci Archdec nu-i mulţumit. Mai vrea o încercare. Acum însă norocul le-a întors spatele. Un plutitor scăpată sub apă. Planorul vine în bot, iar Voisin mulţumeşte lui Dumnezeu că s-a ales numai cu spaimă şi cu o ba e neaşteptată.

Se pare că baia aceea a fost răcoritoare pentru toată tinerimea care se apropia de aviaţie.

Chiar principele Bibescu părăseşte pentru câtva timp

gândul zborului cu aparate mai grele ca aerul şi trece la baloane. În vara anului 1904 e în ţară şi se urcă întâia oară în văzduh, dar, de astă dată cu un balon sferic. L-au botezat România. În nacelă are tovarăşi pe locotenenţii Asachi, Paul Moruzzi şi pe Directorul Marinei Militare.

Ridicarea se face în Bucureşti, de la Uzina de gaz... Vântul prielnic îi poartă repede până deasupra fortului Căţelu, unde câţiva soldaţi prea zeloşi, mai degrabă speriaţi la astă privelişte de apocalips, pun armele la ochi şi trag. Se vedea bine că aveau pricini temeinice să bănuiască şi cuvântul România – scris mare pe equatorul balonului – şi tricolorul uriaş, care flutura lângă el.

Nu i-a scăpat decât aruncarea zornică a lestului, care le-a îngăduit să se înalţe dincolo de bătaia puştilor, căci porumbeii, prin care au trimis o scrisoare de protest ministrului de război, au ajuns la locul hotărât când balonul se îndepărtase peste Bărăgan.

Spre seară, vântul s-a potolit. Începu coborârea. Ghid-dropul – funia groasă şi lungă de vreo patruzeci de metri care ajută la aterisare – se târa pe pământ. Mergeau domol către un sat.

Deodată, odgonul se agaţă de hornul unui bordei ţigănesc.

Şatra purcede răzmeriţă, iar un lăeţ curajos se agaţă de funie.

Degeaba îi strigă cei din nacelă să coboare. Nu vrea. Atunci

Moruzzi îi varsă în cap un sac de nisip şi balonul începe să urce. Ţiganul, de spaimă, îşi dă drumul şi vine piatră peste alt bordeiu, dându-l la pământ... *

Peste câtva timp, balonul cobora cu bine la Lehliu...

În iarna lui 1905, Traian Vuia îşi isprăveşte aeroplanul, şi-l adăposteşte în ferma Laborde de la

Montesson. Santos Dumont e şi el aproape gata cu Demoiselle – a lui.

În primăvara anului 1906, Bibescu se suie în maşina lui Vuia şi o încearcă, dar nu izbuteşte s-o ridice de la pământ. Asta ajunge s-o facă un mecanic, care s-a învrednicit totodată s-o şi strice.

Urmează apoi vestitul zbor al lui Santos Dumont de la Bagatelle.

Valentin Bibescu le urmăreşte pe toate, nerăbdător, înfrigurat. Şi-a căpătat din nou încrederea. Nu mai vrea să piardă vremea. Se duce la Touquet, unde Gabriel Voisin, după înfierbântata şi avântata socoteală a lui Delagrange, închipuise sindicalizarea proprietarilor de la Paris-Plage şi instalarea unei şcoli de planoare. Acolo, prinţul îşi ia planorul în spate, urcă pe creasta dunelor şi se aruncă în gol. Un salt mic, altul mai mare…

Apoi altele… Toată primăvara, zile întregi, pe arşiţă grea, în nisip afund, se zbate o trudă aspră, chinuitoare, de dragul câtorva clipe de plutire. Henry Farman asudă şi el alături, ca şi contele de la Vaulx, dar roadele sunt neînsemnate.

Mai hotărât ca oricând să treacă la zbor temeinic, Bibescu cumpără de la Voisin un planor şi îl trimite în ţară, la Posada, unde trebuie să-şi petreacă vara şi el, fiindcă are de supravegheat lucrarea fabricii din Comarnic/

Toată vara aceea şi cea viitoare se joacă peste dealuri şi peste râpi. De la o vreme leagă planorul cu frânghii, îl duce pe malul povârniturii înalte de şaizeci de metri şi dă funiile în mâna câtorva oameni, să-l hăţuiască întocmai ca pe zmeu, din fundul văii, iar el urcă în aer şi coboară, folosind vântul suiş care se umflă dinspre apă. Îi place să se simtă ridicat în aer, să audă aerul fâşâind pe sub aripi. Regăseşte astfel întocmai aceeaşi simţire ciudată de odinioară. O regăseşte până în ziua când îşi pierde

cumpănirea şi era gata să se prăbuşească în râpă. Îşi dă drumul de la înălţimea stâlpilor de telefon şi lasă planorul în voia lui, să se facă morman de aşchii şi de zdrenţe.

L-a dres, dar nu l-a mai folosit. Nici nu mai avea nevoie, pentru că învăţase tot ce se putea învăţa cu el. L-a agăţat în grinda garajului de automobile şi l-a ţinut acolo, ca pe un trofeu.

Dar, în aceeaşi vreme, auzind că Voisin construieşte biplane pentru Farman şi Delagrange, a comandat unul şi pentru dânsul.

Aeroplanul Voisin a sosit în ţară în 1907, prin luna Iulie. Vameşii au fost straşnic de încurcaţi în faţa acestui soiu nou de marfă. Neştiind cum s-o pune la plată au cerut îndreptări ministerului. Iar ca să lămurească despre ce e vorba, au tăiat şi o bucată de aripă, de-au trimis-o drept probă…

Pagubă aceasta s-a împlinit lesne în hangarul nou nouţ, pe care prinţul şi-l clădise la Cotroceni. Ce nu s-a putut împlini a fost însă zborul. Maşina avea motor prea greu ca să poată zbura. Atunci Bibescu a cerut alt motor, care i-a venit tocmai peste un an. Atunci nu s-a mai potrivit helicea cu motorul cel nou, aşa încât a trebuit să mai cioplească din ea.

În sfârşit, în 1909 aeroplanul ar fi avut prilej să zboare dacă s-ar fi putut ridica de la pământ. Dar toate încercările au fost zadarnice. Astfel, Valentin Bibescu nu a făcut decât plimbări neplăcute pe toate laturile şi curmezişurile platoului Cotroceni…

Ca membru în Automobil-Club, prinţul hotărâse cu Blériot zborul din toamnă, de la Hipodrom. Atunci i-a comandat şi un aparat pentru dânsul, apoi a plecat la Pau, să facă şcoală de pilotaj cu inventatorul şi cu Leblanc,

elevul lui. N-a avut nevoie de multă casnă. Învăţătura pe care o căpătase cu planorul, l-a ajutat să se descurce aşa de uşor încât, într-o săptămână putea să-şi dea examenele. Şi astfel, la 5 Decembrie 1909 este făcut pilot, după care, la 10 Ianuarie 1910, căpătă în mână brevetul internaţional Nr. 20.

Apoi şi-a trimis aeroplanul în ţară, iar la începutul primăverii l-a urcat spre Cotroceni, în hangar, să pornească montarea.

Din câte i-a istorisit Nanu despre Bibescu, Vlaicu n-a ales nimic prielnic pentru biet sufletul său. Mai cu seamă când auzea povestea de neînchipuit, că vrăjmaşul lui – fecior de mocan – este prinţ sadea.

Altfel de prinţ decât cei de la Palat, dar tot prinţ adevărat, de vreme ce se trage din Domnitorul Bibescu, unul care a stăpânit cândva, peste Ţara Românească.

Năzdrăvăniile astea cu două feluri de prinţi cari-s tot la fel, dar nu-s la fel, erau nişte ghicitori aşa de încâlcite pentru mintea lui, încât Vlaicu niciodată n-a fost în stare să înţeleagă / deosebirile şi asemănările.

În schimb, a priceput bine altele: că prinţul ăsta, care *mi-i un fel de Prinţ altfel* e şi el cu Blériot, vine de-a dreptul din Franţa, a făcut şcoală de zburat într-un loc ce-i zice Pau şi *e* întărit ca pilot cu brevetul al douăzecilea. Vasăzică al douăzecilea din toată lumea.

Şi durerea cea mai crudă, care i-a încheiat veştile despre Valentin Bibèscu, a fost gândul că el, Vlaicu nu mai poate fi decât cel puţin al douăzeci şi umilea.

Prin urmare Blériot îi luase odată locul întâi cu zburatul. Acum venea şi Prinţul ăsta să-i ia locul întâi între români.

Măcar de-ar fi avut locul întâi la Binţinţi. Dar nu l-a

avut nici acolo, fiindcă a suit-o pe soră-sa cea mică să se urce întâia oară.

Felul în care gândea toate astea era aşa de copilăros, încât Iosif şi cu Ilarie Chendi au izbucnit în hohote ascultându-i spovedania. Dar el suferea cumplit. I se vălura lacrimă în ochi spunând şi avea o fiertură aşa de grea şi de neguroasă în lumea mică dintr-însul, încât cei doi prieteni s-au trudit o noapte întreagă să-i liniştească şi să-l încredinţeze că tot el a zburat înaintea lui Blériot, fiindcă zborul cel adevărat l-a făcut singur, iar nu fetiţa de trei ani, care ţinea locul unui pietroi. Şi apoi era un aeroplan făcut de el, pe când Blériot avea o fabrică, iar Osmont şi cu Bibescu, au maşini cumpărate de la alţii.

Iosif nu mai ştia ce să spuie. Lăsase judecata anilor săi. S-a pomenit că vorbeşte cu Vlaicu întocmai cum vorbea cu Corina. Şi că Aurel, tremura agăţându-se de cuvântul lui, ca şi ochii cei mari ai fetiţei, când îi urmăreau pe buze lămurirea ori o îngăduinţă.

Pentru o inimă frăţească şi simţitoare ca a lui Steo, priveliştea ăstui copil de treizeci de ani, care trăieşte şi se chinuie pe gânduri aşa de simple, avea de ce să-l înduioşeze. I s-a făcut milă de dânsul şi s-a luptat cât a putut să-l îndepărteze de tristeţele unde se îneca. L-a ţinut mult pe lângă el acele zile şi mereu căuta câte un ardelean să i-l dea tovarăş. Preţul singurătăţei e mare când stai de vorbă numai cu durerea.

Iosif începuse foarte bine a şti asta. Din nefericire, atunci era o vreme amară pentru Ardeleni. Erau cu minţea tot la părţile lor de ţară, unde suferinţele începuseră a da în clocot. Destulă zarvă făcuse, la începutul lui April, ciudata purtare a preotului Mangra. Ieşiseră atunci la iveală atâteaşi toate ruşinoaseppentru că acel încolţit şi-a

arătat şi el colţii, învinuind pe învinuituri că nu el, ci ei, îşi fac mână bună cu Ungurii. Ş-apoi, în timpul din urmă, purtarea stăpânirii din Pesta se limpezise crud.

Erau călcate în picioare toate făgăduielile date cândva şi se urmărea o maghiarizare cu orice preţ şi fără nicio milă. Congresul Naţional de la Sibiu, din 23 Martie, a spus toată deznădejdea Românilor. Şi au spus-o pe şleau, fără să cugete o clipă la temniţa din Seghedin, atât unchieşul Gheorghe Pop de Băseşti, cât şi tovarăşii săi, Comşa, ori doctorul Ga vrii Tripon. Acum însă, la apropierea alegerilor, lupta se înteţise amarnic. Nu era uşor de avut o biruinţă cu votarea pe faţă, cum o rânduiseră ungurii.

Pe de altă parte, nici în Regat nu era mai multă linişte. Nu trecea zi de la Dumnezeu lăsată să nu fâlfie pe case flamuri negre ori să nu huiască ţara de câte o nouă dârdură. Murise, cu câtva timp înainte, doctorul Lueger, primarul Vienei, care era foarte iubit în Bucureşti, iar pe la Duminica Tomii, a venit şi vestea morţii Regelui Eduard al VII-lea al Angliei.

Tot pe-atunci, un proprietar din Botoşani răneşte la obraz, într-un duel, pe Nicu Filipescu, care, de când omorâse, tot la asemenea ispravă pe Lahovari, jurase să nu mai atace, ci numai să se apere.

Apoi, detună scandal împotriva lui Haret, care vrea să facă o lege pentru înfiinţarea a douăzeci şi una de catedre noi, la Universităţile din Iaşi şi Bucureşti, iar profesorii, în cap cu Maiorescu, Arion şi Dissescu, ţin piept, până ce însuşi Regele Carol, zice-se, ar fi cerut retragerea proiectului.

Cu adevărat, cometa Halley, s-a arătat că ştie tulbura, dacă nu lumea toată, măcar lumea românească.

Între asemenea învrăjbiri, dureri şi încordări, cine să mai aibă timp de alinat supărările lui Vlaicu?

Chendi, mai aspru, mai bărbătos l-a luat de guler şi i-a spus:

— Măi Vlaicule, ca să-ţi treacă negurile du-te mai întâi în plimbare la Sinaia, că a venit Regele Suediei, Gustav al V-lea, şi cască gura la el. Pe urmă te întorci colea şi căşti gura la franţuzul cu aeroplanul. După aceea vine zece Mai. Vasăzică o zi întreagă ai ce să vezi. A doua zi, începe la juraţi procesul lui Jelea. Acela o să ţie mult, fiindcă numai un jurat nu-i liberal, aşa că nu le dă mâna să judece repede, să nu se spuie că au venit cu hotărâre de acasă. Pe urma începe Sinodul şi aud că Vlădica de Roman iar îl afuriseşte pe Haret...

Şi apoi, dacă vezi şi vezi că tot îţi mai rămâne vreme, cumpără-ţi colecţia lui Sherlock Holmes de la Ignatz Hertz – că se citeşte singură – ori desfă aeroplanul şi fă-l din nou.

Vlaicu a pălit. A înţeles bătaia de joc, dar l-a durut mai puţin decât gândul şi încredinţarea că Ilarie Chendi era sâcâit de purtarea lui. N-a putut crâcni. Însă, de a doua zi, nici n-a mai dat pe la Kubier şi pe la High-Life, unde ştia că-l găseşte. Rătăcea fără niciun rost prin celelalte câteva cafenele, ori berării, câte le mai ştia.

După două trei zile, Iosif a băgat de seamă. I-a spus lui Chendi:

— Bagi seama Ilarie că Vlaicu nu mai vine? Eu cred că s-a supărat.

Celălalt n-a răspuns. A început să recite, trăgându-şi mustăţile:

Vezi, tu mă sileşti pe mine
Şi pruncuţii mei.
Să mă fac şi eu ca tine.
Şi că pruncii tăi;
Şi plăce-ţi-ar! – No! Că bine
Ştiu eu ce gândeşti!

Frate Pistă, frate Pistă.

Mare câne eşti!…

— Mă! genial a fost inspirat Arădeanul acela de Ion Tripa, când a scris stihurile astea!

— Da., a răspuns, zâmbind Jbun, Iosif. Parcă nu le-ar fi scris numai pentru Tisă…

Nici n-a băgat de seamă când venise primăvara. S-a pomenit deodată în mijlocul ei, între nesfârşiri de câmp verde, sub copacii cu mugurii făcuţi frunze şi abia atunci a stat să-şi socotească zilele, să vadă că-i aproape de întâia zi a lunii Mai. Neştiinţa era poate şi din pricina oraşului. Între cămăruţa de la Hotelul Regal şi dealul Arsenalului, bicicleta mânată aprig nu-l trecea pe lângă grădini sau pe bulevarde. Primăvara năpustise astfel în ţară, în răstimpul dintre două drumuri făcute la câmpul de tragere de pe podişul Cotroceni. Vlaicu a aflat-o, plină şi bogată, de cum a intrat sub verdeaţa înaltă a urcuşului ce despărţea Parcul Palatului Princiar de grădina Botanică.

Pe Platou, câmpul mijea proaspăt în soare, aburi subţiri răsuflau din reavănul ogoarelor depărtate. Tufele salcâmilor de la forturi, făceau umbră subţire lângă pata străvezie a frunzişului nou.

Era alt câmp şi alt cer. Peste întinderi netede, topite în zarişti apoase; un smalţ albastru, curat şi rece, pe care se cârduiau scame albe, norişori mânaţi, răvăşiţi de toanele crucişe ale văzduhului.

Dar maistoraşul n-avea vreme să vadă frumuseţea şi împăcarea aceasta. În inima lui se prelungeau înfrângerile şi durerile iscate de ele. Nu erau răni cu usturimi ascuţite, tari. Era o îngenunchere treptată, moale, dar fără putinţă de ocolit, în sfârşit, trebuia să aştepte cu braţele pe piept, să simtă vremea trecând, să vadă pe alţii luându-i înainte, aşa cum îi luase acum Bibescu şi, mai ales, Osmont, pilotul franţuz, care îşi vestise, prin toate gazetele şi prin afişele

lipite pe toate gardurile, meetingul de Duminică 3 Mai.

Azi e Vineri şi mai este o săptămână până la 1 Mai. Maistoraşul se duce pe câmp, cu dorul să afle când vine aeroplanul. Ar vrea să urmărească de aproape chipul cum se montează o maşină încercată, pentru că experienţele din Franţa trebuie să-i fi învăţat pe zburători anume sisteme de orânduit montajul şi anume feluri de încercări. Nu crede că-i vor prii şi lui, de vreme ce aparatul făcut de dânsul este cu totul deosebit faţă de Farman, dar nu se poate lipsi de prilejul să vadă, fie chiar numai o întărire în cele pe care le cunoaşte.

Ajuns în mijlocul câmpului, urechea i se ciuleşte, tresărind. De undeva, dintr-un fund, străbate plin, huruit vijelios de motor. Când întoarce ochii, vede porţile mari ale hangarului de fier date larg în lături, iar înăuntru, lângă aeroplanul gata montat, un om micuţ şi slab, care încearcă motorul.

Priveliştea bate în el ca o lovitură de scrâşnet. Nu s-au mulţumit să-i ia întâetatea în ţara *lui* şi în cerul *lui*, i-au luat-o până şi în *casa lui*.

O năvală de furie oarbă, ca o apă năboită, i se în vârtej este în piept şi în créer. Judecăţile nu mai stau drepte. Simte primejdia pornirilor uricioase, rele şi nu vrea să se lase biruit. La drept vorbind, ce vină are franţuzul mititel, care migăleşte la motorul lui nefericit? Nici măcar n-a venit cu aeroplanul său şi nu se ştie de loc, dacă poimâine, când va zbura, n-o să-şi lase trupul morman de carne pe iarbă. Hardughia lui Farman e destul de jalnică la înfăţişare, ca să spuie ce poate. Ş-apoi amintirea lui Lindpeitner e aşa de proaspătă!

Căznindu-se greu să ajungă la împăciuială cu sine, Vlaicu face vânt bicicletei, sare pe ea şi pedalează ciudos, pornit, alergând undeva, pe câmp, fără ţel, hurducat de

imaşul înverzit al poligonului şi răcorit de boarea pişcată a primăverii.

Curând s-a pomenit între copacii unei şosele. Goneşte înainte pe ea, fără să se întrebe unde ajunge. Apoi intră într-un sat, iese din el, coteşte pe un drumeag spre dreapta, vecin cu un pârâu.

I-au amorţit coapsele şi îi tremură carnea de oboseală. Abia mai poate răzbi să mişte bicicletă din loc E leoarcă de apă. Dar după douăzeci şi cinci de kilometri gândul încă n-a ostenit să se întrebe:

— Ce drac-au eşti a cu mine, frate?

Iar fiindcă răspuns nu află, le trânteşte tuturor a o înjurătură cât toată lumea şi se întinde pe iarba jilavă, lângă bicicleta culcată.

E mai liniştit parcă acum, când stă lungit, cu mâinile aduse după cap şi. palmele făcute puişor. Ţinteşte cu ochii vii un nour alb, vânteş gonit pe cărările lui de sus. Sau, poate, se uită să caute o cărare nevăzută, ursită zilelor de mâine. Oftează, împietreşte fălcile aspre, apoi, înseninat, murmură pentru sufletul lui:

— Hei bade, ce-o fi să fie când oi zbura eu… Scurt, în inimă se răsuceşte un vrej rău:

— Dar dacă n-oi putea să zbor? Dacă oi păţi şi eu ca săracu’ Vuia, care o fo’ căzut de loc, cât numai s-o ridicat de-o palmă?…

Acum simte răceala pământului pătrunzându-i prin haine, până pe spinarea umedă.

Îl scutură un fior şi se scoală.

Peste o jumătate de ceas, pe drum greu de-a lungul pârâuaşului Răstoaca, a făcut calea până în Ciorogârla, unde se opreşte la o cârciumă, să guste ceva pe colţul tejghelei şi să dea pe gât un cogniac prost, să se încălzească. Dar mai ales să se simtă singur, nesfârşit de singur şi de străin.

Târziu, noaptea, când a ajuns înapoi lângă bariera Cotrocenilor, nu s-a putut stăpâni să nu treacă şi pe la hangar. Era linişte acolo. Doar o santinelă bocănea cişmele grele pe podişca de lemn din lăuntru. Aeroplanul nu se vedea.

În schimb se vedea afară cerul înalt şi limpede, cu steluţele lui tremurătoare.

— Se uită Dumnezeu-Bunul încoa. a făcut gândul lui Vlaicu. Şi, împăcat cu toate, s-a dus să se culce, fără să doarmă decât spre ziuă, când l-a visat pe Goga încruntat, bătându-se cu un fel de dihanie, care se zicea că vrea să-l omoare…

La scăpătatul zorilor, maistoraşul era din nou pe câmp şi se învârtea încet împrejurul aeroplanului, judecându-i fiecare şurub şi fiecare legătură, cu un ochiu' încordat, nepărtinitor.

De altminteri nici n-avea pricină să fie altfel. Biata maşină era o unealtă desăvârşită pentru lesnicioasă ucidere de oameni.

— Esta nu-i aeroplan, frate, fără numa smău! Cu acest gând şi-a încheiat el judecata pricepută. Atunci s-a arătat în sfârşit pilotul franţuz, dimpreună cu Carol Vişotki, care-l adusese şi-i întocmise zborul. Negustorul acesta bucureştean luase de la Henry Farman reprezentanţa pentru România şi căuta să-şi arate marfa.

Cu ajutorul lui Vişotki, care nu-l cunoştea, nici n-a ţinut să ştie cu cine vorbeşte, Vlaicu a aflat de la Osmont tot ce i-a trebuit să audă şi câte nu le putuse înţelege la Paris. Mai ales acum, după ce-şi încercase helicele, ţinea negreşit să cunoască puterea celor de la aeroplanul Farman. Cele pricepute i-au fost de neînchipuită bucurie. Iar când Vişotki i-a mai spus şi că Osmont nu zboară decât peste o săptămână în ziua de Sâmbătă 2 Mai, şi-atunci

doar să încerce aparatul, înainte de zborul oficial de a doua zi, maistoraşul, s-a pomenit nădăjduind copilăreşte că, într-o săptămână poate să-i vie şi lui motorul, poate să-l pune pe aeroplan şi chiar poate să zboare. Iar dacă zboară:

— Apăi de bună seamă mi ţi-l tai aspru şi pe Osmanu-esta! Aşa a gândit, aşa a hotărât.

Pe urmă a purces întins la Arsenal, să se uite şi să se tot uite cu dragoste nesfârşită şi cu mândrie, la gingaşa făptură a gândacului său, care:

— Aşa fainã măiestrie şi pe Farmann l-o pune în respect! Seara i-a scris lui Boca, adăugându-i şi o fotografie a gândacului în atelierul din Arsenal. I-o făcuse Nanu.

Bucureşti, 24 Aprilie 1910

Frate Romulus!

Cum? Asta ridică pe el?. Astă maşină are să bată şi pe Farman, de-l sminteşte! Frate, e un lucru foarte frumos, nici nu seamănă cu a lui Farman. Aici a venit una d-estea dar e de 500 kgr de grea şi tot zboară. Helicea ei are cu 50 cai numai 120 kgr. tracţiune şi pe care ştii, a mea are una 120 kgr. cu opt cai, apoi 2 cu motor de 50 cai? Mi-e teamă că nu mă mai văd scoborât. Frate! Motorul a plecat din Paris dar în două săptămâni abia ajunge aici. Eu mai am de a face rezervorul de benzină şi apoi pun motorul şi ies la Cotroceni unde o să zbor toată vara. / La Budapesta nu cred să pot veni din cauză că nu ştiu zbura pe atunci destul de bine. Să vii când zbor că altfel te puşc, să aduci şi pe Vlad şi să-i scrii şi lui Bontescu pe atunci să vină. El nu mi-a scris niciodată.

Goga mi-a trimis vorbă, l-am visat rău azi-noapte şi cred că o păţeşte cu politica lui. Scrie-mi frate mai multe. Aici poţi vedea maşina întreagă şi locul unde s-a lucrat.

Vă sărută.

Vlaicu.
P. S. Să nu te însori înainte de-a zbura.

Când maşina a fost scoasă afară, pe câmp începuse a se aduna lume din oraş, venită cu birje şi cu automobile. Din câte a auzit, Vlaicu a înţeles că Osmont vrea să facă doar vreo câteva salturi de încercare, ca să vadă cum merge aeroplanul. Aştepta încă un ceas mai potrivit, pentru că i se trimisese răspuns de la Palatul Cotroceni că Principele Carol ţine negreşit să fie de faţă la cele dintâi zboruri.

Curând s-a pornit un pic de vânt. Aeroplanul se umfla în bătaie şi tremura pe roţile subţiri.

Pilotul, tot mai îndoit, dădea din cap îngrijorat, sporovăind cu Vişotki. Îi lămurea ceva neplăcut, fără îndoială, fiindcă negustorul era foarte nemulţumit. Peste jumătate de ceas aeroplanul era împins înapoi în hangar. Din pricina vântului Georges Osmont nu voia să zboare.

Când a înţeles asta, ochii lui Vlaicu au zvârlit lumini mici şi tari. Ceva bun şi cald i-a mângâiat oropsirea. Nu s-a supărat nici măcar când Vişotki, sau altul de pe-acolo, i-a strigat mânios să se dea de-o parte şi să nu încurce locul. S-a dus liniştit, bun şi ascultător, privind cu nesfârşită prietenie bucăţica de om, care nu avusese curajul să zboare pe asemenea firicel de vânt.

După masă era din nou pe câmp. De altfel nu coborâse în oraş. Mâncase la cantina lui Cantili, să fie mai aproape şi nu s-a mişcat de la masă, decât doar când a văzut primele maşini că trec înapoi spre poligon.

În estimp vântul se domolise, iar pe la ceasul cinci a căzut de tot. Atunci, câmpul era negru de lume subţire, ofiţeri mai ales şi gazetari. Aeroplanul n-a fost scos însă din hangar decât după venirea Principelui Carol, pe la şase şi jumătate.

O jumătate de ceas, Prinţul a stors ape de ape din pilot, punându-i toate întrebările din lume, ca să-şi lămurească temeiul aparatului, felul construcţiei şi chipul în care e cârmuit. Ba, s-a suit chiar şi la postul de pilotaj încercând îndelung toate comenzile, pe rând. În sfârşit, fiindcă Osmont n-a prea ştiut bine să spuie cu ce iuţeală zboară aeroplanul, Prinţul a încheiat:

— Îţi măsor eu îndată viteza. La al doilea zbor, cum ai să porneşti dumneata, pornesc şi eu paralel, cu automobilul.

La cinci minute după ora şapte, motorul e pus în mişcare şi francezul face semn soldaţilor să dea drumul maşinii. Greoiul Farman se clatină puternic pe arcurile subţiratice şi, l-egănându-se nesigur, porneşte umflat de vânt. După o sută de metri se desprinde de iarbă. Urcă încet, în pantă dulce şi pluteşte apoi neted, la vreo zece metri înălţime, alergând spre forturi.

Din locul lui, unde stă oarecum stânjenit, fiindcă nu-i face nicio plăcere zborul acesta, pe care, în sfânta lui nevinovăţie, crezuse că Dumnezeu n-are să-l îngăduiască nici după amiază, Vlaicu se trudeşte să-şi dea seama cum anume îşi cârmuieşte pilotul colo sus, aeroplanul său. Ceea ce a văzut la pornire l-a mulţumit fiindcă i-a fost o bună învăţătură. Anume, a văzut că; după vreo douăzeci, treizeci de metri, coada maşinii s-a ridicat cea dintâi de la pământ. Cu asta, manevra de pornire i se pare limpede. Limpede pentru gândacul lui, bine înţeles, unde cârmele sunt mult mai simple decât la Farman.

În depărtare, aeroplanul se apleacă uşor pe o parte şi, ocolind larg, ia calea înapoi. La capătul câmpului începe a coborî treptat. Câteva stropşeli şi apoi câteva goluri în sunetul motorului, dovedesc că pilotul îl taie şi-i dă drumul din nou, ca să-i potolească puterea.

În câteva clipe, hurdughia se lăsa aèpru pe pământ, bufnind şi scrâşnind din toate încheieturile. După ce s-a oprit, soldaţii sar să o aducă iarăşi la locul de plecare.

Acum se pregăteşte al doilea zbor. Osmont va lua cu el şi un călător, aşa aude Vlaicu pe câţiva din jurul lui. Principele Carol nu mai are astâmpăr. Zvârle priviri repezi lui Moehrlen, şi măsoară de sus până jos pe gazetarul Grant de la ziarul Roumanie care-i sorocit de Vişotki să fie cel dintâi călător aerian din România. E cam aprins la faţă Grant şi se vede cât de colo ce trudă îşi dă să se arate stăpân pe dânsul. Din chipul dulce cum vorbeşte cu Osmont, din felul stăruitor cum îi aşază mâna pe braţ şi pe umăr, vezi cât de colo ce nădejde îşi pune în fărâma aceea de om.

Când pilotul hotărăşte scurt:

— Allons! faţa lui Grant albeşte uşor, liniile obrajilor se adâncesc şi se fac aspre. Peste ochi creşte o umbră. Simţi că i s-a făcut frig şi că trăieşte o clipă de haos solemn, de parcă ar fi ieşit puţintel din viaţă.

Ochii Principelui Carol ard de tinereţe fără răbdare. De s-ar găsi o singură gură să spuie:

— Urcă în aeroplan, Alteţă! ar sări sus, fără să-i mai pese de Moehrlen. Şi, hotărât lucru, că acei şaptesprezece ani ai Săi ar primi altminteri botezul acesta al văzduhului.

Dar nimeni nu se gândeşte să-l îndemne. Are un suspin uşor, pe care l-ai putea tălmi:

— Rău lucru să fii Principe! Apoi, se răzbună cum poate, strigând lui Osmont:

— Acum îţi măsor viteza! şi sare în automobil, aşezându-l astfel, încât să poată alerga paralel cu aeroplanul.

Şi ce-i drept, a alergat atunci automobilul princiar

cum nu-i fusese dat nici când să alerge. Numai că, truda a fost zadarnică. Farmanul s-a zmâncit uşor de pe pământ şi a lăsat repede în urmă maşina care gonea pe jos.

— Trebuie să aibă peste şaptezeci de kilometri pe oră! a spus Alteţa Sa lui Moehrlen, când s-a întors la locul de plecare. Poate chiar optzeci, dacă am socotit Eu bine.

Când au coborât, Grant era roş la faţă şi avea o nemaipomenită poftă de vorbit. Îi sticleau ochii ca unui biruitor în luptă mare şi a fost de-ajuns ca Principele Carol să-l întrebe doar:

— Ei, cum a fost? pentru ca el să purceadă a lămuri înfrigurat, prea voios şi prea repede:

— Minunat, Alteţă! Parcă am luat un duş! Când m-am ridicat, nici n-am simţit. Nu mi-am dat seama că sunt în aer decât abia mai târziu, când biplanul era la înălţime mare…

— Opt metri! a precizat nemilos Principele, sâcâit se vede de bucuria asta, care i se răpise Lui pe nedrept.

— Opt metri? a făcut atunci, uimit, Grant. Şi era gata să se împotrivească în chip hotărât, dacă nu şi-ar fi adus aminte că sunt anume porunci, care nu trebuie călcate. Dar în mintea

lui era limpede că Principele, n-a putut nici pe departe măsura adevărată înălţime. Ce Dumnezeu! Doar şi el, Grant, ştie să aprecieze o distanţă. Iar depărtarea până la pământ i se păruse uriaşă. Din această cugetare l-a smuls tot Principele:

— Ei? Şi apoi?

— Apoi am trecut peste o turmă de oi… Totul a fost însă numai o clipă, căci turma a dispărut repede.

— Fireşte! a făcut Principele. Apoi, a apăsat fiindcă eraţi aproape de pământ. Dacă aţi fi fost mai sus, dispărea

mai puţin repede.

Judecată era foarte limpede şi hotărâtă. De aceea Grant s-a agăţat de altceva:

— Viteza mare, Alteţă… Vedeţi, în timpul ascensiunei nici nu-mi dădeam seama că înaintam. Parcă şedeam pe loc Am priceput ce iuţeală aveam numai când am văzut automobilul Alteţei Voastre, care mergea cu toată viteza şi totuşi l-am lăsat în urmă.

— Mda, a zis Principele. Şi altceva?

— Altceva? Mi se părea că sunt foarte uşor. Aveam impresia că eram un fulg care pluteşte…

Poezia asta ieftioară l-a făcut pe Principe să surâdă. Ceea ce văzând, Grant s-a grăbit să încheie cu vorbe mai omeneşti:

— În sfârşit pot să spun că senzaţia zborului este foarte plăcută…

Principele Carol a plecat puţintel capul spre un umăr şi a ridicat faţa, privind lung undeva, sus, pe cerul curat. Era o atitudine obişnuită a Sa. Dar atunci, în clipele acelea, mişcarea avea parcă o altă însemnătate. Din plutirea în slăvi, pe care şi El o visase în atâtea rânduri, altceva aştepta însoritul Vlăstar Domnesc. Alte veşti şi alte frumuseţi.

— În sfârşit, pot să spun că senzaţia zborului este foarte plăcută! Ce înseamnă asta? Poţi vorbi la fel de o plimbare în carul cu fân, ori de atâtea altele, care n-au putinţa să stârnească în inima ta nimic deosebit. Vorba săracă a lui Grant l-a făcut pe Principe să-i pară rău că n-a putut El însuşi zbura.

Vlaicu se grămădise şi el să asculte spusele gazetarului. Dar totodată se ferea să-l vadă Principele. Goga îi vârâse în minte, că nu ştie să vorbească frumos cu oamenii de altă teapă decât a lui, aşa încât era prea firesc

ca, mai ales faţă de atâta lume, să n-aibă îndemn a înfrunta primejdii.

Dar Principele Carol, de mic copil, avea pornirea şi deprinderea să vadă chiar şi aceea ce nu-i este vârât în ochi. Deci l-a zărit. A despărţit lumea cu privirea şi l-a întrebat:

— Ei, domnule Vlaicu, ce zici?”

— Dăh! a dat din umeri ardeleanul, lipind călcâiele. O fo’ zburat!

— Uite, dumneata ar trebui să zbori! a urmat Principele, neputându-şi birui un zâmbet pentru stângăcia răspunsului de mai înainte. Dar Maistoraşul s-a scuturat cumplit:

— Cu – esta? Feri Doamne! şi s-a zorit să adauge, lămurind: Nu mi-oi franj e eu grumajii cu Kunstu lu’ Far manu … făr’ numa cu gândacu meu…

— Gândacu dumitale trebuie să zboare mai întâi! – No! D-apăi dacă n-o zbura, cum mi-oi franj e gâtul? Şi de bună seamă c-o zbura. Dar nu la opt meter ca – esta. La o sută şi la o mie.

Ceea ce dovedea că Vlaicu ascultase bine cele de mai înainte.

Principele Carol, a râs, i-a strâns mâna, s-a suit în maşină cu Moehrlen şi a plecat.

În urmă-l, Maistoraşul Aurel a rămas cu inima îndoită. Nu din pricina privirilor ciudate şi neascunse de batjocoritoare ale celor prezenţi – nici nu le vedea – ci pentru că Principele nu întrebase nimic despre aeroplanul lui.

Dar Aurel avea să afle mai târziu că, în Palatul Cotroceni se ştia foarte bine şi la timp, cum stă lucrul din hala Arsenalului. Se ştia chiar şi despre întârzierea motorului. Iar dacă, în toată românimea acelei vremi, ai fi

vrut să alegi cari sunt cele cinci suflete mai doritoare să afle noutăţi despre aeroplanul lui Vlaicu şi mai doritoare de izbânda lui, cel puţin unul din ele trebuia să-l cauţi în Palatul Cotroceni.

Zborurile oficiale de a doua zi, Duminică 3 Mai, n-au avut nimic deosebit. Plouase în răstimp, dându-i lui Vlaicu nădejdi mărunte şi copilăroase. Dar pe seară, după ceasul şase, cerul s-a limpezit şi Georges Osmont a putut să-şi facă arătările pe o vreme foarte prielnică şi mai liniştită ca oricând. Din pricina aerului răcorit motorul trăgea minunat şi astfel, francezul a avut curajul să facă nu numai cele trei zboruri făgăduite – viteză, înălţime, durată – dar a cutezat chiar să ia şi trei pasageri. Fericiţii au fost: Carol Wişotki, apoi doamna Yvonna Cămărăşescu – soţia vestitului Ion Cămărăşescu, omuleţul pe care îl găseai în frunte ori unde era vorba de-o noutate sportivă şi mai ales automobilistică – şi, în sfârşit, Ministrul Austro-Ungariei la Bucureşti, Prinţul Schönburg Hartenstein.

Cum e uşor de înţeles, Vlaicu a venit cu toată ceata prietenilor. Le-a dovedit, în de-a-măruntul, ce prost e aeroplanul şi li s-a plâns, arătându-le câtă lume înnegrea câmpul, cu ce mare sumă de bani l-a păgubit şi Farman după Blériot. Apoi, i-a dus să-i plimbe în hangar, unde, curând-curând, avea să înceapă viaţa lui adevărată.

De altfel era mai vesel, Zborurile lui Osmont nu aduceau nimic nou pe lângă cele din toamnă, făcute de Blériot. Doar că urcau şi pasageri. Numai că asta, prea ştiut de prin gazete, nu era o noutate, iar zborurile propriu-zise erau mult mai mici, mai sfielnice şi mai puţin frumoase, decât fuseseră ale celui dintâi. Chiar aeroplanul creştea lipsa de interes prin urâţenia lui. O şandrama ciudată, care nu aducea nici pe departe cu silueta zveltă a maşinii lui Blériot.

Pentru Vlaicu, toate astea, umflate încă şi mai mult de către prietenii cari ţineau să-i fie pe plac, erau mulţumiri, mângâieri bine venite. Apoi liniştea îi era întregită de o scrisoare a ataşatului militar de la Paris, care îi dădea de veste că motorul e aproape gata şi că, în câteva zile, porneşte spre ţară.

Asta îl adusese la hotărârea să înceapă neîntârziat mutarea lucrului la Cotroceni, chiar de a doua zi, Luni, şi să purceadă montarea definitivă a aeroplanului. Asta, dar totodată şi o pricină nemărturisită. Anume, îi ajunsese la ureche zvonuri cam primejdioase. Un român, Neculai Ioan – sau Ionescu – inventase o maşină de zburat, foarte ciudată ca principiu, dar de bună seamă foarte temeinică, de vreme ce i-o brevetaseră francezii cu vreo trei ani înainte. Îi zicea aparatului helicoid pentru că toată plutirea se bizuia pe tragerea unor helice, şase la număr – făcute într-un fel deosebit.

Mirosul lui de om deprins să vadă mai departe decât alţii, îi spunea lui Aurel că născocirea lui Ioan, ar putea să fie cale foarte însemnată pentru dezlegat problema zborului, dacă – bine înţeles – s-ar ajunge între timp a se rezolva problemă încă mai grea: a motorului fără greş.

Acum, aflase că Neculai Ioan era cu aparatul gata, aşteptând şi el să-i vie motorul (tot din Franţa pare-se) de treizeci de cai putere. Aşa dar, era pe întrecere.

Şi astfel, amăgindu-se că zoreşte venirea Gnomului, maisto-raşul Aurel a tocmit pe Ion Ciulu mecanic la aeroplan, cu două sute de lei pe lună. Şi a doua zi după sărbătoarea de zece Mai, căzută într-o Duminică, a pornit munca la Cotroceni, unde şi-a cărat toate uneltele şi bucăţelele din avion.

Când a păşit pe câmpul Cotrocenilor în fruntea celor

câteva furgoane cu bucăţile aeroplanului, i-a ieşit şi durerea în faţă. Porţile şandramalei lui Valentin Bibescu erau date în lături, iar înăuntru, câţiva oameni desfăceau lăzi şi diredicau. Ce mai pumn dat în inimă i-a fost noutatea aceasta bietului maistoraş. O clipă, n-a mai văzut nici hangar, nici câmp, prin păianjenişul crescut peste ochi. Ca un fel de amorţeală înveninată i-a răcit obrajii, pieptul şi genunchii.

Dumnezeule! N-or să se mai isprăvească odată oamenii aceştia care-i taie drumul şi-l tot îndepărtează de locul cel dintâi ce-i este cuvenit?…

Din împietrirea lui amară şi înfrântă, îl trezeşte scuturarea voinică şi caldă a calului de lângă dânsul. A bătut scurt din copită, ca şi când i-ar porunci:

— Haide odată! Acum nu ne mai putem opri! şi opintirea plină de vână în hamuri, să smuncească din loc furgonul greu, seamănă leită cu încordarea din sufletul lui Vlaicu. Trec pe lângă hangarul lui Bibescu fără să întoarcă privirea.

De altfel a avut o mângiere. Principele Bibescu nu se afla printre oamenii din hangar, nici n-avea de gând să vie tocmai repede. Era la Viena, unde îl chemaseră alte îndemnuri şi chibzueli. Drept vorbind, nu se grăbea. În şcoala de pilotaj de la Pau învăţase că primăvara e o prietenă cu toane, rele pentru zburători. Prin urmare, aştepta aşezarea vremii, fără să se pripească şi fără să se întrebe dacă vor apuca alţii să-i ia înainte. Era, cum se zice, un caracter sportiv, pentru că nu umbla după biruinţă cu orice preţ. O Voia dreaptă, cu temei. De altminteri, prin brevetul de pilot numărul douăzeci îşi avea locul hotărât în lume. Deci şi în ţara românească, unde era cel dintâi zburător cu pecete, după cum fusese cel dintâi automobilist cu pecete. Doar maşina lui purta numărul zero.

Aşa privite toate, Vlaicu se aşeza tocmai la capătul protivnic Adică acolo unde nu se putea primi decât o biruinţă întreagă, oricât de mare ar trebui să arate sălbătăcia luptei.

Din ziua aceea, poligonul de tragere din susul Cotrocenilor s-a schimbat într-un câmp de bătălie nemiloasă, de pe urma căreia avea să curgă multă sudoare, avea să işte multă durere şi avea să curgă atâtea sânge cât trebuia, pentru că lupta să-şi ajungă încheierea.

Vlaicu a simţit-o în ziua aceea de Luni 11 Mai, când a dat cu ochii de hangarul lui Bibescu.

Atunci, pentru toate câte aveau să vie, neguroase şi nesigure, biruinţe ori înfrângeri, a hotărât:

— O el, o eu! Iar El nu era numai Valentin Bibescu. Era un nume care cuprindea tot: pe Blériot şi pe Wright, pe Farman şi pe Latham, pe Osmont şi pe Cerchez, pe Goliescu, Ioan sau colonelul Miclescu.

Era, cum s-ar zice, stafia înfrângerii. Prin urmare, duşmanul de moarte al celui care nu trăieşte decât să învingă.

Iată cum viaţa de zburător a lui Aurel Vlaicu, acea viaţă care, adevărat vorbind, începe din clipa când purcede mon tarea aeroplanului la Cotroceni, avea să se desfăşure toată sub nourul care se chema Valentin Bibescu.

Viaţa aceea a început la 11 Mai. Sau mai exact, a treia zi, când a purces lucrul în toi. Adică Miercuri 13 Mai 1910.

De atunci, prietenii lui buni aproape nu l-au mai văzut. Pleca în zori şi se întorcea în toiul nopţii, pentru că mânca la cantină, sus în deal, dimpreună cu lucrătorii. N-avea vreme nici să-şi arunce ochii pe un jurnal întins pe jos, cum îi era citirea gazetelor. De aceea a fost scutit de amărăciunea să afle că Jacques de Lesseps, pilot francez, a

izbutit să treacă şi el în zbor Canalul Mânecii, sau că Georges Osmont a câştigat o groază de bani făcând zboruri la Brăila, la Galaţi şi la Iaşi.

Degeaba era toată ţara tulburată. Din fundul hangarului de la Cotroceni, Vlaicu n-o mai auzea. Alegerile din Ardeal fuseseră prăpăd pentru români. Căzuse Popa Lucaci, căzuse Iuliu Maniu; căzuseră Branişte, Goldiş, Căiuş Brediceanu şi Nicolae Ivan. În schimb se aleseseră vânduţii: Mangra la Celea şi Siegescu la Oraviţa Română. Doar cinci români buni izbutiseră a-şi câştiga loc: Vaida Voievod, Mihali, Dr. Şerban, Ciceo Pop şi Damian. Durerea înfrângerii era mărită încă de săvârşirea din viaţă a Protopopului Vinea, mort chiar cu câteva zile înaintea alegerilor.

Dar Vlaicu era acum departe de suferinţele astea. El avea lupta lui şi aceea era mare cât a unui neam. Sub întinderile de tablă ondulată chiuia cât îl ţinea gura, stihuri făcute de dânsul, cam cum ar fi:

De-o găta Vlaicu gândacii … Blériptu dă de dracii… t

Sau? zorea pe Ion Ciulu la lucru, strigându-l de la celălalt capăt al hangarului:

— Insuce Ione, însuce, că ţi-oi da ciulama de pui… Vezi bine, ciulamaua îi era mâncare pe plac la cantina lui Cantili. Dar Ion ştia limpede că una-i făgăduiala şi alta-i ţinuta ei. Ciulamaua se termina de obicei înainte să ajungă cei doi la masă. Atunci Vlaicu poruncea:

— No! Apăi dacă s-o fo' isprăvit ciulama, fă deloc, frate, două cataplasme! Ceea ce înseamnă două fleici. Sau:

— Minteni să friji, naţie, neşte nervuri, făr' numa să nu fie de la Blériot, că nu-s de haznă… Asta, cum se înţelege, trebuia tălmăcit costiţe de purcel şi dovedea că Vlaicu ţine să dovedească, până şi în mărunte împrejurări

ale vieţii, nefolosinţa nervurilor din aripile celorlalte aeroplane.

Dar, uneori, cei doi nu mai ajungeau la cantină. Atunci, Aurel scotea din buzunar câţiva pitaci, îi întindea ucenicului şi-i dădea pinten:

— O pită de cinci, o salamă de treizeci de piţule şi-o ridiche de lună! Rasch, frate, că mor de foame!

Şi asta era toată masa pentru doi oameni fiindcă n-aveau timp să mănânce.

Mai târziu, Iosif, îngrijat că nu-l mai prinde pe nicăieri, a venit până la câmp.

L-a primit cu:

— Ce drac cauţi tu aici?

Iar când Steo i-a spus, Vlaicu n-a găsit alt răspuns decât doar:

— No! Bine. Apăi tu, frate, grăieşte şi eu lucru. Că aceea aşa-i: Tu cu gura şi eu cu mâna…

Atunci, Iosif, s-a aşezat pe-o lădiţă lângă el şi a început a-i povesti câte ceva din toate câte se petrecuseră în vremea din urmă şi care, credea, că-l vor interesa pe Aurel. Ce-i drept, părea că toate îl interezează. Făcea de fiecare veste:

— No! Ce vorbeşti, frate!

Aşa a făcut când i-a spus Iosif că Academia i-a dat lui Dela-vrancea Premiul Năsturel pentru Apus de Soare:

— Năsturel! Fain! Ce vorbeşti, frate!

— Şi l-au ales pe Iorga la Academie…

— No! Pe Iorga! Ce vorbeşti, frate!

— Da… Dar a mers cam greu. Abia la a treia alegere a izbutit să capete cincisprezece voturi… Şi atunci încă a avut unsprezece împotrivă!

— Pfiuu! Unsprezece!? Ce vorbeşti…!

— L-au ales în schimb pe Lepădatu al nostru.

— A nost?… No! Ce vor…

— S-a deschis şi Muzeul lui Simu… a urmat Iosif, povestindu-i în amănunt cum s-a desfăşurat sărbătoarea, ce-a spus Simu, ce-a răspuns Ionel Brătianu şi ce bogăţii se află în nobila clădire cu trup de templu antic din Stradă Mercur. Mai cu seamă i-a vorbit despre tablouaşul lui Daumier Clasa treia.

— …după părerea mea, numai acela să fie şi-ar motiva înfiinţarea muzeului…

— Ce vorbeşti… frate!

Dar după ce i-a spus tot ce avea de spus şi i-a îndrugat, îndelung şi încâlcit, povestea cu vaporul împăratul Traian, atacat la Pireu de greci, ba i-a istorisit şi cum a întrebat micul Principe Neculai, care era pe vapor: … dacă s-au strâns oameni mulţi de ce n-a adus poliţia pompe cu ape, să-i ude şi să-i alunge ca la Bucureşti?

— Aşa o fo’ zis, dragul de el? Apăi, de bună seamă, Prinţii-eşt ia îs faini ficiori, frate!

Numai că, după o jumătate de ceas, când, istovit de lucru, s-a trântit jos lângă Iosif să se odihnească, l-a întrebat în chipul cel mai firesc:

— No! Acu, frate Steo, spune şi tu oareşce noutate!…

— Nu ţi-am spus? a făcut poetul mirat şi zâmbind.

— Ai spus, vezi bine. D-apăi drac ştie ce-ai spus, că eu stau tot cu gându la gândacu meu şi n-am fo’ preceput nimic.

Din ziua aceea, Iosif nu i-a mai adus niciodată noutăţi lui Vlaicu. Venea la câmp des, tot mai des, dar atâta tot. Se uita, ceasuri întregi, cu ochi mari, goi, înecaţi în ape tulburi, spre zarişte depărtată a câmpului întins. Ori, ghemuit micuţ într-un colţ, privea gâza uriaşă care înălţa aripi de mătase înspre cer. Îl minuna şi îl tulbura peste măsură depăşirea asta de proporţii. De-o parte el, care se

aplecase toată viaţa pe gânduri şi privelişti mici – gâze adevărate – iar de altă parte, vlăjganul acesta cu labe de hamal, care făurea asemenea vietate nouă, de mii de ori mai mare decât gângăniile cu care era înfrăţită.

— Între mine şi el, între puterea gândului meu şi puterea gândului lui, negreşit e aceeaşi deosebire. Doamne! Cum oare trebuie să se simtă un uriaş? O tărie de aceasta, mută, oarbă, neştiutoare de sine, ca natura însăşi? în sfârşit, geniul care creează alte dimensiuni…

Şi pe când în mintea lui tremurau gânduri aşa de ciudate şi de străvezii, Vlaicu, sănătos, fără gând, întregea cu a opta zi facerea cea de şapte zile a lumii, şi cânta, pe muzică luată la întâmplare, cuvinte de acestea, hărăzite colonelului Miclescu:

Oi zbura cu gândăcelu să mă vadă Colonelu –, şi din creasta cerului Oi stupci în capul lui…

Scrisoarea fabricii, prin care i se vestea expedierea motorului, i-a ajuns lui Aurel când nu mai rămăsese decât vreo săptămână până la începutul lunii Iunie şi montarea era pe isprăvite. De aceea e uşor de înţeles bucuria sălbatică, pe care i-a dat-o maistoraşului răvaşul scurt şi vesel, trimis de maiorul Nanu de la Arsenal, odată cu plicul de la Séguin. Ştiind că Vlaicu nu pricepe franţuzeşte, deschisese el scrisoarea, tradusese alături cuprinsul şi încheiase aşa:

Ura frate, vine, vine să mă lase fără tine…

În noaptea aceea nimeni n-a plecat acasă, nimeni n-a dormit. Câţiva pumni de mezeluri de la Cantili, câteva sticle de vin şi o fremătare surdă, bolnăvicios de veselă şi de gureşă i-au ţinut la lucru până a doua zi, când era soarele ridicat de două suliţi deasupra zâmţurilor neorânduite ale coperişurilor din oraş.

Dar gândacul era gata să-şi primească motorul. Încheiat în toate şuruburile lui, cu toate sârmele întinse, de sunau asemeni corzilor adânci de la un pian, nu-şi arăta lipsa inimii de oţel decât prin lanţul care atârna moale sub rotiţa dinţată, înfiptă în axul helicelor şi prin neisprăvirea tubuşoarelor de alamă, aduse din rezervoarele de benzină şi de ulei, puse deasupra aripilor.

Atunci, Vlaicu a înşfăcat cu mâna înfierbântată piciorul de frasin lustruit al trenului de aterisare şi zguduindu-l sdra-văn, ca pe un prieten prins de braţ, i-a strigat:

— No! Văz-t-ai? Te-am fo' făcut, gândacule!

Iar gândacul zguduit pe roţile mici şi pe cauciucurile lui de legătură, s-a clătinat cu tresăriri scurte, repezi şi vii, ca un om care râde pe înfundate.

Apoi porţile mari ale hangarului s-au tras. În urma lucrătorilor, lăsaţi să plece acasă la somn prea meritat, maistoraşul Aurel a închis pe dinăuntru uşile din coasta clădirii, a întins paltonul pe jos şi s-a culcat sub aripa largă de mătase, care tremura uşurel în firişoarele de vânt strecurate pe sub porţi. Tremura întocmai ca o făptură vie. Vlaicu, văzând-o, zâmbea. Ochii, obosiţi, cu acea înşelare de uneori a privirii, i-o arătau mişcând tainic, neted, ridicându-se lin în sus, cu tavan cu tot, cu el cu tot, cu suflet cu tot.

Răsuflă adânc, prelung, ca o depărtare desăvârşită şi lunecă deodată în somn…

S-a deşteptat abia a doua zi dimineaţă, la mijitul luminii. O rămăşiţă de lună rece şi aspră se înfigea ca un cosor alb, într-o culme de clădire. Era frig şi linişte deplină. Doar pasul unei sentinele măsura înfundat prin preajma hangarului.

— Sentinela numărul opt, binee… cântă departe, printre aburi, un glas potolit şi adânc.

Vlaicu se desluşeşte cu greu ce rost are patul tare de sub el. A învârtit mâna prin întuneric şi a dat peste o sârmă care-l frige şi sună mai apoi aşa de grav, parcă-i vezi mişcarea.

— Sentinela numărul nouă, bineee… răsună alt glas mai departe şi mai înăbuşit.

Nu desluşeşte nimic, dar simte acum făptura de lângă el. E o prezenţă tainică şi prin asta atât mai puternică.

Cleiul trezirii se topeşte în fiorul de frig, care cuprinde deodată trupul întreg şi maistoraşul se ridică într-o rână, caută prin beznă, cu degetele, pânza carlingei micuţe, se târăşte lângă ea, se agaţă, urcă, lunecă anevoie înăuntru. Nu-i niciun gând lămurit. E-o intrare în stăpânire, poruncită de nevoi mari mai decât poate mărturisi un créer limpede. Acum e aşezat în scaunul de pilot. S-a rezemat de stâlpul subţire din spate, pe care aleargă în jos tubuşoarele rezervoarelor, simte lângă creştet axa de metal a helicelor şi cuprinde cu palme lacome lemnul rotund al volanului.

Zboară în închipuire, că meşterii la Arsenal.

— Sentinela numărul zece, bineee… pătrunde anevoie strigarea în urechea plină de acel huiet întins şi drept al liniştii.

Apasă butonul de contact. Deci motorul a pornit. Aşteaptă să-i asculte bătaia rotundă, plină, vânoasă. Are cincizeci de cai, dar el l-a întocmit numai pentru douăzeci şi cinci.

E prea destul.

— Sentinela numărul unsprezece, bineee…

Acum ridică mâna. E semnul învoit să-i dea drumul soldaţii, care ţin de funia trecută prin inelul înadins pus la

coadă. Scăpat din cleşte, gândacul ţâşneşte ca din praştie şi aleargă pe câmp.

— Sentinela numărul doisprezece, bineee… învârte volanul, urcă, ocoleşte… zboară…

— Sentinela numărul treisprezece, bineee… Treisprezece? Cum s-a potrivit să fie tocmai treisprezece, numărul lui cel bun?… Inima-i tresaltă mai vie, ca la o fericire împlinită. Mai mult poate: ca la o fericire pe care o visezi împlinită…

Dar, pentru Aurel Vlaicu, joaca aceasta îşi avea locul ei în orânduiala învăţăturii de zbor:

— Abeţeul zborului cere minten experiment metodic. Prima, să-ţi; faci mâna a cu jet a singură ce-i şi cum! Aşa hotărâse el. Iar încercările de zbor pe loc, cu ochii închişi, ori privind cum răspund cârmele, erau hărăzite tocmai acestei deprinderi a mâinilor. Mai târziu, maistoraşul Aurel avea să audă un cuvânt adus anume de la Paris: Facerea reflexelor

Aşa dar, zile întregi, Vlaicu şi-a făcut reflexele cu încăpăţânare nemiloasă pentru trup şi pentru sine. Vrerea lui dârză a biruit. Curând mâinile făceau singure mişcările de trebuinţă, deodată, fără nicio stingherire sau cumpănă. Ceea ce nu era puţin la nişte comenzi ca ale lui.

Mai târziu, într-o dimineaţă cu vânt tare, a chemat câţiva soldaţi şi a scos aparatul afară. Legându-l cu funii, întocmai ca odinioară la Binţinţi, i-a făcut cea dintâi ridicare în aer. La început gol, apoi cu un sac de nisip.

A încercat să se suie şi el singur, dar aeroplanul nu s-a mai ridicat. Nici de pe loc, nici în mers goana. Poate că nu s-ar fi ridicat nici cu ajutorul a patru cai, fiindcă era mai greu.

Lui Vlaicu i-a fost însă de ajuns. Când vântul

năpustea câte-o răbufneală mai puternică, vedea fumoarele de cauciuc care slujeau de arcuri, strângându-se cu totul, ceea ce era dovadă limpede că nu mai apasă pe ele nicio greutate.

Doar un strop de iuţeală mai mult şi aeroplanul s-ar fi ridicat. În acele clipe, cârmele mânuite dovedeau şi ele cum ştiu să-şi împlinească rostul.

Într-un cuvânt, unealta era gata să se facă vietate.

La 29 Mai dimineaţa, un ostaş de la Arsenal a venit să-i spuie că-l cheamă repede maiorul. Nanu îl aştepta în poartă şi l-a înşfăcat de braţ:

— Ţi-a venit motorul, Vlaicule! Era un chiuit din adâncul inimii. Bucurie de părtaş şi de om de treabă. Dar Vlaicu n-avea timp de el.

Peste un ceas – poate şi mai puţin – în hangarul balonului de la Cotroceni, maistoraşul, ajutat de toţi lucrătorii pricepuţi, desfăcea piesă cu piesă din lada motorului şi le pregătea pentru locul lor de totdeauna.

Nu căzuse încă seara şi sala goală a detunat în duruitul cel vijelios al Gnomului hrănit cu benzină scumpă de farmacie şi cu ulei de reţină. Mersul îi era fără cusur la bancul improvizat şi a fost tot fără cusur la aeroplan, după alte câteva ceasuri.

— Mână bem şampană, naţie! aşa le-a grăit lucrătorilor la plecare. Asta înseamnă că era fericit şi mişcat de fericirea lui. Dar mai înseamnă totodată că nu ştia ziua în care se află. Era Sâmbătă doar.

VALURILE CERULUI

Când a trecut de bariera Cotrocenilor, iar bicicleta furată de coborâşul repede i-a bătut aer rece şi ascuţit pe obrajii aprinşi, Vlaicu a intrat deodată în ape de spaime. Se

sfârşise o lume şi începea altă, neguroasă, plină de primejdii, înfricoşată. Lupta amară cu oamenii, cu răutatea sau nepăsarea lor, cu vrăjmăşia ori neînţelegerea, fusese încheiată. Pornea acum altă luptă. Iar aceasta avea în ea tot ce i s-a cuvenit să doboare tăria unui suflet pământean. Era doar o luptă a lui împotriva stihiilor. Dar în încleştarea aceasta cumplită şi uriaşă până şi moartea îşi schimbă înţelesul. jăra altceva decât întâmplare de durere şi de lacrimi, ci înfrângere şi ruşine.

Ş-apoi, erau departe vremurile de la Pesta, când tânărul *balic* îl uimea pe Negruţiu şi pe ceilalţi prieteni cu parapluie micuţe, pe care le zvârlea în aer din mână sau, îndopându-le cu praf de puşcă coada găurită, aprinderea pulberii şi izbucnirea gazelor dădea ţevii o mişcare puternică de recul, ce împuşca umbrela până în tavan. Pe atunci şi, în acea lume, nu se ştia nici măcar de salturile în aer ale lui Lilienthal sau Ader, cum nu se ştia la Oră ştie ori la Binţinţi.

Aici însă şi la începutul acesta de vară, zborul mecanic nu mai era nici taină, nici minune. Era cunoscut şi văzut. Nici măcar faptul de a fi inventator român nu mai era o noutate de vreme ce Căpitanul Goliescu, Henry August, Brumărescu, Neculai Ioan, inginerul Mărdărăscu, iar acum în urmă unul Alexandrescu îşi vestiseră aparatele născocite de dânşii, aici, în Bucureşti, pe când Vuia şi cu inginerul Coandă lucraseră – şi mai lucrau încă – departe, în Apus.

Negreşit, Vlaicu era încredinţat că aeroplanul lui are să zboare. Cine mai putea însă să-i dea şi încredinţarea că va zbura mai repede decât Latham, mai mult decât Farman, va urca mai sus decât Curtiss şi va face isprăvi mai cu răsunet decât Blériot. Căci *numai aşa* gândacul îşi putea împlini rostul pentru care fusese plăsmuit şi lucrat. Altminteri, înţelegea bine Maistoraşul că, ţara românească

şi toate ţările pământului, n-or să aibă uşurătatea a veni să-i ceară lui aeroplane, când Franţa era plină de altele, mai dovedite şi mai ieftine.

Încrâncenarea pe care i-o dăduseră cele câteva vrăjmaşii de până acum, îl făcuseră de multe ori să spuie vorbe de mare fală, de mare încredere pentru biruinţele lui viitoare. Sfrunta pe toţi cei fără credinţă oarbă în el şi în invenţia lui, cu o trufie aspră şi la fel de oarbă. Pornea asta dintr-o nevoie crâncenă de cumpănire, fiindcă altminteri uşor s-ar fi prăbuşit în neîncredere. Iar dacă n-ar mai fi arătat nici el încredere desăvârşită în ceea ce făcuse, cum ar fi putut să le dea celorlalţi din jurul lui, prieteni şi lucrători, câţi l-au ajutat?

Valurile de îndoieli abătute câtva timp, după întoarcerea de la Paris, erau doar o slabă arătare de drum, faţă de aceea ce avea să vie acum, când, în sfârşit, pasărea de fier nu aştepta decât un semn să pornească înspre soarta ei.

Într-adevăr, aşa trebuie spus: Soarta ei, iar nu Soarta lui. Mintea care a cugetat şi a plăsmuit, ochiul care a căutat să desghioace din haos astă făptură nouă, mâna dibace care a desfăcut din miezul lemnului şi a fierului rotiţa vie, sau fusul neastâmpărat, ce dormeau în ele, nu mai au ce căuta de acum încolo, pentru multă vreme. Maistoraşul Aurel trebuie să dibuiască, într-un ungher din trupul său, inima de pasăre care lipseşte aeroplanului să poată zbura. Mai limpede spus – mai pe graiul său – s-ar zice: să rămâie doar o mână *făcută*.

Dar unde-i mâna făcută? S-a deprins cu cârmele într-o maşină care şedea pe loc. Ştie bine ce mişcare trebuie să facă acum când vrea să urce, să coboare, sau să ocolească rotiş.

Numai că, abia de aici încolo începe adevărata deprindere din care va învăţa cât de mare se cuvine să fie

mişcarea mâinii şi când anume trebuie făcută mişcarea aceea.

Cu alte cuvinte nu ştie nimic.

Sfârâiala plăcută a roţilor de bicicletă pe netezimea şoselei se taie scurt. Acum şaua îl zdruncina îndesat pe bolovanii bulevardului Elizabeta. A trecut podul Sfântului Elefterie, fără să bage de seamă când. Numai gândurile i se învârtesc pe loc, ameţite.

Un automobil dudue pe lângă el. Mai nu l-ar vedea, dacă flăcăiandrul bălan de la volan n-ar întinde afară o mână albă şi n-ar flutura-o veselă, strigând:

— Gata aeroplanul?…

Vlaicu s-a oprit, întoarce ochii şi dă din cap stângaciu, pe nepregătite:

— Vezi bine… Apoi îndată se miră: Cine o fi junişcanu esta, frate?

Iar în vreme ce Aurel Vlaicu cobora de pe bicicletă şi purcede pe jos, fiindcă nu mai are niciun strop de vlagă în el, junişcanul năvăleşte cu automobilul pe poarta larg deschisă a Palatului Cotroceni, pe când sentinela prezintă arma pentru onor.

Noapte i-i plină de umbre, somnul i-i plin de vedenii. O arşiţă grea îi face pielea nesuferită, ca un înveliş de cositor fierbinte. Abia aţipeşte şi visurile năpădesc pâcloase, ca în ghiară de boală. Tresare, se deşteaptă în spaimă şi, istovit, recade în adormire, încercuit din nou în arătări.

La două ceasuri după miezul nopţii nu mai poate îndura. Deschide ferestrele în noapte, îşi lasă capul între palmele fierbinţi şi răsuflă adânc prospeţimea năvălită de afară.

S-a liniştit oraşul. Geamurile, câte se mai văd, sunt

negre. Din când în când, un pas de întârziat, hue nefiresc de prelung, în golul uliţelor. E ceasul când omul e iarăşi om, unul, deosebit, iar nu o picătură într-o apă, aşa zicea Iosif, într-o noapte de petrecere:

— De ani de zile vreau să scriu o poezie despre asta şi nu pot. Aş spune că ziua sunt bunul altora, mă pierd ca un ban mărunt într-o pungă prea plină, pe când noaptea sunt bunul meu.

Se face întuneric ca să nu pot privi decât în mine şi cel mult, stelele de pe cer. E plăcut să fii pe lume numai tu şi calea Robilor…

— Frumos le mai zice a drac şi Steo – el a… cugetă Vlaicu, făcând o punte de odihnă şi împăcare, între două gânduri de spaimă. Dar îndată se prăbuşeşte iarăşi în năvala îndoielilor lui. Iar acolo nu vede decât soarta lui Traian Vuia: cea dintâi încercare, cel dintâi aparat sfărâmat; cea de-a doua încercare, cel de-al doilea aparat sfărâmat. O ursită mai limpede, mai hotărâtă şi mai crâncenă, nici că s-ar putea născoci.

De zece ori se scoală de la locul lui şi se îndrumă către sonerie, s-o trezească pe Matilda şi s-o cheme cu cărţile de ghicit. I-i ruşine. Ş-apoi, de câtăva vreme, femeia cată la el cu nişte ochi ciudaţi, par gata să izbucnească în lacrimi şi-s totdeauna plini de întrebarea pe care nu cutează s-o rostogolească tare de când i-a hotărât Aurel să nu mai vorbească de aeroplane. Îi era neplăcut mais tor asului s-o tot vadă aducându-i câte o gazetă, să-i arate, ba că a murit Le Blond la San Sebastián, fiindcă i s-a rupt maşina pe sus, ba că Hauvette Michelin şi-a lovit aparatul de-un stâlp, la un zbor pe lângă Lion, ba că Latham era să-şi frângă junghetura gâtului, pe undeva, prin Germania. Astea toate, socotea Matilda, ar fi putut să-l cuminţească pe Vlaicu şi să nu se încăpăţâneze a-şi zbura singur maşina. Asemenea sfat, auzit de ea din gura lui

Pătrăşcanu, i se păruse învăţătură aşa de cuminte încât, de vreo lună, două, încoace tot hotelul şi-l făcuse părtaş. Astfel, de la Carol portarul până, la cel din urmă chelner, fiecare se găsea îndrituit să-i spuie maistoraşului, când venea prilejul:

— „Păi de ce să vă primejduiţi dumneavoastră?... Găsiţi pe careva. Sunt destui descreeraţi pe lume, de care n-are să fie nicio pagubă. Iar dumneavoastră faceţi alt aeroplan la loc. Pe când dacă zburaţi singur, nu mai vede nimeni de el... la un caz...

Dar vorbele astea nu schimbau nimic. Îl chinuiau, atâta tot. Încolo, hotărârea ţinea, făgaşul luat, iar fie ce nouă zi şi fiece nouă întâmplare nu făcea decât să-l întărească în neîncrederea lui faţă de alţii. Adică faţă de toţi, afară de Ion, frate-său.

Da, Ion, tocmai. La el se gândea acum. La deşteptăeiunea aceea sănătoasă şi ascuţită, pe care Aurel o recunoştea că-i întrece înţelegerile lui. Apoi, la mâna deşteaptă cum nu mai văzuse alta pe lume. Astăzi, aducându-şi aminte zilele cele lungi de lucru din huruba părintească, din cămara de măsărit, din şură sau de la zborurile de pe câmp, maistoraşul vede mai cu seamă* partea de muncă şi meritele lui Ion. Înţelegerea repede a lucrurilor, uşurinţa în dezlegarea greutăţilor, puterea neasemuită de născocire.

— Ce mai ficior fain, mi-eşti Ioane, frate! aşa îl lăuda de la o mie de kilometri, peste câmpuri, dealuri şi creşte de munţi, un gând de frate, purces din chenarul negru al unei ferestre.

Iar în lauda aceasta, pe care Ion n-o aude şi n-o va şti niciodată, Aurel se dă de mai înainte înfrânt faţă de frate-său, în ceea ce ar privi mânuirea în zbor a aeroplanului.

E încredinţat că Ion ar învăţa mai repede să conducă

gândacul şi l-ar conduce mai bine. A înţeles-o asta chiar de pe câmpia Mureşului şi n-are s-o poată nici când uita. Cea dintâi încercare de zbor a lui Ion a fost desăvârşită. Nu-i vorba de încercările făcute cu cârmele legate. Acelea n-au însemnat mai nimic. Erau menite doar să arate că aparatul se poate înălţa şi poate să ridice greutatea unui om. Dar e vorba de acele încercări, mai puţine şi de seamă, în care cârmele au început să-şi împlinească rostul. Atunci Ion a suit maşina mai neted şi a coborât mai lin decât izbutise el însuşi. Iar când a descălecat pe pe şaua aşezată sub aripi, Ion era liniştit, îşi dăduse seama clipă de clipă ce făcuse, cum făcuse şi pentru ce făcuse fiece mişcare, pe când el, inventatorul aparatului, era bântuit de fiori şi tremura de încordare.

Cu Ion la volanul aeroplanului, Vlaicu ştie că n-ar mai avea a se teme de nimic. Încrederea asta creştea pe măsură ce creştea neîncrederea în propriile lui mâini. De nu i-ar fi degrabă, ar pleca la Binţinţi să-l biruie pe neică Dumitru şi să se întoarcă în două zile, trei, cu frate-său dimpreună.

Atunci aprinde lumina, se aşază la masă şi scrie:

30 Mai 1910

Frate Iône.

Tu trebe să vini negreşit la mine, că motorul acum e aici de ieri. A venit şi l-am fo’ pus îndată la aeroplan. Merje frate număru einz şi cu el nu ţi-i frică să zbori. Eu de mâini încep probă la Cotroceni. Întâi port gândacu pe jos, făr’ numa încet, că de-i dau tare pe loc urcă. Asta două trei zile şi pe urmă hoch şi Servus Blériot-ule!

Eu pe tine încă te aştept. Du-te la Boca să-ţi facă rugare de paşaport şi vino repede frate, să te învăţ şi pe tine, că îndată lucru alt aeroplan să zburăm amândoi să-i

tăiem pe toţi.

Te sărut.

Aurel.

P. S. Miniştri or zis că nu zbor, dar eu ştiu. Ai să vezi.

După ce-a isprăvit scrisoarea, s-a îmbrăcat şi a pornit în oraş, s-o pune la ôutie. Iar fiindcă n-avea mărci, a colindat prin preajma halelor, toate şantanurile şi cârciumile pe care le-a găsit deschise la ceasul acela. Între oamenii beţi turtă, între lăutarii învineţiţi de istoveală şi femei în aşteptare de clienţi, avea haz priveliştea unui bărbat, venit la îngânatul zilei cu noaptea, să caute timbre pentru o scrisoare străinătate.

Până la urmă tot a găsit. De aceëa, cu toate că n-a priceput de fel ce înseamnă gluma pe care a făcut-o o femeie răvăşită de băutură şi de meserie, când l-a văzut udând mărcile şi apăsându-le să se lipească, Vlaicu i-a râs cu bunăvoie şi cu milă.

Apoi a întrebat-o:

— Cât câştigi pe o noapte, fătuco?

— O patacă, berbantule!

— Şi cât ai fo’ câştigat până acum?

— Patru băncuţe.

Vlaicu a vârât mâna în buzunar, i-a zvârlit câţiva lei pe masă şi i-a zis blând:

— No! Bine. Apăi du-mi-te şi hodineşte…

După care, s-a întors încet către Hotel, urcând pe strada Carol până la Poştă, unde a pus scrisoarea la cutie, în vreme ce droagele de gunoi ale primăriei huruiau gros şi plin, pe toată pustietatea lăptoasă a ceasului de zori.

De acum încolo, fiecare clipă putea să i-l aducă pe Ion. Prin urmare el trebuie să pregătească toate pentru

venirea flăcăului, iar cel dintâi lucru de pregătit era aeroplanul şi motorul lui. Îşi hotărâse o treptare a învăţăturii şi a încercărilor. De la măsurarea tracţiunii helicelor pe loc, cu motorul la plin, avea să înceapă mersul pe jos, cu motorul redus la câţiva cai putere, să-l crească apoi din ce în ce mai mult, până la douăzeci şi cinci de cai, cât socotise el, şi îi arătaseră calculele lui Ursinus că e de ajuns pentru o bună plutire.

Când a scos aeroplanul în câmp, dincolo, spre răsărit, printre dinţii de fierăstrău ai Capitalei, a început a luneca în sus ochiul uriaş, roş ca de sânge, al soarelui.

Peste un ceas, o sticlă de şampanie cu gâtul spart, ciocnit de motor, trecea între soldaţi, de la gură la gură, frăţeşte, până la Vlaicu.

Îndată după asta, motorul a detunat cu putere şi toată dimineaţa aceea, aeroplanul s-a plimbat pe largul ierbei din poligonul de tragere, în sus şi în jos, spre Apus şi spre Răsărit, după cum se nimerea. Uneori, mersul era încet, anevoios şi legănat cam tare pe arcurile moi ale roţilor şi fuselor de susţinere. Alteori însă motorul se întărea vijelie. Atunci gândacul năvălea pieptiş, cu gâtul ridicat spre cer, asemeni unui cocor gata să se înalţe, fără să se mai clatine câtuşi de puţin. Ochii maistoraşului, ţintă pe cauciucurile cari ţineau loc de arcuri măsurau – după socoteli numai de el ştiute – cu cât anume s-a uşurat greutatea maşinii, şi cât e puţinul rămas până la înfrângerea pământului.

Trebuie să fi fost tare mulţumit de ceea ce a văzut acolo. Îi era scris pe faţă şi glasul nu ascundea lauda:

— No! Gândacu ascultă de mine, că doar eu i-a tată lui… Numa un picuţ de-oi mai împinje, de loc mă duc peste munţi, după Ion. Apăi, atunci, tata n-o mai zice că i-i teamă de grumazu nost …

…Cum se vede, ca întotdeauna în muncă şi încordare, Vlaicu trecea peste umbre şi peste spaimă. Ba, trecea peste multe altele. Trecea peste mâncare şi peste somn, peste odihnă şi peste sănătate, peste prieteni şi peste duşmani. Îşi uitasef cu totul de lume, ca un fel de mamă, hămesită la întâiul copil. Şi tocmai din această pricină, era totuşi ceva de care nu uitase nici putea să uite: hangarul învecinat al lui Bibescu. De el se izbeau întâi ochii lui Aurel în fiecare dimineaţă şi fiecare după amiază, iar cea dintâi întrebare pentru el era:

— Prinţu – el a altfel de Prinţ, tot n-o fo' venit? Iar Bibescu, fără să vrea, fără să ştie, îi făcea pe plac. A întârziat temeinic, până ce numele lui n-a mai fost pentru Vlaicu şi pentru oamenii din preajma lui, nici Valentin, nici Bibescu nici Prinţu – el a altfel de Prinţ ci doar Prinţu altfel sau, scurt Altfelu.

Numai că Altfelu acesta, prezenţă nevăzută cu o carte de vizită făcută din scânduri, şi-a avut rostul lui mare în cele mai înfricoşate încercări şi îndoieli ale încercărilor lui Vlaicu dintru început. A fost pintenul sălbatic pe care ardeleanul şi l-a simţit în coaste zi la zi. De aceea, dintre toate duşmăniile care aua pus umbre în sufletul maistoraşului Aurel, aceea a lui Valentin Bibescu trebuie socotit pe drept cuvânt binefăcătoare. Prin ea, Vlaicu a avut cele mai mari biruinţi, începând cu aceea mai mare ca toate, împotriva lui însuşi.

De altminteri, nici ardeleanul nu ascundea adevărul acesta, îşi făcea, cu răbdare şi treptat, lecţiile de umblat cu aeroplanul pe jos, fiindcă hangarul vecin era pustiu. Dar în mintea lui, sta luată hotărârea să se năpustească în aer, oricum, prosteşte, dezmetic, în clipa când ar vedea porţile şandramalei lui Bibescu date în lături, iar înăuntru aeroplanul gata de zbor. Negreşit, îi dădea oarecare curaj

şi încercările făcute cu târâtul pe câmp. Cu toate astea, el venea de fiecare dată hotărât să se încumete la un salt şi de fiecare dată, aflând că Bibescu încă nu şi-a scos maşina, amâna pe a doua zi încercarea, mulţumindu-se numai cu o nouă plimbare pe jos.

Asta ar însemna că n-avea curaj. Dar, pentru cel care aflase şi înţelegea năprasna vieţii lui Traian Vuia, nu însemna oare că are o cuminţenie îndoită?

Ziua de Duminică 30 Mai şi toată săptămâna care a urmat, Vlaicu şi-a pus la încercare în tot felul motorul şi aeroplanul. Temerile au început să se mistue. Cel puţin nu mai erau aşa de aspre ea înainte vreme. Se petrecea în inima lui şi o altă întorsură de simţăminte. Începuse a se deprinde cu maşina, a se lega sufleteşte de gângania această uriaşă, care-i dădea bucurii, nădejdi, dar totodată şi tristeţi.

După câtăva vreme, s-a pomenit întrebându-se dacă, într-adevăr, ar mai fi acum în stare să-l aşeze pe Ion în scaunul acela de la cârmă, iar el să rămâie jos, doar privitor. Din pricina aceasta nu suferea că întârzie aşa de mult răspunsul de acasă. Se deprinsese de mai înainte la gândul că neică Dumitru nu se va lăsa înfrânt. Aşa s-a şi întâmplat.

Citindu-i răvaşul scurt, fără greşeală scris, că de-o mână mult depri nsă pe condei, Aurel n-a simţit decât părere de rău pentru viaţa lui Ion, pe care el îl socotea că merită o soartă cu mult mai bună decât traiul sărac şi necăjit de plugar.

Grijile celelalte nu le mai avea. Cel puţin deocamdată.

Liniştea n-a ţinut mult. Odată cu începutul celei de a doua săptămâni din Iunie, au dat năvală roiuri de

amărăciuni şi de griji. Mai întâi, Maiorul Nanu a venit pe câmp să-i spuie câteva noutăţi neplăcute, pe care le aflase de la colonelul Miclescu.

— Mă cheamă ieri. Ce-i cu ăla, Nanule? Acum că are şi motorul, de ce nu zboară? Uite, adineauri, mi-a telefonat generalul Boteanu şi mă întreba dacă am vreo ştire.

Eu, ce să-i spun? N-am nicio ştire, pentru că pe semne nu-i de avut. Vasăzică, mă rog ţie, Statul dă bani pe gârlă, iar noi trebuie să ne punem cenuşă în cap, fiindcă ne face de ruşine un avocat, care n-a cerut niciun gologan…

Şi Nanu lămureşte.:

— Înţelegi tu, e vorba de Cerchez, cel cu aerodromul de la Chitila. Miclescu spune că i-au venit acum toate aeroplanele din Franţa şi că nu mai aşteaptă decât să-i sosească pilotul, unul Guillemin, care trebuie să aducă şi un aeroplan Farman cu dânsul – el pe Farman zboară.

— Aşa că e vorba să deschidă aerodromul pe la cincisprezece…

— …de Iulie? face Vlaicu, încruntat.

— Nu, dragă, cincisprezece Iunie. Asta cade într-o… stai să vedem… Azi e Luni, în şapte Iunie. Vasăzică Lunea viitoare e tocmai cincisprezece.

Maistoraşul încleştează fălcile, dă scurt din umeri, şi nu mai crâcneşte o vorbă. În schimb, ochii cată aspri, aproape duşmănoşi, la aeroplanul lui. Ai zice că începe, între om şi maşină, o ceartă fără glas.

Într-un târziu, răbufneşte:

— Bine! Iar asta sună ca o hotărâre nemiloasă.

Când Nanu şi-a luat rămas bun să plece, cam nemulţumit de altfel, pentru că a fost peste putinţă să descleşteze gura lui Vlaicu şi să afle dacă măcar a încercat să zboare – * doar de asta îl trimisese Miclescu – ardeleanul i-a zis:

— Şi spune lu’ colonelu că gândacu meu, frate, i-o pune înreşpect şi peăltfelu şi pe Cerchezu –, ba şi pe colonelu. Aşa că-i necesitat să şpezeze criţari pe-o paraphe bună, că n-a trece mult şi-am să-i zbor peste Arsenal, să-l admoniez cu oareşce din ceruri…

Apoi, supărat, i-a întors spatele, de parcă şi maiorul îi era duşman.

E greu de ştiut dacă vestea asta, care încurca datele, pur-cedea dintr-o greşeală sau dinadins. Adevărul era că, Cerchez nu ştia încă de poate să deschidă aşa de curând aerodromul Chitila, fiindcă Guillemin nu ajunsese în ţară cu aeroplanul.

Drept era că, toate clădirile şi întocmelile câmpului fuseseră isprăvite ele pe la mijlocul lunii Mai. Iar asta n-o ştia Vlaicu, dar o ştia foarte bine Miclescu, de la Ministerul de Război, unde cei mari arătau tot mai mult interes pentru aviaţie.

Se întrebau chiar unii pe acolo, stârniţi mai cu seamă de colonelul Iliescu-şi poate de rapoartele ataşatului militar din Paris – dacă n-ar fi nimerit să se înscrie în şcoala de pilotaj a lui Cerchez şi câţiva ofiţeri. Avocatul, fusese de câteva ori pe la Minister, vorbise cu Boteanu şi cu Iliescu, lămurindu-i în mare cuminţenie asupra viitorului aeroplanelor, mai ales faţă de nevoile armatei. Încrezător în propăşirea maşinii de zburat, el îi vedea limpede rostul peste veac. Şi cu toate că Iliescu era mai puţin încredinţat de perfectările tehnice, aşa cum le vedea Cerchez, colonelul nu putea să nu recunoască totuşi că aeroplanul este o unealtă nouă, în măsură să împlinească anume slujbe în oştire. Chiar prin însuşi faptul că se poate ridica la i oarecare înălţime, şi poate colinda de la un loc la altul. Ceea ce împlineşte un balon cu cârmă, ar face-o la fel maşina de zburat, cu deosebirea că e neînchipuit mai

ieftină.

Astfel, Ministerul de Război, avea dreptul să se întrebe din ce în ce mai des şi să aştepte să vadă care-s roadele ieşite din banii daţi căpitanului Rodrigue Goliescu pentru *avio-planul* lui şi din cei cu, care a fost ajutat inginerul venit din Ardeal. Cel puţin generalul Crăiniceanu, Ministrul de Război, a spus răspicat:

— De vreme ce nici Franţa, nici Anglia, nici Germania, unde sunt atâtea încercări şi atâtea feluri de aeroplane, care, cum văd prin gazete, zboară mult şi din ce în ce mai bine, nu-şi primejduiesc încă ofiţerii, de ce ni i-am primejdui noi? Pe urmă, dacă e vorba să trebuiască asemenea jertfă, să nu uităm că avem şi noi încercările noastre. Căpitanul acela de la artileria de cetate”. cum îi zice?

— Goliescu

— Aşa! Goliescu… şi Vlaicu. De ce să cheltuim bani pe aeroplane străine, dacă putem avea aeroplanele noastre. Eu, nu mă pricep la asta, dar după cât am înţeles de la primul ministru-care-i inginer de meserie-şi de la Haret – care cunoaşte chestiunea – se pare că şi Goliescu şi Vlaicu, au inventii cu totul deosebite de cele câte se ştiu până astăzi. E adevărat?

— Adevărat.

— Atunci să-i aşteptăm, să le fim într-ajutor, dacă e nevoie şi să tragem învăţături.

Vorbele generalului Crăiniceanu erau înfrânte, ca o spovedanie tristă. Era îndurerat, bătrânul, că mintea lui limpede şi sănătoasă, nu poate înţelege de la început, ceea ce altora li se părea luminos, temeinic, aproape de la sine înţeles. În acelaşi timp, avea un cuget prea drept şi prea cinstit, să nu-şi recunoască greşeala. Poate de aceea ajunsese acum mai prietenos decât se cuvenea, faţă de tot

ce era privitor la aeroplane. A fost chiar amărât de-al binelea auzind că Rodrigue Goliescu şi-a dus avioplanul pe aerodromul lui Cerchez de la Chitila, adică pe un câmp particular, şi nu a vrut să-şi aibă hangarul lui la Cotroceni, lângă Vlaicu şi lângă Bibescu, unde îi şedeau la îndemână soldaţi de ajutor şi de pază.

Cât priveşte pe Vlaicu, întrebase mereu de ştie cineva spune unde a ajuns cu lucrul şi dacă a început cercetările. I s-a răspuns:

— Deocamdată poartă aeroplanul pe jos.

— Aşaa. Şi de ce?

— Nu spune nimănui ce urmăreşte. Fără îndoială că are chibzuielile lui. De altfel nu dă voie pe câmp decât soldaţilor care-l ajută, aşa încât n-a putut să vorbească niciun ofiţer cu dânsul. Dar, dacă voiţi, putem noi să ne ducem odată. Sau, dumneavoastră.

Generalul Crăiniceanu a clipit din ochii mari, pe care ochelarii îi arătau încă pe cât erau, a răspuns blajin, înţelegător, aproape sfios:

— Nu. Dacă nu dă voie… Nu! înseamnă că n-are ce arăta… Altminteri, ne-ar chema el singur, nu-i aşa?

Din cele de mai sus se vede cum a scăpat Vlaicu de stingheritori, dar în acelaşi timp se lămureşte că, în Minister, se muiaseră cu totul vânturile cele rele. Erau întărite, în schimb, spre pe podişul Cotrecenilor, unde fierbea acum luptă între un om şi îndârjitele stihii. Era zi de Luni, în şapte Iunie 1910, iar Nanu abia plecase de pe câmp.

Când s-a suit atunci zburătorul în coşul îngust al maşinii lui, avea muşchii încordaţi năprasnic. Ochii scăpărau ură de toată lumea şi de sine. Îşi dădea bine seama că nu-i încă pregătit pentru zbor. Totuşi se hotărâse să zboare. Era o nebunie înverşunarea asta bolnavă, pe

care putea să şi-o plătească în câteva clipe cu zilele şi cu ruşinea chinuitoare, că a pus pe foc o lume întreagă, pentru că în cinci minute totul să se prăbuşească la pământ. Era o nebunie şi totuşi nu mai putea să şi-o înfrâneze.

— Insuce ştauba, Ioane! a poruncit el, încâinat. Iar Ciulu, băietanul bun şi domol, s-a uitat cu ochi de câine trist la stăpânul cel vesel, care crâşneşteporunci cade luptă pe viaţă şi moarte. Cu teamă a repezit în jos pala lată a helicei din coadă. Iar fiindcă mişcarea a fost moale, motorul n-a vrut să pornească. Vlaicu s-a înfuriat:

— No! Acu şi esta mă supără?... Apăi cu mine i s-o aleje. Îl fac prav o pe el, o pe mine... Şi a strigat iarăşi lui Ion: încă odată!

Motorul a pornit. Furtuna helicelor împuşca gloanţe de pământ şi iarbă de pe jos, în soldaţii cari ţineau întins de funie. Duduia aeroplanul întreg în duratul cu gazele la plin. Pânza aripilor pâlpâia ca o apă, iar sârmele cântau jur-împrejur.

Vlaicu ascultă cu urechea încordată împuşcăturile înmiite ale motorului.

Le simte întărindu-se, iuţindu-se. Pe ceasornicul arătător al numărului de învârtituri, acul lunecă încet, egal: 300... 400... 500... 550... 600...

Ridică braţul în sus:

— Drumu'! şi, rupt din frânghia care-l priponea, aeroplanul ţâşneşte vântiş, umflând bolţi rotunde sub aripi.

Mâinile strâng lemnul volanului, de să-l spargă. Ochii încruntaţi stau ţintă pe liniuţele albe, făcute la cauciucurile amortizoare, unde se vede cum scade încet greutatea care apasă pe roţi. 150... 100... 60... 40... 20... 10... 5...

Peste o clipă va urca

Ochii citesc 5…

Viteza a crescut… acum trebuie să ajungă la zero… Dar ochii citesc: 5.

Ce Dumnezeu înseamnă asta? învârte robinetul gazelor de să crape… Ochii citesc: 5.

O sută de metri, două, trei; iată marginea câmpului.

Iar sus, la dungă albă, mereu arată: 5.

Scrâşneşte barbar, să-şi zdrobească măselele, înjură şi dă cu pumnul în lemnul din buza carlingei, apoi, brusc taie contactul.

Detunetul s-a oprit. Motorul se învârte câtăva vreme în tăcere. Helicele gâfâesc neajutate, arcurile de cauciuc se întind şi arătarea trece cu iuţeală îndărăt, însemnând greutatea pe roţi: 5… 10… 40… 100… 150… 200… 250…

Încă doi paşi şi s-a oprit.

Mâinile cad moarte de pe volan. Încordarea s-a rupt deodată şi, destrunat până în cea din urmă fărâmă de trup, se prăbuşeşte frânt în el însuşi, îndurerat şi umilit.

Pe faţa rămasă fără strop de sânge se preling încet două puncte luminoase…

Când a ajuns Ion Ciulu lângă dânsul şi-l întreabă îngrijorat, gâfâind de alergătură şi temere:

— Ce s-a întâmplat domnule inginer? Vlaicu sare din aparat, îi întoarce spatele şi pleacă singur la hangar. Acolo se întinde pe-o ladă, trage haină peste ochi şi se lasă somnului.

Dar somnul nu-l vrea. Îi zbârnâie coşul pieptului de sleire şi durere. Îi vine să se repeadă la aeroplan, să-l facă bucăţi, apoi să se spânzure.

Şi de unde să pornească toate? De la o deosebire de cinci kilograme…

— Dumnezeu-Bunule! D-apăi dac-am pus 5 kilograme mai mult, apoi alta nu-i decât să le scot şi aceea înseamnă

că minten oi zbura…

Dar de unde să scoată cele cinci kilograme? Să se dezbrace? Oricât s-ar dezbrăca, hainele nu cântăreşte aşa de mult.

— No! Benzinul şi uleiul, naţie. Oi ţipa afară un cvant mai mărişor…

Sare în sus, aleargă afară, la aeroplanul tras de soldaţi la capătul câmpului şi scoate îndată mai mult de douăzeci de kilograme de benzină.

Acum, nu mai este nicio îndoială că va zbura. Intră în carlingă:

— Insuce ştauba, Ioane!

Şi motorul porneşte. Apoi toate urmează după şartul lor. Zadarnic însă vâjie vântul helicelor, degeaba a crescut viteză până la capăt: cele cinci kilograme nu vor să piară.

Opreşte din nou, dar amărăciunea i s-a mai potolit. Înţelege bine că aici trebuie să fie altă pricină.

Vâră mâinile în buzunar şi pleacă încotrova, pe câmp, să se gândească. Apoi, departe, se trânteşte pe iarbă, cu palmele Hiib ceafă, cu ochii înfipţi în curăţenia cerului.

— Hei, ce-ar fi să bată un picuţ de vânt. Acela deloc m-ar ajuta, că doar maşina e ca peana de uşoară, iar Gnômu săracu’ ciocane fain…

Cu bătaia sângelui mai domolită, e în stare să judece lucrurile pe de rând. De vreme ce aeroplanul nu se poate desprinde încă din iarbă, ar însemna că: or nu ajunge să aibă iuţeală destulă, ori incidenţa – adică unghiul dintre înclinarea aripilor faţă de direcţia mişcării – nu-i destul de mare. Dar amândouă bănuielile n-au niciun rost, fiindcă şi viteza şi incidenţa au fost socotite după toate orânduielile mecanicei şi ale zborului. Ce zice cartea? Că un plan pluteşte când G = F, în care F = K S V2 sân U, unde K e

coeficientul de rezistenţă al aerului, V e viteza, iar S este şup rafaţa planului. Deci G = K S V2 sân U.

Sau, fiindcă unghiul e foarte mic, îl putem pune în locul sinusului şi atunci avem: G = K S V2 U.

Ce trebuie mărit? Incidenţa? Dar dacă măreşti incidenţa, măreşti în chip hotărât şi rezistenţa aerului, ceea ce înseamnă că micşoreşi viteza. Iar viteza n-o poţi mări decât schimbând helicele, punând altele cu un pas mai mare. Decât, cine spune că la pas mai mare va avea tracţiune mai bună? După tabelele lui Wellner, nu-i aşa. Atunci cum să măreşti viteza?

Deodată îi trece prin minte, cuţit, amintirea zborului lui Osmont şi a tuturor zborurilor pe care le mai văzuse, începând cu al lui Blériot de la Hipodrom. La toţi aceştia, după câteva zeci de metri, coada aparatului se ridica de pe pământ. Adică, micşora la început unghiul de incidenţă, ceea ce înseamnă că micşorau rezistenţa aerului, deci căpătau viteză.

Încearcă şi el după pildă celorlalţi. Dar încercarea aceasta crasă-l coste cam mult, fiindcă micuţa lui cârmă de adâncime se arăta fără niciun efect atâta vreme cât i-a dat o mişcare sfioasă. Apoi, când, sâcâit, a aplecat-o prea tare, botul aeroplanului s-a repezit vijelios să se înfigă în pământ. De n-ar fi avut tăria să întoarcă fulgerător mişcarea, ar fi făcut aparatul fărâme.

— Gândacu esta o început să necheze şi să zvârle din copite, frate! a zis el, râzând, către Ion. Dar buzele îi erau palide şi reci, iar fruntea şi spinarea erau năpădite de sudori. Până în seară a făcut mereu încercări să-şi stăpânească bine cârma de adâncime. Într-o măsură a izbutit, dar n-a izbutit în alta. Cu alte cuvinte a ajuns să micşoreze, cât a vrut, unghiul de incidenţă, dar oricât s-ar fi mărit viteza, aparatul tot n-a izbutit să-l ridice de la pământ.

Era din ce în ce mai îngrijorat. Fiara asta făcută de mâna lui îşi bătea joc de dânsul. Iar el nu putea crede o clipă măcar că i-ar fi calculele greşite. Deci nu se îndoia că tot trebuie să zboare până la urmă. Îl înnebunea totuşi neînţelegerea lui. Neputinţa în care se afla creierul obosit, să afle taină pentru care dihania asta nemiloasă nu mai vrea să asculte de poruncă.

În cele din urmă a vrut să vadă de nu cumva vină toată o poartă roţile.

Le făcuse înadins mici şi subţiri, să nu îngreuneze mersul. Dar cum câmpul nu era peste măsură de neted, a bănuit că totuşi trebuie cercetată şi astă pricină. Măsurând din ochi locul, de la care aeroplanul arăta ajuns la iuţeala cea mai mare, iar greutatea scobora la marginea celor cinci kilograme, a pus soldaţii să-i sape un rând de brazde. Un fel de şanţ de-o palmă, coborât drept în jos înspre aeroplan, şi după câţiva metri îndulcit în clin moale, până la faţa pământului. Maşina avea să vie până aici şi chiar de cădea în jos, urma pantă dulce la loc, fără primejduire.

Fireşte, faţă de Ion, care era îngrijorat, Vlaicu s-a vitejit destul de aspru:

— Îl fac prav de mă necăjeşte!

De astă dată gândacul nu l-a necăjit. A sărit peste grop-ceanul făcut, de parcă nici nu-l întâlnise şi a urmat calea pe iarbă, în partea cealaltă în chipul cel mai firesc din lume. Atunci, dar numai o clipită, Vlaicu a văzut arcul căzut la semnul zero, apoi întorcându-se numaidecât la 5 de îndată ce-a ajuns cu roţile pe iarbă.

Din nefericire încercarea aceasta nu însemna mare lucru. Locul era prea mic, ca maşina să-şi poată prinde o iuţeală mai mare. Ar fi fost nevoie de cel puţin câteva zeci de metri pentru asta.

A încercat apoi, de câteva ori, să ajute mişcarea, ridicând cârma de adâncime în clipa când ajungea drept

deasupra şănţuleţului.

Dar cârma iarăşi s-a dovedit că nu-şi îndeplineşte rostul.

S-o ridice mai tare, n-a avut curaj. De altminteri era sleit până dincolo de marginile oricărei puteri. Sleit şi intrat în ceaţă. Pierduse din nou – dintr-odată – încrederea lui mare în maşină. Îl bântuiau acum fel de fel de nelămuriri şi îndoieli, dintre care, cea mai dureroasă nu era aceea că n-o să zboare deloc, ci că va izbuti să zboare chinuit, puţin, neînsemnat.

— Eşti a deloc m-or râde… Apăi, de-o fi aşa, oi plăti ruşinea cu punerea capului, că eu dejeaba mai trăiesc!

Aşa a gândit ceasuri întregi şi-aşa gândea în toiul nopţii; la geamul lui de sus, de la hotel, privind cum trec pe stradă Regală cete vesele de oameni ieşiţi de la Teatrul Naţional. Văzându-i şi auzindu-i, îl îndemna o poftă nebună să se azvârle cu capul în jos pe trotuar, să le curme bucuria obraznică şi nemiloasă, cu care tulburau neliniştile şi înfrângerile lui”.

Ce roţi stricate a visat în noaptea aceea! Ce aeroplane făcute aşchii şi, mai ales, ce plânset chinuit l-a zbuciumat până în plină zi.

— Asta-i bine! * aşa i-a prorocit Matilda. Înseamnă că ai să te bucuri!

Ochii lui întristaţi o măsurau de sus, micuţă cum era şi privindu-i creştetul cu păr plăviu şi curat, cereau parcă să citească gândul adevărat care dospea dedesubt. Era încredinţat că femeia îl minte să-i alunge amărăciunea. Şi totuşi se agăţa de cuvântul ei.

— Aşa o fi oare? Spune drept!

Ajunsese destul de târziu la Cotroceni şi n-avea niciun fel de îndemn să mai scoată aeroplanul afară.

Simţea că orice încercare ar mai face îi este de prisos, dacă, mai întâi, nu izbuteşte să dezlege cu mintea taina îndărătniciei aparatului. E în sufletul lui atâta încredere că maşina poate zbura, o *vede* aşa de limpede zburând, încât, mică, neînsemnata piedică ieşită în cale, începe a-i clătina părerile despre născocirea căruciorului pe roţi adusă de Vuia. Căci negreşit, tot la roţi trebuie să fie vina. De-ar avea un aparat de măsurat viteza, fără îndoială că toate s-ar lămuri.

Dar care-i chipul să birue înfrânarea roţilor? Un câmp cu asfalt? Sau să le scoată dealbinelea, ca să urmeze şi el după pildă fraţilor Wright, lansându-şi maşina pe un cărucior?

Nu poate desluşi nimic. Trânteşte cu pumnul greu o lovitură în coapsă, ca într-un duşman, de-şi face vânătaie şi se scoală de unde şedea, învrăjbit împotriva minţii lui, şi neîndurat pentru singurul om pe care îl socoate că l-ar fi putut ajuta:

— Numa Ion, frate-mio, putea să afle… – ela-i deştept!

Iese afară şi mozoleşte între dinţi o ţigară întreagă, pe care uită s-o aprindă. Apoi se întoarce iarăşi în hangar, intră în coşul aeroplanului, pune mâna pe volan şi suceşte cârmele fel şi chip, dar aşa de încordat, încât n-are nici măcar vreme să-şi dea seama câtă deznădejde bântuie în biet sufletul lui? Despre asta îşi dă seama numai Ion Ciulu. Păşeşte încet pe departe, în vârful picioarelor, să nu zăticnească gândurile încruntate ale Maistoraşului. De-ar şti el ce anume vijelii bat în inima lui Vlaicu l-ar putea potoli într-o clipă. Doar el văzuse limpede clipa când au pierit nouraşii de praf de sub roţile de dinainte ale aeroplanului. A fost numai cât o tăietură de fulger. Dar *a fost*. Şi asta se petrecuse tocmai după mişcarea cea primejdioasă de cârmă, prin care Vlaicu voise a-şi pleca

întâi aparatul cu botul spre pământ, deci să-i ridice coada, pentru ca să capete viteză.

Fireşte, mişcarea a fost prea puternică şi era să-i vâre gâtul în iarbă. Dar cealaltă mişcare, făcută numai decât, adică sucirea în scurt a cârmei pentru ridicare, a săltat *toată partea* din faţă. smucind-o de pe iarbă.

Decât, Vlaicu n-a avut vreme atunci să se mai uite la însemnările de greutate. S-a uitat drept la vârful axei, s-o vadă de se mai ridică la loc ori nu.

Ciulu credea, prin urmare, că Vlaicu ştie, iar Maistoraşul nici nu-şi închipuia că mai poate fi cineva pe lume, să-i spună noutăţi despre năvârliile gândacului său.

Îi părea rău acum doar de un lucru. Că avusese nechibzuinţa să se amestece la carburatorul motorului şi nu i-a lăsat toată puterea de cincizeci de cai. Pentru odată, priceperea lui în astă privinţă dădea greş.

Ofiţerul chipeş, care a intrat în hangar peste câtva timp, l-a găsit pe Vlaicu întins pe pântece, jos, şi meremetisind la mărunte piese de metal.

— Care-i domnul inginer Vlaicu? a întrebat.

— Eu mi-s – el a! a făcut Maistoraşul, ridicând o faţă doldora de ulei, iar în minte s-a răpştit: Ce drac mă conturbă acu şi oficeru – esta?

Dar oşteanul l-a salutat cu toată curtenia şi i-a spus: – Alteţa Sa Regală Principele Carol, ar dori să ştie când socotiţi că veţi începe încercările de zbor? Vlaicu a răspuns scurt, arătând aparatul.

— No! D-apăi Sfântu ştie! Eu am fo’ început oarece experiment, făr’ numa – esta nu vrea… Tonul de copil bosumflat cu care vorbea, l-a făcut pe ofiţer să zâmbească şi să creadă că inginerul glumeşte. Dar Vlaicu a urmat hotărât: Acu, o m-ascultă, o creapă cu mine o dat … Că de

zburat, eu negreşit zbor…

Şi vorbele din urmă păreau că-s dintr-o ceartă cumplită. – Atunci, când credeţi că trebuie să vie Alteţa Sa?

— D-apoi n-am fo’ zis că trebuie, domnule oficer. Făr numa *dumnealui* poftească oricând vrea.

Oşteanul a stat o clipă nedumerit. Auzise el că ardeleanul ăsta are un fel de vorbă foarte deosebit, foarte ciudat. De astă dată însă avea un glas rău, vrăjmaş, de parcă era la o răfuială. I-a împotrivit, foarte cu mănuşi, dar foarte hotărât:

— Vedeţi dumneavoastră, domnule, inginer Vlaicu, Alteţa Sa doreşte să vie când veţi zbura întâia oară.

— Apăi aceea nimeni n-o fo’ ştiut, domnule oficer. Nici cibcârlanu –, măcar că – el a ştie că nu se poa’ să nu zboare. Aceea încă şi eu ştiu, făr’ numa nu ştiu când, precept? No! Aşa spune lu’ Domnu’ Carol, că – ela-i ficior fain şi nu s-o supăra.

Văzând însă în ochii ofiţerului o umbră de sâcâială, a adăugat:

— Eu chiar acu după masă, pe la şase oare, face-oi oarece probă. %

Ofiţerul a salutat şi s-a dus. În urmă-i, Vlaicu a simţit deodată că se prăbuşeşte ceva! într-însul.

— No! Drac m-o fo’ pus să nu mă cujet? s-a întrebat cu spaimă; şi s-a judecat fără milă: Am grăit repede şi iar n-am fo’ avut vreme să fiu deştept!

Îi venea să alerge în urma trimisului, să-i spuie că-l roagă pe Prinţ să vie altă dată, mai târziu. Sau că-i va trimite veste el, când o fi vremea… I-a fost însă ruşine. Era un fel a-şi cere iertare de câte le spusese, iar asta n-o făcuse el niciodată în zilele lui. Numai că, acum a înţeles sorocul împlinit. Venirea Principelui Carol o socotea că o

poartă definitivă. Îi dă drumul pe cale ori i-o închide pentru totdeauna.

Gândind la asta, l-a cuprins atâta nestăpânire, încât n-a mai putut să lucreze. A început să simtă întocmai groaza aceea pe care o avusese odinioară la München, când se gândea să dea examen cu Föppel. Nu mai putea să înveţe, nu mai pricepea nimic. Astăzi, nu numai că nu era în stare să schimbe întocmirea carburatorului, dar nici măcar nu mai ştia bine să-l aşeze la loc, cum fusese. Era o răvăşeală înnebunitoare în capul lui frământat, istovit, aprins. De n-ar fi fost Ciulu aşa de priceput la motoare, să-i poată aşeza carburatorul la loc, Principele Carol ar fi găsit după amiază un aeroplan fără motor.

A pornit-o năuc înspre oraş, mânat de două gânduri la fel de anapoda. Cel dintâi, era să alerge la Pătrăşcanu şi să i se plângă:

— No! Vezi ce-mi face Prinţu vost?

Iar al doilea, era să se ducă la negustorul unde închinase înainte vreme hainele cu care s-a dus la Palat, ca să fie şi acum îmbrăcat după cum se cere când îţi vine un Principe.

— Iraca-n di mini, bre… da tu-ţi faci spaimă că mânzu –, vorba ceea… i-a zis Pătrăşcanu, aflându-i pricina durerii. Mă rog ţie, di ci ţi temi?

— D-apăi, ce-o fi dacă gândacu meu nu lucră fain şi nu zboară? Prinţu – esta, de loc merje la Prinţu el mare, şi Prinţu el mare spune lu’ Re jele…

— …şi Re jele spune lui Frantz Iosif, iar drăguţul tău de împărat îţi taie capul… a urmat uşor deputatul, râzând din toată faţa lui roşcovană cu ochi mititei de dihor.

Dar el făcea un haz primejdios pentru starea de suflet a lui Vlaicu. Gluma nevinovată i s-a părut aceluia batjocură

şi i-au dat lacrimile. Cu buzele prinse de tremurul plânsului a şoptit târziu, uluit şi îndurerat:

— D-apăi, dacă şi tu, frate, mă râzi… eu pe cine mai am preten?

Era sfâşietor, într-adevăr. Pătrăşcanu şi-a muşcat gura. Îi venea să-şi tragă palme pentru nesăbuita lui pornire spre haz. N-a găsit alt răspuns decât să se repeadă la Vlaicu, să-i ia capul între mâini şi să-l sărute pe frunte, spunându-i cu un uriaş necaz:

— Eşti un prost!

Apoi s-a aşezat lângă dânsul şi i-a lămurit:

— Păi bini, bre, bădie Vlaicule, eu di vri-o săptămână încoaci, vin în toată ziua pl deal la Cotroceni şi m-aşez că vulpea prin tufişuri şi pl după garduri să ţi pândesc ci mere-metiseşti matali acolo.

Ba, div-o două ori, l-am adus şi pl Iosif cu mini, bre. Iaca să-l întrebi. La tini n-am vinit – ci-i drept îi drept – că n-am vrut să ţi tehuim la cap, da di văzut am văzut tot, bădie…

Maistoraşul a rotunjit nişte ochi aşa de mari, aşa de necredincioşi, încât Pătrăşcanu a hohotit de râs auzindu-l că întreabă:

— D-apăi ce drac aţi fo’ văzut?

— Ceea ci ai văzut şi tu, bini înţeles. Că gândacul tău ridică zgaibili di pl pământ! Iac-aşa! Păi, ci înseamnă aiasta, mă rog ţie? Că dacă vrei, poţi să zbori.

Bănuitor cum era, Vlaicu n-a crezut spusele scriitorului până când nu i-a povestit în amănunt câteva încercări, lămurindu-i mai ales clipele acele, scurte, dar vădite când, de sub roatele aeroplanului, nu mai fumegau nouraşii de praf.

Fără îndoială, pentru inginer, povestirea lui Pătrăşcanu n-avea înţeles. Jocul arcurilor de cauciuc de-a

lungul însemnărilor făcute pe schelet, ar fi trebuit să-i arate mai limpede decât vederea de departe a deputatului. Dar sufletul aşa de înnegurat, avea prea multă nevoie de reazim să nu găsească prilejul unei mângâieri. La urma urmei, de vreme ce e cineva care spune că a *văzut* altfel, trebuie controlat dacă nu cumva dreptatea este de partea aceea. Şi iată că naşte o nădejde nouă.

Iar nădejdea se ia de mână cu încrederea încăpăţânată, care tot mai stăruieşte prin ungherele adânci ale inimii, de fac împreună măcar o linişte de câteva ceasuri, când trupul zdrobit de oboseală să se poată odihni.

A dormit zdravăn în ziua aceea Vlaicu. A dormit nemâncat, ghemuit, cu pumnii încleştaţi în ochi, ca un om gata de bătaie sălbatică. Iar când a venit Matilda să-l trezească la cinci după amiază, s-a deşteptat cu o inimă odihnită cum n-avusese de mult.

Spusele lui Pătrăşcanu făcuseră minuni. Făcuseră minuni ca orice minciună spusă la timp. Căci adevărul era că scriitorul nu văzuse nimic. A fost de câteva ori la Cotroceni, dar nu zărise decât vreo două alergări pe câmp, fără nicio însemnătate. De aceea nici nu s-a arătat, ci, pândind plecarea lui Vlaicu, a stat de vorbă cu Ciulu. Acela îi spusese de clipa când s-au ridicat roţile din faţă.

Pătrăşcanu era trimis de Haret.

Ajuns la câmp, Maistoraşul Aurel a încercat pe Ciulu:

— Ei, Ioane? Acum ce va fi?

A pus astă întrebare, fiindcă nu avea curajul să-i ceară de-a dreptul lămuriri asupra celor văzute de scriitor. Dar mecanicul a râs:

— Zburăm dom inginer! Asta are să fie!

— Dară Dumnezeu – Sfântul vrea-o oare?

— Dumneavoastră n-aţi văzut ce uşor s-au ridicat roţile din faţă?

Şi, în felul cum spunea asta, era atâta încredere nesfârşită, încât toate cerurile s-au deschis. Nu rămânea decât să afle când s-a întâmplat ridicarea roţilor. Iar Ion i-a lămurit repede, măcar că Vlaicu punea întrebări foarte pe ocolit.

Fireşte, ceea ce spunea mecanicul nu era tot una cu aceea ce văzuse Pătrăşcanu. Totuşi Ion dădea lămuriri amănunţite, care se potriveau şi cu întâmplarea, dar totodată şi cu orânduielile zborului. Prin urmare, Vlaicu a priceput că trebuie să pornească lăsând în jos cârma de adâncime – deci coborând botul aeroplanului – pentru ca, micşorând incidenţa, maşina să capete o iuţeală mai mare, apoi să schimbe cârma spre ridicare, smucind astfel aeroplanul în sus.

Cu vreun sfert de oră înainte de şase, două birje ticsite descărcau lângă hangar toată ceata prietenilor de la Kubier şi de la Enache. Nu lipsea nici chiar Iosif, măcar că după amiaza avea ceasuri de slujbă la Fundaţia lui.

Erau veseli. Dar o veselie neobişnuită, înfrigurată, care nu era hărăzită să mărească liniştea lui Vlaicu. Dimpotrivă. De altminteri, pe el îl sâcâia fapta asta a lui Pătrăşcanu, care colindase cinci ceasuri prin toate cotloanele Capitalei să încropească public pentru cel dintâi zbor. Şi totuşi, simţul de profesor din deputat nu greşise de loc, Apropierea acestor suflete înfrăţite însemna pentru zburător o biciuire bine venită, mai ales că, alături lor, şedea Jan Dumitrescu, şeful de cabinet al lui Haret, iar Rusu Abrudeanu, adusese chiar şi un gazetar de la Universul, un băietan tânăr, Vasilescu.

Vlaicu era astfel încolţit din toate părţile. Şi ca totdeauna în asemenea împrejurări grele, găsea în el tărie

să se depăşească. Să nu arate decât hotărârea lui nestrămutată să birue.

Automobilul Prinţului Carol, a trâmbiţat prelung şi tăios. Nu mai era o maşină care vine. Era ca o goană a unui atac înfricoşat. În clipa aceea s-a întins o tăcere grea şi plină de umbre. Fără îndoială că nu era inimă, pe tot podişul, să nu se simtă strânsă, să nu bată înăbuşit, să nu zvâcnească tare, neplăcut.

Gura lui Vlaicu se încleştase. Muşchii fălcilor tresăreau încordându-se din când în când, iar vinele tâmplelor erau roşii, ca nişte însemnări de sânge.

Automobilul a tras chiar în faţa hangarului. Principele, care era la volan, a sărit sprinten pe deasupra, fără să mai deschidă portiţa şi s-a dus la inginer, cu mâna întinsă:

— Ei? Să te vedem, Vlaicule!

Prietenia asta deschisă şi senină a intrat în inima Maistoraşului ca o năvală de aer proaspăt, sănătos şi curat, într-o încăpere înăbuşitoare. A prins – cum se zice – inimă. Iar fiindcă Principele voia întâi să vadă de aproape aeroplanul, au intrat cu toţii în hangar, unde Vlaicu a lămurit – cum putea el să lămurească unui Principe adevărat, – care-s foloasele maşinii lui şi mai ales de ce:

— Esta-i încă mai fain ca tate – elea… a lu’ Farmanu … o a lu’ Blériot… că – ei a-feri Doamne! – de loc îţi franje grumazu … măcar că i-o fo’ succes să treacă peste apă. D-apăi nu-i nimic de aceea, că eu cu gândacu meu, numa să nvăţ, şi-oi merje să trec Mediterana…

Principele îl priveşte lung şi oarecum pe gânduri. Simte îndârjirea, scrâşnetul din om. I-I de mirare ura împotriva lui Blériot şi dăruirea asta întreagă pe care un om şi-o poate face operei lui. Pentru o judecată crescută

numai în felul cântăririi celei mai nepărtinitoare, suna ciudat, firește, pornirea lui Vlaicu împotriva a tot ce n-a ieșit din mâna lui.

Dar dârzenia voinței sale întru a învinge îi place Principelui, ca o înfățișare rară. Zâmbetul ce-l aruncă după o clipă profesorului Murgoci, care îl însoțea, mărtușisește *și* un strop de admirație față de acest om, așa de nefățarnic în părerile lui despre sine, încât nici se gândește că ar putea întrece o anume măsură.

— Într-adevăr, e de o ingeniozitate fără pereche! spune Principele într-un târziu, după ce-a ascultat în tăcere vorbirea lui Vlaicu, grăită stângaciu, școlărește, ca o lecție învățată pe de rost.

Încep apoi întrebările:

— De ce întrebuințezi helici așa de enorm de mari?

— De ce sunt de aluminiu?

— De ce sunt două?

— O transmisiune cu lanț, cum e aici, pierde cel puțin douăzeci la sută din puterea motorului. De ce n-ai ocolit-o?

— De ce ai cârmele în față?

— Nu ți-e teamă că sistemul acesta de comenzi contrazice reflexele?

— Toate aeroplanele de până azi au nervuri care stabilesc curbarea aripilor. De ce atunci folosești aripa moale?…

Și astfel, aproape un ceas, Vlaicu răspunde greoi, cu vorbe nepotrivite, dar foarte hotărât și limpede, la întrebările care-i descopăr, sub tunică albă de vară a Sublocotenentului de vânători și sub tinerețea celor șaptesprezece ani, ceva mai mult decât un prințișor bălan și de bun neam Regesc. Îi scot la iveală o minte care se descurcă uimitor de lesne între nelămuririle celor mai proaspete și mai puțin cunoscute dintre problemele tehnicii. Asta stârnește în Vlaicu o admirație care nu se

poate ascunde. O trânteşte ca o labă prietenoasă pe spinare:

— D-apăi văd că dumneavoastră aţi fo' cercetat şi oareşce studii de mehanică… Fain!…

Gheaţă şi spaimă a turnat în ceaţa prietenilor năpustirea asta mocănească peste protocol. Dar ochii albaştri ai Principelui cată aşa de limpezi la cel care a cutezat să-şi spuse pe şleau gândul întreg, încât îţi vine a crede că îi era de mult sete să audă un adevăr nesulemenit. N-ar fi de mirare. De câţiva ani de zile nu-şi mai poate îngădui, ca odinioară, să joace oina pe câmp, de-a valma cu băieţi de vârsta Sa; să tragă cu mingea voiniceşte, să bată cucul până peste fundaş, ori, prins în careu, să audă spunându-i-se ritos, în bună camaraderie sportivă:

— Apără-te, Măria Ta!

Iar mingea venea glonţ, zvârlită tâlhăreşte, fără cruţare, ca într-un părtaş adevărat, ceea ce mintea luminoasă a băieţandrului Domnesc o pricepea, cu neseunsă mândrie:

— Ei mă socotesc îndeajuns de tare ca să n-aibă nevoie a se preface!

Asta ar însemna că a crescut pe adevăr. Şi ar lămuri groaza atâtora din cei cu răspundere, cari nu mai ştr ce să facă pentru a împiedica libertăţilenatului de rând şi dragostea Prinţişorului pentru prietenia aceluinat şi pentru graiul lui.

Noroc că bătrânul Rege Carol găsise între severităţile Sale un cuvânt hotărâtor:

— Asta tovedeşte că nepotul meu e pun Român!

Ceea ce, poate, nu era numai îngăduinţă de bunic blajin.

Dar toate sunt un trecut. De doi ani, de când chibzuinţă şi vrerea Monarhului înţelept a pus haină de

Sublocotenent pe trupul cel de şaisprezece ani şi i-a dat în braţe cea dintâi tresă de aur, alături de cea dintâi răspundere, purtarea oamenilor a îmbrăcat şi ea o curtenie din ce în ce mai vădită. Nu mai este un prinţişor. E un Prinţ.

Adică, are totdeauna dreptate, ceea ce e chinuitor pentru o minte frământată şi vie, care vrea să lupte ca să-şi vădească puterea şi râu înţelege s-o primească de-a gata.

Astfel, vorba neprotocolară a lui Vlaicu, i-a sunat Prinţului plăcut la auz. Era recunoaşterea unei biruinţi meritate.

— Acum. hai să zburăm! a hotărât El îndată, întorcându-se către ieşire.

Inima Maistoraşului a ciocănit scurt de spaimă. Dar nu spaima de zbor – ci alta, mult mai mare, ce i-a fulgerat în gând:

— Cum o fi aceea: să zburăm?. Doară n-o vrea să zboare El întâi cu gândacu meu? într-adevăr, în şirul nefericirilor lui Vlaicu mai lipsea numai asta: să i se ia până şi aeroplanul.

Principele parcă i-ar fi citit gândul învolburat în créer. Îi spune, cu ochii după aparatul pe care îl scoteau acum soldaţii pe câmp:

— Te-ai mirat adineauri că mă pricep la mecanică? Dar mă pricep chiar şi la motoare.

— No! face inginerul.

— Ca să-ţi dovedesc, iată. Dă-mi voie să zbor eu cu aeroplanul!

Lui Vlaicu i s-au tăiat picioarele. Primejdia, care adineauri i se năzărise numai, era de astă dată făţişă. Şi-a pierdut cumpătul de tot şi a răspuns fără să se mai gândească la cuvinte:

— D-apăi dom’le Carol iasta nu se poate…!

După aceea s-a mirat straşnic văzând că, după zbuciumul amar din el, toată lumea de faţă, în cap cu Prinţul, a izbucnit în râs.

Veselia aceea a fost bine venită. A descreţit frunţile şi a adus o destindere binefăcătoare în inimi. Furat de voioşia tuturor a, până şi maistoraşul şi-a simţit sufletul mai împăcat.

Apoi, s-au dus cu ceaţă întreagă spre marginea câmpului, către care soldaţii mânau pasărea ciudată, înconjuraţi de-o ciurdă de copii v. eraţi în goană de prin mahalale.

Acum maşina este întoarsă cu botul spre largul pieziş al poligonului, să aibă de alergat calea cea mai lungă pe care o poate îngădui locul. Copiii, huştuiţi de oşteni, gonesc stol, ca vrăbiile şi se aşază în altă parte, la câţiva paşi. Apoi, în vreme ce Prinţul, urmat de ceilalţi privitori, se apropie de aparat, pruncii vin încet, încet, la loc, unul după altul, înşirându-se de-a lungul căii pe care cred că va porni maşina. Acolo se întind jos, cu pântecele pe iarbă, cu obrajii lipiţi de ţărână, să vadă bine clipa când roţile s-or rupe de pământ.

Lângă aeroplan mişcarea a încetat. Vlaicu simte privirile tuturor a înfipte în obrajii lui şi faţa îi păleşte. Zarva cuvintelor tot mai puţine scade, până piere. Iar inimile-toate – bat adânc, greu, nesuferit. În clipa asta *nimeni* nu mai are încredere. *Nici unfel de încredere*. Şi totuşi ciudata plămadă a sufletelor ar dovedi că nimeni n-ar fi mirat dacă, peste câteva clipe, maşina ar luneca neted în aer, ca o barză nestingherită în zborul ei. Nici chiar Pătrăşcanu şi cu Iosif, cari ar avea cuvânt să jure de mai înainte că n-au cum vedea o izbândă.

În tăcerea încordată care i-a supus, doctorul Lupu pipăie încet de tot pielea aspră a genţii de sub braţ şi cu

ochii la Vlaicu numără în gând cuprinsul, să vadă dacă n-a uitat nimic:

— Pansamentul… vată… tinctura de iod… fiolele… seringa…

Liniştea e chinuitoare şi nesfârşită. Nimeni n-are curaj să ţipe, ceea ce-i stă parcă pe suflet:

— Haide odată! Să se isprăvească!

Nici chiar Principele nu mai cutează să dea îndemn. Îşi stăpâneşte zbârnâitul surd al nervilor, şi văzând, dintr-o aruncătură de ochi, chipul tras al zburătorului, îşi roteşte privirea încet, de la maşină la cerul senin şi liniştit.

Dar dintr-odată, scurt, tăiosi Vlaicu s-a încordat: scrâşneşte:

— No! Hai! apoi, într-un salt, încalecă buza carlingei şi se aşază în scaun, înşfăcând cu mâini fierbinţi lemnul rece, al volanului.

Larma înfrigurată creşte peste câmpul întreg.

Principele se apropie, intră sub aripile aparatului şi pune mâna pe volan, încercând mersul cârmelor. Apoi se duce spre automobil, să poată urma, gonind alături aeroplanului, ridicarea roţilor de pe pământ.

— Insuce ştauba, Ioane! porunceşte Vlaicu. Şi în vijelia ce purcede, orbind şi înăbuşind soldaţii care ţin voiniceşte frânghia trecută prin inelul din coada maşinii, inginerul îşi potriveşte deschiderea robinetelor de gaze, crescând tot mai puternic bătaia motorului. Când Principele Carol a ajuns cu automobilul în dreptul lui, zburătorul pregetă o clipă. Apoi, brusc, ridică braţul.

Scăpată din legături, maşina ţâşneşte săgeată înainte.

Ochii prietenilor s-au răcit, rotunzi peste măsuri, încordaţi şi zguduiţi de tremurul care le-a cuprins şi inimi

şi braţe şi gând.

Pătrăşcanu, fostul socialist şi ateu, face repede o cruce sfioasă, mică, ferită, cu degetele cari nu-şi mai ascultă stăpânul. Iar gândacul vâjie pe câmp înainte, lăsând în urmă-i trei dâre de praf, cu nişte nouraşi alungiţi… şi cari nu se mai isprăvesc.

— Nu se ridică!

Cincizeci de metri, o sută… două sute…

— Nu se ridică!…

Şi gândul taie dureros, ca un cuţit de gheaţă, în toate minţile…

Trei sute de metri… patru sute…

— Nu se ridica! îşi zice Principele Garol hăţuind furios volanul automobilului, hurducat cumplit de goană în grunjii câmpului.

— Nu se ridică! ţipă sufletul în Vlaicu, privind cele cinci kilograme blestemate, la care s-a oprit arătătorul de la arcul stinghiilor din faţă.

Taie contactul şi-i galben de mânie. De bună seamă l-a minţit şi Ion Ciulu şi Pătrăşcanu, pentru că acum ridicase cârma de înălţare şi ar fi trebuit măcar roţile din faţă să salte câtuşi de puţin.

— De ce te-ai oprit? Nu merge motorul? întreabă Principele, strigând din automobil.

Vlaitfu n-are însă putere să răspundă. I-s măselele încleştate. Dă din umeri a neştiinţă şi a ură.

— Atunci ce s-a întâmplat? stăruieşte Principele.

— Iaca n-o fo’ vrut! atâta poate să răspundă, stropşit, ardeleanul, din catranul prăvălit peste inima lui. Principele Carol îşi pierde răbdarea:

— De ce n-ai mers înainte? Doar mai aveai atâta loc până la capăt!

— Dacă n-o fo’ vrut el până aici, putea-oi merje pân’

la Turcu şi tot dejaba…

— Atunci înseamnă că n-ai ridicat cârma destul. – … ridicat-o…

— Încearcă s-o ridici mai mult. Asta-i tot! încheie Principele. Apoi îl îmbie vesel. Hai, sui colea, sui colea, şi porneşte încă odată… *începutul este greu, Dar ajută Dumnezeu t*

Aşa am scris, când aveam şapte ani, pe cel dintâi caet al meu. Zi ca mine. Şi, mai ales, ai încredere! Maşina asta *nu se poate să nu zboare*.

Cuvintele din urmă le-a spus aşa de hotărât, de sunt într-adevăr că o poruncă.

Privirea lui Vlaicu se ridică spre faţa flăcăiandrului bălan şi uimit. Vede acolo alţi ochi decât cunoştea. Parcă r fi de oţel, cenuşii cum sunt acum şi tari, de mai nu-i poţi îndura.

— No! D-apoi – esta-i Prinţ adevărat… p scapără gândul şovăitor al ardeleanului. Iar porunca, pe care a primit-o şi l-a pus iarăşi pe picioare, se îmbină cu nădejdea că nu-i pornită decât din ceva – nu ştie ce, dar de bună seamă este ceva – care i-a dat Principelui încrederea în aeroplan.

Într-adevăr, îşi dă seama că n-a îndrăznit să dea cârmei de înălţime o mişcare hotărâtă şi mare. I-a fost teamă să nu se întâmple pe dos, bine înţeles, ceea ce păţise înainte cu coborârea ei. Văzând însă că mişcarea mică nu-i de niciun folos o mărise treptat, dar tot cu sfială. Acum avea să încerce o mişcare mai puternică.

Fierbinţeala luptei, apropierea şi încrederea din glasul Principelui îl făcuseră însă pe Vlaicu să uite că aceste încercări le mai îndrăznise cu câteva zile înainte… şi fără folos. Cu toate astea, ajuns la locul de plecare şi până să aducă soldaţii aeroplanul îndărăt, Aurel a lămurit

prietenilor ce s-a întâmplat şi ce are să se întâmple.

Bineînţeles însă, arăta lucrurile aproape ca pe o încercare voită. Asta, pesemne, unde i-a găsit pe toţi într-o stingherire silnică, dureroasă. Aproape nu le mai venea să vorbească.

Atunci s-a amestecat printre dânşii Murgoci. Tăcuse până atunci, ascultase şi – mai ales >-privise. Lui, tocmai încercarea asta neizbândită îi dăduse încredere în maşină. O putuse urmări bine din automobil, pentru că n-avea nici măcar grija volanului, cum l-a avut Principele. Deci, văzuse o sumedenie de semne mărunte, care lui, aşa neştiutor cum era în ale zborului i s-au părut arătări neîndoioase. De pildă, zărise uşurarea de pe roţi, vădită lui mai ales prin subţierea norişorilor de sub roţile din faţă. Dar totodată văzuse că această uşurare e numai în faţă, căci roata dindărăt părea mai degrabă a primi adaus de greutate, judecând după dâra de praf lăsată în urmă.

Asta îi era lui o dovadă limpede că, rezistenţă la înaintare nu scade de fel, ci mai degrabă creşte, mutându-se de pe cele două roţi din faţă pe cea dindărăt, care, fiind mult mai mică, intră în toate hopurile mărunte ale câmpului neregulat şi se loveşte de toate smocurile de iarbă. Socotind frânarea asta puternică, alături de cea pricinuită de pânza aripilor, care se umfla grozav în mers şi făcea burdufuri uriaşe ca nişte margini de umbrele, Murgo ci înţelegea că nu-i la mijloc decât o singură întrebare de dezlegat: chipul în care aeroplanul să fie zvârlit în aer şi poziţia lui de plutire. Cât privea plutirea propriu-zisă, el n-avea nicio îndoială.

Pătrăşcanu asculta lămurirea asta încâlcită, întocmai cum ascultă Ministrul din schiţa lui, explicaţiile inventatorilor de balon cu cârmă. Clipea din ochi, dădea din cap şi puţin îi păsa de toate, fiindcă el zorea să ajungă la o zisă hotărâtoare: se ridică sau nu se ridică. Pricina

pentru care nu se ridică măcar că ar putea să se ridice cuprindea, fără îndoială, frumuseţi de judecată ştiinţifică din ţinuturi unde nu colinda mintea lui. De altminteri, niciunul dintre prieteni nu înţelegea nimic. Le era de mângâiere că un om de ştiinţă ca Murgoci crede în puterea de zbor a maşinii, dar atâta tot.

Le era mângiere pentru că mângâia nefericirea lui Vlaicu. À le spune însă că poate să zboare în slava cerului un aeroplan, care n-a izbutit să salte nicio palmă de la pământ, era numai o dovadă de avântată inspiraţie poetică. Din nenorocire, poeţii nu-s în măsură să guste poezia oamenilor de ştiinţă, cum:

— Cred că Murgoci n-ar gusta geologia făcută de mine…

vorbă lui Pătrăşcanu.

În estimp, Principele Carol, răsucit pe scaunul automobilului, era dus pe gânduri. Urmărea din ochi liniile aeroplanului şi părea că desemnează în aer, cu mintea, joc de forţe. Ascultase judecata profesorului Său şi părea să-i dea dreptate. N-a spus totuşi niciun cuvânt de încuviinţare ori de împotrivire.

Doar, într-un târziu, a întrebat:

— Vlaicule, câţi metri pătraţi de suprafaţă are cârma de adâncime?

— Aproape doi.

— La o viteză de şaizeci de kilometri pe oră, cât aveai înainte să tai motorul, înseamnă că suprafaţa asta ar fi putut singură să ridice o sută douăzeci de kilograme.

— De bună seamă.

— Atunci, hotărât lucru: sau nu i-ai dat înclinare destulă, sau e de vină roata din spate, cum spune domnul profesor Murgoci. Haide, deci, încă odată. Dar curaj! mai întâi, nu pleca până nu ajungi la numărul maxim de

învârtituri ale helicelor, – să se încălzească bine motorul – iar când ajungi de-ţi capeţi iuţeala, loveşte cârma puternic.

— No! C-apăi aşa oi şi face... a răspuns Vlaicu Principelui, urcându-se din nou în aeroplan şi dând poruncile cuvenite pentru pornire.

Acum era liniştit. De unde venise liniştea şi împăcarea asta cu vitregiile, care scurmau în el, n-ar fi ştiut spune. Tălăzuirile amare ale zilei, osteniseră poate încăpăţânarea lui obişnuită şi cine ştie dacă nu cumva începuse a crede şi el în ajutorul altora. La drept vorbind, era înduioşătoare mâna aceea de oameni, cari sufereau şi-şi zobeau mintea de dragul lui, numai şi numai să-i ajute la o biruinţă. Cel puţin pe aceştia nu-i mai putea bănui că-i vor răul, cum nu-l putea bănui pe Principe.

S-a lăsat deci mânuit de sfaturile câte i s-au dat. A doua pornire i-a fost cu toată inima şi cu toată încredinţarea că, de astă dată, aeroplanul va urca.

De aceea a zâmbit vesel tuturor a, ba Principelui Carol i-a râs din plin făcându-i semn să plece cu automobilul, înainte a da el drumul maşinii din legătura soldaţilor.

Negreşit, sfatul Prinţului să lase motorul până la bătaia lui plină, a fost de mare folos. S-a năpustit maşina curmeziş pe câmp, că scăpată din praştie.

Iar din carlingă micuţă, Vlaicu a văzut abia în douăzeci de metri uşurându-se aeroplanul până la semnul cel afurisit.

Atunci a zvârlit coada ochiului spre automobilul Principelui care alergase alături. Îl lăsase în urmă, deci trecuse peste şaizeci de kilometri pe ceas.

— Acum! a hotărât. Mâinile s-au încordat pe volan.

...Înce*putul est*e *gre*u, *Da*r *aju*tă *Dumnezeu!...*

— Acum! a gemut crâşnind. Şi scurt a sucit aspru

roata de lemn spre suiş.

Ca un pumn uriaş izbit sub faţa aeroplanului. Semnul sare la zero. Pământul a căzut, nu se mai vede. În ochi numai cer. Se simte răsturnat pe spinare. O clipă îl împunge spaima că-l dă peste cap. Zvârle ochii în lături, iarba pare aplecată pieziş dedesubt, la un metru. Poate mai aproape, iar subi scaun, sub picioare, în fusul de care i-i sprijinit, primeşte înain. O hurducătură puternică, poate mai puternică decât la încep Vasăzică roata dinapoi e încă pe pământ. Şi mai apăsată…

— Ela o fo’ avut drept! gândeşte fulger. Şi-i gata să oprească. Dar mâinile s-au încleştat pe volan şi parcă au voinţa lor. Nu mai vor să primească porunca judecăţii limpfezi, care spune că maşina nu se poate ridica.

Ochiu’, ureche, trup, totul e încordat şi totuşi este în stare să vadă, să audă, să simtă ce se petrece în goana asta de linie plecată, pe care pământul n-o lasă a i se dezlipi din iarbă.

În sfârşit, se birue. Taie motorul şi aduce încet cârma la loc.

O zguduitură ceva mai tare şi roţile din faţă s-au aşezat iarăşi pe pământ.

După câţiva paşi maşina a încremenit.

În automobil, Principele, auzind oprirea motorului, bate cu pumnul în volan:

— Ah! N-are curaj! Păcat de aparat! Cum aş zbura eu cu el!

Bieţii nepricepuţi din urmă, copiii şi prietenii, chiuiau încă de bucurie, când a ajuns lângă ei automobilul princiar, aducând trei chipuri încruntate, chinuite.

— Ce-o fi asta? a şoptit Iosif.

— Iote comédie! a făcut Pătrăşcanu. Să ştii bre, că numa ni s-o părut!

Dar când au înţeles totuşi, din spusele lui Murgoci

că, într-adevăr, aeroplanul ridicase roţile din faţă, au rămas cu totul şi cu totul nedumeriţi.

— O fo’ avut dreptate dom’ profesor.

— Era micuţă din spate nu mi-o succes s-o ridic. Tot pe glie fuje blăstămata…

Apoi, întorcând ochii la Principele Carol – nişte ochi de copil îndurerat care cere ajutor – a şoptit oftând:

— No! Acu oare ce-o fi?…

I După o jumătate de ceas de discuţie învârtită mereu în loc, pentru că nimic nu lămurea ciudăţenia aceste apăsări pe roata din spate, Principele Carol se leagă de-o vorbă a lui Vlaicu, întrebând:

— Parcă ai pomenit adineauri ceva despre centrude greutate. Ce anume?

— No! Apăi ara fo’ zis că încă şi-aceea nu-i de înţeles, că la mine ţentru de greutate şade la un meter douăzeci sub ţentrul de susţinere. Dară acum nu pricep, că el a n-o mişcat ca pendulă, care cum nu-i oblă, fuje la loc…

— Adevărat. a spus repede Murgoci. Iată o ciudăţenie. Dacă, în aşezarea obişnuită, centrul de sprijin stă la verticală faţă de centrul de greutate, în clipa când aeroplanul s-a ridicat cu roţile din faţă, – şi s-a ridicat aproape un metru – înseamnă că pendularea trebuie să-i ridice coada în aer…

— Şi dacă totuşi n-a ridicat-o, ar fi o dovadă că, maşina nu poate zbura, pentru că la şaizeci de kilometri pe oră nu-şi creează susţinerea pentru toată greutatea ei, ci îi rămâne un plus nesusţinut şi pe care îl trece pe roata din urmă, nu?

Judecată era limpede dar nemiloasă. Peste ochii lui Vlaicu au trecut horbote cenuşii de ceaţă. N-a avut nici puterea să se răzvrătească, punând înaintea oamenilor calculele cele mai de toată mâna şi de care se slujesc toţi

inventatorii, cât priveşte raportul dintre suprafaţă, iuţeală fi greutate.

Dar, deodată când tăcerea căzuse mai grea, Principele Carol izbucneşte:

— Staţi. Cred că am dat de calea bună. Vlaicule, centrul tău de greutate este scaunul pilotului, nu?

— Da.

— Asta, îmi închipui eu, numai în aşezarea normălă, cu cârma de adâncime pusă pe direcţia de zbor. Adică, atunci când cârma nu ridică nicio greutate şi totul este susţinut numai de aripi.

— Uiu… a izbucnit Vlaicu, pricepând dintr-ottată totul. De bună seamă că aici o fo' tat ocoşagu. No! Apăi când mi-am fo' însucit-o, ea poartă oarece pond, şi-atunci de la ţendăru de susţinere se permută înainte…

— Asta-i! a încuviinţat Principele zâmbind. Iar tu, ridicând aeroplanul cu partea dinainte, muţi tot centrul de sprijin înainte, deci dai tot de un echilibru stabil. Ba poate îl muţi aşa de mult înainte, încât faci o pârghie lungă, care apasă cu roata în pământ. Prin urmare, acum trebuie să încerci o plecare cu cârma în ridicare. Apoi, când vezi că roatele din faţă au urcat în aer, întorci cârma la direcţia de zbor. Şi a încheiat: E peste putinţă să nu te ridici în aer. După asta, îndreptându-şi ochii spre Murgoci, l-a întrebat:

— Ce zici domnule profesor? Murgoci a dat scurt din cap: – Acuma zboară!

Aste două cuvinte, spuse cu un glas stăpânit şi încredinţat, au tulburat toată făptura hărţuită de emoţii a bietului maisto-raş. A purces în el o bătaie de inimă, care-i îneca răsuflarea. Îi aşezase. un nod greu la furca gâtului şi-i încrâncenase toată pielea de pe dânsul. Fruntea brobonită de sudoare, a şters-o încet cu palma mare, murdară de ulei, umezită şi fierbinte. De la liniştea de

adineauri trecuse, fără nicio pricină deosebită, la hăuiala asta de jumătate leşin, care-i amorţise dintr-odată picioarele şi braţele, de-i venea să fugă de pe câmp sau să intre în palele helicelor.

S-a uitat cu ochii înfrigurați şi străini la cei din jurul lui. Acum parcă îşi lua rămas bun pentru totdeauna de la ei. Şi deodată, i-a răsărit în minte chipul lui Vuia. Dar nu Vuia cel liniştit şi învins din birou, ci altul. Un Vuia ca el de acum, de pe câmp, în aeroplanul lui la cea dintâi încercare de zbor: O ţâşnitură în sus – prea în sus – şi alta scurtă, în jos… S-a isprăvit.

— No! C-apăi la mine n-o merje aşa! De l-oi frânje pe gândacu am gătat-o şi cu mine… aşa a răspuns frigurilor năboite în el. După aceea, s-a dus domol, cu pasul silnic, spre coşul aeroplanului, în care a intrat aşa de încet, ca şi când n-ar mai fi avut gând să iasă din el.

— Curaj, Vlaicule! i-a strigat Principele de la volanul automobilului. Dar ardeleanul n-a auzit vorba. Pornise motorul. A dat numai din cap, ca un fel de mulţumire şi a zâmbit subţire şi palid din buzele albe, reci.

În detunetul năvalnic al motorului şi jâjâitul bărbat al helicelor uriaşe, Maistoraşul, cu mâinile îngheţate pe cârme, a rămas nemişcat, cu ochii ţintă înainte, undeva, în gol. Ochii mici, crunţi, tari, nasul arcuit, îi dădeau înfăţişarea unei păsări urâte. O pasăre răpitoare pe care a urâţit-o foamea şi care pândeşte, încordată şi rea, o pradă numai de ea singură văzută.

Din palid, cum fusese la început, s-a făcut pământiu, vânăt. Sub vântul tare al helicelor îl scutură frigul şi-i clănţăneau dinţii. Încleştarea nebunească din el nu mai semăna nici a viaţă nici a moarte. Era ca a treia stare, dar cu mult mai rea.

În sfârşit, face semn. Aeroplanul pleacă praştie.

— Înnebunesc dacă mai ţine mult. scrâşneşte Iosif,

ameţit. Iar vorbă lui parcă-i culeasă din inima tuturor.

Ci Vlaicu nu mai zice nimic, nu mai gândeşte nimic. Stă cârjoiat pe volanul lui, cu capul înfipt sălbatic între umeri, cu ochii fulgere negre spre zare. Brusc suceşte cârma în ridicare şi roţile din faţă sar de pe pământ. Carlinga zbârnâie acum din pricina roţii din spate. Vrea să încerce coborârea cârmii… Nu cutează…

Caută în braţe putere să mişte volanul încet. Bravele nu vor. Iar maşina taie, furtună, câmpul, ca o dihanie răzămată pe coadă…

…Începutul este greu Dar ajută Dumnezeu…

— Acum!…

Tremură. E înspăimântător visul ăsta rău în care a intrat. Trebuie să se scuture de el… Dar cum?… Să ţipe… Să sară jos…?

Ţipă:

— Acum! Şi nebun, fără să-şi dea seama ce face, răsuceşte dintr-odată cârmele la loc.

Dumnezeule! Ce-i asta?… Se prăbuşeşte?… Vuia…?

Începutul este greu…

Aşteaptă o clipă… Nu s-a prăbuşit

Atunci ce-i? De ce l-a aruncat cu obrazul în volan?

Pluteşte?…

Iarba fluieră pe sub el, la un metru, vântiş înapoi… Lunecă săgeată Zboară?…

Ce-i asta?… Ce se întâmplă?… Cine poate să-i spuie? …

— Spune-odată!… Spune…

…Dar ajută Dumnezeu…

Iar în faţa ochilor creşte o perdea neagră, simte că se pierde. Nu mai găseşte decât puterea să taie contactul la motor încolo, ce-a fost, nu ştie…

În aeroplanul oprit la marginea câmpului, ca o

făptură cuminte care-şi ştie marginea ogrăzii încuviinţate pentru zburda ei, Vlaicu deschide ochi miraţi.

— Ai zburat, Vlaicule! Ai zburat!

Cine strigă aşa? Şi de ce-i aşa de departe?…

— Bravo, Vlaicule! Ai zburat…

Ce ciudat! Parcă l-a mai văzut cândva pe ofiţeraşul acesta bălan, care a sărit peste uşa automobilului şi aleargă acum chiuind spre dânsul, cu mâinile întinse…

— Bravo, Vlaicule! Ai zburat… Peste patruzeci de metri… poate cincizeci, la un metru înălţime… Şi ai viteză formidabilă… Mult mai mare ca a Farmanului lui Osmont. Cred că ajungi lângă o sută de kilometri pe ceas…

Prin mintea bietului chinuit vorbele huesc prelung, aproape fără înţeles. A zburat?… Cum adică a zburat? Ce-i aceea să zbori?

Mâinile moi au scăpătat de pe volan. Şi nu le simte, aşa de amorţite îi sunt. Le ridică anevoie. Alte mâini, vii, înfrigurate, i le-au strâns cu toată inima. Acum abia îşi scotoceşte domo buzunarele. A găsit. Scoate un pachet de Principese 1 boţit, cu ţigările făcute ciuciulete, vâră una în gură şi rămâne aşa.

Principele, mişcat, dă să-i aprindă ţigara… Dar pâlpâirea de flacără şi capătul ţigării şovăiesc mult până să se întâlnească.

L-au înconjurat îndată prietenii veniţi în goană, copiii nebunatici de pe câmp, soldaţii şi Ion. I-au chiuit în urechi, l-au îmbrăţişat lăcrămând, l-au zguduit…

Nu le-a răspuns. Gura lui uitase cuvintele. Acum ştia numai să sugă cu o sete bolnavă firul de fum alburiu al ţigării.

Îi hue capul. Nici nu înţelege tot ce i se spune. Plpicepe doar cu greu că oamenii ăştia îi cer să mai facă odată aceea ce a făcut. Dar ce-a făcut? Nu pricepe. Dă din umeri încurcat. Iar prietenii tălmăcesc.:

— Nu mai vrea… Nu mai poate… E sleit… După aeroplanul tras de soldaţi la comanda lui Ion Ciulu, prietenii toţi povestesc laolaltă cu o însufleţire înduioşată. Fiecare îi spune cum a văzut el ridicarea maşinii. Dar Vlaicu merge ca un somnambul. Ştie doar să aprindă o ţigară cu cealaltă pentru că nu mai are cine să-i dea foc.

Sub hăuiala largă a hangarului, rămâne cu ochii la aeroplan. O luminiţă îi scapără ciudată în privire. Întoarce capul şi se uită la prieteni… E vremea sub seară şi au început umbrele să vătuiască ungherele, dar începe să desluşească: Steo… Pătrăşcanu… Doctorul Lupu… Chendi…

— No! D-apăi atunci… atunci de bună seamă că… Iar gândul tremură… Buzele uscate prind un abur de rumeneală… Vinele tâmplelor se zbat. Şopteşte:

— Am zburat?…

Apoi brusc, încredinţarea taie pârtie albă în minte. Se încordează sălbătăcit de bucurie şi urlă de clocotesc bolţile de fier:

— Am fo’ zburat, măi… Naţie, mi-o succes… Văz-t-ai? Am fo’ zburat, frate Pătrăşcanule! Am fo’ zburat, măi tată Steo… Baciule Ilarie, dumita ai zis că eu fac jucării şi m-ai râs… Apăi acu te-am tăiat, baciule!…

Iar ţipătul creşte descreerat, ca o năvală de nebunie. Începe să joace, se trânteşte jos şi se dă peste cap, până ce, se repede la aeroplan, îl înşfacă cu amândouă mâinile de stâlpişorii motorului şi urlă, zguduindu-l, râzând şi plângând în acelaşi timp:

— Măi, tată, măi… Gândacu tatii, măi, am fo’ zburat întrolaltă… Auzi-o?

Şi sărută cu buze de flacără lemnul rece, care tremură prelung…

…Deasupra acestei sălbătăcii, descleştate ca un dans

păgân de biruinţă, seara domoală fumegă peste întinderi, asemeni unui altar.

După două pahare de şampanie au trebuit să-l ducă pe sus până acasă. Era ca o zdreanţă. Dar cel puţin, pentru odată, zdreanţă aceea a putut dormi ca piatra, neîntors, aşa cum l-a lăsat Matilda, după ce îl dezbrăcase şi l-a învelit, de la nouă seara până la trei după masă, a doua zi. Adică optsprezece ore în şir. Trupul vladnic se cerea întors la linişte şi la împăcare. Iar Matilda, care pricepuse cam ce s-a petrecut la câmp, din crâm-peele de vorbe ale prietenilor, a străjuit ca o haită fioroasă tihna omului zdrobit. Optsprezece ore nimeni n-a avut voie să intre la Vlaicu în odaie, nimeni n-a avut voie să vorbească pe sală, nimeni nu putea păşi mai tare, fără să nu audă ţâştiitul ei poruncitor. Ba chiar, printr-o potrivire care i s-a păru ciudată de tot lui Carol portarul, până şi soneria etajului a fost stricată în răstimpul acela.

Drept este că nimeni n-a fost supărat. Neorânduiala ser-i

viciului se întinsese la toţi vieţuitorii din hotel, pentru că toţi aflaseră, de la unul la altul, vestea pe care o dăduse seara la!

poartă Pătrăşcanu, ca să facă înţeleasă şi de iertat starea prea veselă şi prea mută a inginerului purtat de subţiori:

— Pricepi, matali Dom Carol, dumnealui o zburat…

O zburat di-al binilea, zău aşa. Asta a fost zi mari bre…

Ari să şi tot pominiască di è… Şi-aşa… iaca şi Hotelumatali ari să aibă parţi di numi…

— Iar Carol, care ştia că, mai presus de toate, *el* era hotelul, a înţeles că intră de-a dreptul în istorie… A făcut deci tot ce-i era la îndemână ca istoria să fie cât mai

cunoscută. Şi astfel, n-a intrat om în hotel, n-a fost om spre ieşire, ba, n-a venit prieten, cunoscut, sergent de stradă, furnizor, băieţaş cu gazetele sau simplu trecător, să nu afle izbânda Maistoraşului.

— Pasagerul nostru a zburat.

— Cine?

— Domnul inginer Vlaicu. Dumnealui e din Ardeal şi stă la noi chiar de când a venit!

— Aşa?

— Da. Aici a făcut cele dintâi zboruri, cu un aeroplan micuţ.

— Aici?

— Chiar aici, în hotelul nostru. Sus pe coridor. Iar acum a zburat la Cotroceni cu o maşină adevărată.

— Ca Blériot?

— Mai ceva. Dumnealui a spus că are să zboare mai bine ca franţuzul.

Apoi, fiindcă portarul văzuse zborurile lui Blériot de la hipodrom, lămurea cum *au fost* zborurile lui Vlaicu.

Într-acestea, zvonul pătrunsese peste tot în târg. Vâlva creştea, pentru că tabăra credincioşilor în zborul mecanic nu-şi ascundea de fel bucuria. Iar tabăra necredincioşilor făcea tot ce-i era cu putinţă să ciuntească aşa de mult biruinţa celor dintâi, încât stârneau tocmai aceea ce nu le era în gând. Adică, prietenie pentru Vlaicu şi pentru susţinătorii lui.

De altminteri era şi o vreme prielnică pentru răsuciri de astea. Dragostea de străinătate şi de ceea ce venea din Apus îşi cam depăşise măsura. Românul, cât de cât luminat, începuse a nu mai suferi asemenea robie. Îl umilea tot arătându-l prea sub puterile de judecată şi de făurire din ţările zise Europene. Pas cu pas, în inima lui îşi

făcea loc dorinţa să fie socotit la treapta cărţii învăţate de el, iar nu la aceea a cărţii învăţate de strămoşi. Tot mai des se dădeau pildă zeci şi zeci de cărturari români, cu învăţătura făcută peste hotare, care se dovediseră cu nimic mai prejos decât savanţii cinstiţi din toată lumea. De la Neculai Milescu Cârnul care, se zicea, învăţase carte pe căpetenii ale împărăţiei Ruseşti şi de la Dimitrie Cantemir până la Vaschide, de la Eufrosina Poppescu-Vlasto, contesă de Marcolini, care-şi începuse cariera de cântăreaţă în serbările Societăţii Filarmonica a lui Ion Eliade Rădulescu şi ajunsese apoi să aibă neobişnuită trecere pe lângă împăratul Napoleon al III-lea, până la Agata Bârsescu, admirată de o întreagă Vienă în strălucire teatrală, în cap cu Franz Iosif, naţia românească arătase cel puţin că are drept să râvnească a sta alături străinilor. Iar asta nu numai prin faimosul exeroc Manolescu.

Era, în sfârşit, un fel de desmorţire anatului. De la cea dintâi bucăţică de cale ferată, făcută de Vodă Carol între Bucureşti şi Giurgiu, străinătatea pornise a se apropia. Apropiindu-se, începuse a nu mai părea aşa de înaltă, încât puterile de aici să n-o ajungă. Când au mai venit apoi cele două expoziţii mari din Paris, de la 1880 şi mai alescea de la 1900, unde secţia României, întocmită de Alexandru Ciur cu, a stârnit mare huiet cu arătările ei de muncă, de bogăţie, de cântec şi de pitoresc, românimea s-a frecat la ochi. A priceput că ţara asta are în ea anume împrejurări şi anume lucruri, care pot fi căutate şi plăcute chiar de către străini. Anume, tocmai acele lucruri care nu seamănă de loc cu ale străinătăţii. Cum spusese la o răsteală şi la un vinişor Iancu Caragiale:

— Mă, păcătoasă ţară! Uite colea, în creştet la mine, adâncătura din mijloc. O vezi? Asta-i urma tăvii de plăcinte, cu care au venit palicarii mei! Dar bine au făcut

că au venit fiindcă altminteri n-avea cine să vă arate că se poate seri şi româneşte cu geniu, cum v-am arătat eu. Păi, nu vedeţi voi? Acum, după ce bietul Alecu Ciurcu le-a gătit ţărăneşte franţujilor şi aţi auzit că mâncau Parizienii bucatele voastre, vi se par şi vouă mai buni mititeii şi sarmalele cu mămăligă... Eu crez că şi rânzosul de Duilă înfulecă acum sarmalele...

Într-adevăr, începuse ţara a nu se mai ruşina de românismul ei. De aceea, nu i-a fost de mirare nimănui, răspunsul aspru pe care-l dăduse Titu Maiorescu la Academie, lui Duiliu Zamfirescu şi n-a mai părut ciudată marea trecere, tot mai crescută în iubirea cititorilor, a scriitorilor români, fie ei strânşi în preajma *ea* Luceafărului din Ardeal, sau a Semănătorului p lui Neculae Iorga, fie pe lângă Viaţa Românească ori acum în urmă, aproape de Flacăra revista lui Constantin Banu, unde muncea din răsputeri Petre Locusteanu.

Toate revistele astea pe de o parte, toţii scriitorii strânşi în Societatea lor pe de alta, cenacurile de la Macedoński şi de la Mihalache Dragomirescu, sau mesele ţinute pentru literaţi şi artişti pe la Tomek, pe la Imperial, Enache sau Carul-cu-Bere, întregeau, cu direcţia inimoasă a lui Pompiliu Eliade la Teatrul Naţional şi cu editurile Minerva şi Socec, un front încheiat, care ducea bătălia pentru o minte şi o simţire românească...

Căzut tocmai la timp în mijlocul ei, Vlaicu nu mai era un ins aparte. Era un ostaş mai mult pentru biruinţa cea mare, iar izbândirea lui era a tuturora.

Astfel, întâiul salt făcut în aer de gândacul de la Cotroceni, a fost o victorie a întregului duh românesc, înfăţişat mai mult prin poeţi, prozatori, doctori, critici, profesori, gazetari şi actori, decât prin tehnicieni.

După izbucnirea necumpătată de bucurie, prietenii

au fost îngrijoraţi. Şi-au dat seama repede că stările se schimbaseră cu totul prin zborul izbutit de la Cotroceni. Dar nu era o schimbare în bine. Biruinţa lui Vlaicu încâinase amarnic o sumedenie de lume, care, până acum, fiind încredinţată că Ardeleanul nur are niciun sorţ de reuşită, se mulţumea doar să măsoare fiece piedică şi fiece zi trecută, socotind-o amânare firească. a deznodământului aşteptat. Adică a încercării singure care va dovedi că aeroplanul nu poate să zboare. Aşa se întâmplase până atunci cu *toate* maşinile născocite şi construite de români, *deci* nu se putea întâmpla altfel cu aparatul lui Vlaicu. De vreme ce, totuşi, acela a avut sfruntata cutezare să calce orânduirea, trebuiau găsite numai decât pricinele. Şi, bine înţeles, se cuveneau lămuriri, care se pune lucrurile la punct! – aşa se zice totdeauna, când vrei să scazi meritele cuiva.

Prin urmare, prietenii Maistoraşului, au văzut ridicându-se deodată o ciurdă de oameni, cari voiau să afle zorit tot ce-a fost, în amănunt şi foarte precis.

— Zici că a zburat patruzeci *sau* cincizeci de metri? Cât au fost *exact*? Când spui patruzeci cincizeci nu înseamnă nimic. Poate prea bine să fi fost treizeci. Sau douăzeci.

— …sau de loc, nu? s-a răzvrătit cu glas domol, dar ascuţit ca şi privirea lui subţire, Pătrăşcanu.

— M… de loc… nu… pentru că voi spuneţi că aţi văzut cu ochii *voştri… Va s*ă zică rfavem încotro, *trebuie să vă c*redem pe cuvânt… Numai că, între douăzeci de metri şi două sute de kilometri, cât aud că a zburat nu ştiu care franţuz de la Londra până la Manchester, e o mică deosebire… Chiar faţă de Blériot, care a zburat acum un an.

— Şi crezi că ei au zburat de la început cu sutele de kilometri?…

— Nu!

— Atunci de ce nu crezi că şi Vlaicu poate ajunge să zboare la fel?

— Astaaa… să vedem…

— Bun. Prin urmare aşteaptă.

— Mda… Negreşit. Numai să nu aşteptăm cam mult… se tărăgăna vorba necredinciosului.

Soiul ăsta de oameni avea ceva pe inimă. Aşa a socotit ceata de prieteni strânsă la Imperial. De altfel n-a fost greu să se afle de unde purcede cea mai mare parte din vrăjmaşi, odată ce au pornit să judece mai de aproape pe fiecare ins în parte.

Ce-au aflat era la mintea omului. Mai întâi erau toţi neprietenii lui Ilarie Chendi, gură rea şi condei neîndurat faţă de anume oameni. Apoi erau toţi pizmaşii doctorului Lupu, care, de când cu *norocul* că ţăranii din Fălciul lui fuseseră nişte blegi şi n-au făcut revoluţie la nouă sute şapte, se ridicase cam prea mult şi cam prea repede faţă de alţi membri mai bătrâni ai partidului liberal… Pe urmă, Vlaicu fusese sprijinit de Haret şi chiar de Ionel Brătianu…

Într-un cuvânt, toate duşmăniile tuturor prietenilor lui, avea să le primească dintr-odată şi Vlaicu.

Hotărârea luată a fost deci următoarea. Trebuie începută o campanie de susţinere, bine chibzuită, cu notiţe date la vreme prin toate gazetele şi revistele, cu articole iscălite de scriitori cu nume şi, mai cu seamă, prin aducerea pe rând a tuturor feţelor simandicoase, să vadă de-aproape zborurile la Cotroceni.

Deocamdată însă, au încuviinţat cu toţii că, nu era încă timpul să înceapă lupta. Trebuia aşteptat ca Maistoraşul să ajungă la zboruri mai de seamă.

— Să deprindă întâi alfabetul aviaţiei! a spus Rusu Abrudeanu. Apoi eu m-oi aşeza la lucru ardeleneşte, în

August, când mă întorc de la Călimăneşti.

După aceea au hotărât fiecare ce să scrie. Iar cel din urmă venit a fost cel mai înflăcărat. Adică Emil Gârleanu, care a făgăduit să dea ceva pe la Universul, în vreme ce Zaharia Bârsan avea să publice în Minerva.

Chendi n-a făgăduit nimic. Nu-i venea la îndemână să se amestece într-o socoteală pe care n-o pricepea. În schimb, a spus că-l va ruga pe Goga să scrie el, ca unul ce ştie mai multe.

În sfârşit, Abrudeanu şi-a dat părerea că ar fi bine să facă şi pe Vlaicu să scrie ceva.

— Pe Vlaicu? au izbucnit atunci toţi, râzând. Dar gazetarul, i-a potolit, lămurindu-le că articolul îl va scrie el, după spusele lui Aurel, dar că iscălitura trebuie să şi-o dea chiar zburătorul.

Numai Iosif şi cu Pătrăşcanu n-au făgăduit nimic Iosif, pentru că nu voia să scrie în proză – era înfricoşat numai la gândul unei fraze – iar Pătrăşcanu, fiindcă avea gata o bucată cu titlul Tribulaţiile unui aviator dar aştepta o inspiraţie fericită să-i găsească un sfârşit mai bun, decât nimerise la scris.

De aceea a încheiat sfatul, sculându-se încet şi spunând tărăgănat:

— Eu… rudă… poate să dau ceva pl la Viaţa Românească… mă mişcoreşti o bucăţică prin cap… da-aş vre să aibă oleacă di sari…

A doua zi, Marţi, eraultoţi strânşi pumn pe câmp la Cotroceni, alături de o sumedenie de alţi prieteni şi de vrăjmaşi.

Dar au venit zadarnic. Vlaicu dormea înainte, fără vis, după uşa străjuită de bondoaca lui bălae.

Începutul este greu Dar ajută Dumnezeu…

Cu joaca săltăreaţă a cuvintelor acestea s-a trezit în minte Maistoraşul, când au început a i se sfâşia din créer negurile somnului.

De unde le-a auzit? Cine i le-a spus?

A! Prinţul!…

Vede buzele cărnoase fluturând surâs drept peste dinţii albi şi veseli:

Începutul este greu Dar ajută Dumnezeu…

Apoi, el care nu ştie cum arăta Principele când era micuţ, zăreşte, ca prin vis, un creştet de copil aplecat pe-o foaie de caet. Mânuţa e încordată amarnic pe condei, coatele sunt înfipte în lemnul mesei, pieptul mic apasă în muchie de-şi taie suflarea, sprâncenele sunt crunte, iar limbă se roteşte printre dinţi, de parcă ea scrie, iar nu peniţa neascultătoare:

…Începutul este greu Dar…

Acestei închipuiri, care-i mai degrabă o amintire, Vlaicu, abia trezit din somn, îi zâmbeşte înduioşat. Săgeată zvâcneşte în inimă. Tresare.

— No! D-apăi eu am fo’ zburat! Şi ţâşnetul de lumină aprinde într-o clipă creierul amorţit, aducându-i aminte zdrun-cinul de ieri.

Toate se fac limpezi; chiar acele pe care ieri nu le ştia. Simte abia acum fapta zborului, netezimea plutirii repezit din clipa când s-a desfăcut de pământ, până a coborât la loc. Şi vede, nu numai toate mişcările pe care le-a făcut el şi pe care, gândacul le-a ascultat, răspunzând cu acele cuvenite, dar vede chipul înlănţuirii lor şi chibzuinţă temeinică. Iar rotunda întoarcere scurtă a volanului i-a rămas în braţe, precisă, ca o măsură fără greş. În sfârşit, acum ştie şi sări de pe pământ.

Abia acum.

Hm! Şi de ce abia acum?

Ciudos pe zilele lungi de caznă zadarnică, zile care sunt de acum încolo pierdute pentru totdeauna, i-i necaz că judecata lui n-a fost în stare să dezlege taina:

— Eram conturbat şi n-am fo' avut vreme să fiu deştept! repetă el în minte, ca să-şi afle o îngăduinţă. Apoi trece de-a dreptul la o mare uimire şi fluieră:

— Fain ficior şi Prinţu-ela! Cum s-o fo' cujetat, deloc i-o succes să afle ce-i şi cum!

De l-ai zgânciuli numai puţintel pe inimă în clipa asta, ai vedea că poartă un strop de pică până şi ajutorului dat de Principe:

— Feri Doamne să măiestrească Alteţa un aeroplan, c-apăi lui negreşit i-o succede… după care se mângie:

— No! Bine-i că-i Prinţ şi nu-l lasă Re jele să facă kunstu nost …

jÇând se uită la ceas şi vede că-i ora trei, îl apucă o spaimă şi-o ruşine de parcă ar fi întârziat de la prima întâlnire de dragoste, cu ei femeie pe care o dorise toată viaţa. Poate că e chiar aşa. De aceea se învălmăşeşte între haine, uită să se spele, uită că i-i foame şi năpustindu-se ca un prăval, în câteva minute pedalează vijelios pe bicicletă.

Ca să scurteze drumul, cârmeşte de vale pe Matei Millo, dă în Brezoianu şi se tot duce furtună către Cotroceni.

Cum se înţelege, n-a băgat de seamă nici pe Matilda, nici zâmbetul lui Carol, care se ridicase grăbit şi respectuos să-l salute.

Doar la hangar a băgat de seamă ceva: anume, pe Ciulu aşezat în carlinga aeroplanului şi mânuind aeroplanul în zbor închipuit. Atunci s-a uitat ponciş:

— No! Apăi, frate Ioane, ia vezi!

Ceea ce, bine tălmăcit, ar fi trebuit să însemne:

— De pe-acu vrei să-mi ei locu …

Iar fiindcă-i era drag mecanicul şi n-a vrut să-l certe aşa cum îi cerea sufletul, i-a trântit în palmă gologani:

— Fuji repede la cantină şi adă proviant…

— Ce să aduc? a întrebat băietanul, nepricepând.

— Drac ştie ce… Făr numa-fuji repede!

Asta însemna că nu-i era de mâncare, cât îi era să-l vadă pe Ciulu ieşit din carlingă. Apoi, bineînţeles, să se simtă pe el aşezat în scaunul micuţ, cu mâinile pe volan şi cu ochiul făcut metru, ca să măsoare pe loc mărimea învârtiturilor rotite ieri şi înclinărilor, pe care le dăduse atunci cârmei de adâncime. Pe carneţelul soios şi ferfeniţit, scos dintr-un buzunar, creionul chimic a făcut două ceasuri socoteli şi însemnări, până ce limbă lui Vlaicu a ajuns liliachie, iar muştele câmpului întreg, ajutate de cele ale grajdurilor de pe la cazărmi, au avut vreme să vie să-şi ia un prânz neaşteptat din pâinea şi din feliile de salam aduse de Ciulu şi aşezate alături pe-o foaie de jurnal.

Senin, ca şi când până acum nu s-ar mai fi petrecut nimic, a tras o linie scurtă sub socoteli şi a întors capul spre Ciulu hotărând:

— No! Apăi de-acu, frate Ioane, zbor negreşit! Ceea ce înseamnă, după cum vrei să înţelegi. Sau:

— De acu încolo nu se mai poate să nu zbor!

Sau:

— Eri am zburat din întâmplare. De azi înainte ştiu de ce zbor şi cum trebuie să fac pentru că să zbor.

Dar, la urma urmei, ar putea să mai însemne şi altceva. De pildă:

— Eri n-am zburat eu. A zburat Prinţul. Eu n-am fost decât mâna Lui. De acu însă, zbor *eu*!

Pentru întorsăturile aspre din firea lui Aurel Vlaicu, lămurirea aceasta ar putea să fie cea mai potrivită.

Ciulu i-a spus de năvala care fusese pe câmp încă de la revărsatul zorilor. Vestea zborului mersese uluitor de repede, mai cu seamă prin mahalalele învecinate.

Cel puţin droaia de copii abia s-a învegheat să plece de amiază, la mâncare.

Din spusele mecanicului, mai cu seamă un lucru înţelegea Aurel. Lumea iscodea pe Ciulu, peste măsură de stăruitoare, să afle cât şi cum a fost zborul. Erau necredincioşii din târg, iar mirosul lui Vlaicu l-a înştiinţat numai decât.

— Vie azi, că s-or da împăcaţi bacii, de ce le arăt! Aşa s-a vitejit zburătorul. Era încredinţat de astă dată că nu se înşală. Fiertura de ieri îi era îndepărtată de-un veac. Înţelepţise până şi sângele din el. Deci, întors mai mult ca oricând în nestrămutata încredere ce-o avusese-şi-o avea în născocirea lui, se socotea acum ferit de orice primejdie. Nu se mai îndoia nici de aparat, nici de mâna lui. De-ar fi fost nevoie, acum se bizuia că poate să urce oricât de mult, să zboare oricât de departe, mai cu seamă că, din tot ce auzise şi din tot ce înţelegea, i s-a părut prea firesc să priceapă că sus, în creştetul cerului, n-are ce primejdii să-l aştepte. Primejdia era doar aici, lângă pământ, la ridicare şi la scoborâre. De aceea, când Ciulu povestea despre glasul îndoit cu care unii domni făceau:

— Aşaa? A zburat numai la un metru?... Mai sus nu s-a putut urca?. Vlaicu a râs. Totuşi era amărât de nedreptatea unei asemenea judecăţi uşuratice şi nepricepute.

Dar şi aceasta, ca şi multe altele, l-au silit să se biciuiască mai aspru şi să ia hotărârea ca, în cel mai scurt timp, să ajungă măcar la înălţimea şi depărtarea la care ajunsese Osmont.

Pasămite, îl scormonea un gând năstruşnic. Vestea lui Nanu, cu privire la deschiderea aerodromului de la Chitila, se dovedise adevărată. Cu inima jignită şi plină de ceaţă a privit într-o gazetă reclama pe care şi-o făcea Cerchez, dedesubtul unui desen ce închipuia un aeroplan Farman în zbor. Vlaicu citise:

Luni 21 Iunie 1910 se va deschide Aerodromul Bucureştilor Chitila, Cerchez § Company.

Intrarea lei 3. Abonamentul 100 (ofiţeri 20). Expoziţie permanentă de aeroplane; Aerogaraj, şcoală de piloţi.

Şi tot din gazete aflase că pilotul lui Cerchez, Guillemin, un franţuz de vreo douăzeci şi opt de ani, brevetat în Franţa, sosise la Chitila, aducând cu el, de la Paris şi aeroplanul Farman, în care trebuia să zboare.

Prin urmare, nu mai rămăseseră nici două săptămâni până la inaugurare, iar deschiderea nimic nu mai putea s-o împiedice. Ci Vlaicu năzuia să înveţe repede cârmuirea, pentru ca, în ziua aceea, să poată zbura până la Chitila. Ba, chiar să fie în măsură a se întoarce şi înapoi, căci încă şedea în cumpănă, dacă ar fi bine să mai coboare pe aerodromul lui Cerchez, sau n-ar fi cumva mai frumos, să-i facă în necaz, zburând mai sus decât franţuzul, după care să-şi ia calea înapoi spre Cotroceni.

În sfârşit, să-i pară rău că de moarte lui Cerchez şi să vie rugător la Vlaicu:

— N-am fo’ ştiut frate – Orei, că tu aşa fain gândac lucri şi ţi-o succes. Apoi tu să vini la mine, că ţi-oi şpeza criţari să gaţi câte maşini vrei şi să facem şcoală întrolaltă, că aşa ne-o merje mai bine negoţu …

Aşa dar, sub alt chip, se prelungea visul din Binţiniţi, când se vedea coborând în faţa Palatului, iar Regele venea

să-i spuie:

— No! Brava, măi – Orei!

O încruntare de nori şi o stropşeală de ploaie l-a ţintuit în hangar până sub seară. Trecuse de şapte când a năvălit soarele înapoi, buzna, peste cladără de nori şi i-a desfăcut repede, subţiindu-i şi alungându-i spre alte părţi.

Dar lume venise mereu. Birjele, cu poclada ridicată, aduceau chipuri iscoditoare, care pândeau hoţeşte de sub burdufurile trase, cât a cernut de sus. În hangar au dat năvală prietenii, ca la ei acasă... Iar gureşenia lor voioasă te făcea să crezi că stau de vorbă cu un zburător, care şi-a uitat numărul anilor de când desfundă ogorul cel senin de sus. Erau mulţumiţi, veseli şi desăvârşit de încrezători în cele ce aveau să urmeze, întocmai ca şi Vlaicu.

Cum s-ar zice: inimă bună. Deci, semne bune.

Ca să nu-şi piardă vremea, zburătorul a dat drumul motorului pe loc, în hangar, să-l încerce şi să-l încălzească. Învăţase ceva şi în privinţa asta, cu o zi înainte, măcar că n-ar fi trebuit să mai aibă ceva neştiut în privinţa motoarelor.

La ceasul opt a dat poruncă să se scoată maşina afară şi a făcut toate întocmelile de zbor, la marginea câmpului, de unde pornise şi ieri. Căci, ca şi ieri, văzduhul era liniştit, fără strop de vânt. În schimb, din pricina aerului curăţit de ploaie, răcoros, carburaţia se făcea mai bine şi motorul suna plin trăgând din toată voinicia lui.

Ţinut în loc până şi-a căpătat toată iuţeala de rotire în helici, la semnul cuvenit şi când soldaţii i-au dat drumul din legătură, gândacul nici nu s-a mai părut că goneşte pe pământ. Ai fi zis că a şi sărit în aer, iar acum lunecă peste spicul ierbii: era lipsa prafului, pe care îl stâmpărase bura de ploaie.

Dar Vlaicu, aplecat peste volanul lui, n-a mai

pregetat îndelung ca ieri, până să hărţuiască roata şi cârmele după şartul lor. De cum a simţit biciuiala tare a aerului în ochi, a repezit mâna dreaptă în sus. Iar maşina a sărit scurt cu roatele din faţă, ca şi când urma mişcarea pumnului lui Vlaicu.

Apoi, numaidecât, volanul s-a răsucit la loc. Roata mică din spate sare şi ea de pe iarbă

Maşina pluteşte şi vâjie la cinci palme de pământ, otova, ras, ca o săgeată din arc voiniceşte întins.

Prin detunetul motorului, răzbat la urechea lui Aurel chiotele inimoase ale lumii.

Inima îi râde în el. Ochii tari, ţintiţi înainte, zâmbesc unui prieten nedesluşit. Iuţeala asta de furtună netedă te face numai suflet, numai gând, numai bucurie. Se simte şi el un chiot, un şuier… sau, poate, desăvârşirea unei linii drepte.

E o plăcere cu nimic de măsurat. Nu se află pentru ea nici metru, nici cuvânt. Doar în ciripitul lăstunului, când săgetează peste ape, de-o fi careva sunet s-o sărbătorească…

Iar gândacul săgetează şi el ca un lăstun, peste apa asta verde a câmpului

Când vede în buza motorului marginea câmpului, Vlaicu apasă pe buton şi taie contactul. Brusc, motorul tace. Nu se aude decât un fâsâit de vânt, în care frumuseţea plutirii se face înmiită, E dumnezeiască lunecarea această liniştită şi tăcută…

Iuţeala scade. O simte după vântul din obraji… Şi încet, încet, câmpul se ridică sub roţi, de-ai zice că-i o apă care se umflă…

O zguduire uşoară… Se întăreşte… Mersul scade… tot mai domol… s-a oprit.

— Emininte, gândacule! strigă Vlaicu în clipa aceea. Dar vorba i se pare ciudată. A pornit din el fără să-şi dea seama cum, pentru că, la drept vorbind, acum îl stăpâneşte un simţământ straniu. Nu-şi mai pare o alcătuire de sine stătătoare – cum s-ar zice: un om – faţă de maşina unde şade. În vârful degetelor, în podul palmelor, în picioare, în trup are tremurul, are *viaţa* aeroplanului întreg. A vibrat cu ea, a simţit netezimea de tăiuş a ţâşnetului ei întins… E, în sfârşit, parte din ea… Sau ea o întregire a lui…

Dar pe când el se trudeşte să-şi desluşească aceste încercări şi încolţiri sufleteşti, aşa de tari, încât nici nu mai are vreme să se întrebe câtă fericire stă crescută în el pe urma izbânzii, câmpul clocoteşte de urale, ca un cazan de bucurie.

Credincioşii au văzut şi freamătă. Din chipul cum îşi trec braţele după braţ, cum se apucă de mijloc sau se bat pe umeri, simţi că se sfiesc să chiuie, să joace şi să se dea peste cap, cum făcea Vlaicu aseară. Le lucesc ochii, iar când trag în piept fumul ţigărilor, îl sorb aşa de adânc, încât, răsuflarea nu mai întoarce afară nimic. Până şi mângierea asta adăugată o mistue plămânul lor.

În schimb necredincioşii tac. Unii fac zâmbre, alţii fac pe nepăsătorii. Doctorul Lupu se uită la ei lung, se uită apoi la geanta lui cu medicamente, care i se pare acum foarte grea, şi care acum îi încurcă degeaba mâinile. Apoi, după ce-o lasă

11 jos pe iarbă, ca pe un lucru fără folos, face cu ochiul lui Pătrăşcanu, arătându-i vrăjmaşii. Zice:

— Îi vezi?

— Văd.

— Cum li să zaci la noi în Moldova?

— Ca li s-o înecat corăghiile.

— Nu, bre!, face doctorul li să zaci: Stuchi-i-ar

mâţili…

Şi hohotesc amândoi a joacă, mai dihai decât plozii Cotrocenilor, cari au uitat acum de aeroplan şi se întrec care zvârle pălăria mai sus şi care strigă mai tare:

— Uraaa! Trăiască don Vlaicu!

Prietenii sunt foarte mişcaţi de liniştea, de stăpânirea lui Vlaicu. De vreme ce i-au ieşit toate aşa cum le-a vrut şi le-a gândit, binţinţeanul îşi are inima la locul ei. Mulţumirea nu i-i că a zburat, ci, cum singur mărturiseşte:

— Merje fain, naţie, ca pe strună! Apăi, zău de Dumnezeu, că-i frumos!

Într-adevăr, nu mai este de cunoscut. Cel care ieri călca asemeni unui lunatec, scrâşnea din dinţi sau juca nebuneşte, bâiguindu-şi buimac o bucurie bolnavă, nu mai seamănă întru nimic cu acest Vlaicu liniştit şi cuminte, care ştie lămuri azi, cu atâta limpezime, cum face fiecare mişcare şi cum:

— …Gândacu ascultă de mine… că doar eu i-a tata lui… No!, şi încheie:

— Maşina, frate, e mai de omenie că omu'!

Ca să o dovedească, porunceşte lui Ion pentru întocmirea altui zbor. E zorit. Vrea să câştige timpul pierdut, iar chipul desăvârşit în care a urmat zborul de adineauri pe suta lui de metri şi la înălţimea hotărâtă, e o arătare neîndoioasă că a dezlegat taina, că se află pe calea bună. Prin urmare*!* bizuie să-şi ducă încercările mai departe. *I*

— Acu, oi merje mai sus, fără numa mă tem că n-oi mi putea scoborî!

Ceilalţi râd. Dar Vlaicu, jumătate în glumă, jumătate în tr-adins, întăreşte: i

— Gnômu traje de vâjee, frate. Acum, de bună seamă *ci* mă poartă cu peste o sută kilometer la oră. Aceea nu-i glumă L-am tăiat şi pe Osmanu …

În urmă a scuturat din cap, ca o ameninţare:

— No! Acu, or vedea ei!

Şi priveliştea neîndoioasă a biruinţii, care-l aşteaptă în ziua de 21 Iunie, la deschiderea aerodromului Chitila, i-a dat un zâmbet fericit. 1

S-a urcat din nou în maşină. Priveşte prin rotirea helicelorj înainte şi mai sus. Parcă ar urma o cale numai de el văzută J / pe care gândeşte s-o urce. Încearcă acum cârmele, făcând mişcările care-i vor trebui: dreapta sus… apoi jos… în sfârşit, odată aeroplanul ridicat de pe pământ, câteva clipe de zbor întins, să-şi ia viteză, apoi uşor dreapta sus, să aşeze maşina pe suiş.

Motorul dudue în plin. Semnul cu mâna ridicată scapă gândacul din legătură. N-a alergat nicio sută de metri şi maşina zvâcneş-te în aer, de parcă ar fi sărit din iarbă. Încă o sută de metri goană vântişă, oblă, la un metru de pământ, apoi deodată se zvârle cu botul în sus…

— Urcă! ţipă ca un singur glas puzderia de lume.

În carlinga lui, Vlaicu are o strângere de inimă. Toate urmaseră după gând. Dar mişcarea de suire l-a zăpăcit. Abia a întors de-un lat de mână volanul şi maşina s-a ridicat aşa de pieptiş, încât îi pare că-i gata să-l arunce pe spate. Îşi pierde cumpătul. Nu ştie ce să facă. Aşteaptă totuşi o clipă. Aeroplanul urcă.

Să-l lase să urce?…

De ce nu?

Încă o clipă

Pământul fuge în jos… Nu se mai vede… Maşina urcă…

Dar scurt, năvăleşte spaima în el. Simte iuţeala micşorându-se iar gândul îi spune limpede: Primejdie de moarte!…

Atunci nu-şi mai poate stăpâni judecata. Roteşte sălbatic volanul, să coboare. Maşina se leagănă cu gâtul

lung din sus în jos şi scăpată spre pământ ca un cuţit.

O clipită, Vlaicu are în ochi numai câmp. Se prăvăleşte spre el… în el…

Are încă puterea să răsucească înapoi roata de lemn. Să ridice cârma şi botul înspre muchia zării. Răpăgând pe rotund, pe aer, într-un arc de cerc, gândacul îşi îndreaptă aplecarea şi se apropie fulger de pământ.

De departe, din locul unde privesc, prietenii fluturau mâinile a bucurie. Urcarea şi coborârea făcută *par* frumoase

Iuţeala cu care a venit în jos izbeşte aeroplanul puternic în roţi. Cauciucurile din amortizoare se întind violent, până la capăt. Capetele fiarelor de legătură lovesc uscat în jgheaburi, patină de sub motor plesneşte în pământ şi toată maşina, crud zguduită în ciocnire, se răsuceşte deodată în loc, în jurul ei, ca un bondar uriaş cu aripa prinsă într-un ac.

— Ce-o fo’ iasta?

Nu înţelege. Se trezeşte târziu să taie motorul şi abia atunci bagă de seamă că lovirea de pământ i-a rupt o roată.

Din pricina ei, gândacul acum stă plecat puţintel pe-o parte, ca un flutur care tânjeşte bolnav.

Cei de pe câmp nu bănuiau nimic prea rău, cu toată aşezarea strâmbă în care rămăsese aeroplanul. De altfel, până la venirea lor, Vlaicu a avut vreme să-şi uşureze năduful. Fireşte, ca la orice joc de copii, roata era de vină… A luat-o în mână, i-a văzut bucşa ruptă şi a pedepsit-o cu o sudalmă zdravănă, izbind-o de pământ. După aceea s-a grăbit să iasă înaintea prietenilor, ca să nu vadă şi ei prea de aproape ce s-a întâmplat. Doar lui Ion i-a spus în treacăt:

— S-o fo’ scrântit o roată. Nu-i bai. Eu mereu am zis lui maistoru de la Arsenal că aceea încă-i slabă… Apăi, în două zile, /măiestresc eu altă întăritură…

Minţea. Dar minţea cu o linişte şi o stăpânire desăvârşită. Adevărul era că maistorul Milică Ionescu – el făcuse strun-găria de fier – îi spusese de la început despre bucşele astea. I-au părut prea subţiri. Vlaicu însă, vrând să aibă maşina cât mai uşoară şi bizuindu-se pe mâna lui pricepută, socotise că n-are să ceară bucşelor niciodată mai mult decât puteau ele da.

— Păi di ci le-ai lăsat, bre? Dacă, ferească Dumnezeu, şi întâmpla o ninorocire? a întrebat Pătrăşcanu, privind ciudat geanta doctorului.

Dar Vlaicu a dat din mână, nepăsător:

— La gândacu meu, e eschis a obveni d-estea, frate. Doar ţi-am fo’ spus că nu poţi să cazi cu el.

— Dar dacă ţi se rupe roata… a cutezat a începe careva… Zburătorul i-a închis gura.

— Dacă se rupe, merje fără roată, că aceea nu-i de lipsă… Are sanie dedesubt, la pântec… cum or avut fraţii Wright. Ş-apăi sania e încă mai fainâ ca roţile, la scoborâre.

— Şi ce te faci de-ţi cade roata când te urci?

— Apăi, frate, a râs Vlaicu la Dumnezeu Sfântul încă şi fără roată poţi mer je…

— Nu vorbesc eu de mersul pe sus, Vlaicule. Ştii tu bine ce vreau să spun. Mă gândesc doar: ce-o fi de sare roata când porneşti şi alergi încă pe pământ…

— No! Aşa? Apăi, nu mai alerg, până oi merje la hangar, de pui altă roată…

Stăpânirea zburătorului a domolit temerile tuturora. Dar, necredincioşii au avut destulă pricină să nu coboare dealul Cotrocenilor mult mai trişti decât veniseră.

Un singur suflet a coborât dealul acela fiind cu

adevărat trist: Vlaicu. Căzuse noaptea de mult când s-a învegheat să plece spre casă. Iar după plecarea prietenilor, după golirea câmpului de oameni şi năvala umbrelor în hangarul gol, unde gândacul şedea într-o rână, toate se făcuseră amare, primejduite şi pline de presimţiri rele.

Stăpânirea se răzbunase. A năpădit îngrijorarea dintr-odată. A venit neîncrederea la loc, a venit spaimă pentru ziua de mâine. Lumea s-a făcut pustie.

Într-un cuvânt, povestea lui Traian Vuia creştea din nou, la depărtare de patru ani şi de două mii de kilometri…

În seara aceea, lui Vlaicu a început să-i fie frică de maşina pe care el însuşi o făcuse.

Val vârtej a intrat Matilda în odaia lui, dis de dimineaţă, cu faţa leoarcă de lacrimi şi fluturând Universul, unde cineva dăduse ştirea despre zborurile de cu o zi înainte.

— I-adevărat că ai căzut?

Vlaicu a luat gazeta şi, în tăcere, a citit totul de două ori.

Nu-l mişcase niciodată prea mult să-şi vadă numele tipărit în jurnale. Doar când a apărut cel dintâi articol despre el şi despre aeroplan în Tribună, simţise un fel de bătaie de inimă şi un fel de sfiiciune. I se părea că nu merită atâta vază, dar pentru care cuvânt anume n-ar fi ştiut să spuie. Poate, fiindcă era cel dintâi. Sau unde spunea cu vorbe cam umflate aceea ce tot povestea pe ici pe colo despre viaţa lui, care nu era tocmai tocmai aşa cum o spusese.

Îl bucurase totuşi tipăritura aceea fiindcă îl bucurase mă ales pe ïon, frate-său, o făcuse pe lelea Anica să lăcrămeze şi o uimise de tot pe biata Todora, care nu-şi

credea ochilor văzând că Domnişorul – Orei al ei e un domn mult mai mare decât nădăjduise ea. Dar şi întristându-se totodată, deoarece rândurile din Tribună aduceau vestirea că Aurel se pregăteşte să treacă în Regat.

— Fi-va oare bine? l-a întrebat ea. Iar Maiştoraşul i-a arătat:

— De bună seamă e-o fi bine, fătucă; ceteşte doară colea. Asta-i Tribuna. Şi scrie ici că – esta-i al treisprezecelea an de când tot este foaia. Văz-t-ai? Pe urmă, iasta-i foaia a o şuta opt zeci şi patra. Vască, una şi cu opt fac nouă, iar nouă şi cu patru tot treisprezece…

No! Apăi aceea-i tot de bine, dacă-mi este mie cu treisprezece.

Fireşte, Todora nu pricepuse nimic, dar văzând că Dom. nişorul – Orei e mulţumit, n-a mai cutezat a zice câte îi scurmau ei în inimă.

Notele scurte, câte apăruseră prin gazetele din Regat, după venirea lui în Bucureşti, nu i-au stârnit niciun fel de simţire deosebită. Erau puţine, zorite şi înştiinţau doar încercările făcute în toamnă la Parcul Carol, fără să dea nicio părere, niciun cuvânt de îndemn, de sprijin. Abia acum, în primăvară, George Costescu, redactorul şef al Revistei Automobile, pe care o scoate Ion Cămărăşescu, fusese la Arsenal, unde a văzut aeroplanul montat în întregime – doar fără motor – şi publicase un articol mai lung în l-Indépendance Roumaine de la şapte April. Din nefericire, cum Vlaicu nu ştia nicio boabă franţuzească, nu s-a bucurat prea mult. Nanu îi tradusese cuvânt cu cuvânt, asta-i adevărat. Dar o laudă povestită de altul e totdeauna mai mică decât atunci când o auzi sau o citeşti singur. Ţi-o poţi îndoi, ori întrei, citind-o de mai multe ori.

Acum, vestea din Universul era uscată. Spunea rece

şi scurt că a zburat întâia oară o sută de metri, la un metru înălţime; apoi urmă, povestind că la al doilea zbor, aeroplanul pornise să urce drept, iar Vlaicu l-a coborât brusc, cioc-nidu-l de pământ. Şi încheia, adăugând că peste două zile, după ce se va face piesele, se vor relua zborurile.

Negreşit, nu era nicio vorbă duşmănoasă. Dar Maitoraşul se gândea fără voie la unul ca Miclescu, ori Boteanu, ori ca Cerchez, apoi la cei mulţi neprieteni din Orăştie, cari-şi râdeau de Clubul Aviatic. Mai ales se gândea la apropierea cu Vuia.

Iar când şi-a mai dus aminte că vestea asta o vor citi Haret şi Ionel Brătianu, alături de toţi ceilalţi cari l-au sprijinit, ba poate o vor citi chiar Prinţii – Cel mare şi Cel mic – l-a năpădit, o ruşine, o silă, o durere, de-i venea să nu mai cuteze a deschide uşa odăii.

De aceea nici pe Matilda n-a mai vrut s-o vadă. A gonit* mojic şi rău, zvârlindu-i gazeta în poală. Apoi s-a îmbrac încet, anevoie, ca şi când ar fi vrut să-şi afle timp de urât toate lumea.

De astă dată, la trecerea pe lângă portar a văzut pe Car cum l-a salutat.

— O fo’ cetit şi – esta! aşa i-a fost încheierea. A plecat la Cotroceni hotărât să nu mai iasă din hangă până nu-şi drege aeroplanul şi să nu mai coboare în oraş până nu face:

— O un zbor, o franj ei ea grumazului…

Din fericire, în gura larg deschisă a hangarului îl aştepta un prietey. vesel, doldora de încredere sănătoasă în soartă aeroplanului. Citise, de cu noaptea în cap, vestea îndoită în gazete şi a dat goana să vadă ce s-a întâmplat. Aici, Ion, a povestit întâmplarea, iar prietenul s-a luminat. A ţinut minte şi a judecat că-i de preţ, – mult mai de preţ –

zborul cel întins şi neted izbutit pe-o sută de metri, decât o neghioabă de bucşă ruptă.

Prietenul cel bun era Principele Carol.

Şi astfel, două ceasuri încheiate, sub hăuiala largă a unei hale reci şi goale, lângă o pasăre de fier beteagă şi strâmbă, au cisluit domol, ca doi prieteni de când lumea, un fecior domnesc şi un fecior de mocan.

După ce a plecat Principele Carol, lui Vlaicu i s-a părut că se făcuse mai multă lumină în hangarul adumbrit. Rămăsese parcă în urmă-i o pâlpâire bălană ca un abur – de soare. – v”.

Când a umblat să cerceteze mai de-aproape maşina, a băgat de seamă că izbitura lăsase urme mai adânci decât i se păruse la început. A fost nevoie de-o muncă migăloasa şi încordata ca să îndrepte toate dihocările. Asta l-a pus pe gânduri, dar i-a fost mare învăţătură. Oricât de priceput era în ale mecanicei, oricât de bine i se părea lucrat aeroplanul lui faţă de şubrezenia tuturor celorlalte străine, izbitura de cu o seară înainte îi dovedise că mai are drum de bătut. Uşor şi de la sine, a început să se înfiripeze şirul micilor schimbări ce va trebui să facă la aparatul următor. Adaosuri mărunte, fără îndoială, dar fiecare din ele preţuind cât o viaţă de om.

Câteva legături care se imuiaseră de la întâia lovitură le-a schimbat numai decât. Pe altele doar le-a întărit.

Iar în vreme ce mâinile harnice dibăceau pe rând meşteriile, mintea privea pe dinlăuntru greşelile pe care le făcuse la zborul cel nefericit. Erau acolo unele întrebări şi nu le putea da răspuns. Mai ales una. Cum să ştie ce iuţeşdă are, pentru ca să nu mai greşească a roti cârmele mai mult decât se cuvine şi pentru ca să nu se lase ajuns în

pierdere de viteză? începuse chiar a închipui o morişcă micuţă, cu o helice inversă, care să se învârtească după iuţeala vântului ce-o bate în zborul maşinei; sau o placă înclinată la un anume unghiu, care să primească curentul ca o aripă de aeroplan. Presiunea s-o împingă în sus, de unde un ac, purtat pe un cadran, să însemne iuţeala, în sfârşit, mai putea să fie un tub de aer cu gura la vânt, unde presiunea să fie însemnată ca într-un manometru obişnuit.

Dar toate scăpărările astea se luminează şi se întunecă una după alta. N-are timp să se ţie de ele şi n-are bani se pune pe alţii ca să trudească la ele.

Cu toate astea, sufere din pricina lipsei lor. Îi ciuntesc sălbatic bietul lui curaj, fiindcă îi cresc înainte, tot mai aspră, primejdia neizbândirii întregi pe care-o caută.

Oricare, în locul lui, ar putea să fie mulţumit, de vreme ce a ajuns să zboare. El, nu numai că nu e mulţumit, dar în inima sa e ca şi când n-ar fi zburat, de vreme ce alţii au zburat mai mult decât dânsul. E cu ochii, nu pe ceea ce a izbutit, ci pe aceia ce îl desparte de izbutirea celorlalţi.

În a treia zi dimineaţă, gândacul îi era iarăşi zdravăn. S-ar zice: chiar voios şi gata de zbor, dacă Maistoraşul – cum se socoteşte parte din aeroplanul lui – nu s-ar simţi îndoit şi fără niciun îndemn la o nouă încercare. Pintenul nădejdii pe care o avusese cu câteva zile înainte – când visa copilăreşte să înveţe „repede pa să poată zbura la Chitila – i-a lăsat amărăciune în suflet şi oboseală. Ştie bine că Cerchez, are să-şi deschidă aerodromul când a hotărât. Ciulu i-a arătat într-o gazetă vestea că Guillemin are acum aparatul montat şi, poate, chiar azi va începe să facă zboruri de încercare…

Pe la un ceas după amiaz, un ofiţer de la Palatul Cotroceni vine să-l întrebe dacă zboară cumva pe seară, pentru că Alteţa Sa Regală Principele Carol vrea neapărat

să fie de faţă.

— No! Bine… Apăi… deh!… Să zbor…! inga ima Vlaicu în chip de răspuns. I-i inima înnegrită şi nu-i în stare să mai vrea nimic.

Când însă ofiţerul îi spune că, puţin înainte, prin preajma amiezii, în grădina Eliade a luat foc aeroplanul Minerva al unuia Alexandrescu, din pricină că făcuse explozie o ţeavă de la motor, Vlaicu fulgeră ochi de jivină şi marie scurt printre dinţi, cu nemilă fioroasă:

— Fain! Dară nu-i păcat de-aceea, fără numa îi păcat că n-o putut crepa şi capu' Alexandrescului…!

După asta, amărât cum era, şi-a făcut un culcuş într-un colţ şi a dat poruncă lui Ciulu să nu-l trezească până nu vine Prinţul…

În aromirea tristă a ceasului aceluia cald şi gol de amiază cu soare, întins pe scândura goală, tare, Vlaicu se simţea la fel în totul săracilor, ori hoinarilor flămânzi, pe care-i vedea uneori dormind lângă ziduri de case, sau pe trotuare. Îşi mirosea lui a pustiu, a fără rost. Atunci i s-a făcut atâta milă de el însuşi, de toată cazna îndurată până acum şi de toată zădărnicia care se deschidea, încât, adormind îşi dorea fericirea să nu se mai trezească.

L-a trezit totuşi goarna automobilului princiar. Cel puţin aşa i s-a părut, pentru că, în clipa deşteptării lui, nu se auzise încă niciun fel de semnal. Poate visase. Sau, poate, în încordarea somnului puhav, auzise cu un ceas înainte aceea ce avea să răsune.

Principele Carol a venit puţin după ora şapte, dimpreună cu Principesa Elizabeta. Când a dat cu ochii de Ea, zburătorul a împietrit. A uitat şi de supărări şi de lume.

Totdeauna fusese el simţitor la frumuseţe – la orice fel de frumuseţe. Îi tremura privirea şi îi tremura sufletul

la unele privelişti rare, cum îi tremura auzul şi inima la cântec. Simţirea asta ascuţită, care-i însorea clipă şi i-o neprihănea, era parcă o răzbunare a făpturii lui necioplite pe dinafară, stângace, fără pricepere la cuvânt, fără ştiinţă de purtare. Principesa Elizabeta la cei şaisprezece ani ai Săi, părea, cu adevărat, o amăgire a ochilor, acestui fecior de ţăran trăit între asprimile pământului.

O amăgire de bună seamă, dar o amăgire bună şi mângâie, toare, ce te rupe din tot noianul tău de tristeţi şi te întoarce! ocrotirea soarelui şi a înseninării. Sub privirea limpede a prii vârâi Regale, care încearcă să vadă unde se ascunde geniul în chipul smead al omului fără nicio înfăţişare deosebită din faţă-l – şi care poate zâmbea tainic, de mai înainte, răspunsurilor anapoda ce ştia de la Augustul Său Frate, că trebuie aşteptate – Vlaicu îşi simţea sufletul primenit, cum îţi simţi pieptul în prospeţimea dimineţilor curate.

S-a întors viaţa în el dintr-odată. S-ar putea zice: pe nerăsuflate. De aceea, când a dat poruncă lui Ion şi soldaţilor să scoată aeroplanul în câmp, a înţeles că-l aşteaptă biruinţă neîndoielnică.

Dar pentru asta a mai fost o pricină. Principele Carol, după ce-a arătat Principesei aeroplanul şi i-a lămurit în câteva cuvinte noutăţile din alcătuirea lui, s-a întors spre Aurel şi i-a spus:

— Ştii, Vlaicule, că noi venim acum de la Chitila. Am fost la aerodromul lui Cerchez şi am văzut pe Guillemin zburând pe Farman-ul lui.

Sprâncenele inginerului s-au apropiat şi ochii s-au asprit. Mărul lui Adam a lunecat în sus, până nu s-a mai văzut, apoi s-a întors peste gulerul înalt, tresărind stăpânit.

N-a spus însă niciun cuvânt din câte îi podidiseră pe buze. A aşteptat. Principele a întregit.

— Zboară foarte bine, face viraje fără greş şi aterisează ca un fulg. f… S-a suit de câteva ori cam până la treizeci de metri.

Vlaicu a tras aer mult în piept, apoi răsuflând apăsat, a încercat să spuie ceva: – D-apăi aceea…

Dar nu şi-a isprăvit cuvântul. Chipul în care a dat din! mână, lămurea însă că i se pare puţină vitejie zborul la trei-l zeci de metri al lui Guillemin.

Atunci, pus ca în răscruci de viaţă, s-a înţeles osândit la o soartă, pe care nu el a vrut-o. Biruinţă sau înfrângere, numai Dumnezeu ştie. Oricum, el astăzi trebuie să se suie mai sus decât franţuzul de la Chitila, chiar dacă necuprinsul întreg avea să ajungă fărâme mai apoi.

Atunci s-a făcut palid, fruntea i s-a întins şi i s-a răcit, ochii s-au uscat. Înfăţişarea de poveste însorită a Principesei şi cuvintele Principelui îl învrăjbiseră pe Vlaicu cu toate stihiile f lumii. Nu mai era vorba să le stăpânească. Trebuia să le înl frângă.

S-a suit în aeroplan cu hotărârea omului care pleacă la o călătorie foarte lungă…

După ce-a făcut semn ostaşilor, să dea drumul din frânghii, mişcările de înălţare le-a urmat fără să-şi mai dea seama cum. Atât le gândise, aşa de puternic i s-au fost înfipt în carne, că de pe acum îi erau fireşti. S-a pomenit răzând glonţ iarba în duduit năprasnic de motor. Se simţea aşa de stăpân pe mâinile lui încât, o clipă a întors ochii spre gura hangarului, unde şedeau Principii. Era ca o înfruntare:

— Franţuzu’? No! Bine… Ia-n vedeţi-mă şi pe mine care nu mi-s ca – el a, făr’ numa ardelean din Valea Mur asului!

Când a gândit asta a şi sucit volanul de ridicare.

Maşina a ţâşnit în sus, pieptiş ca un ciocârlan bezmetic.

— Ce face ăsta? şopti înfrigurat Principele Carol, văzând înclinarea primejduită a mă şinei. Iar prietenii, buluciţi în marginea câmpului şi-au simţit gâturile uscate la priveliştde-acum, care o repeta în chip vădit pe aceea de acum câte zile. Era însă, neîndoios, cu mult mai primejdioasă, pentru e şi suişul fusese mai în drept şi înălţimea era mai mare. Jud, când alături de hangar, însemna că are cel puţin zec metri…

Înverşunându-se să se ridice cu orice preţ şi cât mai mult

Vlaicu socotise că, smâncind volanul după măsura socotită capătă înclinarea cea mai prielnică. O avusese. Dar mâinile în

cleştate l-au înşelat, fiindcă îi păstrau cârma mereu în urcare, în loc s-o întoarcă la direcţia de zbor. Pantă creştea în fiecare clipă. – Iar? a scrâşnit el, simţind că din nou trăieşte spaima trecută.

A întors cârma scurt, dar uşor, cât era cuvenit. Decât, aeroplanul n-a răspuns la poruncă, urca tot mai drept. Vlaicu a sucit cârma până la capăt”. Maşina tot n-a ascultat. Comenzile ajunseseră blegi, fără rost, ceea ce însemna limpede că aparatul nu mai are viteză. Acum era de-ajuns scăparea unei clipe pentru ca să vie prăbuşirea.

A închis ochii, de mai înainte lăsându-se în voia sorţii. Dar mâna, mai bine ştiutoare singură, a avut vreme să apese butonul de contact şi să taie motorul

Lăsat în voia sorţii, cu iuţeala cât îi mai rămăsese nemistuită de suişul acesta drept, gândacul s-a tălăzuit puţintel pe valurile nevăzute, a tremurat şovăitor, apoi deodată, sub greutatea motorului, a omului dintre aripi, a plecat botul în jos şi a răpăgat spre pământ…

Dacă n-ar fi avut miros de moarte în ea, mişcarea ar fi fost de mare frumuseţe. Ea dovedea limpede ce puţină

iuţeală îi trebuie acestei maşini, ca să poată pluti şi cât de uşor îşi întoarce singură echilibrul pierdut.

Din nefericire, ca la orice pendul, mişcarea nu se putea isprăvi tocmai la mijloc. A trecut dincolo, legănând aeroplanul mai mult decât trebuia.

Depărtarea de pământ făcea însă ca mişcarea aceasta să fie prăpăd. Nici destul de mică să se oprească repede, nici destul de mare ca, în lunecare, să-şi capete iarăşi viteza de susţinere, sau măcar să-şi ajungă cu arcul balanţului tangent pe câmp.

Cu mâinile înfipte zdravăn pe volan şi ţinându-se cât mai departe să nu-l arunce lovitura cu capul în el, Vlaicu a aşteptat prăbuşirea. A gândit doar:

— …Vuia…

Şi zguduitura groaznică i-a dihocat creierul, frângându-i mâinile, prăvălindu-l peste crucea roţii, sfărâmându-i aşchii tot scheletul maşinii şi trântindu-i deasupra capului fusul helicelor, dimpreună cu spinarea de aluminium şi cu aripile.

Lumea a urlat ca un singur piept şi o singură durere. N-a fost ins pe tot câmpul să nu înţeleagă că Vlaicu e pierdut. Au năvălit ca o hoardă sălbatică spre sfărâmătură, uitând până şi să lese cale slobodă automobilului în care, Principele Carol suit dintr-o săritură, alerga la locul nefericirii.

Dar ajunşi aproape, aeroplanul s-a arătat mai puţin zdrobit decât se părea de departe. Se rupse trenul de aterisaj şi întreg scheletul din faţă. Iar din pricina asta aripile se surpaseră, cu motor cu tot, până la pământ.

Maistoraşul însă nicăieri.

— Domnule Vlaicu! l-a strigat oarecine cu un glas gâtuit şi dureros.

De undeva a răspuns că un geamăt. Abia atunci au

văzut în carlingă o ghemuitură, care semăna a spate de om prăbuşit, frânt.

— Domnule Vlaicu! a cutezat altul, mai aproape, atingând grămada care părea fără viaţă… Trăieşti?…

Acum, de dedesubt a răsunat un fel de mârâit şi câteva vorbe nedesluşite.

— Ce s-a întâmplat? întreabă al treilea. Mogâldeaţa creşte şi Vlaicu scoate capul la iveală:

— D-apăi ce drac pofteşte-ţi inima de la mine? Bietul binevoitor a încremenit.

— Am crezut că-ţi fi păţit ceva rău!

Iar Vlaicu dă din cap, arătându-i jalea aşchiilor:

— No! Ş-apăi acu te bucuri că aiastă-i bine! Drept îi?

— Păi… bine că ai scăpat cel puţin cu viaţă… Dar Maistoraşul, înfuriat, dă din cap:

— D-apăi dă-o drac şi – era… că nu mi-o fo’ de haznă…

Principele sare din automobil şi răsuflă uşurat când îl zăreşte. Într-o aruncătură de ochi vede că sperietura fusese degeaba şi, cu tot zdruncinul prin care trecuse, găseşte o minunată linişte şi chibzuinţă să mângâie pe bietul nefericit.

— De astă dată ai zburat minunat Vlaicule! Te felicit! Ştii, ai început să înveţi…

Iar acela răspunde:

— D-apăi eu ştiu acum, făr’ numa nerodu – esta nu m-o fo’ priceput…

Şi lămureşte Principelui cum n-au vrut să-l mai asculte cârmele. Punând alături aceea ce văzuse de jos, cu aceea ce ştia el singur, zburătorul a început a înţelege cam de unde venise prăpădul. Nu era aeroplanul de vină, ci braţul care-l mânase. Numai că Vlaicu nu se dă cu mâinile legate. Face morocănos, oftând:

— Dă!… aşa s-o fo’ întâmplat!…

Pe când Principele, ca să-l facă să-şi uite năduful:

— N-ai de ce îi mâhnit. Îi zice, Ai zburat. Ăsta-i principalul. Ba încă ai zburat cu cea dintâi maşină pe care ai clădit-o. Accidentul de acum e neînsemnat. Trebuie să strici patru aparate ca să ajungi pilot bun!

Cuvintele sunt calde, bărbătoase, pline de încredere şi de sănătate sufletească. Vlaicu le primeşte cu o privire recunoscătoare, dar atâta tot. Mintea i-a rămas agăţată de vorbele:

— Aşa s-o fo' întâmplat!

Ceea ce înseamnă că mulţumeşte foarte frumos Principelui pentru mângâiere, totuşi nenorocirea lui rămâne întreagă, ca o ursită rea ce nu se poate ocoli.

Ceas rău, iată.

Din vorbele învălmăşite care s-au încrucişat numai decât, după ce a ajuns şi ceata prietenilor la faţa locului, Principele a priceput îndată că zburătorul nu va duce lipsă de sprijin pentru ajutorul trebuitor reparaţiilor.

Mai rosteşte câteva cuvinte de încurajare şi porneşte spre hangar s-o ia pe Principesa Elizabeta. Apoi, pleacă în oraş, ducând cu el o inimă şi uşoară şi grea.

Din apropierea zborurilor văzute astăzi la Chitila şi celui făcut de Vlaicu, se lămurea – hotărât – o mare biruinţă pentru ardelean. Netezimea săgetării pe faţa câmpului, aşa cum o împlinea românul, nu semăna de loc cu fâlfâiala greoaie, nesigură a hărăbăii lui Guillemin; şi-apoi maşina lui Vlaicu e neînchipuit mai bine construită decât a lui Farman, deşi e cu mult mai zveltă şi mai simplă faţă de pădurea de montanţi şi sârmărie făcută de francez.

Cu toate astea, feciorul domnesc nu-şi ascunde apăsarea de pe inimă. Ca şi Vlaicu, El visa biruinţă fără nicio poticnire pentru maşina românească. Ar fi vrut s-o vadă zburând deodată desăvârşit, pentru că avea încredere

în aeroplan şi îi era drag născocitorul.

Dar, mai ales, pentru că era inimos, tânăr şi-cum spusese bătrânul Rege Carol – bun român.

Totuşi, pe de altă parte, judecata chibzuită îi spunea că, mai temeinică este o înfăptuire ieşită din trudă şi din dureri – deci încercată pe toate feţele ei – decât una ajutată de minuni. Truda e omenească, se poate prelungi, aşa dar, poate învinge. Minunea însă…

Aşa se lămureşte de ce, peste câteva zile, când Spiru Haret L-a întrebat:

— După câte am înţeles, Alteţa Voastră a fost de faţă la căderea lui Vlaicu

Principele a ridicat sprâncenele: % – Cădere, domnule Ministru? Nu. Un aterisaj ceva mai brusc. Atâta tot. Nu uitaţi însă că Vlaicu n-are niciun minut întreg de zbor şi că era abia a patra oară când se suia în aeroplan.

— Cum văd, a zis atunci Haret zâmbind, Alteţa Voastră are foarte multă încredere în succesul lui Vlaicu.

— Da! i-a răspuns Principele Carol, am foarte multă dragoste pentru sforţarea şi pentru meritele lui. Apoi a încheiat scurt, hotărât: Vlaicu e o energie… E un erou. Invenţia lui poate să fie depăşită, dar încercarea lui, nu. E un nume care va rămâne, pentru că omul acesta are credinţă.

Haret a fost mirat să afle în băietanul de şaptesprezece ani gând aşa de temeinic şi luminos. Dar, când a ridicat ochii, a întâlnit o privire de un albastru oţeliu şi tare. N-o mai văzuse până atunci. În copilul negrijuliv pe care îl apucase el, înmugurise un om.

Stăpânirea pe care a avut-o Aurel Vlaicu, atâta vreme cât era principele Carol de faţă şi îi înconjura lumea străină, a ţinut până a ajuns la hangar, în ceaţa tăcută a

prietenilor. Acolo s-a prăbuşit:

— No! Acum ştiu ce-o fi, frate. Aşa o fo' păţit şi sărac Traian Vuia. De două ori a zburat, de două ori i s-or frânt maşinile. După – era s-o fo' gătat şi cu el…

Astea zicând, l-au năpădit lacrimile. Atunci a întors spatele şi s-a înfundat în cămăruţa lui de scânduri, din colţul şandramalei, să-şi ascundă sila şi ruşinea.

Prietenii sunt încurcaţi, chinuiţi. Bolmojesc, bieţii, cuvinte fără cap şi fără capăt, să-şi dee un strop de inimă şi să-şi facă un strop de curaj, dar încercările sunt jalnice.

Stinghereala lor, copilăria lor e ridiculă. Iosif, mai moale ca ceilalţi, nu mai poate îndura. Pleacă încet pe câmp, încotrova, fără ţel. Parcă ar fi un om căruia i-a murit cineva în casă şi acum, după îngropăciune, porneşte la întâmplare.

Ai zice că nu mai ştie drumul înapoi. Sau că vrea să prelungească timpul până s-o întoarce să dea cu ochii de odaia cu urme cernite.

Chendi e întărâtat. Lacrimile lui Vlaicu l-au făcut mânios, îşi trage mustăţile mari, îşi înfundă pălăria pe ochi şi mârâie:

— El e vinovat. Noi i-am spus mereu să-şi vadă de tre' burile lui, de măiestria lui şi să nu s-amestece la pilotaj. Nui-i destul că el a inventat aeroplanul şi l-a construit? Ce mai vrea? apoi să te ferească Dumnezeu de încăpăţânarea mocanului! i

Într-aceste, doctorul Lupu s-a dus. după Aurel. Gură mare, spornică, suflet năvalnic, mai ales acum că era zădărât, a vorbit un ceas întreg la urechea surdă a Maistoraşului, plecată să asculte numai tânguirea dinlăuntrul lui. Îşi îngropase toată faţa între coatele potrivnic petrecute şi ţinea ochii deschişi spre micul

întuneric pe care şi-l făcuse. Vedea acolo orice voia. Adică nimic. Durerea mâncase tot.

Iar doctorul îndruga înainte ce-i venea la gură, bune şi rele, vorbe de inimă alături de glume proaste, cuvinte de poet şi crâncene înjurături răzăşeşti cum huesc câteodată sub poala pădurii la Arsura lui, ocări şi laude, porunci şi rugăminţi… toate foarte caraghioase şi toate foarte triste, pentru că nimic nu mai putea să schimbe adevărul cel mare şi gol: Vlaicu a căzut. Nu-i vorba de căderea aparatului făcut de dânsul, ci chiar de el însuşi. Însuşi doctorul Lupu, care stăruieşte cu glasul alături, simte că, în inima lui, ardeleanul nu mai este aceea ce fusese până în clipa prăbuşirii.

Dar Vlaicu ridică faţa în sus. Privirea i-i tulbure, însă chipul pare înseninat. I s-a netezit deodată în minte un gând: să moară.

Se mai gândise şi altă dată, poate. Totuşi nicicând nu i s-a părut o încheiere mai firească, mai uşoară şi maila îndemână.

Auzise vorbele lui Chendi. Le ştia, pentru că i le spusese şi altă dată. Auzise toate mustrările care i se puteau face şi, mai cu seamă, auzise mustrările care nu i le spuneau. Stângăciile lui, firea-i colţuroasă şi nedeprinsă cu purtările lumii, nu-i treceau pe alături fără să lase urme. Viaţa gâfâia în el zorită, iată pricina pentru care nu afla timp să se oprească prea mult şi să cugete la lipsurile firii lui. Dar de ştiut le ştia şi suferea totdeauna din pricina lor. N-avea încredere în sine, acesta-i adevărul, cu toate că, pe dinafară, arăta dimpotrivă, din nevoia să-şi ascundă roaderea de pe dinlăuntru.

Toate înfruntările lui nestăpânite, de aici purcedeau. De aici trufia, de aici lauda. Se socotea pe sine drept om care nu izbutise nimic în viaţă până la aeroplan şi avea spaima că nici cu el n-are să izbutească. Era singura lui

ferestruică spre Dumnezeu, dar Sfântul părea că n-are de gând să i se arate.

Peste aceste îndoieli cumplite plutea însă un duh ciudat şi neliniştit. Ceva care îl mâna totuşi la neastâmpăr. Acel ceva n-avea nume. Cel puţin Vlaicu nu i-l ştia, nici n-a căutat să i-l afle, pentru că nu-şi dădea seama că toate relele şi împuncişările firii lui, sunt orânduite tocmai de duhul acela ciudat, umbros, chinuit. Cum s-ar zice de: harul lui. Când Principele Carol i-a spus lui Haret că zburătorul are credinţă, tocmai de harul acesta vorbea.

Dar Vlaicu, în mijlocul durerilor sale, nu vedea decât pământul trist şi sărac din el. Aşa se face că, într-o încercare grea cum fusese înfrigurarea care-l încolţise astăzi, s-a pomenit sieşi duşman de moarte; spre deosebire de toţi ceilalţi, el ştia bine unde este de aflat vina nenorocirii: în cutezarea lui, în neghioaba îngâmfare să se dovedească zorit mai puternic, mai priceput, decât franţuzul de la Chitila:

— No! Apăi acuma de loc i-am fo' arătat lui Prinţu şi lu' Prinţesa ce fain fuşer mi-ţi sunt, nărodu de mine! Eu am tot zis că nu mă las la mâna altuia, dar hazna, ca la mân proprie, să fie în grumazu lu' Blériot-u!…

Gândind astfel, s-a dus pe câmp, spre Iosif. După ce s-au plimbat unul lângă altul, fără să-şi pune o vorbă, Vlaicu s-a]

Oprit: I

— Frate, eu zic să gât cu inamicii. Apăi acu spune-ţi-oiuna: Cu mine trebuie să gât întâi, că aşa inamic aspru ca – esta, încă n-am fo' avut! şi zicând esta s-a bătut cu palma pe, frunte.

Iosif s-a întors spre el:

— Adică?

— Adică… la proxima ocazie…

— Eh?… Dar Vlaicu a făcut neîndurat:

— Eh!… I-asta-i!… Lui Iosif i-a tremurat inima. A înţeles. Şi mai cu seamă a înţeles ca Aurel nu glumeşte. Atunci, şi cu acea cruzime pe care o dovedeşte uneori gândul omului celui mai bun şi mai duios, poetului i-a părut rău că zburătorul nu murise în căderea cu aeroplanul, să aibă cel puţin un sfârşit pe măsura lui.

Când se pregătea Vlaicu să plece spre oraş – iar mintea lui Iosif tălmăcea cutremurată: spre moarte – Ion Ciulu, mecanicul a cutezat, în sfârşit, să se apropie:

— Plecaţi Dom inginer?

Ardeleanul l-a privit lung şi oftând uşor, a şoptit:

— Plec, Ioane… apoi, deodată, a sărit la alt gând. Leafa ai căpetat-o? Nu?

— Da a făcut Ion, puţin cam nedumerit de întâmpinarea zburătorului. Apoi, a urmat: Voiam să vă întreb când ducem aeroplanul la Arsenal? Acum? Ori lăsăm pe poimâine?

— D-apăi frate, Ioane Ciulule, fi-va bine şi aceea să fuji repede cu el, că oficeru încă mai tare s-o bucura şi musai să-i gratulezi, măi că i-o fo’ succes… Aşa a răspuns Vlaicu, domol şi întunecat la glas, doar cu buzele albe arcuite în zâmbet învins. După aceea a pornit spre şosea.

Din urmă, Ion, care nu se lămurise, a mai întrebat:

— Dar azi după masă e închis la Arsenal, dom Inginer… Scurt, o ţăncuşă de bănuială a fulgerat în mintea lui Aurel.

S-a sucit în loc:

— Ha?

— …aşa că… întreb, ce facem dacă nu-i nimeni acolo?

— D-apăi cum n-o fi?

— < (Odată ce nu se lucrează.

— No! Şi de ce nu se lucră?

— E Sâmbătă, dom Inginer! a făcut Ion. Ochii lui

Vlaicu s-au rotunjit mari. Răsuflarea a stat.

— Sâmbătă? apoi a chiuit: Uiuu… frate Steo-le, azi e Sâmbătă, naţie!

— Fireşte. Şi ce-i dacă-i Sâmbătă?

— No! D-apăi de aceea mi-o fo’ ieşit prost experimentul frate, vezi bine!

Şi o veselie tulbure, stranie, a venit să se reverse pe loc în sărmanul suflet purces spre moarte.

Potrivirea era, într-adevăr, o mare binefacere. În îndoielile crunte şi în mustrările de sine, care nu mai aflau liman decât la gândul sinuciderii – pornită ca o ispăşire – intră gândul nenorocului. Se amestecase, prin urmare, cu adevărat, acest domn străin, numit ceas rău.

Deci, printr-un joc de potriviriplin de haz, dar şi de noimă, s-ar putea spune că, de astă dată, Sâmbăta i-a purtat noroc.

Oricum, a fost miloasă şi bună, pentru că şi-a luat asupră-şi povară care l-ar fi înăbuşit pe Vlaicu.

În ceaţa veselă, ce cobora curând pe şoseaua Cotrocenilor, n-ar fi bănuit nimeni că se găsesc oameni, cari, cu jumătate de ceas înainte, plângeau şi s-au gândit să moară. Iar la ora zece, când s-au strâns iarăşi la o masă în cafenea, Pătrăşcanu s-a plecat la urechea Maistoraşului şi i-a şoptit:

— Luni dimineaţa mergem la Ministerul de Război să încasezi două mii cinci sute de lei. Am căpătat aprobarea.

Vlaicu a făcut doar:

— Ihă! apoi a mai sorbit odată din cafea.

Săritura ciudată, pe care o făcuse neaşteptat de la desnă-dejdea şi destrămarea dintru început, la împăcarea de-acum, avea de ce să mire prietenii. Fiecare s-a trudit s-o înţeleagă în felul lui. Dar Iosif, socotind-o îngrijorătoare, fiindcă ştia mai mult decât ceilalţi, atât a spus şi a stăruit

până ce au ajuns toţi să bănuiască în Maistoraş un gând hain şi definitiv.

Din fericire, cum era Sâmbătă, aveau vreme să-i ţie tovărăşie. Iar fiindcă nici Steo, nici Bârsan, nu se dădeau îndărăt să cisluiască o noapte întreagă la un pahar de vin, au hotărât privegherea îndeaproape, până a doua zi. Ba, la nevoie, chiar până Luni, de o fi mai grea vindecarea.

Ca să-l încerce în ce ape pluteşte, Gârleanu a zvârlit o nadă bună:

— Măi băieţi, azi, când l-am văzut pe Vlaicu ridicându-se de la pământ, mi-a venit un gând minunat. La primăvară îl luăm şi pe dânsul cu noi, la şezătorile pe care le-om face în Ardeal. El zboară după amiază, iar noi ţinem sărbătoarea seara… Ce ziceţi? Are să fie o nebunie, pe onoarea mea, dragă!

Momeala era, pe drept cuvânt, straşnic de nimerită. Zburătorul auzise mereu vorbindu-se de şezătorile acestea şi-l înjunghia uneori îndemnul să-i spuie lui Chendi şi lui Iosif că merge şi el să zboare. Mai ales de când ştia că întâia şezătoare e hotărâtă la Sibiu, dimpreună cu Asociaţia.

Prin urmare, destul de aproape de Orăştie şi de Binţinţi, unde trebuia negreşit să zboare cândva, cât mai repede. Doar avea de dat un răspuns atâtor şi atâtor oameni, cari nu crezuseră în el, – începând chiar cu neică Dumitru – iar acel răspuns nu putea să rămâie nedat. Dar când a ridicat faţa şi se pregătea să-şi spuse cuvântul, i-a răsărit în ochi privirea lui Chendi. Era ceva aspru şi îndoielnic în ea, care i-a adus aminte, nemijlocit, întâmplarea din deal, de pe câmp. Răsucit din nou, încălzirea trecătoare pe gândul lui Emilgar s-a spulberat. A încreţit uşor fruntea şi a răspuns:

— Aceea om vedea…

Un fior de răceală a întins muţienie peste tot. N-a fost însă decât o clipă, fiindcă Zaharia Bârsan a stăruit:

— Ce să mai vedem, frate Vlaicule. Am văzut. Tu singur ai spus doar, că greul e să te ridici la un centimetru peste pământ. Pe urmă, piedică nu mai este până la Dumnezeu!

— Apoi iasta nu-i pricină… întoarce inginerul, făr' numa până atunci, ştie-o careva de nu mi-oi franje grumazu? C-aţi văz-l doar…

Vorbele astea au fost ca o mare uşurare pentru toţi. Dovedeau că Vlaicu se gândeşte la zborurile viitoare.

Atunci a început o veselie adevărată, care a adus un chef şi mai adevărat, de unde n-a lipsit decât Pătrăşcanu, care trebuia să plece la Bacău, doctorul Lupu care trebuia să se ducă a doua zi în judeţ şi Emil Gârlea, care nici nu era băutor, nici nu putea să înfrângă vorba blândă, dar hotărâtă, a duduei Marilena în ce priveşte ceasul cuvenit pentru întoarcerea acasă a unui om cu rărunchii primejduiţi.

Dimineaţa i-a găsit într-un chioşc de mesteacăn, cocoţa/t pe un dâmbuleţ deasupra bălţii Băneasa. Erau verzi la faţă, dar veseli. Vlaicu auzea numai motoare de aeroplane în creasta alburie a cerului şi, înşfăcând vioară din mâna lăutarului, care le zisese fără oprire la ureche, căuta să dovedească lui Chendi ce frumos cântă gândacul în zbor. Trăgea încet cu arcuşul pe struna cea groasă:

— No! auzi-o?

— Esta-i Gnômu, baciule! Apoi, trecând uşor pe alte două deodată, scotea un fel de îndoit fluierat armonios:

— Esta-i când tai contactu şi nu se mai însuce ştauba, făr' numa fuje gândacu singur!

Lămuririle acestea nu erau venite din senin. Încheiau discursurile ţinute pe rând, toată noaptea, întru slăvirea

izbânzii lui Aurel şi maşinii sale. Nişte discursuri aşa de cumplit de patriotice, încât Vlaicu s-a pomenit că nu mai are niciun merit. Era unelta naţiei, era geniul neamului, era gândul de înălţare spre Dumnezeu, în sfârşit era tot ce poate fi înfricoşător de mare, numai Aurel Vlaicu nu mai era. De altminterea, asta trebuie să fi fost pricina pentru care nici el nu găsise alt răspuns, decât să cânte pe strune că motorul şi ca gândacu. Dacă este drept că în vin se află adevărul, apoi adevărul din Vlaicu nu era inginerul care născocise maşină de zburat, nici maestrul care a făurit-o sau pilotul care o mâna, ci mocanul care horea la urechea lui Chendi, pe strună de cetera, minunea făptuită de ceilalţi trei încăpuţi în numele său.

A glumit tot lungul şoselei, la întoarcere, cu nesfârşitul cârd al lăptăreselor din Băneasa. Ba, pe una, mai veselă şi mai îngăduitoare la şagă, a luat-o la joc pe mijlocul şoselii, de-şi făceau cruce faitonagii, cari goneau către oraş.

Iar când Iosif, cu inima despovărată de grija ce-i purtase, i-a mărturisit încercarea prin care a trecut, Vlaicu a răspuns:

— Am fo’ zis eu numa aşa… Aceea tot nu se putea, că – eşti a mă râd şi-or zace că de aba or şpezat miniştrii criţari. Ş-apăi cum i-oi face eu aşa ruşine lu’ Goga, sărac de el, doară Tavi m-o fo’ adus să lucru oarece măiestrie, nu să puşc în mine ca bolându …

Când s-a sfârşit şoseaua, s-a sfârşit şi fericirea. La capul Podului le-a răsărit în cale un blestemat rufos, cu braţul plin de jurnale. Lui Vlaicu i-a trecut o bănuială prin minte şi-a cumpărat Universul, să vadă de nu cumva s-o fo’ scris despre căderea de ieri.

Într-adevăr, se scrisese. Şi nu numai în Universul. Toate gazetele purtau descrierea zborului şi a prăbuşirii.

Dădeau de ştire chiar şi venirea Principilor, însoţită de vorbele Principelui Carol: Ca să fii bun aviator trebuie să strici patru aparate. Apoi, vesteau că aeroplanul a fost dus la Arsenal pentru două săptămâni, să i se facă la loc trenul de aterisare.

Cum era firesc, zburătorul s-a înnegurat. S-a uitat ponciş la Abrudeanu, dar n-a deschis gura, măcar că ar fi avut tot dreptul. Doar fusese vorba că nu dă la gazete nimic.

Decât, ziaristul nu era vinovat. Vestea nu pornise de la dânsul deşi, adevărat vorbind, tot el a pricinuit-o. A cam încurcat lucrurile când îl întrebase Vasilescu despre Vlaicu şi a spus numai jumătate din ce s-a întâmplat.

Asta l-a făcut pe celălalt să ia trăsura să se ducă la câmp. Acolo a văzut cu ochii lui aeroplanul rupt, iar Ciulu, neştiutor de orânduirile luate, a spus tot ce ştia. Timpul de două săptămâni pentru reparaţie, el îl socotise.

Dar oricâtă întristare revărsau în inima zburătorului veştile acestea din jurnale, el ar fi trecut poate peste ele, dacă n-ar mai fi găsit în *Seara* şi un articol pornit, câinos, unde era vorba tot despre dânsul. Cineva, care nu-şi iscălise supărările, tuna împotriva Ministerului de Război, că risipeşte banii ţării de pomană, pentru aeroplane ce se sfărâmă înainte de-a zbura, dar nu află cu cale să ajute, nici pe Brumărescu, nici pe Neculai Ioan, nici pe inginerul Mărdărescu, măcar că aceştia s-ar mulţumi cu sume neînsemnate faţă de aceea ce i s-a dat lui Vlaicu. Ca să lămurească, înşiruia apoi toţi banii pe care îi primise ardeleanul, începând cu lefurile de la Arsenal şi de la Ministerul Lucrărilor Publice. Nu lipseau nici acei cinci sute de lei pentru plecarea inginerului la Paris.

Ca încheiere, articolul făgăduia să nu se lase bătut, până nu avea să se facă dreptate.

Lovitura aceasta piezişă era crâncenă. Venise la timpul cel mai rău cu putinţă şi a spulberat, într-o clipă, toată bruma de linişte aşezată peste amărăciuni. Din câte tot auzise la prieteni în aceste opt luni de zile, de când venise la Bucureşti, ştia cât rău poate să pricinuiască scrisul din gazete. Miniştrii, mai cu seamă, erau grozav de simţitori, iar între toţi, Crăiniceanu ţinea fruntea.

Numele lui de oştean vechi nu-l suferea amestecat în dihonii ziaristice. Vlaicu a întors spre Chendi faţa stoarsă de sânge şi a întrebat ca un ecou:

— No! Apăi acu ce-oi începe?”

— Mdeh! Cu tâlharul ăsta de Bogdan Piteşti, n-ai de ales. Îşi mângie ciocul şi-ţi spune de la obraz: Ori plăteşti, ori îţi plătesc! A văzut că e vorba de mii de franci şi-şi adulmecă miile lui, ca de obicei. Zice: Aici sunt aşa de multe mii, că trebuie să se fi rătăcit* şi de-ale mele… Să-ţi spuie Mică… aşa se întâmplă în porumbarii. Unde-s porumbi mulţi, întotdeauna sunt şi de cei străini…

Era glumeţ ceea ce povestea Chendi, dar Vlaicu dădea de fundul nenorocirii.

— D-apăi eu cu drag şpezez criţari, baciule. Făr numa de unde? i-oi da scris, de-o ţine şi mă leg să-i plătesc pe când mi-or cumpăra miniştrii aeroplane. Altcum nu-i de făcut.

— Lui Bogdan Piteşti trebuie să-i dai banul în mână, Vlaicule, nu scrisuri pentru celălalt veac… i-a întors aspru, criticul. După aceea, aducându-şi aminte, că are totuşi un condei în mână, a dat din umeri neputincios. < (Din păcate nici măcar nu pot să-l înjur. Puţin îi pasă. E deprins.

Vlaicu s-a înfierbântat:

— Aşa? No! Bine. Apoi atunci oi merje la el şi i-oi traje nişte palmi ca la Murăş…

— Şi cu asta-i învăţat, băiete, a zis Chendi. Apoi a

hotărât: Tu n-ai altă de făcut decât să dai bani, dacă ţi-i pungă în stare, sau să înduri ce-o fi să fie şi să te dai în seama lui Dumnezeu…

— Cum, Ilarie? a cutezat Iosif. Crezi că Brătianu şi cu Haret pun preţ pe scrisul din Seara?

— Nu pun, fireşte, dar îi sâcie. Asta le mai trebuie lor, acum, când ştiu bine că nu mai au decât câteva luni de stat la guvern? Am aflat toţi doar că Regele i-a făgăduit lui Titu Mă-iorescu puterea pentru la toamnă. Iar Carp i-a spus lămurit

lui Brătianu la închiderea Camerei: la toamnă nu ne mai vedem?. Ş-apoi, de ce ar fi oprit carpiştii campania împotriva guvernului, dacă n-ar şti ei bine ce ştiu… Şi de ce s-a potolit Take Ionescu şi caută să ajungă la împăcare cu Carp? Dar, în sfârşit, asta-i altceva. Vorba e că, orice atac e rău venit.

— Şi atunci?

— Atunci… om vedea. Trebuie să ne sfătuim cu doctorul Lupu şi cu Pătrăşcanu. După aceea a dat să plece, dar văzând că Vlaicu stă peloc, l-a întrebat:

— Haidem la culcare, măi frate. La urma urmei, nu îndreptăm nimic dacă aţinem calea lăptăreselor.

Maistoraşul a făcut însă scurt:

— Eu nu merg! Iosif a tresărit.

— D-apăi, n-ai să stai toată ziua la şosea.

— Nu. Făr numa nu pot merje acum.

— Eşti a mă râd, frate, că nu mi-o fo’ succes şi mi s-o făcut ruşine.

Lacrimă curată din spusa lui i-a înduioşat pe toţi, dar zadarnic au stăruit să-l purceadă spre oraş. Nu l-au putut clinti. Atunci Iosif le-a făcut semn celorlalţi să plece şi a rămas singur el cu ăst copil mare, încolţit de toţi şi din toate părţile, de soartă şi de oameni.

Aşezaţi pe o bancă de lângă Bufet, citeau alături jurnalele. Vlaicu şi-l trântise pe-al lui jos şi cârjoiat, cu coatele răzămate pe genunchi, cu fruntea aprinsă în palme, citea şi tot citea rândurile duşmănoase, doldora de venin.

Îl durea mai cu seamă încheierea articolului.

Iar în vreme ce guvernul zvârle bani pe aşa-zise aeroplane, care se sfărâmă înainte de a zbura, la Chitila un om de inimă, înzestrează ţara cu aeroplane încercate, cu piloţi încercaţi…

Ură grea, surdă, îi creşte năvalnică în inimă. Nu şi-o mai poate stăpâni.

— No! îi vedea tu Piteştiule… apoi, împins de-o putere nedesluşită, se ridică, trăgând după el pe Iosif. Hai, frate, cu mine, să merjem la Chitila I

— Ce să căutăm acolo?

— Mi-or spus Prinţii că zboară franţuzul azi.

— Şi crezi că are să-ţi facă mare bucurie să-l vezi? întreabă Iosif, care începuse a se descurca lămurit în hăţişurile inimii lui Vlaicu. Dar acela răspunde crud:

— < (De bună seamă… doar azi e la treisprezece de Iunie. Iar aceea e zi fainâ cu mine. Om merje că poate dă Dumnezeu-bunu să-l vedem pe franţuzu’ cum îşi frânje grumazu cu Far-manu lui…

Inima poetului s-a încrâncenat la asemenea blestem. I-a întors repede, mustrându-l.

— Dar cum poţi să spui asemenea vorbe?

— D-apăi el cum poate să-mi prindă locul meu?. Atâta a răspuns. Şi hotărât, a purces spre gara de Nord, iar de-acolo, cu cel dintâi tren personal, s-a dus la Chitila pe aerodrom, unde aeroplanul era tras în câmp.

— Tu zici că eu blestem. Vin frate şi vezi-l cum e

construit. Apăi, seamănă esta cu gândacu meu?

Cu adevărat, până şi ochiul lui Iosif a văzut deosebirea. Dar asta nu însemna nimic pentru el. Doar o mângiere. Pentru că F armanul acesta şubred aşa cum arăta, putuse să zboare şi avea încă multă vreme să zboare.

Pe la ceasul nouă, când se umpluse tribuna de lume, Cer chez şi-a fluturat barba peste mulţime şi a dat poruncă de zbor. Guillemin, un omuleţ plăcut la înfăţişare, viu, vesel şi stăpân pe sine, şi-a tras cascheta în cap, apoi s-a căţărat în ţâhla încurcată de fuse şi sârme, unde era locul pilotului, pe când Nichita, mecanicul basarabean, icnea repezind helicea în învârtituri, să aprindă motorul.

Odată, de două ori, de zece ori…

— Vezi-l, frate? mârâie Vlaicu la urechea lui Iosif. Aşa se poartă Gnômu meu?

— Ela de loc puşcă, numai ce te cujeţi a însuşi!

În vremea asta, Guillemin s-a întors în jeţ şi tot umblă la motor, să-i afle racila. Sau pricina toanelor. În sfârşit, o plesnitură plină, apoi alta… apoi sărite, câteva pumn, altele cu goluri… până ce se încălzeşte maşinăria toată şi duratul bate în plin.

— Esta-i Ontonet… Nu-i de niciun dai Doamne! pufneşte Vlaicu.

Şi privind cum se zghihue şi cum tremură maşina pe roţile subţiri, cu picioare înalte în arcuri lungi şi slabe, urmează:

— Esta nici nu s-o fo’ suit şi zgribură de fricâ, zău de Dumnezeu!

Acum, oamenii care ţineau maşina de coadă, i-au dat drumul la semnul făcut de pilot şi aparatul porneşte. Tălăzue cam tare pe droturile moi, înfăşurate de-a lungul

fusurilor de la roţi. Asta-i dă prilej lui Vlaicu să spuie:

— Parcă plânje, frate. Sărac de ea… şi parcă spune: Ce drac ai cu mine Cerchezule şi nu m-ai fo' lăsat în tihnă… Dar zbuciumul şi clătinarea se micşorează treptat. Câteva minute dihania greoaie aleargă neted, apoi, uşor, se desprinde de pământ în aplauzele calde ale tribunei înţesate de oameni.

— No! Eminent! face Vlaicu, privind chiondărâş omenirea care caută cu răsuflarea ţinută la aeroplan. Parcă s-ar răfui cu toţi odată. Tot aşa să aplaudaţi, naţie şi când şi-o franje grumazu …

Numai că, Guillemin nu pare de loc a-şi fi pus în gând asemenea faptă. Se ridică uşor tot mai sus, trece peste gardul aerodromului, urcă în clin dulce către zare. Dar de la zece metri încolo pare că începe a se clătina. Îl scutură aerul neaşezat sau, poate, a întâlnit un firicel de vânt.

— No!… Vezi? face Vlaicu, pocnind scurt cu cotul în coastele lui Iosif, până îl sileşte să se dea cu o jumătate de metru mai departe.

Vede, fireşte, şi poetul şovăiala aripilor largi; totuşi maşina se urcă mereu. Trece de douăzeci de metri… Trece de douăzeci şi cinci.

Când ajunge pe la treizeci, aeroplanul începe a se pleca pe dreapta.

— Uiuu… fuje jos… face scurt, Vlaicu.

— Nu! Se întoarce! zice Iosif. Într-adevăr, Guillemin începuse un viraj.

— O fo' vrut să se întoarcă, făr' numa nu-l ascultă! spune gâtuit maistoraşul, care vede bine că se petrece ceva neobişnuit acolo sus.

Vede la fel şi bietul Guillemin, simţind că nu-l mai ascultă comenzile. Zadarnic trage până la capăt aripioarele din vârfurile aripilor mari, ca să îndrepte

aşezarea aeroplanului. Maşina se apleacă din ce în ce mai tare. Pilotul simte că vântul nu-l mai izbeşte numai în faţă ci şi în urechea dreaptă... Lunecă pe aripă.

— Cade! urlă acum lumea răvăşită şi ridicată în picioare. Femeile îşi întorc capetele sau închid ochii.

— Cade! urlă Vlaicu sălbatic, ţâşnind în sus. Guillemin abia mai are vreme să taie motorul... Săgeată, maşina şuiera în cădere...

— A căkut! hue tribună şi câmpul.

În zarva înnebunită, nu se mai aude bubuitura căderii, crăn-ţănirea rupturii, geamătul pilotului... Hărăbaia pare că a intrat în pământ... Sfărâmarea a făcut-o ghem... Aproape v nu se mai vede din iarbă şi din stufărişul bălţii, în marginea căreia s-a prăvălit. Doar un trapez de pânză de-a mai rămas întreg. Stă deasupra, înclinat şi alb, în bătaia soarelui, ca un drapel nefericit de închinare.

Cine s-a predat?

Şi cui?...

Prima targa din cele noi-nouţe, începe a-şi plăti banii. Doctorul Iacobprici se pleacă zorit, cu toată milă şi toată ştiinţa lui, peste biata zdreanţă de ceară, năclăită cu noroi amestecat cu sânge.

N-a murit, e doar leşinat. Sub degetele cu ochi ale doctorului, trupul greu lovit, geme. Fiecare bucăţică e o durere. Dar loviturile acestea par uşoare pe lângă priveliştea de spaimă a osului alb, care a rupt carnea coapsei, deasupra genunchiului, de şi-a scos capătul aşchiat în lumină.

La ceasul douăsprezece fără zece minute, targa îl coboară pe Guillemin din tren, în Gara de Nord. Doctorul Iaco-bovici îl însoţeşte până la aşezământul Brâncovenesc, să desăvârşească acolo şi după toate ale chirurgiei, ajutorul dat pe câmp.

În tribună de scândură, Vlaicu rămăsese ca împietrit. N-a mai văzut nimic din toată neorânduiala lumii. I se înfipsese în créer vederea prăbuşirii şi-l chinuia, ca şi când aceea ar fi fost o faptă ucigaşă a mâinii lui.

Era crâncen pedepsit. Dorise nenorocirea asta şi a mărturisit că o dorise. Nimic n-o mai despărţea de dânsul. N-avusese încă asemenea triste prilejuri, iar mintea nu-i putuse închipui nicicând, că osânda cea mai groaznică ce o meriţi pentru un blestem, e să ţi se împlinească întocmai.

Asemenea urmare te poate zgudui dincolo de puteri. Vlaicu o simţea. Cât a mai rămas amorţit pe banca din tribună, de nenumărate ori îşi prindea mintea lunecând, că spre somn. Dar un somn rău cu hăuiala de leşin, cu perdea groasă, tulbure, între priviri şi cele din preajmă. Asta numai un singur nume avea, şi mintea bietului torturat a mai avut atâta limpezime, să-l spuie:

— a Nebunie!

— Cum? a tresărit Iosif de alături, întrebând. Dar Vlaicu n-a răspuns. S-a sculat odată cu poetul şi, sprijinindu-se de braţul lui, l-a îndemnat spre gară.

Tot drumul, toată ziua aceea şi încă multe zile mai apoi, Iosif n-a mai cutezat să privească pe zburător în ochi.

Îi era frică. Întâmplarea cumplită de la Chitila i-l alcătuia ca pe un vrac înfricoşat, care supune stihiile şi porunceşte; morţii.

Şi Vlaicu ar fi putut să fie cutremurat mai multă vreme. Dar şi-a adus aminte curând că, sfâşierile din el şi frânturile din el, sunt mai greu de vindecat decât coapsa lui Guillemin şi osul lui. Atunci s-a simţit urând cu atâta năvalnică sete lumea întreagă, încât n-a mai pregetat să spuie:

— No! Apăi aşa! Eu am fo’ zis că zi de treisprezece mi-o fi cu noroc. Acu franţuzu’ o merje la Franţuzia şi n-o

mai prinde locu meu!

Într-adevăr, a doua zi, Cerchez publica prin gazete că amână deschiderea aerodromului, până când face alt aeroplan şi poate tocmi alt pilot din Franţa. Dar pe când avea să fie asta, nu ştia nici el singur.

— Aşa, Cerchezule, frate. Dă-te împăcat! a izbucnit ardeleanul, bătând cu palma anunţul din ziar, cum ar fi bătut şoldul unui cal adus la înţelegerea frâului. Atunci o şti povesti oarece şi gândacu meu!

După aceea, n-a mai vrut să ştie de nimeni. S-a înfundat în Arsenal, unde a lucrat zi şi noapte să-şi dreagă mai repede aeroplanul.

Era mai îndârjit, mai încăpăţânat şi mai rău ca oricând. Nu se mai putea înţelege nimeni cu dânsul. Luase un răspuns pentru toată lumea:

— Dar ce-mi pasă mie de – casta! Cu el închidea gura lui Ion, când mecanicul cerea voie să se ducă la mâncare, cu el închidea gura Matildei, când femeia îl sfătuia să se mai odihnească, cu el închidea gura lui Iosif, când mai venea să-l cheme între prieteni.

Încalţe Miclescu n-a vorbit decât o singură dată şi l-a vindecat. Venise acela îmblânzit şi plin de bunăvoie să întrebe:

— Ce mai faci, domnule Vlaicu? Iar Aurel s-a zbârlit:

— Trudesc! C-apăi doară n-oi lua criţari pe de aba, să mă plimb ca – miata!

Şi de astă dată maistoraşul n-avea niciun pic de dreptate, fiindcă Miclescu plutea acum cu totul în alte ape decât la început. Odată, ascuns într-o trăsură, altă dată din curtea unei cazărmi, el urmărise zborurile cu interes şi pricepere.

Datorită lui Vlaicu, învăţase aviaţie. Pornise cu gândul să aibă arme împotrivă-i şi sfârşise trecând de

partea lui. Între puţinii apărători temeinici ai aeroplanului românesc, Miclescu era, prin urmare, unul din cei mai luminaţi. Iar dacă hârâiala murdară din coloanele gazetei lui Bogdan Piteşti nu şi-a dat roadele care se doreau, meritul n-a fost nici al lui Ionel Brătianu, nici al lui Haret, ci al colonelului Miclescu. Când a fost chemat şi el la generalul Crăiniceanu, să dea lămuriri în legătură cu atacurile din Seara, omul acesta mătăhălos şi cioplit din greu, a găsit în glasul aspru duioşii de niamă stearpă, – dacă se poate spune aşa. Ochii bulbucaţi luceau când vii şi hotărâţi, când plini de umbre, urmărind povestirea zborurilor văzute. Iar din felul în care le descria, generalul Crăiniceanu a înţeles şi el, că aceea ce se făcuse din silă, începea să ajungă o faptă bună. Totuşi, om cuminte, a luat o singură măsură. Cei două mii cinci sute de lei pe care îi aprobase pentru reparaţii, i-a schimbat în acont asupra vreunei comenzi ce, poate, i se va da lui Vlaicu mai târziu, e, dacă, într-adevăr, aeroplanul se dovedeşte izbutit.

Buzele lui Miclescu au fluturat uşor un zâmbet la vorba Ministrului. Doar de vreme ce dădea un acont, nu era o dovadă că aeroplanul ardeleanului se şi arăta izbutit?

Atelierul de la aerodromul din Chitila lucra de zor şi din greu, să facă un alt Farman în locul celui pierdut. Cum era însă cel dintâi lucrat în ţară, munca mergea anevoie. Apoi tocmelile cu Michel Molia, un alt pilot francez, pe care Cerchez, voia să-l aducă director tehnic în locul lui Guillemin, abia începuseră. Prin urmare, nu era cu putinţă de ştiut nici măcar dacă se va deschide aerodromul în răstimpul verii.

Iar cum aerodromul Chitila n-a mai fost să se deschidă, Luni la douăzeci luna Iunie, s-a deschis în schimb altul: cel de la Cotroceni. Fusese acela un câmp de

încercări, după cum altă dată fusese un poligon de tragere. Dar aerodrom, abia după întoarcerea lui Vlaicu a putut să fie numit. Adică, nu un maidan, unde vine ce vrea şi când vrea, ci câmp hotărnicit cu pază, pentru învăţătură de zbor şi pentru zboruri adevărate.

Căci Maistoraşul a purces şcoala lui de la capăt. Ca şi când nu s-ar mai fi suit nici când în coşul micuţ al aeroplanului, ca şi când n-ar mai fi. săltat niciodată deasupra ierbii, el a început ceasuri grele de învăţătură, pornind cu fugă pe pământ.

Ceruse soldaţi să oprească venirea lumii pe câmp. I s-au dat. N-a mai pătruns nimeni, nici prieteni, nici duşmani. Mai ales, nici gazetari. Până şi veveriţele de copii erau goniţi acasă. Astfel, mai bine de-o lună de zile, cât rămăsese din Iunie şi toată luna Iulie, din crăpatul zorilor până la căderea nopţii, Gnomul cel cuminte şi fără greş a duduit rotund şi voiniceşte, rostogolind de-a lungul şi de-a latul câmpului Cotroceni, vijelia celor două helici uriaşe de aluminium.

Pârjolul încercărilor nefericite dintru început fusese un minunat sfătuitor. Era acum un om cuminţit. Nu uita nimic din ce văzuse la alţii şi din toate ce simţise ori întâmpinase. Iar încordarea din el, mereu mai trează, făcea ca fiecare salt să-i fie un adaus de învăţătură.

De aceea, când, după vreo trei săptămâni de muncă aspră la volan, în care n-a îndrăznit decât ridicări în aer până la un metru şi pe distanţe treptat crescute până la o sută de paşi, a pornit să încerce uşor cârma de suire şi să salte la doi, la trei şi la patru metri, gândacul, şi el cuminţit, i-a arătat supunere ne-desminţită.

E acum o săgeată mlădioasă acest cocor uriaş. Omul cu ochi tari din pieptul lui, încovoiat pe roata mare cu şase spiţe – stea şi un soare totodată – îl mână cum vrea.

Vineri, la douăzeci şi trei Iulie, nu i-i teamă să se urce până la cinci metri, brăzdând aproape jumătate de kilometru dea-curmezişul câmpului. Acum se socoate destul de stăpân pe suire şi pe coborâre, încât să poată năzui mai departe. Adică, la viraj şi la ieşirea din marginile aerodromului.

Numai cât se gândeşte şi pustia de inimă îi bate tare, înfundat.

Cu toată istovirea vieţii încordate de pe câmp, Maistoraşul începuse a da de luminiş. Aplecat de-a-întregul numai pe întrebările zborului şi mulţumit că-şi în făptuieşte literă cu literă învăţătura alfabetului aviatic – cum îi plăcea să spuie, uitase şi de prieteni şi de duşmani. De altminteri îşi uitase şi oraşul de el. Chendi plecase cu toată casa undeva la băi, prin munţi, Iosef îşi trecea vara la vie, pe dealul Tecucelului, jucând tabinet şi concina prădată sub nucul cel bătrân, cu Avram Negru socru-său, în vreme ce Natalia robotea printre butuci, ca vrednică vieriţă ce era, iar Zaharia Bârsan se dusese la Braşov, cu Olimpia.

Abrudeanu îi scrisese din Călimăneşti patru feţe de coală, buchisite cu sfaturi, în care îl rugă:

Fii atenţiv, frate, că tu prea eşti cutezător şi nu ai răbdare, învaţă încet alfabetul aviatic, aşa cum ai deprins abecedarul în şcoala de la Binţinţi. Altcum vei comite din grabă vreo imprudenţă care – ferească-te! – ar putea să te coste viaţa, sau, în cazul cel mai bun, să-ţi strici aparatul. Urmăreşte cu atenţie cum se comportă motorul şi numai succesiv caută a-ţi da drumul în aer la o înălţime de-o jumătate, apoi un metru şi aşa mai departe…

Ca să dee mai multă greutate sfaturilor, pomenea de Hau-vette Michelin, care-şi lovise aeroplanul de-un stâlp, lângă Lyon, la 13 Mai. Povestea apoi moartea lui Thadelens Robi de la 18 Iunie, de căderea lui Karl Wächter,

care se sfărâmase la patru Iulie în Germania, prăbuşindu-se de la 150 de metri şi de pierderea celui dintâi aviator englez Charles Stewart Rolls, mort la 12 Iulie, în timpul unui zbor la Meetingul din Bournemouth.

Vlaicu, sâcâit de atâtea sfaturi, a zvârlit scrisoare cât colo, râzând:

— Du-te dracu' măi frate, Abrudule, că tu le scrii la mine ca la foaia ta. Apăi, eu n-am timp de gazete, naţie!

Şi a fost recunoscător în felul său lui Pătrăşcanu, care îi trimisese de la Agapia o carte poştală ilustrată, unde nu scrisese decât: Eu dorm* tu zbori, el cade… şi adăugând, spre lămurire ca Motto, vestea căderii unui belgian, Daniel Kinet, la 15 Iulie".

În schimb, doctorul Lupu n-a scris nimic. Se înfundase la Arsură, lângă sfătoşenia părintelui Gheorgâie, taică-său, şi-l învăţa politică şi răbdare pe Panait, fratele lui cel mai mic, elev abia trecut în clasa cincea, mândru foc de uniforma neagră cu două rânduri de nasturi galbeni, vipuşcă vişinie şi poate de rendingotă a Liceului Internat din Iaşi, dar cu urechile încă roşii din pricina degetelor neîndurătoare ale lui Gheorghe Lascăr, profesor de Matematici.

Pasămite Lascăr, un om înalt, drept, chipeş nevoie mare, cu barbă căruntă tăiată în două şi ochi fioroşi, cari vârau spaima în copii, avea obiceiul să nu bată – dar bătaie era aceea: – decât pe şcolarii buni la Matematică. Asta o ştia doctorul Lupu de la celălalt frate, tot doctor şi tot Neculai ca şi el, care învăţase tot la Internat. De aceea îl mângâia pe Panaite:

— Lasă, bre, că aşa-i şi în politică. Lumea dă în cei buni. Deprindi-ţi di pl acum că doar şi tu ai să faci politică în zilili tali…

De-ar fi auzit vorba asta, Vlaicu ar fi putut spune că şi în aviaţie e cam la fel; ba, curând s-a dovedit a fi cu totul

la fel, când a primit o blândă veste de la Ministerul Lucrărilor Publice prin care, i se arăta că, din pricini de economie, i se taie diurna de trei sute de lei lunar.

Era, cum se vede, rodul articolelor din Seara. Iar asta dovedeşte că Vasilică Morţun dorea să aibă bună pace în conacul de la Broşteni, unde unul ca Bogdan Piteşti, ar fi putut găsi destule pricini de sâcâială. Mai ales că Morţun era bănuit a fi avut amestec greu în lupta lui Haret împotriva Vlădicăi Safirin a Romanului.

Când a citit Vlaicu întâia oară adresa Ministerului, nu l-a durut. A repezit spre Broşteni nişte vorbe ca în coasta Sără-xăului, apoi a uitat. Dar spre sfârşitul lunii, când a venit vremea să plătească cei două sute de lei, leafa lui Ion, iar portarul de la Hotel i-a întins notă pentru chiria odăii, – o sută două zeci de lei – a înţeles că din cei trei sute de lei, diurna de la Arsenal, nu-i tocmai uşor să împlinească toate cheltuielile, ba să-i rămâie şi pentru mâncare.

Nici măcar n-avea de la cine să împrumute în nădejdea vre –, unui câştig viitor.

Atunci s-a supărat tare şi o dimineaţă întreagă a scris fel de fel de scrisori, jeluindu-se de nedreptate. I-a scris lui Boca la Abbazia, i-a scris lui neică Dumitru, cerându-i să-i trimită vreo mie de coroane şi i-a scris lui Pătrăşcanu:

Bucureşti 25 Iulie 1910

Frate!

Miniştrii tăi, frate, mi-or tăiat leafa. Apăi acu ce-oi face? Eu la ei nu mă duc că nu le ştiu vorbi pe domnie şi de loc scap oareşce vorbă care i-o mânia. Tu să vini repede că acu n-am vreme de cujetat la criţari. Lucru cu gândacu măi, şi merje No. 1, încă şi Gnômu puşcă fain. Fac mereu zboruri, dară nu aşa mari, să-i prind năravu bine.

Salut naţia!

Vlaicu.

Cea mai lungă şi mai dureroasă epistolă şi-a îndreptat-o însă la Budapesta, spre Goga. S-a hotărât cu greu să i-o scrie. Poetul îi era prieten de altă treaptă decât toţi ceilalţi. Aşa l-a socotit totdeauna şi nicio clipă nu şi-a schimbat gândul. De Octavian Goga îl lega, nu recunoştinţa pentru omul care-l adusese în ţară, căci Vlaicu nu ştia ce se nuiuieşte recunoştinţă aşa cum îndeobşte nu ştiu nici copiii-ci simţământul că poetul – numai el – a mânuit toată omenirea, care avea să sară şi să stea în ajutorul aeroplanului, începând cu Brătianu, cu Haret şi sfârşind cu Iosif şi cu Abrudeanu.

De aceea, când cerea lui Pătrăşcanu o alergătură ori o stăruinţă, nici prin minte nu-i trecea că face o rugare şi că deputatul ar putea să nu i-o împlinească.

Îl socotea pus la îndemâna lui, aşa cum îi socotea pe toţi ceilalţi. Iar faptul că Octavian Goga mişcase toată maşinăria aceasta de oameni mari cu atâta uşurinţă şi atât de repede, i-l creşteau lui Vlaicu până la înălţimi de nimeni ajunse. În sfârşit, dacă Brătianu sau Haret, sau ei şi cu toţi ceilalţi împreună erau Regatul, şi dacă Vaida Voievod, Iuliu Maniu şi toţi ceilalţi erau Ardealul, apoi Octavian Goga era şi Regat şi Ardeal la un loc.

Mai limpede spus, era singurul om pe care Vlaicu îl recuştea deasupra lui.

Se zice că, odată. Regele George V al Angliei, colindând prin ţară, a intrat într-o şcoală de sat. A fost foarte nedumerit văzând însă că învăţătorul stă tot timpul cu pălăria în cap în faţa Sa. Îndată însă ce-au ieşit afară, învăţătorul s-a descoperit şi apropiindu-se de rege i-a spus:

— «Sire, cer supus iertare Mă es taţii Voastre, că am stat tot timpul cu pălăria în cap. Dar dacă şcolarii mei ar şti că se află pe lume măcar un singur om, în faţa căruia eu

trebuie să-mi scot pălăria, nu m-ar mai respecta.

Pentru Vlaicu, Octavian Goga era ca învăţătorul Scoţian, pe care nimeni pe lume nu-l poate sili să-şi scoată pălăria din cap.

Asta ar fi o formă de zeu pământean, Duhul satului românesc îşi făureşte totdeauna asemenea Dumnezei de casă, tari şi duioşi în acelaşi timp, pentru că puterea lor nu mai pluteşte în neguri, ciudată, dătătoare de nelinişti, ci e apropiată şi poate căpăta lămuriri omeneşti.

De aceea când Aurel a început scrisoarea către Goga cu aste vorbe:

…Haide, frate, la Bucureşti de mă scoate din belea că eşti a fac politică din aeroplan…

era încredinţat că poetul, omuleţul bălan de-o şchioapă şi de douăzeci şi nouă de ani – poate descurca – numai coborând din tren-toată încâlceala iţelor unui guvern întreg.

După ce şi-a pus scrisorile la cutie, a trimis şi o telegramă lui Abrudeanu la Călimăneşti. * Îl chema să se întoarcă repede şi să vorbească cu Morţun, căruia îi era apropiat.

Iar fiindcă ziaristul nu s-a întors până la 11 August, Vlaicu, rămas fră niciun ban şi ruşinat să lămurească lui Carol, portarul, cele întâmplate, a trimis răspuns la Hotel prin Ciulu că trebuie să plece în Ardeal, şi a dormit tot timpul la hangar, mâncând pe datorie la Cantili.

Astfel, în vreme ce băefcanul smead, cu oasele amorţite de scândurile tari pe care dormea, cu hainele boţite şi rufele neschimbate, murdar şi nehrănit decât cu felioare de salam uscat, se încleşta pe volanul păsării lui, sfredelind cerul cu vijelia motorului şi făurind o poveste nouă, în ogradă largă a unui conac moldovan, un ministru

cu chip de drac se lăsa dus cu roaba, în joacă, de-o actriţă micuţă şi bălae.

Se războia acum cu temerile lui mult mai greu decât cu lipsurile. Trebuia să înveţe cârmele spre dreapta şi spre stânga.

Fără viraj nu mai putea să înainteze în niciun fel, nici în depărtare, nici în înălţime, fiindcă se primejduia să iasă din hotarul câmpului.

O încercare făcută pe pământ într-o dimineaţă cu vânt puternic îl dovedise că, spre deosebire de cârma de înălţare, cele două jumătăţi de cerc, puse paralel, care slujeau de cârmă de direcţie, ascultau cu mare uşurinţă de comandă. Aeroplanul se răsucea la cele mai mici mişcări. Aşa dar, acum trebuia purces un alt rând de lecţii.

Încercările făcute în mersul pe jos pe câmp, n-au fost prea fericite. Îşi dădea seama că burduful greu şi lung pe care-l al-cătuieşte aeroplanul, va trebui, în chip firesc, să işte o aruncare puternică în afară, cu toată roata ocolişului. Iar pe jos, această aplecare nu se vedea.

Deci a fost silit să încerce virajele de-a dreptul în zbor.

De aici încolo, porneau însă temerile, pentru că nici câmpul nu era destul de mare, să-şi poată îngădui ridicarea mai sus, şi zboruri mai lungi, nici amintirea nu era aşa de slabă, să uite că Guillemin căzuse în timpul virajului. Negreşit, Farmanul nu avea puterea să se îndrepte de la sine, prin pendulare, ca aeroplanul său. Totuşi această îndreptare nu se putea face decât dacă ar fi fost destulă înălţime. Ş-apoi, oricum, în viraj, din pricina înclinării aripilor, suprafaţa de susţinere se micşorează, aducând coborârea maşinii întregi. Vlaicu nu putea să ştie cât va coborî aeroplanul în viraj, iar cei cinci metri de

înălţime nu erau de fel o chezăşie de bun sfârşit, când numai lungimea unei aripi era de cinci metri şi jumătate. Aşa dar s-ar fi putut să intre cu aripă în pământ.

Din pricina acestor judecăţi, multă vreme nu se îndemna nici măcar să caute o rotire largă.

Dar în ziua 30 de Iulie – era într-o Vineri, dis-de-dimineaţă când a ieşit din hangar, a zărit porţile şandramalei lui Bibescu date în lături.

I s-a oprit bătaia inimii.

— No!… Inamicu! aşa a murmurat, iar vârfurile de getelor s-au cârcit, de parcă nimeriseră într-un muşuroi de furnici. A fost încredinţat că a venit să zboare. De aceea, n-a cutezat să se ducă şi să vadă. L-a trimis pe Ion.

— Se pregătesc, cică zboară peste câteva zile – poate într-o săptămână, a adus Ciulu răspuns. Prinţu vrea să zboare şi – mnealui când deschide Cerchez. Unul din oamenii de aici e mecanicul maşinii. Zice că a fost la Chitila şi à văzut Farmanul. E pe terminate, aşa că la cincisprezece August încep încercările.

Cu mâinile înfipte adânc în buzunare, cu ţigara uitată în gură, lipită de buze şi fumegând singură, fără rost, Vlaicu închisese ochii pe jumătate şi privea în pământ, bosolind cu călcâiul un smoc de iarbă.

Dramul de linişte, puţin, atât cât se îndurase Dumnezeu a-i lăsa, se sfârşise. Rânjea acum din nou nenorocul, pentru că toate astea îl găseau tot nepregătit.

— Apăi, de bună seamă, aşa-mi trebe, că m-am fo’ trândăvit şi am avut fricǎ de viraj. gândi el, învrăjbit.

Îi venea să-şi tragă palme, atâta năduf îi podidise în suflet N-a stat mult în cumpănă şi a poruncit să-i scoată aeroplanul pe câmp.

După încercarea obişnuită a motorului, gândacul

duduia din tot pieptul luciu şi voinic, tremurând nerăbdător pe roţile subţiri şi întinzându-şi frânghiile ţinute de soldaţi.

Vlaicu hotărâse să cotească foarte puţin dintru început şi să coboare la loc. Fireşte, cotirea va fi la stânga. De virajul pe dreapta se teme, măcar că învârtirea în sens protivnic a celor două helici ale lui, negreşit că nimiceşte năzuinţa de răsturnare. Lui nu i se poate întâmpla ceea ce a păţit Guillemin, la care, fără îndoială, va fi ajutat şi aşa-zisul efect girat or al helicei. Totuşi e mai bine să ocolească primejdia, pentru că învârtirea motorului trebuie să aibă şi ea o reacţie oarecare.

A ridicat mâna. Aeroplanul taie cale netedă, se uşurează şi se dezlipeşte îndată de pe iarbă. Treizeci patruzeci de metri de lunecare dreaptă, apoi urcă sus la cinci metri, unde se apleacă la loc şi zboară întins spre zariştea fortului Domneşti.

Maiestora şui prinde a încerca potrivit cârma. Odată, de două ori. Dar, fie că înălţimea îl înşală, fie că într-adevăr maşina nu ascultă, el nu simte nicio întoarcere. Trage iarăşi uşor volanul la stânga, cât un laţ de palmă şi-l ţine pe loc; niciun semn. Măreşte unghiul… iarăşi fără folos. Dă mai mult… şi abia atunci i se pare că maşina îşi mută botul încet, spre stânga pâlcurilor alburii din zare.

Dar, deodată, tresare. Încordat pe încercarea cârmei, nprins de veste când a ajuns la o sută de metri de marginea câmpului. Nu mai are unde coborî. Dincolo sunt ogoare, să mânături, arătură. Aparatul e ca şi sfărâmat.

I s-a pus pâclă pe ochi, pâclă pe créer. O singură scăpare de gând:

— Tot la inamici e plăcută şi iasta!

Apoi aşteaptă sfârşitul…

Gândacul chiuie întins peste ogoare…

Brusc, peste mintea toropită fulgeră lumină. O lumină ascuţită, în care vezi prin lucruri, ca prin limpezimi de cleştar. O

luciditate rece, neomenească. Simte în el puteri uriaşe de înţelegere şi de faptă, ca şi când ar fi ţâşnit lumina lui Dumnezeu înăuntrul lui. Roteşte cârma şi suc la zece metri, sau poate la douăzeci. Nu mai ştie nici el cât. 1

Apoi, scurt, s varie bărbăteşte volanul spre stânga, cât îndură.

Ca izbit de-un perete botul maşinii se însuceşte în loc. E o clipă de ameţeală. Aeroplanul s-a întors, ori pământul? La dreapta, unde erau cărămizi, e cer. La stânga, unde erau copaci, e iarbă. Înainte, unde era fortul Domneştilor, răsare hangarul lui, baraca lui Bibescu, iar în fund, mai departe, peticirea luminoasă şi măruntă a oraşului.

Rotit în loc, pendulul s-a aruncat departe, aproape paralel cu pământul, aripile sunt ajunse la verticală pe iarbă, ca un cuţit.

Vlaicu se simte zvârlit în fundul scaunului cu o putere care-l sperie. Icneşte în lovitura apăsării şi se miră că nu se rupe carlinga sub el. Rămas fără sprijin destul, aeroplanul lunecă pe aripă în jos. Un metru, doi, trei…

Pământul s-apropie în coastă… se prăbuşeşte!… Se prăbuşeşte?, încă nu…

Iarba fuge dedesubt… Aeroplanul, sub greutatea carlin-gei care se trage în jos, îşi reia aşezarea dreaptă, legănându-se larg…

A virat!… În sfârşit a virat.

Acum zboară, săgeată, spre hangar… Dincolo de el… tocmai la locul de unde se ridicase.

Taie motorul şi coboară dumnezeieşte de uşor, de neted şi de lin…

Din uşa hangarului de scânduri, mecanicul lui Bibescu se cruceşte şi fluieră:

— Fiuu… Asta n-a mai fost viraj. A fost stânga-mprejur!

Ion Ciulu, care îngheţase adineauri, întoarce acum domol capul şi privindu-l cam de sus, să-l copleşească sub fală, gâfie:

— Ehe băiete… Şi încă asta nu-i nimic!…

În grai războinic asta s-ar numi că avangardele au luat contact…

După ce a coborât din carlingă, Vlaicu mângie lemnul gălbui al montanţilor, ca pe un braţ de om:

— No! apoi acum, gândacu tatii vie şi Altfelu –, că nu-i bai… Noi putem merje pân' la Dumnezeu Bunu.

După câteva minute de odihnă a dat iarăşi poruncă de plecare. Toată ziua aceea a făcut peste zece zboruri dus-întors, cu viraj desăvârşit, până când, sub sară, în faţa lui George Costescu de la Revista Automobilă şi a Inginerului Seewald, braşoveanul cu care se împrietenise în 1907, la Wiener

Kochschule, pensiunea Vieneză din München, a ajuns să zbo un kilometru întreg, cu întoarcere, apoi să împlinească minut de zbor.

Seara, din cei din urmă gologani pe care-i mai avea, ac stupat la Tomek o sticlă de şampanie Müller, şi a băut-o din două cu Seewald. Pe urmă, s-a întors la Cotroceni, hangar, să doarmă pe scânduri.

În mijlocul acestei noi căi luminate, pe care şi-o deschisese, în mijlocul biruinţii care i se părea cea mai de seamă din câte avusese, a căzut scrisoarea lui Romul Boca, plină de spaimă şi de durere, ca un ţipăt. Avocatul se

întorsese de la Abazzia şi găsise în maldărul de jurnale din Regat, care tot crescuse aşteptându-l pe birou, veştile privitoare la căderea şi sfărâmarea aeroplanului lui Aurel.

Primise la Abazzia o scrisoare grăbită de la Vlaicu. Dar acolo, zburătorul pomenea de cădere liniştit, ca de o întâmplare neînsemnată. Gazetele însă, erau aşa de îngrijorătoare, încât bietul Boca a crezut că-i bine să-i dea şi el oarecari sfaturi:

Frate Aurel.

Tu ai tot povestit că-i eschis să cazi cu aeroplanul, dar eu citesc cu spaimă acum, la foile din Ţară, că aceea s-a întâmplat tocmai când erau de faţă Prinţii cei tineri. Acum ce vei face? Eu m-am speriat tare la asemenea veste şi te rog, frate, să te cugeţi bine. Citesc mereu de maşini care tot cad şi moare lumea. Apoi tu nu trebuie să te primejduieşti, că eşti al neamului nost frate. Şi neamul are nevoie de un geniu ca tine.

Citind vestea la foi, cu durere văd că de tine nu scrie ce s-a întâmplat. N-ai avut lovituri?

Încă mă gândesc, frate, de n-o fi aeroplanul slab. Gri este să-l faci tare să nu se mai rupă. Răspunde-mi repede, că noi tot mereu vorbim de tine, dar tu n-ai scris aici la nime şi în foile din Bucureşti nu mai aflu nimic. Aşa mult lucri la reparat? Ori poate tu n-ai bani şi aceia nu-ţi dau? * Te îmbrăţişează prietenul tău.

Romul.

Bucureşti, 2 August 1910

Frate Boca!

Ce dracu’ de te gândeşti, tu trebuie să ştii că maşina mea este cea mai bună, parcă ţi-am fo’ scris la Abazzia şi tu nu-mi răspunzi. Ţi-am scris că m-am ridicat la zece

metri dintr-odat făr’ numa mi-a fost cam frică să nu mă ridic prea sus şi aşa coborându-mă repede, am rupt scheletul. Acum e de mult reparată, dar învăţ încet şi nu las absolut pe nimeni. La experimente stau soldaţii cu armele pe de lături şi la jurnale nu mai public nimica până nu fac barem 2 klm. Aseară iar am zburat cam 200 metri; fac numa sărituri că nu cumva să mai ştrac maşina că –eşti a mă râd.

Prin urmare fii tu liniştit că ştiu eu ce fac. E sigur că am mulţi inamici cari îmi fac rău – aşa or făcut de nu mai am leafă – dar puţin îmi pasă, că la urmă mi ţi-i fac de râs pe toţi. Vreau numa să fac acuma barem o lună experiment fest că să mă obişnuiesc bine. Să-mi scrie ce se vorbeşte de mkie şi ce scriu foile.

Ministrul de Războiu mi-a dat 2.500 lei pentru reparaţie. Te sărută.

Vlaicu.

A scris că zburase două sute de metri cu o seară înainte, dar minţea. În Duminica aceea zburase peste doi kilometri, de vreo cinci ori. În firea lui întoarsă şi cu porniri de copil, intrase gându-l că-i merge rău dacă se mai laudă.

Şi-apoi, ţinea să uluiască lumea la deschiderea aerodromului

Chitila, întrecând pe toţi care or zbura…

Abrudeanu s-a întors la 11 August, într-o zi de Miercurj. Dis de dimineaţă, după ce şi-a lăsat geamantanul acasă, a venit la Cotroceni să sfătuiască temeinic cu Vlaicu despre toate. Nu era vorba numai de leafă tăiată de Morţun. Trebuia purcească acum toată campania, hotărâta înainte vreme de prieteni. Asta însă cerea şi o cheltuială, fie măcar numai plata trăsurilor de la gazete şi până la

câmp. Căci, de bună seamă, Rusu Abrudeanu sau altcineva, se cerea să fie de faţă la toate zb or urile lui Vlaicu. Ba să aducă şi alţi gazetari.

Sărmanul Maistoraş asculta chibzuelile astea cu o spaimă de nedescris. Ce ştia el de toate câte se pot face şi cum se pot face? A dat din umeri:

— Fă şi tu cum crezi. Eu oi şpeza bucuros. Făr numa acu n-am criţari!

Atunci gazetarul a gândit să afle vreun cunoscut, vreun prieten, care să fie înlesnit a face cheltuielile de trebuinţă şi să şi le întoarcă mai pe urmă, din ceea ce avea să aibă Vlaicu de primit.

N-a fost greu să se găsească omul. Chiar în dimineaţa aceea, Aurel Vlaicu i-a dat o scrisoare, unde îi recunoştea dreptul să ia un procent de patru la sută din toate câştigurile ce i s-or ivi.

După iscălirea învoielii, Abrudeanu s-a dus la Morţun.

— A fost o greşeală. i-a răspuns Ministrul, auzind ce-l aduce. I-am pus la loc indemnizaţia. Să vie să-şi ridice banii pe luna trecută. Şi spune-i că, de-i reuşesc experienţele, îi dau şi un premiu de trei mii de lei.

Gazetarul n-a înţeles niciodată ce-a însemnat această răsucire a lui Morţun şi de unde anume pornise. Doar Buchman, secretarul particular al Regelui Carol I credea că-i cunoaşte obârşia. Drept vorbind însă şi el se înşela.

După amiază, pe la ceasurile cinci, Vlaicu l-a dus pe Abrudeanu la Cotroceni, să-i arate ce ştie. Dar când aeroplanul era scos din hangar şi era împins spre locul de plecare, pe şosea s-a arătat un automobil. În dreptul câmpului a cârmit scurt şi s-a îndreptat spre şandramaua lui Bibescu.

— O fi Prinţul Carol? a întrebat jurnalistul.

— Nu! răspunde Vlaicu – esta nu-i auto lui Prinţu. Din maşină coboară un tânăr dichisit, bălan, roz la faţă, cu mustăcioară aurie şi ochi albaştri. Se apropie şi salută: – Dumneata eşti domnul inginer Vlaicu?

— De bună seamă. face Maistoraşul. Atunci nou venitul îi întinde mâna:

— Îmi pare bine. Eu sunt vecinul şi camaradul dumitale.

— No! Şi cum te cheamă? şuiera repede Aurel, încolţit de bănuială.

— Valentin Bibescu. Întoarce zâmbind, celălalt. Numele acesta plesneşte uscat şi usturător în urechea şi creierul ardeleanului.

Murmură, măsurându-l cu ochi pătrunzători şi fără cruţare:

— Miata eşti Prinţu?

— Eu.

— D-apăi eşti junişcan de tot, domnule Prinţule!

— < (O să am destulă vreme să nu mai fiu, răspunde subţire şi drăguţ Bibescu. Dar Vlaicu nu gustă hazul. Nici nu-l înţelege. N-are vreme. Gândul lui e în altă parte:

— Şi ai fo’ învăţat să zbori?

— Da. Mi-am luat brevetul.

— Douăzeci?

— Tocmai.

— Cu Blériot-u?

— Exact.

O tăcere. După aceea Vlaicu reia:

— Ţi-ai fo’ gătat maşina?

— Aproape.

— Blériot? lv – Exact.

Altă tăcere, ceva mai lungă; Vlaicu tuşeşte uscat de câteva ori, apoi:

— Şi când zbori?
— Când isprăvesc montarea.
— Mer je greu?
— Câteva zile.
— Zbori şi la Cerchezu Duminică?
— N-am să fiu gata cu încercările.
Vlaicu dă din cap scurt, şi răspunde încă mai scurt:
— Eu mi-s gata.

Tot timpul acestui schimb de vorbe, ardeleanul n-a slăbit din ochi pe Bibescu. Parcă ar vrea să desghioace din el vrăjmaşul pe care şi-l bănuia. Dar în ciuda pornirii sale, tânărul i-i plăcut, apropiat, prietenos. Nu semăna de fel cu aceea ce-şi

Închipuise că are să fie Altfelu.)

Foarte repede însă, vine negură. Valentin Bibescu se învârte îndelung de jur-împrejurul gândacului. E cam uluit de zecile de noutăţi pe care le vede în născocirea românului, faţă de maşinile din Franţa, pe care le-a cunoscut. Nu-i place, nu-i displace. Îl miră doar. Coborât din formula lui Blériot, pentru el gângania asta uriaşă e o ciudăţenie, nicidecum o maşinai de zburat. Îi place chipul cum e construită, îi place cât de ageri sunt dezlegate anume lucruri, dar nu crede nici în folosul celor1 două helici, nici în folosul motorului rotativ, nici în cârmele progresive, nici în coborârea centrului de greutate.

Cât priveşte aripa, moale, fără nervuri, aceea îl sperie de-a dreptul.

Nu rosteşte niciun cuvânt, dar Vlaicu vede acum prin el, ca prin sticlă.

I-o şi spune, fără ocol.

— Miata cu Blériot-u, nu-ţi place gândacu meu…

— Nu-l înţeleg. Îi răspunde Prinţul, ascunzându-se după cuvinte.

Dar maistoraşul dă de-a dreptul:

— Apăi aceea nu-i de înţeles, făr’ numa de văzut cum zboară. Că – esta taie aspru pe Blériot-u ’mneatale.

— Olala! face Bibescu. Asta-i cam mult spus. Trebuie, văzut, într-adevăr.

Biciuit, Vlaicu se zbârleşte:

— No! Vezi-l-ai îndat!

Şi, mânios, dă poruncă de pornire.

E acum deplin stăpân pe zborul lui. Zborurile strâns urmate atâta vreme, i-au deprins mâna şi ochiul, de poate da, dintr-odată, mişcarea comenzii, tocmai cât trebuie. Nici nu se mai poate spune mişcare. Mai nimerit ar fi să-i zică: izbitură. Ştie să sară de pe pământ după cel mult patru zeci de metri, ştie cât trebuie să gonească peste spicul ierbii, până să-şi capete repeziciunea trebuitoare urcuşului, ştie cum să se avânte în sus, cu ce înclinare, ştie cu cât trebuie să-şi aplece aeroplanul ca să coboare lin şi ştie cât trebuie tăiat motorul. Aude iuţeala, iată. Iar mâna ştie să o folosească.

Stăpânirea pe care a căpătat-o, l-a adus să înceapă a simţi chiar bucuria şi frumuseţea zborului. Farmecul lunecării vântişe pe netezimi ca de sticlă, vrajba îmbătătoare a leagănului pe care-l închipuie maşina, când parcă răsuflă între noduri de aer mai des, ori mai rărit. Îl speriaseră la început, cum nu le ştia ce sunt şi nu înţelegea ce rost au pe timp aşa de liniştit şi aşezat, cum îşi alegea el pentru zbor. Dar până şi acelea au fost bune deprinderi, fiindcă acum nu-l mai sperie nici chiar clătinarea de vânt.

Astăzi, sub biciuirea lui Bibescu, mâna nu poate să dea greş. Când ridică braţul şi face semnul de plecare, zvârle Prinţului o privire aşa de plină de zâmbet, aşa de plină de biruinţă, încât chiar Bibescu, bun zburător, simte admiraţie pentru stăpânirea şi încrederea de sine a ardeleanului.

Aripile larg deschise în lături parcă-ar vrea să

strângă cerul la piept. Lunecă întins şi rotund, ridicându-se tot mai sus. Zece metri… douăzeci… treizeci… curând ajunge la cincizeci de metri înălţime. Goneşte spre forturi.

Se vede cât un cocor. Apoi, încet de tot, se micşorează… La trei kilometri depărtare, deasupra lanurilor, se răsuceşte în loc şi se întoarce.

— Ce-i asta? şopteşte Bibescu.

Dar Ciulu, de alături, răspunde moale: – Viraj.

Peste două minute, gândacul îşi răsfrânge aripile în faţa lor, de parcă ar fi o făptură care întinde braţele şi încheie:

— Iată!

— No! Ai fo’ văz-l, dom’le Prinţ! îi râde Maistoraşul din carlingă lui.

Bibescu nu răspunde la întrebare. Zice:

— Virajul dumitale a fost foarte primejdios.

— D-apăi cine vrea să moară în pat, nu se suie la maşină, domnule, făr’ numa stă acasă! îi întoarce zburătorul. Şi fiindcă nu vrea să lase nici urmă de bănuială că zborul a ieşit numai întâmplător aşa, purcede a doua oară, ridicându-se la fel, plutind la fel, răsucindu-se la fel, coborând la fel.

Acum Bibescu a înţeles. La volanul acela e mână care ştie, care vrea, care poate. Strânge cu toată căldura mâna aceea cu oase mai tari parcă şi mai multe decât se află de obicei, apoi pleacă.

În urmă-i Vlaicu ia pe Abrudeanu de spate şi nici nu-i băgă de seamă îngăimările uimite. Spune:

— L-am fo’ tăiat, frate, o nu l-am fo’ tăiat? No! Păi aşa mi-i mocanu –, naţie! Nu ştie zice la clavir, făr’ numa la fluieru dires de mâna lui…

Abrudeanu s-a uitat la Vlaicu de parcă avea alt om în

faţa lui. Crescuse. Ar fi vrut să-i spuie o vorbă de laudă şi n-o mai găsea. Îi dăduseră lacrimile. Dar Maistoraşul Aurel, văzându-l, l-a înşfăcat de umeri şi scuturându-l, a zis cu inimă şi vesel:

— No! D-apoi Abrudule, nu plânje acuma, frate, ţi-o fi de lipsă când mi-oi frânje eu grumazu!… Că şi aceea s-o necesita ca să fie Kunstu fain…

A doua zi, Joi, un om venit din partea Prinţului Valentin Bibescu i-a adus lui Vlaicu o cutiuţă şi un plic

În cutiuţă era o medalie de aur, care arăta, pe o faţă un Sfântu Gheorghe, ucigând balaurul, iar pe cealaltă purta scris:

În amintirea biruinţă zburătorului Aurel Vlaicu de la 11 August 1910.

În plic, pe o hârtie înflorită cu blazonul Bibeştilor, Maisto-raşul a citit:

Sperând că această medalie îţi va aduce şi mai mult noroc, ţi-o trimit cu sincerile mele felicitări şi cu deviza strămoşilor mei: înainte cu Dumnezeu.

Valentin G. Bibescu

Foaia a tremurat în mâna lui Vlaicu. O înduioşare domoală s-a întins peste toate încordările şi le-a învins. S-a pomenit sâcâit de răul, pe care îl gândise de atâtea amar de ori şi a încheiat:

— D-apăi esta-i domn! Zău de Dumnezeu! Nu i-oi mai zice Altfelu făr’ numa: frate, ca la prieteni şi l-a căinat: Cum drac o fo’ ajuns aşa ficior fain la Blériot?

…Sfântul Gheorghe din medalia lui Bibescu mai omorâse un balaur…

I-a rămas puţină vreme până Duminică. Abia două zile: Joi şi Vineri, fiindcă Sâmbătă n-ar vrea să zboare. Iar dacă până la Chitila are cincisprezece kilometri în linie dreaptă, înseamnă că îi trebuie cam o jumătate de ceas de

zbor, că să facă drumul dus şi întors.

— …\m

Curajul începe a-l părăsi. Sau mai adevărat vorbind: cutei zanţa. Fiindcă nu mai voia să-şi îngăduie nebunii. Prea le plătise scump totdeauna. Înţelegea să facă zboruri liniştite, să fie cu totul stăpân pe mâna şi pe mintea lui, nu cutremurat *de* grija înfrângerii, de frica prăbuşirii. Miercuri, când zburasé ciudos în faţa lui Bibescu, îşi călcase hotărârile şi se avântase de două ori mai sus, de două ori mai departe decât se cuvenea, după orânduirea ce-şi luase. Nu putea însă face în fiecare zi nechibzuinţa asta. S-a întors, deci, cuminţit la zborurile lui de învăţătură, poruncindu-şi:

— esta nu-i meeting, naţie, făr' numa experiment şi studiere!

Dar de gândul zborului spre Chitila tot nu s-a lăsat. Şi-a tăiat doar ambiţia în două, hotărându-se să aterizeze pe aerodromul lui Cerchez. Se mângâia astfel:

— De-or vedea că mi-o succes a zbura până acolo, or crepa de necaz, de bună seamă. Dară dacă plec îndărăt, de loc şi-or uita de mine. Aşa, oi coborî şi-oi resta, să le fie necazu* mai lung…

Deci, limpede, nădăjduia că, în două zile, să ajungă a zbura bine cincisprezece kilometri. Adăugând timpul de ridicare şi coborâre îşi cerea prin urmare un zbor de vreo cincisprezeceşaisprezece minute, la cel puţin o sută de metri înălţime.

Bine înţeles, după un obicei vechi, n-a spus nimănui ce ţinteşte. Ba, lui Abrudeanu şi lui Chendi, cari fuseseră de faţă la vorba cu Bibescu, le-a dat să înţeleagă că numai glumise.

Şi-a dat seama însă foarte repede că socoteala îi era greşită. Nu făcuse până azi nicio încercare de zbor peste

oraş, nici nu avusese prilej să coboare în alt loc decât pe câmpul neted al poligonului de tragere. I se cădea acum să se gândească şi la primejdia unei coborâri silite. Dacă zbura peste oraş, unde putea să coboare? Doar pe calupul Pricopoaei, pe maidanul de lângă Malmaison, în piaţa Gării de Nord şi apoi tocmai spre Bariera Griviţei. Socotind că putea să plutească fără motor de vreo zece ori înălţimea, zburând la o sută de metri, îi rămânea să-şi aleagă loc de coborâre pe o rază de un kilometru”.

Prin urmare, pentru trecerea oraşului, avea nevoie de cel puţin şase ori şapte locuri prielnice aterisajului. Cum nu le putea găsi, trebuia, sau să crească înălţimea până la trei sute de metri, sau să ocolească oraşul pe câmp, printre satele Roşu şi Chiajna, ca să iasă deasupra Giuleştilor, de unde să se apropie de şinele trenurilor, spre Miazănoapte, până la Chitila. Calea asta îi mărea puţintel drumul şi îi era necunoscută. Trebuia să bată coclaurile, să-şi hotărască de mai înainte locurile, fiindcă nici pe arături sau în porumburi nu putea coborî.

Îl biciuiau însă amarnic, veştile de la aerodromul lui Cerchez. Michel Molia, pilotul, venise, Farmanul era gata montat şi trecuse la încercări din ce în ce mai cutezătoare. Se auzea chiar că, urmau zboruri de toată frumuseţea şi că francezul se dovedeşte desăvârşit conducător. Pe de altă parte, în hangarul lui Bibescu se lucra de zor…

Vlaicu nu-şi mai afla astâmpăr. A lăsat pe Sâmbătă să facă alergătura pentru aflat locurile prielnice trecerii şi s-a încleştat cu mâinile de volanul maşinii de zbor, în vrerea neînfrântă să-şi ajungă ţelul.

Într-adevăr, Vineri seara, când începuse a fumega amurgul peste întinderi, biata omenire din Roşu şi din Chiajna a tremurat de spaimă, împietrită la detunetul înmiit, la vâjâiala şi arătarea de apocalips, care gonea peste culmile caselor, în chil de pasăre uriaşă. Javrele

înfricate o zbughiseră pe sub lemiraj copii plângeau agăţaţi de fustele mamelor, femeile îşi făceai cruci, iar bărbaţilor le încremenise sudalma de groază în ga

Doar boii, paşnici, răsuciseră capul în sus şi, privind tăunu acesta zănatec, venit nefiresc la ceas fără vipie, au purce;

să vânture din cozi, chip să-l alunge.

Vlaicu, după ce şi-a atins ţinta – opt kilometri de la locul de plecare – a virat scurt şi s-a întors la Cotroceni, şuierând peste câmpuri. Făcuse şaisprezece kilometri.

Şi era Vineri 13 Iulie din anul o mie nouă sute zece. \ Astfel Duminică dimineaţa, la cincisprezece, când toate aşteptau deplin întocmite, mâna deprinsă, ochiul limpede, inimă hotărâtă şi locurile alese, venirea lui Abrudeanu a fost prăpăd:

— Frate Vlaicule, după masă la şase oare, sosesc la câmp Cottescu şi Colonelul Iliescu, să te vadă zburând.

Celălalt s-a scuturat:

— D-apăi iasta nu se poate că mi-am oareşce să lucru.

— Trebuie să laşi tot şi să stai aici. Doar sunt oamenii cari ţi-au făcut raport de ţi-au dat bani, frate, şi-ai putut construi maşina!

Atunci Vlaicu a răspuns, pe neocolite, crud şi adevărat, cum îi era gândul şi firea:

— D-apăi ce drac îmi mai pasă mie de ei?… şi fiindcă n-a avut încotro l-a luat pe gazetar de-o parte şi i-a mărturisit ce ispravă îşi pusese în cap. Negreşit, lui Abrudeanu i-a fost cumplit de necaz, dar era prea târziu. Cei doi n-ar fi simţit nicio bucurie să li se spuie că, Vlaicu are altele de făcut în singura zi când erau şi ei liberi, de puteau să-şi piardă câtevs ceasuri la câmp.

Gazetarul nu l-a înfrânt pe Vlaicu decât cu o vorbă pe

seama lui. Adică:

— Ş-apăi gândeşte-te, frate Aurel, ce-o zice lumea!

— O zice că mi-s mai tare ca Molia şi ca Cerchezu şi că gândacu meu e mai tare ca tăte-elea… Şi că am gătat cu inamicii… aşa s-a răpşit zburătorul. Decât, Abrudeanu a găsit viclenia.

— Da, frate. Dar de-or afla că nici Colonelul, nici Cottescu nu s-au dus la Chitila, ci au venit aici, n-o zice lumea încă mai de bine? Doar ştiu toţi că, ăştia doi, sunt cei mai pricepuţi în aviaţie…

Nada a fost aşa de bună, încât Vlaicu a înghiţit-o dintr-odată şi a rămas în undiţă”.

— No! Zău de Dumnezeu că aşa-i! Bravo, frate Abrudule, tu încă eşti deştept! şi a urmat cu alt glas Ş-apăi, măi, m-am cujetat şi eu că de ce să-i fac reclamă lucerchezu? Ce?

Astfel, a doua zi, gândacul zbura neînfricat în faţa lui Alexandru Cottescu şi a Colonelului Iliescu. Mai întâi un zbor scurt, pe curmezişul câmpului, apoi o stânga-mprejur de i-a îngrozit şi aterisare domoală, tăcută şi lină, de barză ajunsă la cuib.

— Esta o fo’ zbor de crezar! le-a lămurit Vlaicu. Iar Abrudeanu a trebuit să lupte greu, până să ajungă a înţelege şi a putea tălmăci că e vorba de un zbor de precizie. Într-adevăr, zburase la o jumătate de metru de pământ şi se ridicase spre capăt numai cât a fost nevoie să facă virajul. Apoi a urmat zbor de înălţime, la vreo cincizeci, şaizeci de metri, în ocoliş larg al platoului şi coborâre îndelungată, cu helicele înţepenite. O plutire într-adevăr tulburătoare. În sfârşit, zbor de distanţă spre centura forturilor, până ce aproape nu s-a mai văzut.

Arăta doar cât un vârf de ac deasupra zării.

— Ei, Colonele?… a şoptit Cottescu, şi avea o umbră

înduioşată în glas. Acum, spune drept, câte nopţi nedormite îţi răsplăteşte punctişorul acela, nimicul acela de colo?

— Da! De astă dată am avut noroc. a răspuns Colonelul, tulburat.

De astă dată însemna că de altă dată nu avusese noroc. Pe semne îi era gândul la avioplanul Căpitanului Rodrigue Goliescu, adăpostit acum în hangarele lui Cerchez de la Chitila, mai încet construit decât maşina lui Vlaicu şi până azi fără niciun rezultat ştiut. Se spunea doar că abia în curgerea lunii acesteia vor începe încercările. Dar asemenea vorbă se mai auzise de câteva ori, fără să-i urmeze dovedirea de adevăr.

— Am fo' zburat pân' la Chitila! a detunat Maistora şui la coborâre.

Cei de faţă s-au uitat unul la altul, nedumeriţi.

— Cum până la Chitila? Doar ai luat-o spre Miazăzi.

— De bună seamă. Dară eu nu vorbesc de direcţie, făr' numa de distanţă.

Şi tot Abrudeanu a trebuit să lămurească ce anume vrea să spue zburătorul, în graiul lui cu noduri şi cu mai multe oase decât carne. În dicţionarul aparte pe care şi-l încropea, Vlaicu dăduse Chitilei tălmăcirea: cincisprezece kilometri.

A doua zi, dis-de-dimineaţă, Bibescu i-a spus Maistoraşului ce văzuse la deschiderea aerodromului. Câteva zboruri făcute de Molia singur, apoi câteva cu călători.

— D-apăi şi Osmanu o fo' făcut aşa! Barem – esta ştie mai bine zbura?

— Zboară foarte bine., a răspuns Prinţul, stârnind pe Aurel să ceară lămuriri:

— Şi cum zboară?

La asta s-ar fi putut răspunde doar în glumă: Pe sus… sau în aeroplan. Deci Bibescu a zâmbit şi a dat din umeri, oarecum încurcat, neştiind ce anume să spuie. Atunci l-a ajutat Vlaicu:

— Cât s-o ridicat?

— <f Aa! Asta voiai să ştii? Cred că aproape de o sută de metri. În orice caz peste optzeci.

Încruntat, Maistoraşul a primit vestea fără bucurie. El nu avusese curajul să se ridice peste optzeci de metri, măcar că-şi hotărâse astfel. Se mulţumise cu mai puţin.

— < (Dar viraj pe dreapta face? a mai întrebat după câteva clipe de cumpănire.

— A nu! Cel puţin până acum n-a făcut. E primejdios.

— Bine! a încheiat zburătorul după o gândire temeinică. După aceea a dat orânduire de zbor.

De câteva minute plutea întins peste miriştile pălite şi tot urca. Măsura din ochi, după mărimea hangarului, înălţimea la care se află.

— Şaizeci… îşi zice. Apoi, după o sută ori două de mers pe linia zării, ca să-şi ia din nou viteză, urcă mai sus, tot mai sus…

— Fiuuu… fluieră jos, pe câmp, Ion Ciulu, cu gâtul strâmb şi privirea pieziş spre aeroplanul din văzduh, cum se uită păsările din ogradă la ulii cei vrăjmaşi. Are o mie de metri!

— O mie?… Poate că tocmai o mie nu are… spune zâmbind Bibescu Dar o sută, în orice caz…

27/U

Ciulu se supără şi se îndârjeşte, dar lasă mai puţin:

— N-are acolo cinci sute de metri?

— Nu… Cel mult o sută douăzeci…”

— Eee… are două suteee…

Negreşit tocmeala ar mai urma, dacă acolo sus, nu s-ar petrece o faptă de spaimă.

— Ce-i asta? gâfie bietul mecanic, nevenindu-i să creadă ochilor. A virat pe dreapta!

— Mda! face Principele de alături. Şi-ar mai spune ceva de nebunia care se vede sus, dacă toată obişnuinţa şi priceperea lui de zburător, n-ar fi încremenită faţă de virajele uluitort de scurte, făcute în loc, sub creasta cerului.

Într-adevăr, Vlaicu pare că a turbat. Încercase o întoarcere pe partea dreaptă şi fiindcă a simţit-o că se rotunjeşte la fel de bine ca şi cele de pe stânga, a mai făcut o întoarcere numai decât. Apoi, ca o sclipire de lumină prin créer, i-a trecut gândul că, fiind aşa de înclinat în timpul virajului, poate să-l urmeze până la împlinirea unui cerc întreg numai cu ajutorul cârmei de înălţare, iar nicidecum cu direcţia. Aceasta se schimbă acum în cârmă de înălţare.

Era o descoperire şi-a pus-o numai decât în faptă, învârtindu-se strâns şi ameţitor de iute, de parcă maşina era o mână care depăna zorită o aţă pe un ghem.

Când a ajuns jos, a ridicat mâna către Prinţ şi i-a strigat:

— No! Servus Bibesculc! Văz-t-ai? Acela i-a răspuns:

— Eşti un viteaz *domnule* Vlaicu. Un mare viteaz! Ardeleanul l-a măsurat o clipă cu ochii şi a priceput. I-a fost de ajuns să vadă că, sub faţa de aur a laudei pentru el, mai era şi alta. Acolo, bietul lui gândac n-avea parte de niciun gând bun. Dimpotrivă cu cât era socotită mai vitează mâna lui, cu atât aeroplanul era mai puţin preţuit.

Între cei doi zburători începuseră arătări de iarnă.

Când a întors maşina în hangar, Vlaicu a privit-o lung şi a mângâiat-o cu duioşie. Cu tonul acela vor fi vorbit cândva şi oamenii vechi, lângă altare, să potolească mâniile zeilor. Suna ca o rugăciune.

— Nu te supăra, măi tată, de vorbă lu’ Altfelu. Ela-i dedat cu Blériot-u… Eu nu-s viteaz, făr-numa tu eşti viteaz, gândacule! Ceea ce era un adevăr alături de-o minciună.

Dar gândacul s-a clătinat neînţeles, sub apăsarea mâinii grele; să fi zis că spune şi da şi nu…

De altminteri avea dreptate. Vietatea această nouă se întrecea cu stăpânul ei în vitejie. Era cea dintâi maşină a lui. Dar era ascultătoare şi vrednică, de parcă ar fi avut în carnea ei de fier, lemn şi pânză, deprinderi dintr-un neam întreg.

Zbura dumnezeieşte, după poruncă. Iar când Vlaicu, băgând de seamă că centrul lui de greutate, în zbor drept, e puţintel mai înainte şi trebuie mereu să ţie cârma de ridicare, a adăugat câteva bucăţele de blumb în coada tubului de aluminiu, nu mai era de aflat nicio grijă.

Grijile veneau din afară.

Zi de grijă mare, de cumpănă grea şi de durere i-a fost lui Aurel, aceea când s-a umplut hangarul Prinţului Bibescu de huietul motorului. Fie jos, pe câmp, departe ori aproape, fie sus, în brăzdarea cerului, privirea ardeleanului nu se mai putea desprinde de şandramaua care-l învenina, stârnindu-i temeri adânci, chinuitoare. Oricât ar fi defăimat el aeroplanul lui Blériot şi oricât i-ar fi cârtit împotrivă, spunând tuturor că e maşină proastă, nu putea uita că aparatul acesta era – cu singur spusese – cel mai bun din câte se aflau în Europ Ş-apoi, din Apus nu veneau numai vestirile zburătorilor mor din cădere, ci mai ales biruinţele lor.

Acolo, încă din April, aeroplanele ieşiseră la zboruri ispitit de fel de fel de premii şi de întreceri. Era mai întâi vechiul pre miu de o sută de mii de franci, înfiinţat de casa Michelin „Comp. Încă din 8 Martie 1908, pentru primul aviator care, pornind din orice despărţământ al Senei, va coborî pe vârf” 1 Puy de Dôme, adică la 1465 metri

înălţime, după ce va ocoli pe deasupra Arcului de L'Étoile din Paris şi a Catedralei din Clermont-Ferrand. Aşa dar, era de bătut o cale de trei sute şaptezeci de kilometri în linie dreaptă.

Apoi, oraşul Cannes făcuse şi el un premiu, alături de alte multe premii de zbor fără coborâre, de regularitare, de ateri-sare, de iuţeală.

Se vestise până şi un premiu pentru mecanici.

Piloţi necunoscuţi ca Frey, Crochon, Edmond şi Cristien-sens se pun în vază. Apoi vine Meetingul din Rouen unde bi-ruieşte Latham, Morand, Chavez, Cattenco, Dubonnet şi Dic-son, pe când la Reims, Blériot, bate recordul lumii de distanţă, zburând trei sute nouăzeci şi doi de kilometri; aici, la acest Meeting a zburat întâia oară, ca pasager, scriitorul Anatole France. I-a fost pilot chiar Henry Farman, care credea că-l mângie, spunându-i:

— În aeroplan nu-i nicio primejdie pe sus. Ne putem rupe gâtul numai la aterisare... Noroc că-i spusese asta după ce aterisase.

La meètingul de la Caen se încarcă de lauri un copilandru de şaisprezece ani, numit Marcel Henriot, apoi urmează întrecerea pentru circuitul de Est şi concursurile de la Bordeaux.

În sfârşit Paulhan, un soi de descreerat, deştept foc şi simpatic nevoie mare, zboară pe un Farman două sute de kilometri şi scoate cea dintâi fotografie din avion.

Acum să mai fotografiez şi eu!, spusese el în râs, neştiind că joacă lui lasă o zi în istoria omenirii. Era la douăzeci Aprilie 1910.

Tot Paulhan câştigă cursa de la Londra la Manchester, bătându-l pe Graham Wite, care zbura tot pe Farman.

Vin apoi zborurile de la Tours, unde Latham conduce şi el un, Blériot, Meetingul din Petersburg, cel din Verona

şi cel din Budapesta, urmat de altul la Anjou.

Doar în Germania lucrurile merg mai greu. Un singur zburator mai de seamă şi care izbuteşte să zboare de la Frankfurt la Mannheim, în două etape. Adică o sută de kilometri. E însă şi acela un Alsacian, Jannin şi zboară tot pe un Farman.

Piloţii se îmbogăţesc. Paulhan, ia un sfert de milion pentru cursa Londra Manchester. Effinofi se alege cu 75.826, 25 franci de la Meetingul din Cannes, în vreme ce Latham ia 59.326, 65, Van den Born 26.000, şi Chavez 12.326, 25. Morane, la Borne-mouth, câştigă 90.000, Drexel 23.775, iar Graham Wite, 21.275.

Puterea zborurilor creşte uluitor. Sommer zboară o sută şaizeci de kilometri, Jaques de Lesseps trece şi el Canalul Mânecii, în vreme ce englezul Rolls pleacă de pe coasta Angliei, vine peste ape, de face un viraj deasupra ţărmului francez, cât să dea drumul unui răvaş pentru prieteni şi se întoarce iarăşi peste Canal în ţara lui. Acum, un aviator izbuteşte în sfârşit aceea ce Blériot nu izbutise. Ridică în aer de pe apă un aeroplan aşezat pe plutitoare. Îl cheamă Fabre.

Iar în câmpurile de zbor se preface lumea.

Nieuport bate recordul de iuţeală, zburând o sută cinci ze de kilometri într-un ceas, douăzeci şi opt de minute şi treizec şi şapte de secunde, Bréguet ridică o încărcătură de o mi două sute de kilograme, iar Védrines, zburând pe un Blério cu motor Gnome, ajunge la o sută nouă kilometri pe oră, zbu rând de-a dreptul de la Paris la Londra peste Canal, adică tre’ sute optzeci de kilometri. După aceea, în trei salturi, goneşt de la Paris la Madrid, peste Pirinei.

Zborul Paris-Roma-Turin îl fac Beaumont, Garros, Frey, şi Vidart, suiţi pe aeroplane Blériot, Moranne şi

Deperdussin – o maşină nouă şi care-i hărăzită unei soarte neobişnuite.

Apoi, de-odată, începe o creştere nebună a vitezei. Leblanc bate recordul, zburând cu o sută douăzeci şi cinci pe oră, dar numai decât Nieuport i-l ia, căci face o sută treizeci. Înălţimea; cea mai mare o ajunge Loridau, suindu-se la 3280 cu un Farman, bătut repede de Felix Blériot, care urcă la trei mii patru sute nouăzeci. Dar recordul nu-l ţine mult nici acesta, căci Roland Garros, un spaniol îndrăcit şi ambiţios, se suie cu Blériotul lui la patru mii două sute şi cincizeci de metri.

Cât priveşte zborul de distanţă, biruinţa o au mă şinele lui Farman. Olieslaegers zboară şase sute douăzeci şi cinci de kilometri, iar Loridau, îl întrece în scurt, făcând şapte sute dintr-un singur zbor. Dar curând, Védrines şi cu Beaumont se luptă pentru premiul dat de Dailly Mail. Cel dintâi îl câştigă, izbutind să zboare o mie şase sute de kilometri, dar pierde cupa Michelin, în faţa lui Helen care aleargă uşor cei o mie o sută douăzeci şi şase de kilometri pe un Nieuport.

Şi acesta e un aeroplan de mare viitor, după câte se pare. De altminteri. Franţa, vede pe fiecare lună răsărind un nou inventator şi un nou aeroplan. Într-un singur an au ieşit la iveală, Moräne, Saulnier, Sommer, Hanriot, Maurice Farman, Deperdussin, Nieuport, Esnault-Peltrie, Bréguet şi Borée.

Câţi încă nu vor fi mai trudind în ateliere tăinuite? Şi poate nu aeroplane lucrate după cele cunoscute, ci forme noi, bizuite pe principii noi. Cum se aude că ar fi maşina uriaşă pe care o construieşte la Dunstall, în Anglia, locotenentul Seddon din marina engleză. Sau cea a căpitanului japonez Hing, ori a lui Hiram Maxim…

Drept este că, toată omenirea cealaltă nu se mişcă încă. Germania stă şi priveşte, aşteptând clipa când

aeroplanul va înceta să mai fie un semn de întrebare şi va putea să fie *construit*.

Aşa dar, dacă izbânzile multe şi mari din Franţa şi din America fraţilor Wright, au de ce înfricoşa pe Vlaicu, nepăsarea celeilalte lumi întregi faţă de zborul mecanic, îi pot da încă o nădejde. El, feciorul de mocan din valea Murăşului, a căpătat în istoria omenirii, un loc de frunte, pentru neamul său. E al treilea popor care a văzut din sânul lui inventându-se, construindu-se şi zburând, un aeroplan original. Şi astfel, nedreptatea care i s-a făcut lui Vuia, capătă cât de cât o îndreptare.

Privind gângania, pe care o scoate acum Bibescu din hangar şi o trece pe linia de zbor, Aurel Vlaicu îşi vede venind duş manul cel mai cumplit. De n-ar fi îndărătnic şi de nu s-ar orbi singur, ar mărturisi că-şi vede înfrângerea. De acum încolo, tânărul bălan şi plăcut face trup cu maşina vrăjmaşă. Zid s-a ridicat între ei şi nu se mai poate dărâma, chiar 4 aPä Vlaicu ar birui în fiecare întrecere aeroplanul franţuzesc. Mărinimia învingătorului n-o cunoaşte.

Acum nu mai vrea să zboare. Aşteaptă să vadă pe celălalt urcându-se.

Dar Bibescu nu e grăbit. Încearcă potolit aparatul, începând cu salturi mici. Vlaicu bănuieşte viclenie. Îl întreabă:

— D-apăi de ce drac nu urci?

— Am vreme. Îi răspunde celălalt. Iar Maistoraşul îi întoarce:

— Eu n-am! şi sare mânios în aeroplan, zburând îndelung şi înalt, rotindu-se vijelie, cu trudă aspră şi încordată să urce cât mai sus, să stea cât mai mult în aer, să alerge cât mai departe.

O săptămână întreagă ţine sălbătăcia asta. E ca o nemiloasă biciuire a puterilor lui. Se istoveşte fără chibzuinţă, ceas de ceas, fiindcă e hotărât să se arunce de sus din aeroplan, de-o vedea pe Bibescu întrecându-l.

Sau se năpusteşte cu gândacul în Blériot, să se facă praf amândoi.

Acuma luat un obicei. Scoate aeroplanul odată cu Bibescu, îl aşază alături şi aşteptă. Când se suie Blériotul, dă şi el drurhul la helici, apoi îi porneşte pe urmă şi urcă, urcă, urcă... Ţine să se ridice totdeauna cu cel puţin o’s. uţa de metri deasupra celuilalt şi nu coboară cu niciun preţ până nu-I vede pe el coborât mai întâi.

Când Bibescu sare din carlingă, îşi scoate cascheta din cap şi mănuşile din mână, Maistoraşul face vesel:

— Servus Bibescule! şi nebun, face viraj cu aeroplanul, ca şi când nu o maşină ci el, Vlaicu, ar chiui, ar juca şi s-ar da peste cap în iarbă, ca un bezmetic. După aceea, coboară cât mai aproape de Prinţ, ca să-i poată striga de departe:

— No! Acu fi-vei satisfăcut pe-un an de zile!

Şi aşa, în dicţionarul întortocheat al lui Vlaicu, se înscrie deocamdată următoarea formulă, în chip de definiţie: Vlaic u = Bibescu + 100 metri.

*

Într-acestea, gazetele huiau. Rusu Abrudeanu îşi împlinea îndatorirea cu râvnă de gazetar şi cu dragoste de frate, ceea ce trebuie tălmăcit că umfla lucrurile într-un chip îngrijorător.

Dacă Vlaicu îi spunea că a zburat patru kilometri, Abrudeanu scria opt, dacă-i spunea că s-a suit la o sută de metri, celălalt scria două sute. Din fericire, măsurătorile acestea erau greu de făcut cu ochii şi încă mai greu de izbutit fără ei. Adică aşa cum erau prietenii ori privitorii,

cari veneau tot mai numeroşi la câmp, să urmărească zborurile.

Şi din păcate, Aurel închidea şi el ochii. Nu la măsurători – căci aici nu putea să se înşele – dar la scrisul prin gazete. Ba, de la o vreme, când îl întrebau alţii:

— Cât de sus te-ai suit, domnule Vlaicu? el se uita la Abrudeanu, întrebând la rândul lui:

— Cât să fi fost, frate, că eu la alta ei & în cu gândul?”

Joaca asta era şi bună, era şi rea. Bună pentru lumea obişllnuită, dar rea pentru cei care căutau prilej de hârâială – sali aveau pricini să se socoată oarecum nedreptăţiţi. Au început să umble vorbe pe ici pe colea, că succesele lui Vlaicu se că-mi sulemenesc înainte de-a coborî pe şoseaua Cotrocenilor, ca să ajungă la gazete. Cu ajutorul câtorva bine voitori, zvonurila au ajuns şi la ministrul de război, unde au trecut, de la Bö-l teanu, chiar la cabinetul ministrului, apoi şi la Preşidenţia Consiliului. Numai la Haret n-au ajuns, fiindcă le-a închis uşa Jan Dumitrescu.

— Vlaicu e-un incapabil! crâşnea vânăt unul, care născocise şi el un aeroplan, iar acum umbla pe la Ministerul del Război să lămurească pentru ce pricină încă nu poate zbura… îşi face reclamă cu scriitorii lui. Atâta tot… Aparatul lui; e o jucărie de nebun, fără stabilitate, fără soliditate… fără incidenţă… Are să-şi rupă gâtul, când nici n-o gândi!

Vorbele astea, – întocmai – au răsunat de câteva ori şi pe aerodromul de la Chitila. Iar fiindcă se întâmpla să fie şi Michel Molia de faţă, vorbele au fost spuse într-o franţuzească foarte bună, sau cu o adiere de accent slav.

Cerchez, a ascultat şi dând din umeri a zis:

— Nu ştiu… N-am văzut aeroplanul…

Dar în fundul inimii lui ar fi fost mulţumit să fie adevărat ce auzea, pentru că şi pe dânsul îl sâcâise căutarea asta neobişnuită de care se bucura Vlaiçu pe la gazete, pe când el şi aerodromul acesta, unde se cheltuise atâta inimă şi atâţia bani, trebuia să-şi plătească până şi ultimul rând de publicitate.

Michel Molia, simţea lucrurile ca şi Cerchez. Om foarte ager cum era, a găsit în isteţimea lui un plan, ca un tăiuş foarte ascuţit. Străin aici în ţara, unde fusese aşa de bine primit, nu-i era la îndemână să se amestece într-o dihonie de localnici, oricât l-ar fi privit şi pe dânsul toată frământarea aceasta. De aceea, le-a spus:

— Iată. Ce-aţi zice, dacă a-şi face un zbor până la Cotroceni? Ar fi un bun prilej să dau bună ziua românului dumneavoastră.

Cerchez a ridicat ochii şi i-a privit zâmbetul uşor de pe gură. N-a răspuns. În schimb, celălalt a izbucnit:

— Aha! Într-adevăr, e un gând minunat. Îl vei sili să zboare cot la cot cu dumneata… şi…

— Oho! a făcut Molia râzând. Cot la cot? E cam mult spus! Prea e nepotrivită lupta între un pilot vechi ca mine, pe aeroplan încercat, renumit ca ăsta şi tânăra invenţie a românului… Nu crezi?

Socoteala era drăcesc de bine făcută. Vlaicu era de mai înainte înfrânt.

Ca să fie însă cât mai simţită înfrângerea, s-a ales din vreme ziua pentru această vizită şi Bucureştii au fost umpluţi de zvonul ei. Fireşte vestea suna frumos:

Primind ştire despre succesele dobândite în ultimul timp de domnul Inginer Vlaicu, dl. Michel Molia, cunoscutul pilot şi director tehnic al aerodromului Cerchez § Comp. a hotărât ca în ziua de Luni 2 August, după amiază, la ora cinci, să zboare direct de la Chitila la Cotroceni spre a saluta aşa cum se cuvine opera primului

aviator-inventator român.

„*”.

Era galben Abrudeanu, când i-a întins foaia, dar de două ori mai galben s-a făcut zburătorul, citind-o. A priceput pe loc toată împletirea de iţe şi a bănuit în clipa aceea, că nici Bibescu nu e străin de ele. De multă vreme îl tot încerca o nedumerire. Auzise, citise şi ştia că aeroplanul lui Blériot poate sui bine, aşa cum suise cu Garros până la patru mii şi două şu + cincizeci de metri. Mai ştia că poate zbura mult, cum zburas însuşi Blériot. Îl mira deci şi pe bună dreptate, că Prinţul n se urcă mai mult. Îşi închipuia uneori că Bibescu este fricos îşi închipuia alte ori că maşinile, care zboară aşa de sus şi d mult, au putut avea motoare anume…

Acum însă, deodată, a priceput că vecinul lui de câmp a făcut toată punerea asta la cale, pentru ca să limpezească lucrurile într-un singur zbor.

I s-a părut urgie fără seamăn. S-a încrâncenat inima în el. Tremur surd a huit în carnea şi în gândul lui. Se simţea hăituit ca o fiară…

A întors ochii goi către Abrudeanu. Nu-l mai vedea decât ca pe-o umbră. A întrebat cu glas slab:

— Ce-or avut cu mine?

Ceea ce-l durea mai cumplit decât toate, era că se făcuse seară. Nu mai putea zbura. Şi era Vineri. Adică nici a doua zi nu putea să încerce. Rămânea numai ziua de Duminică.

— Or însucit-o fain, inamicii! a şoptit el. Pe urmă a şuierat printre dinţii încleştaţi.

— Apăi, f ieri Doamne de le-o succede!

În noaptea aceea s-a pârjolit ca în friguri. Vedea dărâmându-se, dintr-odată, tot ceea ce izbutise până acum, toată istoveala şi toată truda câinoasă a paisprecece ani…

Iar asta era cu atât mai dureros, cu cât vremea din urmă îi deschisese fereşti tot mai mari către nădejde.

Cel puţin de s-ar fi isprăvit la început.

I se în vârtej esc toate gândurile nebune care l-au putut încerca în viaţă. Până. şi. gândul. să-şi cumpere un revolver şi să se împuşte înainte de zbor. Crede că aşa, nimeni n-ar mai bănui adevărul

Ce bună i-ar fi liniştea căsuţei albe din Binţinţi, cât de săracă e şi cât de necăjită. Şi-l închipuie pe Ion meşterind ceva pe un scăueş sub crengile frăgarului din curte, în timp ce neică Dumitru, răzămat de stâlpul porţii din ştiobor, cisluieşte molatec cu vecinii.

De ce nu se poate duce acolo dintr-odată, ca un gând? De ce chinul ăsta, care nu se mai isprăveşte?

— M-ai fo' făcut fără noroc, mamă…

Şi pe buza arsă, care pâlpie şi şopteşte fără glas cuvinte aşa de triste, lacrima se prelinge încetişor: picur de ceară străvezie, pe o lumânare care se stinge.

S-a răzgândit. Cu toate că-i zi de Sâmbătă, se hotărăşte să zboare. E în deznădejde şi teamă nu mai are rost. Ce să-l mai primejduiască?

Dar când trece prin dreptul Grădinii Botanice, dis de dimineaţă, vede vârfurile copacilor răvăşite de vânt.

Sus, în câmp, suflarea e în toi. Oricât ar fi de cutezător, nu îndrăzneşte să înfrunte deodată două duşmănii. Aşteaptă, nădăjduind o potolire a răbufnelilor, care până şi în fundul hangarului clatină şi zdruncină maşina de zburat.

Toată dimineaţa, vântul n-a slăbit o clipă. Spre amiază s-a mai lăsat. Iar pe seară, Vlaicu asocotit că-şi poate scoate aeroplanul în câmp.

Prietenii erau îngrijoraţi:

— Mai aşteaptă, dragă. Nu te încumeta. Asta e

furtună nu-i vânt! i-a zis stăruitor Gârleanu. Dar Vlaicu i-a răspuns răstit:

— D-apăi acu de nimic nu-i bai. şi a sărit în maşină.

— E o nebunie ceea ce face, pe onoarea mea! a splH

celălalt, dând din umeri, îndurerat că nu poate să-l aducă în înţelegere. jfl

Motorul însă pornise. 9

Vântul venea aprig, cu răbufneli tari. Aripile se umflau şfl aeroplanul tresărea, jucând pe arcuri. Când a pornit s-alerge pă câmp, în steriţa şuierului, a sărit în aer înainte să-şi mai întoarcă

zburătorul cârmele. Cât ai clipi, a zvâcnit în sus, săltat de vântl şi îndată coborî iarăşi la două palme. Speriat de asemenéJB

zvârlituri, care îi primejduiau în chip vădit maşina, Vlaicu à tăiat motorul şi-a lăsat aparatul în voia lui şi a lui Dumnezeulj

Din fericire, cele câteva harapnice de aer, care l-au întâmpinat nu i-au buşit prea tare roţile de pământ. Ji

— Nu se poate… a spus el, dându-se învins. i

Dar în clipa aceea, dintr-o ceată de privitori străini, cineva!

a spus tare: îi

— Haidem în oraş, băieţi; mnealui se teme şi de răsuflarea noastră să nu-i clatine maşina… Ce? Asta-i pilot?… Ăsta-i farsor!

Aurel s-a învineţit. Închide ochii să nu mai vadă pe nimeni şi pleacă la hangar.

Iar în vreme ce Gârleanu simte mâncărimi în palme, fiindcă şi nu uită că a fost ofiţer, cel care aruncase vorba pleca repede!

spre şosea. I]

Destrămarea din el a fost aşa de adâncă, încât Duminica şi-a trudit-o fără rost.

E drept că, dimineaţa, păruse liniştit şi vesel. Le spusese la cafenea:

— Apăi eu, frate, mi-s dedat cu răul, dar eu negreşit oi zbura mai departe…

Numai că, pe câmp, a zburat neîndemânatec, înfricat, de s-a uimit el singur că nu şi-a rupt vreo roată. Iar Luni, după amiază, când a văzut ce cârduială de lume năvăleşte pe platou, ce şiruri de trăsuri şi de maşini varsă cete de oameni în şosea, a socotit că n-are altă scăpare decât să ia un ciocan, să farme ceva la motor, numai să aibă pricină a nu zbura.

Prietenii, simţindu-l în cumpănă, încercau zadarnic să-i dea un pic de inimă. Nu le răspundea nimic. Mozolea un muc de ţigară de mult stins între buzele învineţite, şi nu cuteza să-şi scoată mâinile din buzunar, ca să nu se bage de seamă că-i tremură.

Atunci, Chendi, a avut o răutate care a fript ca un şfichiu:

— Eu una văd, ţie ţi-e frică de ăştia!

Ca pălmuit, a întors capul şi a căutat în fruntea lui cu ochi numai sânge:

— Frică? Îţi vedea voi că nu mi-i frică! şi le-a întors spatele, pornind cu paşi turbaţi spre aeroplanul din câmp. Nu se mai ducea să zboare. Se ducea să se prăbuşească.

Când aeroplanul, desprins de pe iarbă, a săgetat prin faţa cetei de prieteni, Vlaicu a întors repezit capul spre Chendi, cu ochi care spuneau:

— Frică? îi vedea!

Apoi gândacul a chihotit spre slăvile lui.

Pluteşte acum la cincizeci de metri înălţime, rotind deasupra aerodromului. Întoarce capul şi se uită jos, privind pregătirile de zbor ale lui Bibescu. Îl aşteaptă cu o încordare neînchipuită să vadă ce face, cât se urcă…

Iată-l… A pornit… Blériotul luneca pe jos, târâş, cmÊ

gânganie cu aripile desfăcute… Nici n-ai zice că s-a desprij de pământ. 9

Urcă… se apropie… WÊ

Vlaicu roteşte înainte, la aceeaşi înălţime, cu ochii la dufl manul care se tot suc. *m*

Douăzeci de metri… treizeci… patruzeci… J

Acum plutesc amândoi pe aceeaşi apă*. m*

Privirea ardeleanului s-a uscat. E parcă şi rece şi fierbină J

de atâta încordare.

Ce face Bibescu? I

De ce nu urcă?

A! Poate că-l aşteaptă pe el…

— No! Bine! Haida!…!!

Şi suceşte scurt volanul, repezindu-şi aeroplanul în sus

Acum e la o sută de metri. Caută îndărăt.

Ce face Bibescu? A rămas tot la cincizeci de metri? IIA n aşteaptă!

Dumnezeule! Ce înseamnă asta?… Aeroplanul lui Bibescu a început să coboare… j

Coboară cu adevărat!

Cu adevărat!…

Patruzeci de metri… treizeci… zece… \ţ

Nouraşul de praf din roţile care dricuiesc pământul, spun ochilor de sus că Blériotul şi-a încheiat zborul.

Peste asprimea încordării vine ca o mângiere bună.

Lunecă;

În piept ceva cald şi odihnitor. Dar numai pentru o clipă.

Numaidecât fulgeră îndoiala:

— D-apăi l-o fi aşteptând şi pe – el a al Cerchezului… *>

Şi socotind că, nu mai are cum da îndărăt de la lupta pur-eeasă, suceşte gândacul cu gâtul spre partea Chitilei, pornit către satul Militari.

E singură scăpare ce i-a mai rămas. Vrea să iasă înaintea lui Molia şi să vadă – departe de ochii privitorilor de pe aerodrom – dacă nu cumva, *totuşi* e vreo nădejde să nu iasă zdrobit din întrecere. Dar Molia nu se vede…

Vlaicu zboară înainte, încăpăţânat, pândind în zare. Până ajunge deasupra Militarilor nu zăreşte nimic. Atunci ocoleşte şi se întoarce.

Când pluteşte peste podiş, vede însă mare frământare în „mulţime. Din felul cum stau acum toţi privitorii răsuciţi, din fluturarea manilor, Maistoraşul înţelege că nu-i vorba de dânsul. Trebuie să fie Molia.

Atunci virează îndrăcit şi se întinde la drum, îndărăt, spre Militari.

Într-adevăr, acum în zare, departe, se desprind de pe cer două liniuţi negre, care cresc

Inima lui Vlaicu bate scurt, zvâcnind. Mâna îi tremură pe volan. Nu i se pare să fie mai jos decât Farmanul. Totuşi înalţă cârma şi urcă. Celălalt îşi urmează drumul.

Maistoraşul urcă mereu.

Molia îşi vede de cale.

Curând, e între ei o deosebire de-o sută de metri. Deci încă odată:

Vlaicu = Molia + 100 metri.

Dar cât o să ţie aşa?...

Căutând din ochi poligonul de tragere. Molia e prea aţintii jos, ca să vadă ce se petrece sus, lângă el... Sau deasupra lui îi de două ori mai sus decât el... 1

Vlaicu ocoleşte acum, să-i zboare cât mai aproape. L-a lăsatl să treacă puţintel mai înainte, dar aşezaţi amândoi pe acelaşi drum îşi poate măsura bine iuţeala faţă de franţuz...

Doamne! E adevărat?...];

Urlă, de mai să acopere urletul motorului:

— Îl tăiem, gândacule şi pe Farman!;

Într-adevăr s-apropie... tot mai mult... şi lunecă pe]

deasupra înainte...

Apoi, neîndurat, ca să arate lumii mai mult decât, atât, urcă şi mai sus, până pune între el şi Molia o distanţă, care face să detune tot câmpul plin de oameni în urale bucuroase...

Acum zâmbeşte... În sfârşit zâmbeşte. Sângele bate uşor, întorcându-se în obraji, mâinile prind şi ele viaţă. Simte că degetele i-au înţepenit pe volan şi că-l dor.

Iar pe când Molia coboară încet, greoi, prelung, gândacul din creştetul slăvii îi face de strajă, învârtindu-se deasupra lui.

— Trăiască Franţaaa!

— Trăiască România! i

Aşa aude hăulind de jos, în clipa când a tăiat motorul şi-şi fâşie dulce alunecarea aripilor spre pământ...

— Trăiască Molia!;

— Trăiască Vlaicu! Aşa?...

— No!... Fie cum ziceţi... Făr numa eu oi striga: Trăiască gândacu tatii!

Şi în ochi creşte o ceaţă uşoară, care trece repede.

Prietenii îl iau pe sus şi-l împing spre Molia.

— Spune-i o vorbă! Felicită-l! îi şopteşte Abrudeanu. Iar Vlaicu, strângând mâna Francezului în labă plină de ulei, zice din toată inima:

— Fain, frate franţuz, aşa să zbori mereu, c-ai fo' zburat număru einz!

După aceea se întoarce către Iosif şi spune încet:

— Apoi acu, frate Steo, crezi-mă o nu, eu una ţi-oi spune: zău de Dumnezeu, că mi ţi-l tai aspru şi pe Blériot-u şi pe Farmanu …

Poetul însă răspunde îngândurat şi îndoit.

— Bun… Să dea Dumnezeu…

Cum se înţelege, Iosif credea altminteri. Avea şi pricinr De jos se văzuse altfel. Câteva clipe s-a părut că Vlaicu merge mai repede, dar curând Farmanul l-a lăsat în urmă. Ş-apoi, au ascultat ce spuneau câţiva ofiţeri, cari păreau pricepuţi şi vorbiseră cu Bibescu. Erau tot cuvinte îndoite despre aeroplanul românesc şi numai laude pentru celelalte.

— Garros s-a urcat la patru mii de metri…

— Farman a zburat două slite de kilometri…

— Dar Vlaicu? Ce credeţi? a întrebat cineva.

— Mde! Ştiu eu…? Oricum e o încercare onorabilă.

— Totuşi parcă zboară bine, nu?

— Mda… Da… oricum… putem avea noi pretenţia să ne asemuim cu francezii?…

— Totuşi… adineauri, Vlaicu s-a suit mai sus decât…

— Ah! Adineauri a fost numai încercarea aparatului.

Întrecerea acum începe.

După câteva clipe, Iosif s-a întors spre Chendi, care-şi mozolea ciudos mustăţile:

— Ilarie, eu zic să plecăm…

— Poate că ai dreptate. E crudă toată povestea asta! apoi cu alt ton: Vezi? Tot e mai bine în literatură. Eu te înjur, dar poţi să crezi că sunt prost şi nu pricep… Pe când aici e limpede: masori geniul cu metrul…

Le era inima frântă, dar de plecat n-au putut pleca.

Acum cele trei aeroplane şedeau, în sfârşit, la rând ca soldaţii. E stranie treimea aceasta. Nimic semuitor între maşini, decât doar faptul că trustrele puteau să zboare. Iar treimea piloţilor încă mai stranie. Nimic semuitor între ei: Un burghez franţuz, un Prinţ Valah şi un mocan din comitatul Hunedoarei. Lumea de mâine era această? Amestec aşa de tulbure de forme, de graiuri, de naţii şi de cinuri omeneşti?…

Înfricat privea Iosif la toate acele înfăţişări, aşa de îndepărtate lui.

Mângâia căpşorul Corinei de lângă el şi gândea:

— Ce te-aşteaptă pe tine? Ce lume? Ce fel de viaţă, de simţire şi de gând, îşi pregătesc ţie uneltele astea, care sfredelesc cerul lui Dumnezeu?

Avea o spaimă nedesluşită, văzându-le. Dacă n-ar fi ştiut că o are faţă de orice maşinărie în plin mers, faţă de locomotivele purcese vijelie ori faţă de motoarele pornite, ar fi fost îndreptăţit să creadă în cine ştie ce presimţiri

Molia s-a uitat îndelung la aeroplanul lui Vlaicu, ascultând lămuririle date de Bibescu. Nu-şi îngăduia să spuie ce gândeşte, cum nici Prinţul nu putea să-şi mărturisească părerea întreagă. Dar amândoi socoteau invenţia ardeleanului o jucărie primejdioasă, şi, din punct de vedere al temeiurilor aviaţiei, o erezie.

Francezul care, luat de uralele lumii şi de felicitări,

nici măcar nu văzuse aterizarea Maistoraşului, a fost îndreptăţit să întrebe:

— Ştie omul ăsta şi altceva decât ştim noi?

— N-aş putea răspunde, a zis Bibescu. Apoi ridicând dintr-un umăr, a depărtat braţul şi a încheiat: Să dea Dumnezeu să fie aşa!

De departe, Maistoraşul, pus la pândă, urmărea printre capetele oamenilor convorbirea celor doi. A înţeles aşa de bine ce-şi spuneau, încât, atunci când Bibescu l-a chemat să-l întrebe:

— Ei, domnule Vlaicu, pornim la întrecere de înălţime? Cine pleacă mai întâi? Aurel a răspuns:

— Apăi plecaţi voi, că eu de loc v-oi trece peste capu' vost! spusese vorbele tăios, rău, necioplit. Principele, neînvăţat cu asemenea ocară, l-a privit o clipă cu coada ochiului, apoi i-a întors spatele murmurând: – Sang de berger!

Ardeleanul, apucă brusc mâna lui Ciulu şi întreabă repede: – Ce-o fo' zis? Mi se pare că m-o înjurat!

— Nu cred. face Ion. Dar Vlaicu scosese carneţelul lui peticit şi scrie îndată lat şi strâmb:

Sandăberje.

Era hotărât să întrebe pe Iosif ce înjurătură e asta.

Peste câteva minute, câmpul e ca o apă tulburată. Cele trei motoare bubuesc puternic, acoperind zarvă lumii.

Molia dă drumul cel dintâi şi pleacă cu greoiul lui Farman. Urcă încet, de simţi greutatea celor cinci sute de kilograme, purtate de aripi.

Îndată lunecă după dânsul, în sus, aparatul mlădiu al Prinţului.

Ochii mulţimei se întorc acum la Vlaicu. Ci el nu porneşte. 1 Motorul lui bate în plin, helicele vâjie cumplit

şi trag, încât abia abia se mai pot împotrivi soldaţii, care ţin frânghiile întinse. Cu mâinile pe volan, ghemuit, cu privirea ţintă spre celelalte aeroplane ajunse sus, ardeleanul aşteaptă. Apoi, deodată ridică mâna, iar maşina scăpată ca o săgeată din coarda arcului şi într-o clipită a şi sărit de pe iarbă…

Cât vezi cu ochii, lumea e un frământ de braţe urătoare. Chiuitul străbate, peste larma motorului, până la urechea Maistora şului.

Ci el nu urcă. Merge praştie, întins şi drept, ras pe faţa pământului, până la cealaltă margine de câmp. Acolo, se aruncă în sus şi se răsuceşte pe loc, vârtej, cu aripile ajunse perpendicular.

Lumea ţipă de spaimă, apoi, deodată, izbucneşte în urale. Aeroplanul s-a îndreptat şi vine neted înapoi. Parcă se năpusteşte în mulţime.

Dar de la o sută de metri depărtare se răsfrânge uşor în sus şi urcă, trecând detunat peste capetele oamenilor, ca o vijfelie.

Acum merge pieptiş spre naltul cerului. Se tot duce pe aceeaşi coastă nevăzută, până ce pasărea uriaşă ajunge cât un vindereu de-o şchioapă.

Acolo, ocoleşte larg şi-şi caută vrăjmaşii. Se îndreaptă spre ei, se apropie, apoi le trece pe deasupra…

Bungetul privirilor de jos freamătă;

— E mai sus decât Molia!

— E mai sus decât Bibescu!

Dar lupta din căile cerului abia a început. Şi Molia şi Bibescu se înverşunează să urce. Ridică botul aeroplanelor spre suiş şi năzuesc deasupra.

Vlaicu rupe bătălia. Cârmeşte şi fuge:

— Frate, se dă bătut! şopteşte Iosif.

Chendi nu-i răspunde; priveşte cu ochi de negură

goana lui Vlaicu şi urcuşul celorlalţi.

Peste câteva clipe gândacul ocoleşte iar şi se întoarce spre duşman. E prea sus, ca să se mai poată şti bine pe câmp care-i mai ridicat din ei.

Maşina lui Vlaicu s-apropie de Blériot: zboară drept pe deasupra ei şi-o întrece.

— E mai sus decât Bibescu!

— Merge mai repede decât Bibescu! strigă lumea. Într-adevăr, i-a trecut cruciş pe deasupra. Acum s-a întins spre Molia, lunecă peste el şi-l lasă în urmă.

— < (E mai sus decât Molia!

— Merge mai repede decât Molia! hăue mulţimea. Iar mişcarea începe de la capăt. Odată şi încă odată. Ş-apoi niciodată.

În cârliga lui îngustă, Maistoraşul priveşte în jos aeroplanul lui Molia depărtându-se. S-a dat înfrânt şi coboară. Văzându-l, Bibescu îl urmează. Acelaşi gând i-a făcut pe amândoi să rupă luptă:

— Chiar de-ar ţine întrecerea până diseară, Vlaicu nu se dă bătut. %

Nici nu s-ar fi dat. Acum era într-adevăr un viteaz. Nu mai vedea nici cer nici pământ, vedea numai cele două aeroplane. Frica de înălţime, neîncrederea în tăria aeroplanului sau în nedibăcia mâinilor lui, pieriseră toate, ca un fum. N-afjj habar la ce înălţime se află. Înălţimea o socotete doar fă É

de vrăjmaşi.

Dar când aceia au ajuns jos şi nu mai are protivnic, simţej deodată pustiul uriaş din jur. E singur într-un hău şi-l copleşeşte urâtul. Iar zvâcnirile, salturile şi căderile uşoare ale aero

planului pe grunjii de aer, abia acum le simte şi abia acum

Îi fac rău.

Din fericire, poate coborî. Apleacă botul maşinii şi se lasă întins către pământ.

Când taie contactul, să-şi aşeze gândacul în bună netezime a plutirii, nici nu bagă de seamă că s-ar fi oprit motorul. Uralele lumii îl asurzesc. De n-ar îngheţa helicele, ar crede că motorul încă merge.

Lumea a dat năvală din toate părţile. E o neorânduială cumplită, o descleştare de bucurie înlăcrimată, care nu mai ţine seamă de nimic Bietul Vlaicu e turtit peste buza car-lingei, iar gândacul tremură, zgâlţâit din toate încheieturile subţiri.

Zadarnic luptă Ciulu cu toată armata lui de oşteni, să apere de iureş aparatul. Singură scăpare e să-l gonească pe Maistoraş:

— Pleacă dom inginer, că ne rup maşina! La ţipătul acesta, Vlaicu se trezeşte. Sare în câmp şi trage după el droaia de oameni. Nu prea departe însă. L-au înşfăcat de mâini, de mijloc, de picioare şi acum îl poartă chiuind pe umeri, sus, până ce-şi află prilejul să-i învingă cu o glumă bine venită, dar plină de venin şi de răzbunare:

— D-apăi cu aşa aeroplan nu ştiu merje pe sus!

— Esta te clatină ca Bleriot-u!…

Molia se urcă în Farman. Lângă el, în scaunul pasagerului, se suie Rodrigue Goliescu, să zboare amândoi la Chitila, îndărăt, înainte de a da drumul motorului, francezul se întoarce spre Căpitan şi arătându-l din cap pe Vlaicu, zice:

— Asta-i! Aeroplanul… mde!… Dar nebunul ăsta e un om!

Şi a spus-o cu durere, dar cu toată cinstea, aşa cum se cădea unui suflet de zburător.

— Frate Steo, ia spune. Ce-i aceea Sandăberje? Aşa mi-o zis oarecine.

— Sânge de mocan!

— No! face Vlaicu, vesel: Sărac de el! Eu amfo crezut că m-o fo' înjurat! Apăi acu odată ce le-am trecut doară peste cap, încă şi aceea poate fi, că nu m-oi supăra…

Peste un ceas, la Kubier, Vlaicu a rămas la o masă numai cu Iosif. Poetul şi-a pus obrazul în palmă, cată neclintit în ochii lui şi-l ascultă sporovăind vesel despre Dumnezeu ştie ce. Nu-l aude. Gândul i-i în altă parte. Într-un târziu şopteşte:

— Măi, frate Aurel! Tu ştii că eşti om mare? Maistoraşul râde:

— Du-te dracu' mă… Tu mă râzi!

— Ba nu zău! murmură Iosif trist. Apoi întreabă: Spune-mi şi mie ce simţi când eşti un om mare?

Acum Vlaicu întinde mâna peste masă şi-i strânge cotul, cald, răspunzându-i duios şi larg, ca un cântec moale:

— Apăi frate, ţi-i foame şi ţi-i somn… şi ţi-i dor de o fătucă fainã, care să te facă a uita de tata mărirea…

Fruntea lui Iosii se înseninã. Ochii lui Iosif s-au tulburat.

…Dudue ţara de izbânda lui Aurel Vlaicu. De la cel din urmă plod mucos din mahalaua Cotrocenilor şi până la Primul Ministru, nu-i om să nu-i ştie numele, să nu se bucure auzindu-i ispravă. E o izbândă a fiecăruia, fiindcă-şi află împlinită în el, o fărâmă din visurile lui. Dragostea de oameni mari, agăţarea de ei, a fost totdeauna o formă de răzvrătire şi de răzbunare apropiei tale umilinţe şi neînsemnătăţi. Iar un biruitor plecat din lumea cea mai măruntă, cea mai înemurită mulţimii mari, prin aceea

creşte mai stăpânitor, că este mai deplină răzbunare, în faţa graniţelor omeneşti, aşa de anevoie de trecut.

…Era pe atunci o vreme neaşezată şi norodul îşi căuta sufletul. Îl căuta, neştiind că-l are, ori poate încerca să-l alcătuiască? Nu se poate răspunde limpezime după ceaţă. Dar ivirea lui Vlaicu era ca un strop de lumină picurat în neguri. Era o săvârşire. O săvârşire deplină, fiindcă şedea pusă la răscruci de leaturi, unde s-aduna povestea de ieri cu maşina de mâine.

Făt Frumosul basmului bătrân, chiuia într-adevăr prin văzduh, pe calul hrănit cu jăratec”.

Aşa se va scrie, poate, peste zece ani, ori peste un sfert de veac, atunci când timpul îşi va fi întors faţa de la noi, mulţimea zilelor de acum.

Dar sufletul nostru va rămâne şi seva înţelege. Chinurile, sărăcia, lacrimile şi biruinţa lui Vlaicu, îl va arăta. Feciorul lui neică Dumitru din Binţinţi este povestirea vremii şi năzuinţele noastre…

Sub lampa care pâlpie gălbue, ştearsă, scriitorul lasă condeiul din mână. Pogoară fruntea în palmele reci. Nu-i mulţumit de ce-a scris. E a patra ori o cincea foaie, pe care o începe de la capăt. Are s-o arunce şi pe asta, pentru că nu izbuteşte să depene în el un fir neted şi luminos, prin care să poată arăta, dezbrăcat de sine, înălţimea unde-l vede ridicat pe Vlaicu. A sărit şi el, asemeni gândacului său, peste spicul ierbei, iar de aici încolo i-i calea* deschisă până sus, la Dumnezeu.

De bună seamă, îl tulburaseră adânc pe Iosif priveliştile zborurilor făcute. Dar mai adânc l-au zguduit dezlănţuirile din sufletul mulţimii. Acolo, mai ales, era de priceput ce cale purcede să bată numele zburătorului.

Acolo şi în huietul prelung pe care l-a găsit în oraş, la întoarcere, de parcă alergase zvonul biruinţelor înainte chiar de împlinirea lor.

Gazetele de a doua zi n-au făcut decât să însemne vorbe sărace: < (Triumful lui Vlaicu cum scria *Universul*, Apoteoza străduinţelor unui român şi Una din cele mai frumoase zile pe care le va aminti vreodată istoria aviaţiei în România cum’s ori a & *Indépendance Roumaine*, ca şi toate titlurile însufleţite din *Minerva*, *Adevărul*, *Epoca*, *Dimineaţa*, *Viitorul*, *Lupta* lui Gheorghe Panu, sau însăşi *Seara*, erau doar o palidă mărturisire. Ochiul şi sufletul cititorilor puneau însă basm peste vestirea jurnalelor şi ridicau fapta dincolo de ea, recum-pănind-o.

Într-o săptămână-Aurel Vlaicu nu mai era nici sărac, nici bogat, nici tânăr nici bătrân, nici fecior de ţăran, nici inginer;

Inventator, constructor, sau pilot, ci doar *Vlaicu*. Iar astsî însemna duh de izbândă.

Iosif văzuse bine.

— Dar Maistoraşul nu pricepea nimic din toate acestea. S-a bucurat văzând ce înţesare creşte pe aerodromul Cotrocenilor zi de zi şi a tot zburat să deprindă năravul gândacului iar totodată să învingă înainte pe vrăjmaşi.

Chiar a treia zi, după întrecerea de pomină, din ziua de 23 August, adică la 25, Miercuri, Molia i-a mai dat prilejul unei biruinţi.

Plouase dimineaţa şi cerul era nalt, răcorit, proaspăt. Cam la un sfert de ceas după ora şase, de seară, Michel Molia se urca în Farmanul lui pe aerodromul Chitilei, ca să-şi facă zborul obişnuit.

Cel puţin aşa se părea.

Dar, prins în scaunul lui, pilotul arăta cu gândul dus,

îne-gurat. De două zile tot aşa era. Biruinţa românului îl umilise îndoit. Şi ca pilot şi ca francez. Vlaicu învinsese dintr-odată zburătorul şi aeroplanul. Iar Molia nu purta cu inimă uşoară gândul că ţărişoara aceasta Balcanică fusese în stare să-i înfrângă meleagul său luminat, într-o întrecere de unealtă nouă, unde Franţa biruise America şi învăţase lumea întreagă.

Ar fi dat bucuros vina pe aeroplanul Farman cu care zbura, căci fusese construit la Chitila, în atelierele lui Cerchez, de pe aerodrom, iar nu adus din Paris. Dar construcţia românească, oricât de greşită ar fi fost, nu putea să lămurească de ce, chiar în Franţa, el, Molia, nu putuse zbura nici mai sus, nici mai repede, nici mai mult…

Deci era biruit. Şi déci, trebuia neapărat să-şi caute şi el, cât mai neîntârziat, un prilej de biruinţă. Îl găsise. Era ieftin, era neînsemnat, dar era. Oricum, acest prilej nu-l mai punea alături de Vlaicu, de care hotărâse să nu se mai apropie nicicând.

Se gândise, anume, să folosească împrejurarea că Bucureştii nu-s o Capitală prea întinsă şi să încerce a zbura de-acurme-zişul peste oraş. Asemenea traversare nu făcuse decât Emil Dubonnet în Martie trecut, plecând pe la Draveil şi zburând deasupra Parisului, până la Bagatelle. Contele de Lambert, care încercase şi el asemenea zbor, nu traversase însă decât o margine a Parisului, la fel cu Latham şi Frey la Berlin sau Wenzeliski la Strasburg.

Molia voia să întreacă şi pe Dubonnet, căci îşi pusese de gând să se întoarcă în acelaşi zbor tot la Chitila.

A privit lung planul Bucureştilor şi a ales traversarea de la Apus la Răsărit, de-a lungul Bulevardelor. Era cea mai scurtă. Şi-apoi, începând cu aerodromul Cotroceni, urmând cu maidanul Pricopoaei, Piaţa Mare din dreapta şi locurile virane de pe lângă Universitate, avea până la

Foişor o sumedenie de locuri goale şi pe o parte şi pe alta, unde, la nevoie, ar fi putut coborî. De altminteri, suindu-se la două sute de metri înălţime, îşi lăsa destul joc pentru alegerea câmpului de ate-risat, la o primejdie.

Totuşi planul era cutezător peste măsură, fiindcă Farmanul era o maşină mare, greoaie şi care cerea loc mult pentru coborâre. Din pricina asta, Molia n-a spus nimănui aceea ce are de gând. Cerchez, care păgubise un aeroplan, n-avea poftă să păgubească şi pe-al doilea, mai cu seamă că, fiind lucrat în atelierele lui, într-o împrejurare nefericită i s-ar fi putut bănui construcţia. Iar avocatul, năzuia să capete cât în curând comenzi de la Stat.

Zborul a purces şi s-a desfăşurat fără nicio poticnire. Urc" la două sute de metri, Farmanul a venit întins de la Chitit până la Cotroceni, printre sate şi peste câmp, apoi a ocoli pe deasupra Palatului Princiar şi s-a îndreptat spre Răsărit ţinând calea Bulevardului Independenţei, pe la Podul Elef terie şi pe Bulevardul Elizabeta în sus, spre Statuia lui Bră? tianu.

Când a auzit de departe motorul, Vlaicu a ciulit urechea şi s-a dus în gura hangarului, să-l vadă. Zâmbea dinainte, prea stăpân pe el, zărind venirea lui Molia, căci a bănuit un nou prilej de întrecere, dar şi de biruinţă pentru el.

— Pofteşte, frate, pofteşte!) l-a îmbiat el cu gândul; Când însă a văzut Farmanul ridicându-se deasupra oraşului a făcut:

— Ce drac vrea franţuzu', de la mine, frate?

Ceea ce era o dovadă, limpede cum nu se mai poate, că Maistoraşul ţinea mereu să-i rămâie adevărată formulă:

Vlaicu – Bibescu + 100 metri…

pentru că, după biruinţa de luni, adăugase formulii sale:

…În care Bibescu = Molia deci Blériot Farman şi Franţa Chitila.

Adevărat vorbind, Maistoraşul avea o nouă durere. Molia lovise bine, drept în inima românului, pentru că îi luase încă o întâetate: zborul peste Bucureşti. Dacă n-ar fi avut rezervorul de benzină gol, sau dacă măcar Ion ar fi fost venit cu benzina după care plecase, Vlaicu s-ar fi urcat nebuneşte să întyeacă pe francez.

N-a avut însă ce face. L-a pândit cu ochii până nu s-a mai văzut şi după o sudalmă, care trebuia negreşit să-l întoarcă pe Molia tocmai în casa părintească şi-a hotărât:

— Apăi, atâta ţi-o fost, fuşere! Altă dat n-ăi mai veni!

În vremea asta, Farmanul înainta liniştit în netezimea cerului curat. Zumzetul motorului ridicase toţi ochii Bucureştenilor către pasărea albă, care brăzda oraşul, îndreptându-se spre statuia lui Protopopescu Pache.

Priveliştea era într-adevăr mişcătoare.

Şi astfel, cea mai nouă unealtă a lumii, bătea cale deasupra Bucureştilor, însemnând şi pe sus drumul cel mai nou deschis şi cel mai civilizat al Capitalei de pe vremea aceea. Sfârşindu-şi calea deasupra statuei lui Pache, cel care deschisese aceste bulevarde noi şi începuse astfel răscroirea unei mari capitale, Molia n-a ştiut că se înfrăţeşte într-un anume *bkip* cu bronzul de jos.

Acum a cotit spre Foişor, apoi a făcut la stânga cu totul, pe marginea oraşului, până la şosea, iar de-acolo, lăsând în dreapta hipodromul şi băltăria din partea de Apus a Bănesii, a întins-o spre Chitila, unde a coborât.

Zborul ţinuse treizeci şi unu de minute. Cu aceasta, România, prin Molia, câştiga cel dintâi record mondial în aviaţie: recordul călătoriei deasupra oraşelor mari.

Noroc că Vlaicu n-a aflat asta în seara aceea.

Nici n-a avut cine să-i spuie, nici n-a avut vreme să se

mai gândească. Câteva clipe după trecerea lui Molia, au răsunat trâmbiţe de automobile, iar lumea a făcut cărare largă, respectuoasă, salutând ceata domnilor proaspeţi coborâţi.

Era aproape tot guvernul, în frunte cu Ionel Brătianu şi Spiru Haret. Nu lipseşte nici Vasilică Morţun, nici generalul Crăiniceanu, nici Djuvara. Vlaicu pe aceştia îi ştie, pe ceilalţi nu-i cunoaşte şi nici nu-i pasă de ei. De aceea, când se amestecă] vreunul în vorbă, el le răspunde peste umăr, ca la oameni fără, căutare. Doar făptura înaltă, mândră şi vorba măsurată a lui Brătianu o vede. În faţa aceluia stă drepţi, cu călcâiele lipite şi-i răspunde ostăşeşte. Pentru Haret are mlădieri prieteneşti în glas, după cum spre Morţun zvârle priviri mici, ascuţite, de înfruntare şi zâmbet.

Le povesteşte şi lor câte ceva despre aeroplan. Dar asta numai fiindcă îl întrebă. Altminteri n-ar mai da nicio lămurire, decât cea cu care încheie:

— D-apăi acu şi acela vede care n-o fo’ crezut, că doar mi ţi-i bat pe taţi… Iar ca să-şi dovedească bine spusa, arată cu mâna spre oraş, pe unde se înşurupase helicea lui Molia şi râde:

— Franţuzu’ o prins minte, sărac de el. Numa ce-o trecut pe aici şi de loc o fujit, să nu-i mai trec peste cap!

După aceea se suie în maşină şi zboară. Le face dovadă de iuţeală, trecând pe jos, pe deasupra capetelor, îi înspăimântă cu virajele lui răsturnate şi le arată cât de sus se poate ridica.

Dar când ajunge la înălţime mare, acolo unde socoate că ar fi cam trei ori patru sute de metri, după cât poate el măsura şi vede priveliştea întinsă, fărâmiţată a Bucureştilor, îl ajunge în créer numele lui Molia.

E la mare răspântie. Ce să facă? Să cuteze a se arunca deasupra oraşului, sau nu? Ascultă o clipă motorul care cântă rotund şi plin.

Urechea lui, de mult deprinsă cu pânda mersului în această vietate de oţel, nu prinde nicio undă de scrântire. Are totuşi o teamă. Oraşul nu-i neted ca Podişul Cotrocenilor sau cum este câmpul întins. Vălurarea lui felurită, casele şi brăzdarea Dâm-boviţei, au, negreşit, răsunet nevăzut şi în apele albastre de deasupra. Să îndrăznească a le înfrunta? Sau e mai bine să se coboare cuminţit, bucurându-se că-i încărcat cu biruinţa de alaltăieri şi că nimic nu-i sileşte astăzi la o întrecere. Roteşte în înaltul cerului şi-şi aşteaptă gândul să-l îndemne. Dar gândul e leneş; se învârte şi el în loc, asemeni maşinii. Se vede cât de colo că nu mai este pe cer nicio pasăre duşmană, să-i pune pinteni ca să-şi uite judecăţile şi temerea. O! De-ar mai fi Molia pe sus!

Numai că, în zarişte alburie a răsăritului, nu-i niciun semn. Liniuţele negre s-au şters de mult…

Ocoleşte mereu şi mereu se tot întoarce cu ochii spre pata subţire, roşiatică a Foişorului de foc, care stă crescut peste peticirea luminoasă a zidurilor de case.

Dar, deodată şi numai o clipită, zăreşte tăietura dreaptă a Bulevardelor, din cap în cap. O şuviţă de săgeată trasă spre răsărit.

Bulevarde? Nu… Mai degrabă însemnare de zbor.

Luptă aşa de încordat cu ispită, încât îi tremuţă mâna pe volan, iar în duratul motorului nici nu mai ştie dacă zbârnâitul surd al maşinii în zbor n-o fi chiar tremurul mâinilor lui, trecut la întreaga alcătuire.

Mai ocoleşte odată să mai privească linia Bulevardelor. I-a rămas în ochi priveliştea. Apoi încă odată.

29/n şi, în sfârşit, vrând s-o vadă mai mult, o ia mai

din depă Şi tare* şi zboară aşa fel, încât să rămâie pe deschiderea tăieturii întinse., – Peste câteva clipe e şi intrat deasupra oraşului; nici n-a băgat de seamă când a lăsat în urmă Palatul Cotroceni şi Podul Elefterie.

Ar putea să se întoarcă. Chiar vrea să se întoarcă. Dar deodată îl apucă o turbăciune, care-şi uită de toate. Scapără pe întinderea liniei de jos, gonind nebuneşte spre Pantelimon, fără să mai bage de seamă scuturăturile scurte ale maşinii. În cinci minute dă de valea Colentinei.

Atunci virează şi – pe aceeaşi cale întocmai-se întoarce şi coboară uşurel.

— No! – el a o fo' trecut odată. Eu am fo' trecut de două ori!

Şi sărind din aeroplan, se îndreaptă spre ceata miniştrilor, care-l aşteaptă cu mâinile întinse.

Dar nu se duce la Brătianu. Se duce la Haret şi scuturându-i mâna, zice vesel:

— Văz t-ai dom minister ce fain e Gnômu meu… Apăi acu eu cu jet că nu ţi-o mai părea rău că mi-i dat criţari să merg la Paris!

Miniştrii izbucnesc în râs. Râde chiar şi Morţun. Ba el râde mai tare ca toţi, ceea ce face pe Haret să-l privească într-un chip cam ciudat. Atunci face un gest – aşa se zice. Un gest cum obişnuieşte el uneori să facă. Întinde mână sus, către zburător, i-o pune pe umăr şi scuturându-i-l, rosteşte tare ca să audă toată lumea:

— Ţi-am dat un premiu de trei mii de lei pentru zborul de astăzi. Vino mâine la Minister, să-l încasezi.

Sub mustaţa aleasă şi căruntă, care cădea bogată sub nasul fin, gura lui Haret a fluturat un zâmbet…

Dar Ionel Brătianu s-a făcut că n-aude şi că nu vede…

Sâmbătă dimineaţa, hotărât să trândăvească, şedea

înfundat în perne, cu pătura dată de-o parte şi cu labele picioarelor suite pe tăblia patului…

— Mă a drac şi moldovanu esta! a izbucnit el într-un târziu, scuturând în mâini gazeta care se răsfrânsese şi-i acoperea articolul. Ştie fain seri!

Moldoveanul era Emil Gârleanu. Articolul se chema: însemnări: Cuceritorii aerului: Inginer Aurel Vlaicu şi era tipărit în Universul din acea zi.

Îl – citise odată pe nesăsuflate pentru Mal tilda, care i l-a adus, veselă nevoie mare, spunându-i:

— Scrie frumos la gazetă de dumneata!

Şi fireşte, îl citise cu glasul tare, cu intonaţii şi cu gesturi:

— Esta trebuie cetit, fătucă, aşa cum îi zicé Zaharia Bârsan pe bină, când îşi pune barbă şi plete!

Dar Matilda s-a aşezat pe marginea patului, şi-a pus braţele în poală şi l-a ascultat zâmbind.

— No! Văz-t-ai ce om mare mi-s? a încheiat el citirea. Dar femeia n-a răspuns. I-a mângâiat mâna cu o palmă aspră şi sfielnică, apoi s-a dus.

În urmă, Maistoraşul a luat la cetit a doua oară părţile care-l lăudau pe el. A început cu una de la coadă, apoi s-a întors la cap, apoi iar spre sfârşit. Citea pe sărite şi se minuna, cum o faptă, care lui i se părea mărginită neted, în mărime hotărâtă, ca o roată cu dinţi, se poate schimba aşa de mult sub pana unui scriitor.

…şi şi-a ţinut cuvântul. L-am văzut cu toţii, urcându-se în maşina lui, ridicându-se şi îmbătat de spaţiu, luându-şi pentru întâia oară zborul întins, lunecând spre cerul rumen, până ce aproape l-am pierdut din vedere. Ţinându-ne răsuflarea, cu lacrimile în ochi, aşa l-am urmărit. Şi când s-a lăsat jos, am alergat la el.

Râzând liniştit ca totdeauna, ne-a strâns mâna…

Pufneşte şi se miră:

— Cum o fi aceea întâia oară după două luni de experiment fest? Ş-apăi ce drac de râs liniştit o fo' că mă cujetam să omor omu'…

Urmează.

…şi în seara aceea, istorică pentru noi, în care şi-a încununat izbânda, izbândă care în orice altă parte a Europei l-ar fi făcut celebru, Vlaicu s-a bucurat numai de strălucirea unui rar apus de soare, ale cărui raze l-au încins sub cer, ca într-o apoteoză.

— No! D-apăi unde o fo' văz-l el soare şi…

O bătaie în uşă îi taie gândul. Matilda îi spune că un domn maior de la Minister vrea să-i spuie ceva grabnic. Abia are vreme să-şi tragă, peste cămaşă, pătura ghemuită alături.

Maiorul îi vesteşte prăpăd.

— Domnule Inginer, domnul Ministru m-a trimis să vă spun că după amiază, la ora şase, Alteţa Sa Regală Principele Ferdinand vine la câmp să vă vadă zburând. Alteţa Sa va veni însoţit şi de domnul Ministru, general Crăini-ceanu.

Vlaicu a amuţit. E întâia sâmbătă când trebuie să zboare, iar afară s-a stârnit vânt.

După ce dă din cap îndelung, şopteşte biruit de un duh sprinţar, jucăuş:

— Apoi, frate, Gârlene, zice-oi şi eu moldoveneşte ca tine. Izbânda o fo' izbândă, făr' numa azi oi feşteli-o… pe onoarea mea!

Aşa s-a întâmplat. Adică nu tocmai aşa, dar cam aşa. Avea însă o inimă veselă, despovărată, care l-a ajutat să-şi primească zâmbind mica lui nefericire. S-ar fi zis că, într-adevăr, nu-şi dă seamă nici de primejdia zborului pe

asemenea vreme, nici de însemnătatea înaltului privitor.

Principele Ferdinand se îngrijorase însă văzând tăria vântului şi-l întrebase:

— Nu e primejdie să zbori pe asemenea timp?

— Este! a răspuns scurt şi limpede Vlaicu.

— Şi vă să zică nu poţi zbura? a zis repede generalul Crăiniceanu.

— Ba poţi! l-a liniştit Vlaicu, făr' numa poţi să te şi tufli.

Şi numaidecât, s-a suit în maşină, de teamă să nu mai trântească vreo vorbă nepotrivită.

Avea socoteli bune. Şedea cu ochii deschişi pe fiecare păţanie şi învăţa. Chiar din întâmplarea dinainte, când nu putuse zbura din pricina vântului, învăţase ceva. Anume că primejdia mare e lângă pământ. A căutat prin urmare să se ridice cât mai repede şi cât mai mult, pentru ca orice cădere, cât de mare, să-l găsească destul de sus, încât să nu-l poată izbi de teren.

Pe vântoase aspre, cum porniseră în acea zi, i-a fost foarte lesne gândacului să salte uimitor de repede, mai ales că motorul, bine înfierbântat, trăgea în plin, iar cârma era bine ţinută spre suiş.

A urcat la trei sute de metri într-un timp care, pe vreme potolită, n-ar fi putut ajunge nici la cincizeci. Iar cum descleştarea vântului îi mânca din iuţeala lui obişnuită i se părea că şade pe loc, aşa de înceată îi era înaintarea.

Săltat în scurt, când îl umflă câte o răbufnire, scaunul se apăsa puternic în el, ca la virajele strânse. Apoi, deodată, se prăbuşea cu totul adânc, în copci de aer, simţind cu groază că-i săltat în sus… că rămâne în gol. De n-ar fi fost încleştat pe volan, fără îndoială că era zvârlit din carlingă.

Pentru el priveliştea era nouă. Altfel de zbor era acesta, clătinat cumplit, în tălăzuirea pătimaşe, ca pe valuri de apă frământate în furtună. De îndată ce şi-a căpătat încredinţarea că maşina înfruntă bine toate zvâcniturile, că motorul bate vitejeşte în plin, că volanul e tare şi-i dă putinţa să se agaţe zdravăn ca să nu fie scuipat afară, s-a liniştit. A început să guste farmecul acestui leagăn uriaş, în care tot el era mai puternic ca vântul, de vreme ce izbutea să-l stăpânească. 1

După ce a trecut dincolo de poligon şi plutea departe, peste arături, a început să vireze. Dar aeroplanul, cu carlinga zvârlită în lături, cu aripile plecate, s-a zbuciumat pe loc şi n-a vrut să se întoarcă. Atunci, a simţit năpustindu-l o sudoare rece pe frunte şi a pierdut liniştea. Mintea s-a învolburat să caute pricina şi că orice socoată grăbită, înfrigurată, n-a aflat decât primejdii.

Oricât de încredinţat ar fi fost că aeroplanul lui nu poate să fie dat peste cap, pe asemenea furtună s-a temut să se bizuie în vechile judecăţi. Ş-apoi l-a cuprins teamă de-o lunecare pe aripă.

N-avea deci de ales. Trebuia să zboare înainte, în steriţa vântului, până o găsi un câmp bun de coborât; iar fiindcă voia să-şi capete măcar o laudă din partea Principelui Ferdinand, a tot zburat, până ce a trecut dincolo de forturi şi a ajuns la imaşul Domneştilor.

Îşi făcuse socoteala să coboare undeva, unde găseşte oameni să-i dea ajutor, fie pentru pază, fie – de s-o putea – să zboare înapoi, când va fi să se oprească vântul.

Aterisarea a făcut-o încet, chibzuit, încât n-a avut nimic a suferi. Era cea dintâi coborâre pe un loc străin şi destul de neprielnic faţă de roţile lui mici şi slabe.

De altminteri, jos, vântul sufla mai slab.

Asta i-a dat curaj să încerce şi zborul înapoi. Dar

acum cuteza o faptă pe care putea s-o plătească scump. Anume, se încumeta să plece în zbor de pe pământ, cu vântul din spate.

A aflat însă şi aici o dibăcie. A tras aparatul în dosul unei perdele de copaci, unde şuierul vântului era stăvilit şi a făcut pornirea de acolo.

Judecase că firul curentului se prelinge de deasupra vârfurilor de arbori, prelung şi în jos. Aproape că îl vedea. Aşa dar, de cum se urcă în aer, are să fie împins spre pământ. Asta poate să-l sfărâme, de nu ştie bine mânui cârmele şi tocmai la timp, dar totodată poate să-i mărească şi iuţeala.

Gândul că, poate, Principele Ferdinand îl aşteaptă să se întoarcă, îl face să nu mai pregete. Cu ajutorul băietanilor şi oamenilor din sat, alergaţi să vadă drăcovenia aceasta plutitoare, Vlaicu porneşte.

Un ţâşnet scurt în sus şi-o izbitură de vijelie care-l întoarce prăval la pământ… de se miră că nu s-au sfărâmat roţile în iarba imaşului. Dar mâna i-a hăţuit amarnic volanul, fără să ştie singur cum anume. Iar motorul a tras aşa de zdravăn, încât puterea vântului s-a dat biruită. Pluteşte acum neted, glonţ, gonind înapoi.

Vlaicu a învăţat în ziua asta să-şi mărească viteza căzând.

Cum nu băgase de seamă, la ridicarea de pe aerodrom, când a ajuns la trei sute de metri înălţime, aşa nu bagă de seamă acum când a ajuns înapoi, lângă hangar. Viteza vântului, adăugată vitezei maşinii, i-a dat o iuţeală de zbor pe care o socoteşte cam la o sută treizeci de kilometri pe ceas. A făcut doar cincisprezece kilometri în şapte minute. Adică, tocmai cât e recordul lumii, pe care îl ţine Nieuport.

— Dumneata, domnule Vlaicu, trebuie să zbori la manevre luna viitoare! îi spune Principele, felicitându-l din

toată inima. Franţa a folosit aeroplanele la manevrele din luna trecută de pe lângă Reims. Vom fi deci a doua ţară din lume, care ne slujim de aeroplan în trebuinţele armatei şi în manevre. Va fi pentru noi o laudă cu atât mai mare, cu cât vom întrebuinţa un aeroplan românesc şi încă unul bun. Zborul de adineaurifăcut pe asemenea vânt, mă îndreptăţeşte să o spun şi să am toată nădejdea în viitorul invenţiei dumitale.

Vlaicu a zâmbit fericit în urma maşinii care-şi flutura steguleţul casei Princiare.

Sâmbăta îi purtase şi noroc, nu numai nenoroc. Norocul era însă auzit de toţi cei de faţă, pe când nenorocul rămăsese neştiut.

Un sfert se ascunsese în coborârea silită de lângă Domneşti, un sfert l-a văzut numai Ciulu, în bucşa îndoită a unei roţi, de pe urma trântiturii la aterisarea din urmă, iar jumătate l-a ştiut şi l-a simţit numai Vlaicu* în necăjite singurătăţi

Legănarea şi zguduirile zborului îi răsuciseră toate măruntaele în el. Îi era cumplit de rău, mult mai rău decât mai ţinea minte – cu groază! – că i se făcuse odinioară, pe mare de furtună, în vremea marinăriei la Pola.

Răul ş-a astâmpărat după un timp şi cu ajutorul câtorva păhărele de coniac. Dar toată noaptea aceea, întins în pat, s-a simţit dus pe talazuri clătinate. Prăbuşit în goluri, ridicat… coborât…

Valurile nevăzute se înscriseseră în carnea lui.

A doua zi, Duminică, văzând că vântul stărue la fel de puternic şi-a chemat prietenii la Cotroceni:

— Haideţi, frate, să vedeţi că ştiu zbura şi pe vâjărae! S-a ţinut de cuvânt. Dar fiindcă ştia că şi furtuna are să se

ţie de cuvânt, iar neprinţa răului de aer aşijderi, şi-a cumpărat o sticlă de coniac bun şi a dus-o la hangar, de-a băut înainte de zbor păhărelele, care altfel s-ar fi cerut oricum, după coborâre.

Într? adevăr, nu i-a mai făcut aşa de rău zdruncinatul din aer. Ba, încălzirea plăcută a coniacului, i-a înlesnit încumetarea să facă neapărat un viraj, fără să-i mai pese de furtună. L-a izbutit. Drept este că îl gândise bine de mai înainte şi a înţeles că-i va fi mai uşor şi mai ferit să-l facă aşa fel, încât să deschidă spre bătaia vântului dedesubtul aripilor. Aceasta l-a ajutat să capete chiar un spor de înălţime. Dar după al doilea şi al treilea viraj de acest fel, a cutezat şi pe partea cealaltă. Făcute strâns, cum obişnuia, deosebirea nu era prea mare.

Când s-a socotit stăpân şi pe aceste încercări, s-a ispitit să-şi mintă prietenii. La al doilea zbor le-a spus:

— Acu să vedeţi voi ce iute ştie gândacu meu fuji!

Fugea într-adevăr bine, fiindcă alerga pe sforul vântului. Din păcate, vântul era mai slab decât fusese cu o zi înainte. Măsurătorile au arătat o iuţeală de o sută douăzeci de kilometri pe ceas.

Neştiutori de aste lucruri, prietenii au luat-o de bună şi au crezut chiar şi pe cei o sută treizeci, spuşi de Vlaicu. Acum credeau orice.

Nu se mai teme de nimic. A ajuns destul de stăpân pe mâna lui încât, urmăreşte mai puţin creşterea puterilor de zbor, cât aeroplanul. Chipul anume cu care maşina zboară, cusururile ce le arată, fie jos, fie sus, în zbor drept, în urcare, ori în viraje.

Pilotul a rămas în braţe. Creierul şi ochii sunt ai născocitorului. Iar acela îşi cere acum drepturile lui, partea lui de învăţătură.

Dar lumea nu-l. lasă în pace să facă aceea ce vrea, aceea ce are nevoie el. Deoparte, mulţimea privitorilor cari înnegresc câmpul din Cotroceni, cerându-i să le arate zboruri, pe de altă parte puţintimea câtorva învineţiţi de izbânzile gândacului şi cari umblă pe ascuns, ori pieziş, să defăimeze truda fără seamăn a bietului maistoraş.

Fiindcă nu ştie să vorbească, să spuie limpede şi frumos ceea ce l-a îndemnat să-şi alcătuiască aeroplanul aşa, iar nu altfel, fiindcă nu arată planuri întregi, fiindcă nu face dovezi cu calculele întinse pe hârtie, i-au scos vorbă că şi-a făcut maşina la nimereală, că habar n-are de socoteli, că nu ştie nimic din tainele zborului şi din acele multe încâlcite şi grele chibzuinţe, formule şi descoperiri, care au început a sta la temelia construcţiilor aviatice.

Ce-i adevărat şi ce nu, doar singur Vlaicu ştie. El ascultă înnegurat învinuirile şi tace. Arar, când îl răzbeşte, zice:

— Eşti a numa aceea cată, să le spun, ş-apăi: Servus frate! or pune mâna pe invenţie… Dară iasta nu le-o succede…

Din nefericire, în astă privinţă, toţi prietenii lui stau alături de duşmani. Niciunul nu crede că Vlaicu ştie cu adevărat ceva, Îl socotesc un geniu, fiindcă a născocit şi fiindcă maşina lui a zburat mai bine decât a celorlalţi. Dar totodată, toţi prietenii îl socotesc un prost, care nu ştie carte, care nu ştie socoti, care nu-şi dă seama ce lucru mare a făcut.

Astfel, duşmanii îl bat cu armele cele mai crude: judecăţile prietenilor.

De ce s-ar mai mira atunci că, la Ministerul de Război, numai încăpăţânarea blândă a generalului Crăiniceanu mai ţine în loc dorinţa câtorva să i se dea lui Cerchez de îndată comenzi de aeroplane pentru armată,

când mai firesc ar fi să i se poruncească lui. Doar e un aeroplan românesc acesta. Şi e făcut din banii ministerului. Şi a dovedit că lasă în urmă, *în toate privinţele*, Farmanul lucrat la Chitila?

Şi de ce s-ar mira, mai ales, că e defăimat acolo, în câmpul lui Cerchez, lângă Molia, care a fost aşa de limpede bătut, încât nu mai primeşte nicio întrecere şi lângă căpitanul Goliescu al cărui avioplan, lucrat tot din banii de la Minister, dar căpătaţi cu mult înainte, stă în dosul porţilor închisej fără să cuteze a ieşi în câmp, ca să se ştie odată de poate măcar zbura.

Sau, de ce s-ar mira că Vasile Morţun, cu Orleanul şi cu Ion Procopiu, stăruesc să se comande câteva aeroplane de la" Brumar eseu, măcar că maşina aceea n-au văzut-o decât acum două zile, la Parcul Carol, în Pavilionul Industriei, unde este expoziţia inventatorilor şi n-au văzut-o în zbor, pentru că nici nu zburase. De n-ar fi fost Cottescu de faţă, dimpreună cu Râmi niceanu, sub directorul Căilor Ferate, se făcea poate şi asta!

Asemenea întristări îl înverşunează, îl înrăiesc. El, omul care se bucura ca de un zâmbet de la Dumnezeu, când are răi gaz de poate să se hârjonească, să cânte şi să se joace cu pruncii veniţi cladără în câmpul Cotrocenilor, ajunge să urască de moarte pe cei de seamă lui. De seamă lui bineînţeles, e doar o vorbă, fiindcă niciunul nu se socoteşte de seamă lui. Cu fiecare zi ce trece, el e înfăţişat tot mai mare copil naiv care nu ştie să vorbească, şi tot mai mare geniu care nu simte trebuinţă de carte. În sfârşit:

— Nu mi-s nimic, făr' numa sandăberje ghenial! Apoi, dacă-i sânge de mocan, are să se poarte mocăneşte cu adevărat. Adică, aşa cum pare mocănia când este privită de sus. Şi ca să înceapă, când aude că Molia şi-a îmbunătăţit Farmanul, că zboară acum mult mai sus decât

zburase gândacul şi mult mai repede, se hotărăşte să plece la Chitila ca să mănânce bătaie.

Că nu vrea bătaie pe înfundate, s-o afle numai ei doi, ci vrea să se vadă bine, de toată lumea. De aceea, alege ziua de Luni 6 Septembrie, când Cerchez are sărbătoare de seamă la Chitila, cu zborurile lui Molia şi cu zboruri de pasageri.

Dar hotărârea asta iarăşi n-o spune nimănui. Doar atunci, Îs amiază, dă o fugă până la Magnani şi-l roagă să-i facă rost *di* un automobil, apoi se duce la Zaharia Bârsan:

— Frate, tu să vini negreşit la câmp, la şase oare!

— De ce?

— Apăi, nu mai întreba; dacă am fo' zis să vini, să vini No! şi pleacă să-şi facă întocmelile.

— Ăsta-i nebun! se sâcie Bârsan, în urma lui. Cum să mă duc la câmp, când am repetiţii şi la Apus de Soare şi la Viforul? Cu Pompiliu Eliade, directorul, treacă-meargă, mă mai împac, dar de fulgerele lui Barbu Delavrancea cum mă apăr, că vine la toate repetiţiile! Nu, hotărât, nu pot să mă duc la Cotroceni!

Şi asta gândind, a intrat furios la Nenea Iancu să bea un şpriţ, apoi altul şi încă vreo câteva, aşa încât, la cinci era în hangarul lui Vlaicu.

Bine înţeles, i-a cerut socoteleală:

— Acum să-mi spui ce ai de gând să faci?

— Să mâne nori! a răspuns Vlaicu scurt, mohorât, privind, prin deschiderea largă a porţii, cerul în care se buluceau cladăre albe cu arătări ciudate şi schimbătoare.

— Vrei să zbori la Chitila?

— Ba la dracu', frate! se zbârleşte Aurel o la Dumnezeu. Alminte nu-mi mai merje negoţu!

Nu era chip de vorbit cu dânsul. Bârsan, care auzise prin cafenelele că Vlaicu are să zboare azi la Chitila,

văzându-l aşa de mânios, a socotit că-l înfuriase zvonul. Bănuia o înfruntare anume făcută, chiar de la câmpul lui Cerchez purcească şi, era, încredinţat că, Maistoraşul se teme să zboare într-acolo, mai ales după vorbele bune, care se tot auzeau despre izbânzile lui Molia.

— Mai mergeţi şi pe-acasă, măi! strigă Ion, bătându-se cu ceata de copii care dă buzna lângă aeroplan să ajute la împins, când a pornit gândacul din hangar să-şi ia locul de zbor. Dar pas să alungi dihorii aceştia mititei, mai ales că Aurel vine şi el între dânşii, foc de încruntat, dar mângâindu-i pe creştetele lăeţe, arse de soare. Ai zice că-i supărat numai cât în mare şi că pruncul poznaş dintr-însul e la fel cu gângăniill din jur.)

Când a ajuns maşina la locul de zbor, chiar şi omul mare şi-ai uitat paraponul!

Prin pârtia larg deschisă de mulţime, în faţă-i, gândacul îs face vânt şi s-aruncă în aer…

!

— I

Bârsan e nedumerit. De ce i-a spus să vie, când Aurel pleacă, fără să-i dea nicio lămurire. Văzuse pe Ion Ciulu, sporovăind ceva cu Vlaicu, mai mult prin semne, din pricina larmei motorului, îl văzuse uitându-se la cer, apropiindu-se iarăşi de zburător să-i mai adauge un cuvânt, dar atâta tot.

Acum însă, când aeroplanul e sus, Ion cată după el, cu ochii: ţintă şi frângându-şi mâinile, nemulţumit.

— Ce-i Ioane?

— Nu ştiu zău, motorul e cu toane şi mi-i cam teamă. Trebuia să-l lase să se înfierbânte mai mult.

— De ce nu l-ai lăsat?

— Apoi nu-l ştii pe Domnul Inginer? Mai poţi să stai de vorbă cu el? Când e să zboare nu mai ascultă de

nimeni!

Într-acestea, aeroplanul prinde a coborî.

— Se lasă! Se lasă jos! ţipă copiii. Şi dau năvală să-i iasă înainte. Când l-a adus iarăşi la locul de zbor, ochii lui Vlaicu scapără:

— Motorul… nu vremer je! Acu-i dau drumu’ să-l găsească o sută de draci i!

Dar când porneşte Gnomul să bată din nou, urechea Maisto-raşului s-apropie ciulită. Nu-i place aceea ce doar el singur aude. Furios, nu mai ştie ce să facă. Îşi smulge şapca din cap şi-o întoarce cu cozorocul la spate.

Atât le trebuie copiilor să vadă. Chihotesc şi bat din palme. Iar Vlaicu, furat de veselia asta proaspătă, râde laolaltă cu toţii.

După două vorbe schimbate în taină cu Ion, pleacă iarăşi.

Bârsan a rămas cu ochii după el. Îi pare că o libelulă uriaşă, care se duce şi se tot duce spre nourul din zare, spre apus, se-muitor unui urs alb proptit pe labele din faţă.

— Cum merge? îi spune atunci lui Ion, întrebându-se dacă nu cumva Vlaicu a purces Chitila.

— Merge bine. răspunde Ion. Aşa mi se pare… Mai mult nu lămureşte.

Sus, pe cer, maşina ocoleşte larg şi se întoarce.

— A! Se – întoarce? şopteşte Bârsan, vădit fără încântare. Şi o umbră de părere de rău îi lunecă pe suflet, înţelegând că Aurel n-are curaj să răspundă, aşa cum nădăjduiseră prietenii lui, la zădărârea trufaşă, venită din Chitila.

Dar Ion se apropie de ureche şi murmură:

— Mi-a spus că are să se întoarcă pe aici şi dacă vedem că nu coboară…

— Eh?

— …şi virează la stânga…

— Eh? Spune…

— Să ştim că se duce la Chitila…

Ochii lui Bârsan s-au luminat. Faţa frumoasă zâmbeşte întoarsă spre priveliştea cerului de sus, în care Vlaicu, după ce a fluturat mâna spre chiotele copiilor de jos, şi-a întins braţul drept către miazănoapte, ca o săgeată gata să ţâşnească spre Chitila.

— Să-l urmărim cu automobilul! strigă atunci Ion, să rând din loc şi înşfăcându-l pe Bârsan de braţ.

— Eu?… face el mirat.

— Şi dumneata. Actorul se împotriveşte.

— Dar eu nu pot, omule. Am diseară repetiţie la Regel Lear…

Ciulu însă face scurt:

— Eu nu ştiu. Aşa a poruncit domnul Inginer! Şi Zaharia Bârsan se urcă în automobil, foarte întristat că are să-l mânie pe Meşterul Nottara, care joacă întâia oară pe Lear şi ţine să facă repetiţiile cum se cade.

Şoferul mână cât poate. Cât poate automobilul, bine înţeles. Pe şoseaua Cotrocenilor, pe marginea gârlei şi pe stradă!

Francmasonă, a mers cum a mers. Pe urmă, s-au năpustit în nişte hârtoape, de nici la pas nu era cuminte să mergi.

La o răspântie au pierdut şi drumul. Atunci au luat-o de –, adreptul peste maidane, nebuneşte, prin gropi, peste şanţuri, de-au speriat lumea rară a marginei de oraş. Trec printr-o ogradă de moară, ocolesc bojdeucile dărăpănate şi se tot duc, cu haita câinilor schilavi din mahala gonindu-le alături în chelălăială cumplia.

— Mai repede, să nu-l pierdem din ochi! îndeamnă Ciulu, credincios poruncii primite şi mereu cu ochii la cer,

unde Vlaicu lunecă lin, întins, fără grijă. După două ape, dau de-un capăt de drum mai uşor… Goană pe el!

Dar nenorocire! înaintea ochilor calea e oprită de bariera lăsată a unui canton de tren. Iar trenul vine târziu şi vine încet, şi vine lung…

Bârsan ţâţie de nerăbdare în maşină. De-ar şti că nu-i de prisos, ar sări să ajute şi el vagoanele negre şi noroioase, doar – doar or trece mai repede.

Când au ajuns în partea aerodromului, Vlaicu era coborât de mult.

— 4 t A venit bine., zice portarul. Numai că, a sărit din maşină înainte să se oprească de tot şi l-a atins o sârmă. L-a dat peste cap…

— ce… de trei ori, ca să se facă iarăşi om, ca Feţi-Frumoşii din poveste! gândeşte scriitorul din Bârsan şi automobilul trece dincolo de poartă.

— Ce cauţi aici? întreabă mirat actorul, pe frumuşica veselă, cu obrajii de trandafiri, care-i răsare în drum.

— Am zburat cu Molia! îi răspunde Maria Giurgea, fosta lui colegă de la Teatrul Naţional şi care acum joacă în trupă lui Alexandru Davilla.

— Vasăzică eşti un nume intrat în istoria aviaţiei româneşti: Cea dintâi actriţă, care a zburat!

— Da… Cea dintâi care a ajuns cu adevărat cu capul în nori! râde cu toată veselia gurii minunat de mari, bârlă-deanca micuţă ca o jucărie.

Apoi se apropie şi cu un glas de taină, adaugă: Dar mi-a fost fricăă…

— Atunci de ce-ai zburat?

— Poate tocmai pentru asta. răspunde actriţa, clipind viu din ochii cât mărgelele. Noi, actorii, trebuie să înfruntăm elementele, nu-i aşa? De altminteri a fost ziua

Moldovei. Am zburat întâi eu, care reprezint Moldova de Jos, Bârladul şi Mahalaua Podeni, – glorie lor! Şi pe urmă a zburat Anibal

466 toă ÂSTOHAŞUL AUKEL, UCENICUL LUI DUMNEZEU

Ciolac, în numele Botoşanilor. Nu pot spune că a zburat numele Ţării-de-Sus, fiindcă el reprezintă mai mult Ţa Armeniei, dar oricum, numele Moldovei a fost salvat.

Gluma Mariei Giurgea răspundea unei constatări. Moldova în acea vreme, era singura parte de ţară care nu dăduse niciu zburător şi niciun inventator de aeroplane. Cel puţin nu’s ştia. Adevărul era însă altul, măcar că istoria aviaţiei avea’s treacă peste el. Căci prima maşină făcută de mâna omeneas: şi care s-a ridicat prin puterea ei, zburase în Moldova, în laş” în curtea Liceului Internat. Iar făuritorul era Grigore Brişcu un bârlădean ca şi Maria Giurgea, pedagog în liceu şi student la drept, cum fusese odinioară Traian Vuia. Brişcu închipuis pe acea vreme helicea cu pas variabil, un motor neobişnuit doriginal, care înfăptuia iuţeli uluitoare şi un aeroplan-helicop-ter pe care-l numise aerobrişcă.

Când se auzise ţipătul celui dintâi care a văzut venind aero.

planul lui Vlaicu, tot câmpul a întors ochi uluiţi către cer.

Aici era o ceată vrăjmaşă şi întreg duhul era duşman inventatorului român, de la Cerchez până la cel din urmă lemnar din atelier şi la cel din urmă privitor de pe scările tribunei. În înţesarea de lume a zilei de atunci, lume alcătuită din prieteni înfocaţi ai aerodromului, lume subţire, cu abonamente plătite şi legături, sosirea lui Aurel

Vlaicu era o neobrăzare. Nepoftitul a fost primit aşa cum i se cuvenea. Adică într-o tăcere desă

vâr sită, cu priviri de gheaţă, cu vorbe demne, reci, scăldate într-un ton de stăpânită jignire".

Purtarea asta, care nu fusese de nimeni poruncită, ci s-a revărsat de la sine, ca o aşezare firească, de totdeauna, a stârnit în Cerchez simţăminte ciudate. În liniştea deplină, întinsă p tot câmpul, de parcă nimeni nu mai era viu, omul îşi pieptăna încet barba cu degetele răşchirate, plimbându-şi ochii când la muţenia duşmană de jos, când la cocorul şui care rotea neted şi lin peste întinderi moi, coborând spre pământ cu motorul stins, cu helicele încremenite. Fluierul unui tren din gară a tăiat aşa de aspru liniştea încordată, încât lui Cerchez i-a hăuit în urechi ca într-un pustiu.

El nu văzuse aeroplanul lui Vlaicu până acum. Fără îndoială, era o alcătuire cu totul deosebită de cele ştiute şi văzute. Dar ea zbura. Şi zbura bine, după câte vedea, privindu-i coborârea. De ce, atunci, i se spusese că maşina lui Vlaicu e o încropire fără înţeles? Ce alt înţeles putea să-şi îngăduie o maşină de zbor, decât aceea să poată zbura?

I s-au părut lucruri nedesluşite toate acestea şi a ţinut să le limpezească.

De cum s-a coborât Vlaicu din aeroplan, l-a primit ca o gazdă bună şi cuviincioasă, felicitându-l pentru zborul făcut. Când însă, îndemnat la ureche de cineva, Cerchez i-a cerut zburătorului desluşiri despre aeroplan, Maistoraşul –, care a înţeles, numai decât că, în faţa atâtei boierimi, cuvântul lui nerod îl omoară – a răspuns îndârjit şi mojic:

— D-apăi, bade Cerchezule, ce drac de desluşiri să mai dau? Vie Molia al miatale cu mine sus şi deloc te-i desluşi singur! Ghiontul tras pe înfundate de Bârsan, care abia venise şi gâfâia de alergătură, a fost şi mai nefericit. Şi-a dat seama că şi aşa, în aceste câteva vorbe trebuie să

fi scăpat oarecare vorbă fără domnie şi mai rău s-a acrit. S-a întors şi i-a spus încet:

— Apăi eu nu mai vorbesc, frate, că – eşti a atâta aşteaptă şi mă râd. Dar la iarnă m-oi pune placă la gramofon şi-oi zice pe domnie!

Cerchez nu s-a simţit tocmai bine la răspunsul familiar al lui Vlaicu, dar era în casa lui şi-apoi ardeleanul avea dreptate. Invenţia nu-i nimic, construirea e ceva, zborul e totul.

Parcă aşa spusese cândva căpitanul Feber, iar stările nu s-au schimbat. Deci, avocatul l-a chemat pe Molia şi l-a poftit să zboare:

— De ce? a făcut pilotul cu un zâmbet cam de sus şi lunecat pe tăiuş ia să mai fiu gentil odată?

Găsise straşnic de bine cuvântul, acest diavol de franţuz. Era o răzbunare dospită în toată otrava lumii, aşa de bine schimba faţa lucrurilor şi deschidea calea apelor spre el. Pentru toţi cei de faţă era o limpezire, de mult aşteptată, a întrecerii de la Cotroceni. Şi era o alinare minunată a micii jigniri, pe care prietenii Chitilei o mai păstrau în inimi, măcar că, între timp, Molia le întărise încrederea, în zboruri făcute mai sus, prin adaus de iuţeală şi prin acel record de trecere peste Capitală.

Acum însă, au căpătat iarăşi încrederea desăvârşită, care se clătinase o clipă sub priveliştea venirii lui Vlaicu.

Zborul a purces şi lupta a început. Ca şi la Cotroceni, Maistoraşul zbura departe de Molia, pândindu-l până se aşază pe o înălţime. Atunci venea vântiş pe deasupra lui, spre crucirea celor de jos, cari nu mai pricepeau nimic. Într-adevăr, de pe câmp, nu se putea judeca bine înălţimele celor două maşini decât atunci când erau una peste alta. Asta venea de-acolo că Farmanul era mult mai mare decât

aeroplanul românesc.

O trecere, două, trei… Aceeaşi stare. Oricât s-a încordat Molia pe cârmele lui, n-a putut să urce mai sus decât Vlaicu. Cât priveşte iuţeala, ardeleanul, după ce avea mai mare viteză decât Farmanul francezului, mai folosea şi o viclenie.

Fiind cu cel puţin o sută de metri mai sus decât celălalt, când îi era în dreptul lui ca să se vadă vitezele, cobora uşor, mărindu-şi în chip simţit iuţeala zborului.

Lupta s-a rupt. Aeroplanele porniseră încet spre pământ. Al lui Molia mai încet, ca un om ostenit şi amărât. Al lui Vlaicu învârtindu-se în loc şi aşteptându-şi vrăjmaşul să coboare mai întâi.

Dar când Farmanul s-a oprit pe iarba câmpului, gândacul, care părea că îl urmează, a zbughit-o iarăşi în văzduh.

— Pleacă înapoi? s-a întrebat Cerchez.

— Nu cred, a zis Ion. Apoi a dat necăjit din umeri. Cu domnul inginer parcă poţi şti?

Ci Vlaicu nu pleca înapoi. A mai rămas zece minute sus, rostogolindu-se descreerat în rotogoale strânse, ca un titirez turbat, de ameţise şi el şi lumea de sub el.

Când, în sfârşit, a lunecat tăcut, spre iarbă, fâşâind ca o rochie de mătase, Cerchez a poruncit la Bufetul lui să se destupe sticle de şampanie şi l-a întâmpinat pe ardelean cu paharul plin:

— Băiete, i-a zis familiar, cum îi vorbise şi Vlaicu. să trăieşti! Şi s-o ştii de la mine, n-am auzit o vorbă bună despre aparatul tău. Ai duşmani mulţi, dar lasă-i pe ei cu socotelile lor, cu matematicele lor, şi tu zboară înainte. Să trăieşti!

Nouă zecimi din lumea de faţă era câştigată şi a huhurit veselă. Cealaltă zecime s-a împărţit. Nouă zecimi

din ea a surâs stingherită, iar cealaltă zecime de zecime, *afară de unul*, a făcut, cum se zice – zâmbre. Acel unul nu era însă Molia/

Cerchez era câştigat, nu numai pentru inima lui, dar aşa de câştigat încât să poată da o lecţie de dreptate şi altora.

Ca să răsplătească prietenia ce i s-a arătat, Vlaicu a hotărâţi să stea două zile la Chitila: Marţi şi Miercuri. Bine înţeles, i-a poruncit şi lui Bârsan să rămâie.

— Eşti nebun, Aurel! a strigat actorul. Tu uiţi că eu am repetiţii!

— Ce ai? îi

— Probe, frate! i-a lămurit Bârsan, ca să-i vorbească pe limba lui.

Vlaicu n-a părut însă a se tulbura. A întrebat, arătând cu capul gândacul şi cerul:

— Şi – estea ale mele ce-s oare? Tot probe!

— Bine, omule. Astea-s probele tale! a râs actorul, ca să-i arate că nu se cade să încurce răspunsurile şi foloasele. Ci Maistoraşul i-a întors nedumerit, ca un ecou:

— Ale mele?… Cum ale mele?

N-a spus mai mult. Dar sunetul gol şi îndepărtat al glasului i-a pătruns lui Bârsan în inimă, ca un sfredel.

— Da. E drept. A gândit, clătinat în judecăţi, scriitorul. Făt-Frumos nu zboară pentru el însuşi… Zboară pentru alţii… Pentru toţi… Iar fiindcă Făt-Frumos nu moare niciodată, iar acesta totuşi va muri prăbuşit într-o zi, înseamnă că îşi va da şi sângele pentru alţii…

În inima de poet a lui Zaharia Bârsan, Vlaicu se realcătu-eşte astfel, mai puţin prin biruinţă, cât prin durere şi prin jertfă… De pildă: Zefir… O făptură care-şi dă sângele, ca să crească o floare frumoasă pentru fericirea lumii de mâine…

Molia zboară din ce în ce mai sus, încruntat şi mânios. Dar Vlaicu, sub frăgarul de lângă ştoborul casei din Binţinţi, n-a învăţat să fie gentil.

Zboară pe deasupra Farmanului.

Aşa zboară Marţi – şi dimineaţa şi după amiază. Aşa zboară şi Miercuri dimineaţa. Dar după amiazi, când sus, în naltul cerului, vede pe Molia cum trage înciudat de cârme, să urce şi zăreşte aeroplanul francez mergând proţăpit cu botul spre cer, gata să se răstoarne sau să-şi piardă într-atât viteza încât e primejduit să se prăbuşească, i se face groază.

În fundul inimii se socoate cu adevărat de vină pentru căderea lui Guillemin. I-i de ajuns. Nu vrea să mai aibă pe cuget şi căderea lui Molia. Atunci coboară, arată cu mâna lui Ion de pe câmp că pleacă spre Cotroceni şi drumuieşte către Miazăzi.

Ce fel de Miazăzi o fi aceea nu prea ştie. Încurcă drumul, dacă se poate spune aşa, despre un drum care-i numai drum cât vezi cu ochii în părţi şi în sus. Trece peste un râu. Vede o râpă.

…Iar Bucureştii nicăieri. Cârmeşte spre stânga şi fluieră de mirare:

— Ce drac caţi acolo, frate?

Dar oraşul nu răspunde pentru care cuvânt anume s-a arătat la dreapta şi dincolo de cum se cuvenea. Pe zburător îl apucă atunci un necaz de-i vine să coboare în mijlocul câmpului şi să întrebe de careva. Noroc că vede sub el pământuful de aburi al unei locomotive de tren.

Se ţine de mersul lui, încredinţat că ajunge la Bucureşti. Astfel, peste câteva minute, pluteşte deasupra Chitilei…

— Apăi, am fo’ ştiut eu că pământu’ se însuce, blăstă-

matu* făr’ numa prea repede mer je, frate, de nici îl poţi prinde!

Şi în sfârşit, îşi ia calea bună, spre bucuria lui Zaharia Bârsan, necăjit foc că s-a stricat roata automobilului şi trebuie să meargă încet, de le trece înainte până şi un nefericit de tramvai cât un singur cal… v

Peste o săptămână, Molia se răzbună şi el în felul său. Zboară de la Chitila până la Ploeşti, luând ca pasager în aeroplan pe Prinţul Valentin Bibescu. Întoarcerea o face a doua zi. De astă dată îi este pasageră Yvonne Cămărăşescu.

— Încă şi aici te-oi bate, frate franţuzule! face Vlaicu la auzul ştirilor… Aşteaptă doar. Mi ţ-oi maeştri o maşină să poarte opt călători, frate, şi-om merje la spaţir pân’ la Bulgari… o la Constantinopălu lu’ turcu! Doară tu ştii bine că eu te bat dacă vreau!

N-a vorbit întâmplător despre călătoria spre Bulgaria. Era o mărturisire a unui şir întreg de gânduri şi de temeri. Simţea că aeroplanul, de la trei sute de metri în sus, urcă din ce în ce mai greu. Foarte rar şi numai când îl ajutau curenţii de coastă, putea să ajungă până la cinci sute de metri. Şi încă uneori se îndoia de măsurătorile lui.

— Tu să treci munţii, Vlaicule! îi spusese odată Chendi. Iar el tresărise, cu junghiu în inimă. Munţii?… Dar chiar de-şi alegea trecerea pe la Predeal, tot îi trebuia o mie de metri înălţime. Va putea oare să-i ajungă? Cu gândacu de acum era peste putinţă. Motorul începuse a obosi. Bătea ca o inimă bătrână, cu toată îngrijirea dată, cu toată curăţarea.

Dar iată, năştea întrebarea: un motor nou ar fi urcat mai sus? El nu putea să aibă încredere. Ş-apoi, o oprire de motor deasupra munţilor, este o moarte neîndoioasă. Ce nebun să cuteze asemenea faptă?

În acele zile de răsuciri şi întrebări, detună însă în lume vestea căderii unui zburător numit, Chavez. Un copilandru care-şi fărâma oasele, prăbuşindu-se la Domodossola, după ce trecuse în zbor peste Simplon.

Cu tâmplele înfierbântate, prinse în palme, Vlaicu citeşte: În ziua de 15 Septembrie 1910, Chavez se hotărăşte să zboare peste Alpi. Italia dă un premiu de cincizeci de mii de franci celui dintâi zburător care va izbuti să treacă munţii. Chavez, copil alintat al unei familiei înstărite, se simte ispitit. Nu de bani, ci de glorie. Canalul Mânecii e trecut, iar zborurile în linie dreaptă, recordurile de distanţă în circuit, cer prea multă muncă şi prea stăruitoare, prea multă pregătire, prea multe sâcâieli... Să treacă Marea Mediterană? E prea mare. Dar Alpii! Hai?... Să sară peste Alpi dintr-o zvârlitură... Pagina asta e neatinsă în cartea biruinţelor.

e Pilotează un aeroplan mlădios şi uşor. Are să se aşeze la Brigue. De acolo are să se ridice, ca să treacă la Domodossola. Băietanul acesta născut şi deprins în ţări calde – e din Perú, de loc – n-avea habar de ce pot fi munţii aceştia mari, greoi şi reci.

Dar în timpul zborurilor de pregătire, când s-a lovit de adevărata lor înfăţişare, a înţeles. În ziua de 19, urmând linia clinurilor duşmănoase, pline de stânci, de copaci, de râpe, şuvoaie şi zăpadă, se ridică până la două mii de metri şi vede adevărul în faţă.

Se întoarce numaidecât, iar după ce aterisează, se înfundă în camera lui fără să răspundă la nicio întrebare. Toţi cei de faţă, mecanicii cari fluierau în gura hangarului privindu-l cum zboară, gazetarii cari fumau întinşi pe iarbă, slugile, şi-au dat seama că, în ciuda curajului nebunesepe care-l avea, în copilul acesta intrase spaima.

Văzuse muntele, gheţarii strălucitori, capcanele mute, larg căscate, povârnişurile ameţitoare, şuvoaele.

Simţise cum îl înalţă sorburile de aer neaşteptate şi trădătoare, simţise cum îl sug genunile, cum îl umflă şi îl reped în sus vânturile ascendente, cum îl abat fără milă valurile de aer răbufnite din senin. Se simţise singur, slab, uluit, înfricoşat.

La douăzeci şi şapte vremea era cumplit de prielnică. Toate veştile meteorologice din Franţa* şi din Italia erau la fel de bune. A dat poruncă de pregătire pentru zbor. Pe urmă s-a culcat la loc şi a adormit.

Somnul l-a făcut să uite, cât se poate uita în somn. După, ce s-a trezit, a dat un ocol scurt pe sus, să-şi dea seama de vreme, apoi a coborât şi s-a culcat din nou. Întors la hangar după aceea, s-a întins pe un pat de campanie, în vreme ce mecanicii făceau cele din urmă pregătiri. L-au deşteptat în clipa plecării. Din culcuş a trecut de-a dreptul în scaunul de pilot, să nu-şi mai lase timp să se gândească. Apoi s-a ridicat a zbor.

A trecut. A învins muntele. Dar la Domodossola, ajuns la douăzeci şi cinci de metri deasupra câmpului de aterisare, destrămat de cumplita îndârjire a încordării, a dat drumul cârmelor din mână şi s-a prăbuşit.

Vlaicu a închis ochii. Despre cine, Doamne, se vorbea aici? Despre Chavez? Despre… Apoi? Nu?… A trăit cu atâta putere tortura băietanului Peruvian, încât îi pare că-i însăşi povestea lui. O poveste pe care n-a trăit-o de adevărat, dar pe care – cine ştie? – poate s-o trăiască.

Poate?… De ce poate?

Odată ce se pot trece munţii, cum n-are să treacă el, Vlaicu, peste Carpaţi?

Pentru că, asemeni lui Chavez are să se lase ucis?

Dar ce însemnătate ar mai avea asta de vreme ce-ar fi *dincolo*?

Şi mintea, limpezeşte în clipa de faţă un gând, care avea să brăzdeze tot lungul zilelor hărăzite lui.

— D-apăi nu-i bai de aceea, făr' numa să ajung dincolo!

De altminteri, acum nu mai are ce duşman să învingă. Şi lui îi trebuie neapărat un duşman; nu de alta, dar cum s-ar putea măsura altfel biruinţa? Ce-i aceea să birui singur? În privinţa asta, cei mai buni prieteni i-au fost Bibescu şi cu Molia.

Să-i fie acum şi munţii la fel. Duşmani şi prieteni. Adică să-l silească a-i învinge.

De altfel, toate arătările sunt limpezi şi tot într-acolo îl îndreaptă. Cel dintâi duşman i-a venit pe loc, la Cotroceni. Şi l-a îndârjit să se ridice mai sus. Al doilea, l-a ispitit spre miazănoapte, la Chitila. S-a dus după el. Acum Molia a zburat la PIoeşti.

Aşa dar tot mai spre miazănoapte.

Duşmanul cel nou, munţii, nu-s decât o urmare firească.

Biciuit de gândurile lui, ajutat de încurajarea ce i-o dă prietenia Principelui Carol, care a început a veni aproape zilnic la câmp, Vlaicu se bate cu munţii. Zboară aici, la o sută de kilometri departe de ei, aşa cum zbura departe de Molia şi de Bibescu, aşteptând clipa când să le poată trece pe deasupra.

Zboară tot mai sus, cerându-şi sieşi, motorului şi aeroplanului, să se înfrângă în fiecare zi. Neliniştea golului de sus n-o mai bagă de seamă. Vânturile nu le mai bagă de seamă. Oboseala n-o mai bagă de seamă.

Are un ţel limpede şi trebuie să şi-l – ajungă

Ataşatul militar din Paris, căruia Maistoraşul îi

scrisese, ca să-i dea veşti, de cum au întrebuinţat francezii aeroplanele la manevre, i-a răspuns printr-o scrisoare lungă, la care a adăugat tot ce socotise el trebuitor să facă lămurită prima temă aeriană a lumii cum îi zicea.

Alcătuită de Locotenent Colonel Estienne, tema dată la 13 Iulie 1910 sună astfel:

O armată duşmană, vine dinspre Miazănoapte şi a ajuns Oisea. Avangarda ei e împinsă până la Laon.

O armată franceză, alcătuită din patru corpuri de armată, merge spre Miazănoapte-Apus, cu gând să atace duşmanul. Situaţia de la 11 Iulie, după desfăşurarea forţelor este următoarea:

Avangarda – Corpul I – la Aisne, grosul – Corpurile I şi III e pe linia Courcy – la Neuville, Reims, Pont; Faverger; ariergarda – Corpul IV – în valea Vesle.

La ora cinci şi patruzeci şi cinci seara, Generalul Comandant al Corpului IV, dă următorul ordin Locotenenţilor Clavenard şi Gronier, cari zboră pe aeroplane ce-i sunt puse la îndemână:

1. Trei aeroplane vrăjmaşe, au zburat cercetând de-a lungul apei Aisne de la ora patru până la patru jumătate, plutind la o înălţime la care n-au putut fi lovite şi s-au întors către Miazănoapte-Apus.

2. La cinci şi jumătate se zăresc, de la Craonne, două aeroplane venind dinspre Miazănoapte-Apus şi par să aibă de gând a se îndrepta spre Miazăzi-Răsărit.

3. Împiedicaţi orice nouă încercare de venire a duşmanului spre partea de Miazăzi a apei Aisne. Pe noapte vă veţi duce la Bétheny şi veţi sta la dispoziţia Generalului Comandant al Corpului îl până la noi ordine p

Colonelul Estienne aflase că, pe la ora şase, câţiva aviatori civili, cari zburaseră la Meetingul din Bétheny, îşi

vor aduce aeroplanele pe sus la Mourmelon. În chipul acesta, cei doi piloţi militari nu zburau chiar fără niciun fel de duşman…

Darea de seamă care s-a făcut apoi, despre-hai să zicem – lupta aceasta, povestea:

La 6, 15 Locotenentul Clavenard, zburând pe un aeroplan Henry Farman, armat cu o puşcă uşoară cu tragere repede zăreşte spre stânga un monoplan îndreptându-se către S.-E., cam la trei sute de metri înălţime.

Hotărâm să-l atacăm.

Cu ajutorul binoclului băgăm de seamă că aparatul nu duce în el decât un singur om. Pilotul, îndrumat de observator, cârmeşte să ajungem cam sub aripa dreaptă a monoplanului, aşa încât pilotul aceluia, silit să stea cu mâna dreaptă pe manivela cârmei de adâncime, să n-aibă cum trage în noi fără ca să-şi lovească aripa sau helicea.

Locotenentul observator trage atunci patru sau cinci gloanţe de la o depărtare între 400 şi 200 metri, cari negreşit ar fi sfărâmat helicea aeroplanului sau ar fi lovit pilotul maşinii! Abia isprăvită această luptă, observatorul vede spre stângun biplan zburând tot Miazăzi-Răsărit, dar la mai mult dj cinci sute metri înălţime.

Neavând vreme să ne urcăm mai sus decât el, hotărâm să-l ocolim, nu cumva să ne treacă pe deasupra la verticală şi să ne zdrobească printr-o bombă. Ne apropiem însă de aripa; dreaptă, dedesubt, pentru aceleaşi pricini arătate în împreţ urarea de mai sus.

Prin binoclu vedem că în aparat e un singur om. Prin urmare focul duşmanului e puţin primejdios.

Stingherit de aripa de sus a aeroplanului, Locotenentul observator nu are timp să tragă decât un glonţ sau două, la depărtare prielnică, dar crede că n-a nimerit aeroplanul vrăjmaş care scapă.

Hotărârăm atunci să ne ducem după un aeroplan Antoinette, pe care îl ştim că se află la Bétheny cu Corpul III, pentru ca să ne ajute a opri vrăjmaşul. Sosiţi deasupra câmpului de la Bétheny la 6, 35, zărim aparatul pe care îl căutăm, pregătit de plecare.

Coborâm în cap de la două sute de metri, cu primejdia să ne sfărâmăm, numai şi numai să ajungem lângă el la vreme. Vedem la cârmă pe Labouchère, gata de pornire şi hotărâm să plecăm împreună. Acest monoplan cu viteză mai mare, se va sui cel dintâi ca să dea de aeroplanul duşman, în vreme ce biplanul, zburând mereu mai jos, va face mereu aceleaşi mişcări ca vrăjmaşul pentru ca să le împiedice să coboare şi să ducă la Laons vestea despre cele văzute.

Aeroplanul Antoinette se ridică la 6, 50 şi se suie sus. În urmă, Locotenentul Grosnier dă semnul de plecare, dar abi ajunşi la cincizeci de metri motorul se opreşte. Coborâm. Când reparaţia e făcută, e prea târziu. Se lasă noaptea. De altminteri, curând, telegraful ne aduce vestea că aeroplanul a ajuns biplanul, că au coborât împreună aproape de Bay, în mijlocul taberei Corpului IV.

Ca o întregire a celor de mai sus, ataşatul militar îi povestea şi întâmplarea, destul de hazoasă, de la manevrele mari din toamnă, când Generalul Picquard, comandantul partidei albastre, trimite în ziua de 4 Septembrie la şase dimineaţa cele câteva aeroplane care îi sunt date la îndemână, să-i aducă ştiri despre aşezarea armatei roşii. Le cerea că veştile să vie înainte de opt jumătate, căci la nouă şi un sfert, ţinea să purceadă atacul. Aeroplanele şi-au făcut datoria fără greş. La şapte şi cinci minute era întors şi cel din urmă dintre ele. Generalul uluit, vede întinsă în faţa lui aşezarea întreagă a vrăjmaşului. Acum bătălia e o glumă. Îşi poate zdrobi

duşmanul fără nicio trudă.

Dar nefericire! Între toate veştile află că şi Generalul Meunier, comandantul partidei roşii, trimisese la ora şase aeroplanele lui să-i aducă aşezarea albaştrilor. Astfel încât şi Meunier socotise că se va juca în bătălie…

Ce a urmat se poate înţelege din comunicatul trimis la 5 Septembrie de către Direcţiunea manevrelor:

— În tot timpul zilei, armatele protivnice s-au ferit în chip stăruitor să purceadă vreo luptă.

Vlaicu nu înţelegea:

— D-apăi – eşti a s-or fo’ jucat, frate a gândit el. Şi, ca să facă altceva decât făcuseră franţuzii, a hotărât ca la manevre ţi s-a ducă ordine, Asta i se părea mult mai de folos deocamdată.

Deocamdată doar, pentru că socotinţa lui era că aeroplanele pot avea mai cu seamă întrebuinţarea să poarte bombe şi să distrugă aşezările îndepărtate, pe care nu le poate ajunge bătaia tunului.

În ziua de Luni 27 Septembrie, gândacul, adus cu trenul –de la Bucureşti, până la Slatina, era gata montat pe câmpul din faţa gării şi aştepta să-şi ia zborul. Cu tot vântul aspru care bătea la ceasul cinci, ora de mai înainte hotărâtă, Vlaicu şi-a pus în buzunar ordinele primite şi s-a înălţat, bătându-se vitejeşte cu răbufnelile aspre ale şuierului din văzduh. Mai ales deasupra Oltului a avut de îndurat scuturături aprige. Acum însă era deprins cu ele. S-a suit aproape de cinci sute de metri şi după treizeci şi cinci de minute de zbor se aşeza lin pe câmpul unde se afla Comandamentul la care era trimis. Ba, încă, ştiind ce lume însemnată îl aşteaptă, a făcut un aterisaj de neîntrecută dibăcie, oprindu-se la zece metri în faţa Principelui Ferdinand, care era înconjurat de Principele Carol, doi

Principi de Hohenzollern şi o sumedenie de generali.

Când zburătorul, înclinându-se în faţa Moştenitorului de Tron, i-a întins plicul oficial, cel dintâi purtat pe astă cale nouă, clipă a căzut grea, solemnă. Intră în istorie.

Principele Ferdinand a strâns tăcut mâna feciorului de mocan, amândoi la fel mişcaţi.

— Domnule Vlaicu, a spus după aceea Generalul Crăiniceanu, în urma dovezilor pe care le-ai făcut cu aeroplanul dumitale, Consiliul de Miniştri a aprobat raportul meu. şi-ţi dă o recompensă de cincizeci de mii de lei.

Ochii nu mai văd. E ceaţă sau sunt lacrimi? Toate se îneacă într-o apă tulbure. Îi vine să plângă şi să chiuie. Dar mai ales îi vine să joace, să se tăvălească pe câmp. E un singur gând în toată făptura lui. Acum poate să-şi mai facă două aeroplane... Şi pentru bucuria asta, pe care n-a aşteptat-o, ar lua în braţe ofiţerul acesta bătrân din faţa lui, l-ar săruta şi s-ar învârti cu el, cum se învârt feciorii la Binţinţi, când îi prinde bucuria. Dar fiindcă nu poate mulţumi aşa cum simte, cum ar vrea, caută greu o vorbă cuviincioasă, care să stea ca şi el, drept, ostăşeşte, cu călcâiele lipite.

Şi astfel, pentru toată bunătatea Principilor, pentru toţi miniştrii, pentru toţi banii, răspunde scurt:

— No! Fain!

Peste câteva zile toate gardurile cu afişe ale Bucureştilo erau împănate cu o vestire nouă:

HIPODROMUL DE LA BĂNEA SA Duminică 17 Octomvrie 1910 va avea loc din iniţiativa Ministerului de Război şi sub înaltul Patronaj al A.S.R. Principele Ferdinand al României.

MARELE MEETING DE-AVIAŢIUNE

Pentru experienţele celui dintâi Aeroplan Românesc,

inventat, construit şi pilotat de ing. român *Aurel Vlaicu*.

Comitetul organizator: Preşedinte dl. general Gr. Crăiniceanu, ministru de război. Vicepreşedinţi: dl. general adjutant G. Georgescu, inspectorul general al artileriei; dl. Alexandru Cottescu, directorul general al Căilor

Ferate Române. Membrii: colonel Dumitru Iliescu, şeful Statului Major al Inspect, General al Armatei; dl. colonel Torna Ghenea, directo rul artileriei din Ministerul de Război; dl. N.N. Butculescu, mare proprietar;

dl. lt. – colonel Adrian Miclescu, directorul Arsenalului; dl. D.D. Pătrăşcanu, deputat; Dr. N. Lupu, medic primar al Judeţului Ilfov; maiorul

D. Mihailidi, din Ministerul de Război; dl. Jan M. Dimitrescu, şef de cabinet al Ministerului Instrucţiunii Publice. Secretari: domnii I. Rusu-Abrudeanu şi George Costescu, ziarişti. Juriul tehnic: Alexandru Cottescu, colonel D. Iliescu, Căpitan Gabriel Negrei ca secretar cronometror.

Se vor face o serie de zboruri de îndemânare, zboruri de înălţime şi zboruri de durată, ale căror rezultate vor fi controlate şi afişate publiccului sub îngrijirea juriului tehnic înadins alcătuit. Experienţele vot avea loc după amiazi la orele 4. În caz de timp nefavorabil experienţele vor avea loc a doua sau a treia zi, anunţându-se în oraş prin stindarde albe, puse la Teatrul Naţional, Palatul Funcţionarilor Publici şi Hotel Bulevard, dacă se amână.

Preţurile intrărilor: la tribună: loja 80 lei. Intrarea de persoană 10 lei. Militarii 5 lei şi copii 2 lei.

— La câmp: (peluză): intrarea generală 2 lei.

— Toate biletele poartă sigiliul Ministerului de Război.

Cei ce vor intra la câmp cu trăsura, plătesc o supra-taxă de 10 lei. Pentru automobile se va plăti 30 lei, fără altă intrare, însă numai atâtea persoane câte locuri are

automobilul. Publicul este cu insistenţă rugat a veni la câmp înainte de orele 3 după amiază. Vizitatorii vor îngriji ei înşişi a li se controla individual biletele pentru a rămâne valabile în caz de amânare pe ziua următoare.

Se păstrează jumătatea cu sigiliu.

Cei ce vin din provincie vor primi viza biletelor de tren la ghişeurile de intrare.

Ministerul Lucrărilor Publice a acordat o reducere de cincizeci la sută pe căile ferate tuturor celor ce vin în Capitală pentru acest meeting de aviaţiune. Biletele de tren vor fi valabile de Sâmbătă 16 Octomvrie, până Marţi 19 Octomvrie, la ultimul tren de seară şi numai dacă, pentru întoarcere, vor purta pe ele în dos, viza ce se aplică la ghişeurile Hipodromului de către trei funcţionari ai Direcţiunii C.F.R.

Pentru Capitală, Direcţiunea Generală a C.F.R. va întocmi trenuri speciale pentru ziua zborurilor. Aceste trenuri vor pleca din gările de Nord, Obor şi Filaret, la orele ce se vor publica ulterior. Biletele pentru açest meeting se găsesc de vânzare la Agenţia Theatrală L'Indépendance Roumaine, iar Duminică 17 Octomvrie, atât pe peronul gărilor *ah* Nord şi Filaret, cât şi la intrările Hipodromului.

Şi astfel, la un an după trecerea lui Blériot, în acelaşi loc, doar sub un cer mai posomorât şi mai clătinat de vânt, Vlaicu a făcut, pentru toată lumea, o arătare a vredniciei lui de născocitor, de meşter şi de pilot".

81*

A ţinut să plece tocmai din locul de unde plecase odinioarj

francezul, a zburat tocmai cum zburase şi acela, doar de douăl ori mai sus, de două ori mai mult şi aproape de

două ori marj repede, când trecea, viclean, în sforul vântului. Atunci venea şuierând pe lângă tribune, să vadă cu ochii lui cum bat din palme albe Principii Moştenitori, Principele Carol, Principesa!

Elizabeta şi Principele german Benheim, f

Trei zboruri ca şi Blériot, trei biruinţi mai mari decât avusese Blériot. Iar dedesubt, o pădure de oameni, cari, prin năvârliile şi puterea gângăniei cu aripi învolburate sus, înţelegeau că ţara lor mică, neştiută şi săracă, frânge depărtările dinspre Apus…

fi

Ninge. Peste mâzga neagră a toamnei jilave, peste acoperişurile cenuşii, cade lin, molatec, răvăşitul spic al iernii. Depărtările s-au înconjurat, zarea s-a închis.

De la geamul fără de perdele al odăiţei lui de trecător, Vlaicu priveşte neîndemnat, ca în pustiu, iertarea albă care cerne liniştit. Toate-s împăcare şi tristeţe, asemeni golului ce i-a rămas în suflet.

După atâta încleştare, după atâţia ani de trudă, după atâtea lacrimi şi încordări nebuneşti, încununate cu biruinţă deplină, viaţa parcă nu-şi mai află calea. Stă încurcată ca şi când s-a rătăcit.

Fireşte, a învins. A făcut dovadă tuturor ci că n-a fost înşelare gândul lui. Lui însăşi mai întâi şi-a făcut astă dovadă.

Ei ş-apoi?

Dar viaţa lui unde-i? Picurul de tihnă şi de bună pace îitv care să înţeleagă îngăduinţa lui Dumnezeu şi binecuvân-Mrfea trăirii. Nu ştie ce înseamnă asta. I Blériot l-a lăsat în urmă cu un an, iar viaţa l-a lăsat în urmă cu treizeci. Oare nu-i prea mult pentru un singur om să aibă de ajuns atâta depărtare? Şi măcar mai poate râvni s-o

ajungă? Se simte singur, iată. Tot mai singur şi tot mai osândit la singurătate, între şuruburile lui, între primejdiile de fiecare clipă a zborurilor lui. În sfârşit, în toată asprimea asta glorioasă unde omul din el orbăcăneşte în pustiu şi nu-şi află niciun sprijin.

Căci acum simte şi el că nu mai este al lui. Zburătorul şi născocitorul e al celorlalţi, al lumii vânzolite care-i spune numele de-l ameţeşte când trece pe Calea Victoriei, al sutelor de cunoscuţi care-l trag de mânecă pe drum, al zecilor de prieteni cari au răsărit din pământ, de nici măcar nu ştie cum îi cheamă.

Iar într-o iarnă domoală ca asta, când mâinile lui n-au de lucru, când colo, sub şandramaua de fier din Cotroceni, bietul gândac stă zgriburit ca un cocor cu aripile îngheţate, aşa de dureros povesteşte flacăra slabă a focului, paltonul pus în spinare şi junghiurile surde din rărunchii bolnavi, încât biata inimă are tot dreptul să bată adânc şi tare, speriată, la uşa pieptului şi să întrebe:

— De ce m-ai uitat? Mă înăbuş… Dă-mi drumul de aici…

Ce să-i răspundă? Nu ştie. Pune mâna pe vioara prăfuită – şi aceea uitată în sicriiaşul ei – şi vrea să-şi molcomească întrebarea.

Dar degetele sunt nevolnice şi buzele sunt albe. Iar din toată bogăţia cântărilor câte le-a ştiut, doar unul se încheagă şi se lasă murmurat:

Numai unu-i străinel
Nu ştie nime de el…

Nu ştie nime de el…

Vioara cade pe pătura aspră, arcuşul scăpată printre degete şi cade jos, cu o plesnitură uscată de pahar spart.

Învingătorul de ieri, lauda unui veac, plânge cu ochii în pumnii încleştaţi…

sfârşitul volumului îi

TABLA DE MATERIE

Bucureşti
Valurile Cerului

MONITORUL OFICIAL ŞI IMPRIMERIILE STATULUI IMPRIMERIA NAŢIONALĂ BUCUREŞTI – 1939